

**T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
YAKINÇAĞ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**VERGENES CHARLER GRAVIER KONT'UN 1767 TARİHLİ
RAPORLARI ÇERÇEVESİNDE XVIII. YÜZYIL DENGE
POLİTİKASI VE OSMANLI-FRANSIZ İLİŞKİLERİ**

SIDIKA ESER

DOÇ. DR. KEZİBAN ACAR

MANİSA

2007

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	3-4
GİRİŞ.....	5-11

I. BÖLÜM : OSMANLI - FRANSIZ İLİŞKİLERİ

A. İlişkilerin Başlaması.....	12
B. Osmanlı Devleti İçin Ekonomik Sonun Başlangıcı: Kapitülasyonlar....	13-15
C. 1789 İhtilali'nin Osmanlı İmparatorluğu'na Etkileri.....	15-19
D. İlişkilerin Bozulması.....	19-20
E. Fransa'nın Şark'taki İlk Uygulaması: Mısır.....	21-25
F. Mısır'ın İşgali Sonrasında Osmanlı-Fransız İlişkileri.....	26
1. Cezayir'in İşgale Açık Konuma Gelişi.....	26
2. Fransa'nın Cezayir ile İlgilenmesi ve İşgali.....	26-28
3. Büyük Güçlerin Cezayir'in İşgali Karşısındaki Duruşları.....	28-29

II. BÖLÜM: TRANSKRİPSİYONUN DEĞERLENDİRİLMESİ

A- Elçinin Osmanlı Devleti'nin İç Meseleleri Hakkındaki Analizleri.....	31
1. Elçinin İç İsyanlar ile İlgili Tespitleri.....	31-32
2. Devletin İçinde Bulunduğu Durum İle İlgili Değerlendirmeler.....	33-38
B- Elçinin Osmanlı'nın Dış İlişkileri İle İlgili Değerlendirmeleri.....	38
1. Elçinin Osmanlı-Rus İlişkilerine Bakışı	39-42
1.a. Elçinin Prut Antlaşması ile İlgili Değerlendirmeleri.....	42-44
1.b. Elçinin 1768- 1774 Osmanlı-Rus Savaşı Öncesinde Halkın ve Devlet Adamlarının Durumları ile İlgili Analizleri	44-46
1.c. Elçinin 1768- 1774 Osmanlı-Rus Savaşı'na Dair Değerlendirmeleri.....	46-48
2. Elçinin Lehistan Meselesi ile İlgili Analizleri.....	48-58

III. BÖLÜM: YAZMANIN TRANSKRİPSİYONU.....

SONUÇ.....	121-124
KAYNAKÇA.....	125-129

EKLER

EK-1: FRANSA’NIN OSMANLI BÜYÜKELÇİLERİ LİSTESİ.....130-134
EK-2: VERGENES CHARLER GRAVIER KONT’UN RAPORU (Yazmanın Metni).....135-165

ÖNSÖZ

Dünya tarihinde, uluslar arası denge politikasında daima etkili olan baş amil, şüphesiz diplomatik ilişkiler ve girişimlerdir. Devletler tarih sahnesinde yerlerini aldıktan sonra, varlıklarını ortaya koyabilmek ve diğer devletlere hissettirebilmek; aynı zamanda da birbirlerine karşı strateji geliştirmek için diplomatik güçlerini en iyi şekilde kullanmayı daima birinci derecede önemli görmüşlerdir.

Tarih ilminin ana çatısını, insan toplulukları arasında meydana gelen savaşların, antlaşmaların, isyan ve ihtilallerin hikayeleri oluşturur. Bütün bu mücadelenin temelinde, bir ideolojinin dünyaya hâkim olması, milli çıkarların korunması ya da genişletilmesi hedefleri yatmaktadır. Tarihte geleneksel dostluklar ya da geleneksel düşmanlıklar yoktur. Tarih; gerçekte dünyadaki önemli güçlerin, menfaat ilişkilerinin toplamından başka bir oluşumu ifade etmez. Bu ifademizi sağlamlaştıracak bir örnek vermemiz gerekirse bu, şüphesiz Türk Tarihi ya da daha da sınırlandırarak olursak, Osmanlı Tarihi'nin son asırları olmalıdır.

Çalışmamızın temeli olan 1730-1774 yılları arası dönemi kapsayan Fransız elçisi Vergenes'in raporlarını İzmir Milli Kütüphanesi'nde bulduğumuzda, dönem itibari ile Osmanlı Devleti'nde ve Avrupa Tarihinde önemli siyasi dönüşümlerin yaşandığı XVIII. yüzyıla Fransa ve Osmanlı Tarihi açısından ışık tutabileceği için, çalışmayı uygun gördük. Yazma eserin bir kopyasını aldıktan sonra, transkripsiyonunu yapmak suretiyle ortaya çıkan dili oldukça ağır metni, sadeleştirerek elçinin önemle vurguladığı olayları, diğer kaynaklarla da karşılaştırarak yorumladık ve bir sentez ortaya çıkardık. Oluşturduğumuz sentez, XVIII. yüzyıl denge politikası bağlamında Osmanlı-Fransa-Rusya üçgeninde yaşanan oluşumları değerlendirmemiz açısından oldukça dikkate değerdir.

Yine çalışmamızın temelini oluşturan raporların yorumunu sağlamlaştırmak ve Osmanlı-Fransız ilişkilerinin seyrini, geniş çerçevede anlamlandırabilmek için öncesinde Osmanlı-Fransız ilişkilerine değinmeyi uygun gördük. Sonuç itibariyle elde ettiğimiz genel fikir, Fransız elçisinin o dönemde ülkesinin taşıdığı kaygıları dile getirerek, Osmanlı Devleti üzerindeki diplomasi oyununu başarı ile ortaya koymuş olmasıdır.

Çalışmamda, daima yardımlarını esirgemeyen değerli Tez Danışman Hocam Sayın Doç. Dr. Keziban ACAR'A, Sayın Prof. Dr. Nadir ÖZKUYUMCU' YA ve yine bu uzun soluklu araştırmam sırasında her zaman yanımda olan eşim Dr. Eray ESER'E teşekkürü bir borç bilirim. Saygılarımla...

Sıdıka ESER

23 Eylül 2007/ Manisa

GİRİŞ

Avrupalı büyük güçler, XVII. yüzyıldan başlayarak zayıf ve kolay kontrol edilebilen Osmanlı idaresini dönem dönem savaş meydanlarında, dönem dönem de diplomasi atakları ve diğer güçlerle olan bağlantılarının desteği ile yenmeyi başarmışlardır. Bu sonucu ortaya çıkaran farklı unsurlar ve gelişmeler elbette vardı. Bunlar, daha çok Osmanlı'nın bu asırlarda son bulan "kendini güçlü ve eşsiz görme" zaafından kaynaklanmaktadır. Devlet bu zaafının farkına vardığı vakit, XVII. yüzyılda uygulamayı tercih etmediği "Avrupa modernitesi" ni bir sonraki yüzyılda kendisi için bir zorunluluk olarak kabul etmek zorunda kalmıştır. Özellikle Fransa, Osmanlı ordusunun güçlendirilmesi konusunda bu noktada önemli etkiye sahiptir.

Osmanlı Devleti bu "geç kalmışlık" içerisinde mücadele verirken, gücünün ya da zihniyetinin elverdiği ölçüde Avrupa'nın bazı kurum ya da kurallarını Osmanlı idari mekanizmasına-Osmanlı halkına değil!-uygulamaya çalışırken, eşzamanlı olarak Batının fırsatlar süreci de başlamış oluyordu. İşte bu noktada bizleri, "**Şark Meselesi**" karşılamaktadır. Napolyon Bonapart'ın bozduğu Avrupa düzenini yeniden sağlamak ve Osmanlı topraklarının paylaşılmasını bir esasa bağlamak amacını güden "**Şark Meselesi**" 1815'te toplanan Viyana Kongresi'nde gündeme getirildi ve resmileştirildi.¹ Bundan sonraki süreçte de farklı devletlerin hedefleri ile gündemde kalmayı başardı.

Özellikle XVII. yüzyıl ile başlayan gerileme sürecinin ardından, oldukça zayıflamış olan Osmanlı Devleti, kendisine yöneltilen tehdit ve tehlikeleri bir büyük devleti yanına alarak "**denge politikası**" ile göğüslemeye ve varlığını korumaya çalışmıştır. Bu noktada siyasi ve ticari çıkarlarının gerektirdiği biçimde devletlerarasındaki itilaflardan yararlanmaya çalışmıştır. Fakat çoğu zaman umut bağladığı Avrupalı devlet, kısa bir zaman sonra Osmanlı karşıtı bir ittifakta yer almaktan çekinmemiştir. Böylece daha önce de vurguladığımız gibi, tarihi ortaya çıkaran en etkili unsur, "menfaat ilişkileri"dir. Bununla birlikte Osmanlı Devleti'nin, dünyanın en uzun yaşayan imparatorlukları arasında yer almasını sağlayan yine bu çıkar çatışmasıdır. Özellikle Avrupa'nın üç büyük gücü İngiltere, Fransa ve Rusya'nın uzun yıllar Osmanlı coğrafyası üzerinde anlaşmaya varamamaları, bu mücadeleyi "**Kurtuluş Savaşı**"na kadar taşımıştır; yani bir bakıma İmparatorluğun ömrünü uzatmıştır.

---

¹ Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi**, c.5., TTK Yayınları, Ankara, 1970, s. 203.

XVIII. yüzyıl Avrupa’da değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Eski devletler değişmekte ve Avrupa, artık milli devletlerin ve milliyetçi ideolojilerin hükmetmeye başladığı bir toplum haline gelmektedir. Avrupa artık kesin bir üstünlük duygusunu benimsemekte, kendisini uygarlığın doruğu olarak görmektedir.² Dolayısıyla bu yüzyılda kontrol edilmesi artık iyice kolaylaşan Osmanlı İmparatorluğu, Avrupalı güçler tarafından “taraf” yapılmak istenmektedir. Görüldüğü üzere bu yüzyılda, Osmanlı Devleti zayıflığına rağmen, Avrupa’da önemli bir misyona sahiptir.

XVIII. yüzyılın başlarından itibaren güçlenerek, Avrupa yönünde kendisine bir kapı açmak isteyen Rusya’nın Karadeniz’e inmek istemesi, Osmanlı memleketleriyle geniş alanda ticaret yapmakta olan Fransa’yı endişelendirmiştir; çünkü Fransa’nın çeşitli antlaşmalarla elde etmiş olduğu geniş imtiyazlar sayesinde Osmanlı onun için bir pazar yeri olduğu gibi, aynı zamanda sadık bir dosttu. Bu bağlantıdan dolayı Fransa, bu yüzyılda Osmanlı Devleti’nin diğer devletlerle olan ilişkilerinde belirleyici olmak için elçileri aracılığı ile diplomasi faaliyetlerini arttırmıştır.³ Çalışmamızda Fransa’nın, XVIII. yüzyıl Osmanlı-Rus ilişkilerindeki diplomatik tavrı üzerinde duracağız.

Fransa, Rusya’nın genişlemesine karşı şarktaki konumunu güçlendirmek için III. Mustafa’nın Rus aleyhtarı duruşundan faydalanarak, Osmanlı hükümetini Ruslara karşı savaşa teşvik etmiştir. Savaşın ardından imzalanacak olan 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması’ndan sonra, Osmanlı ordularını yetiştirmek için Halil Hamid Paşa sadaretinden itibaren İstanbul’a uzman zabıtlar göndermiştir.⁴ Fakat bir süre sonra Kırım’ın işgali ve Rusların Karadeniz ve Akdeniz’deki üstün faaliyetleri sonucunda Fransa Rusya’ya meylederek, Osmanlı taraftarlığını terk etmiştir. Hatta ezeli rakibi olan İngiltere’yi Rusya’dan ayırarak, onun yerini kendisi almıştır.

Yaşanan bu gelişmelerin ardından Rus siyasetine kendisini adanmış olan Fransa, bu konuda o kadar gayret göstermiştir ki Osmanlıya göndermiş olduğu uzmanları, Rusya’nın isteği ile geri çekmiştir.⁵ Böylece tıpkı 1878 sonrasında İngiltere örneğinde gördüğümüz gibi “kadim Françe dostluğu”, siyasi ve ticari çıkarlara terk edilmiş oluyordu.

---

² İlber Ortaylı, *XVIII. Yüzyıl Türk-Rus İlişkileri, Türk-Rus İlişkilerinde 500 Yıl, 1491-1992*, Ankara, 12-14 Aralık 1992, TTK, 1999, S.125.

³ Hammer, c.8, s. 84.

⁴ Ortaylı, *a.g.m.*, s. 209.

⁵ Ortaylı, *a.g.m.*, s. 209.

Bu çalışmamızda Osmanlı-Fransız ilişkilerini genel bir yorum ile ele alıp, ağırlıklı olarak XVIII. yüzyıl Osmanlı politikaları ile ilgili gelişmeleri sunmaya çalışacağız. Tezimizin temelini oluşturan raporda, Fransız elçisinin bakışı ile söz konusu dönem hakkında bazı çıkarımlarda bulunmaya çalışacağız. Fransa, dönemin gelişmelerine nasıl bakmaktadır? Osmanlı İmparatorluğu'ndaki siyasi oluşumları kendi "Osmanlı Politikası" açısından nasıl algılamaktadır? Bir tehdit unsuru olarak mı? Yoksa ona siyasi veya ticari kazanımlar sağlayacak adımlar olarak mı?

Fransa, bu süreçte Avrupalı güçlerle bazen aynı doğrultuda, bazen de farklı yönde sapmalar gösteren bir politikanın takipçisi olmuştur. Söz konusu gelişmeleri değerlendirirken, dönemin güçlü devletlerinin politikalarının yanı sıra, Fransız elçisi Vergenes Charler Gravier Kont'un XVIII. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili izlenimlerinden de faydalanmaya çalışacağız. Bu değerlendirmenin öncesinde ise, Osmanlı-Fransız ilişkilerine etki eden önemli gelişmeleri ele alacağız. Yapacağımız bu genel değerlendirme, raporun ele aldığı dönem olan 1730-1774 sürecinin sonraki yıllarda nasıl dönüşüm geçirdiğini bize göstermesi açısından önemlidir.

Fransız elçisi Vergenes'i tanımaya geçmeden önce elçilik ve elçilik raporları ile ilgili biraz genel bilgi verelim.

Tarihte uygulanan ilk diplomasi yöntemi *ad hoc* bir nitelik taşımaktadır. *Ad hoc* diplomasi, tek yanlı ve geçici bir diplomasi yöntemidir. Başka bir deyimle, diplomasi temsilcileri, belirli bir amacı ya da görevi gerçekleştirmek amacıyla, geçici bir süreyle yurt dışına gönderilirler ve bu görevi yerine getirdikten sonra ülkelerine geri dönerler.⁶ Bu diplomasi yöntemini en geç terk eden devletlerden birisi de Osmanlı Devleti'dir. Batıya göre güçlü olduğu dönemde, Avrupa'nın desteğini sağlama ya da onların görüş veya politikalarını öğrenme gibi kaygıları olmadığı için bu devletler nezdinde sürekli diplomasi temsilcileri bulundurma gereksinimi de duymamıştır. Ayrıca Osmanlı Devleti, bu durumu küçüklük olarak görmekteydi.⁷

Elçiler şu nedenlerle yabancı ülkelere gönderilirlerdi; Barış antlaşmaları ya da ticari sözleşmeler imzalamak, barış önerisinde bulunmak, barış görüşmeleri ya da arabuluculuk yapmak, herhangi bir antlaşmanın maddelerini görüşmek, iyi dostluk

---

⁶ Hadiye Tuncer-Hüner Tuncer, **Osmanlı Diplomasisi ve Sefaretnameler**, Ümit Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, 1998, s.11.

⁷ J.C.Hurewitz, *Ottoman Diplomacy and the European State System*, **The Middle East Journal**, Vol. 15, No. 2 (Spring 1961), s.146.

ilişkileri kurmak ya da var olan dostluk ilişkilerini pekiştirmek, devletin alacaklarını toplamak, gönderildiği ülkelerin kendi ülkesi hakkındaki politikalarını öğrenmek, armağanlar götürmek, mektup götürmek, devletinin kazandığı bir utkuyu bildirmek, tahta yeni geçen kralın ya da padişahın cülusunu tebrik etmek, kralların taç giyme törenlerinde hazır bulunmak ve vergi istemek.⁸

Elçilerin seçiminde büyük bir titizlik gösterilirdi. İki ülke arasında barış ve sükunu gerçekleştirecek ya da sürdürecektir nitelikte olması gerekiyordu. Elçiler ün ve onur sahibi ve yabancı dil bilirkişilerden seçilirdi. Elçiler atandıkları devletler ile kendi devletleri arasındaki iletişimi sağlayan başlıca halkalardan biridirler. Buldukları ülkelerde yer alan olayları ve gelişmeleri, düzenli olarak ülkelere rapor ederler ve bu devletlerin politikalarını ve belli sorunlara ilişkin tutumları ülkelere iletirler; böylece iki ülke arasında aracı rolü oynarlar.

Şimdi dönem itibarıyla Osmanlı Devleti'ni Rusya'ya karşı savaşa teşvik etmekle görevlendirilen elçi Vergenes'i, kısa biyografisi ile tanımaya çalışalım.

20 Aralık 1717' de Fransa'nın Dijon şehrinde doğan Vergenes⁹ 13 Şubat 1787 tarihinde vefat edene kadar Fransa adına elçilik görevinde bulunmuştur. Profesyonel diplomasi hayatına girişi, amcası Theodore Chevignard de Chavigny sayesinde olmuştur. Elçi olarak ilk görev yeri, Portekiz idi. 1750 yılında Trier şehir seçimlerinde Fransa'nın çıkarlarını elçi olarak başarı ile korudu; 23 Mayıs 1755 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na elçi olarak görevlendirilene¹⁰ kadar burada görev yapmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk görevi elçi iken, kısa sürede Fransa Büyükelçisi olmuştur. 1768 yılında Osmanlı-Rusya arasındaki savaş sırasında görevinde başarılı olmadığı düşüncesi ile Fransa dışişleri bakanı Duc de Choiseul tarafından geri çağırılmıştır.

---

⁸ Faik Reşit Unat, **Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameler**, Ankara ,1968, ss.1-16.

* Bu bölümdeki bilgiler, <<http://en.wikipedia.org/>> internet adresindeki İngilizce bilgilerin tercümesidir. Kaynaklar:**Encyclopaedia Britannica**, Maria de Testa, Antonie Gautier,"**Deux grandes dynasties de drogmans, les Fonton et les Testa**",in *Drogmans et diplomates europeens aupres de la Porte ottomane*, editions ISIS, İstanbul, 2003. pp.129-147.; A.Gautier, "**Anne Duvivier, comtesse de Vergennes (1730-1798), ambassadrice de France a Constantinople**", in *Le Bulletin, Association des anciens eleves , Institut National des Langues et Civilisations Orientales (INALCO)*, November 2005, pp. 43-60.

⁹ Marsangy, **Le Chevalier de Vergennes, son Ammassade a Constantinople**, 2 cilt, Paris, 1894; **Meydan Larousse**, c.XII, s. 573; Pierre Duparc, **Recueil des Instructions donnees aux Ambassadeurs et Ministres de France Depuis les Traites de Westhalie Jusqu'a la Revolution Française. Tome XXIX: Turquie**, Paris, CNRS, 1969, ss. 385-387.

¹⁰ Duparc, **a.g.e.**, s. 387.

Choiseul'ün görevden alınmasından sonra İsveç'e, Fransız yanlısı "The Hats" partisini para ve fikir bazında desteklemek için gönderildi. 1772 yılında İsveç'te Kral 3. Gustav'ın başa geçmesi ile Fransa adına diplomatik büyük bir zafer kazanıldı.

1771-1774 yılları arasında İsveç'te elçi olarak bulundu ve 1774 yılında Fransa'da Kral XVI. Louis 'in dışişleri bakanlığı görevine getirildi. Bu görevde genel politikası, Kutsal Roma imparatoru II. Joseph'in hırslı planlarına engel olmak ve büyük Britanya İmparatorluğu'na karşı durmak şeklinde olmuştur.

İngiltere ile rekabet ve Yedi Yıl Savaşları'nın ülkeye verdiği zararın intikamını almayı her zaman istemiştir. Bu amaçla, Amerikan bağımsızlık savaşında 13 koloniyi desteklemiştir.

1787 yılında ölen Vergenes, ölmeden önce katıldığı tüm önemli toplantılarda, XVI. Louis'in iyi bir lider olduğunu ve tüm yaptıklarını desteklediğini ifade ediyordu.

Vergenes'den 13 yıl süren İstanbul elçiliği süresince, Fransa'dan gönderilen bir yönerge ile¹¹ Osmanlıları Avrupa politikasındaki ani dönüşümler karşısında uyarması ve ezeli düşman olan Rusya'ya karşı dikkatli olması konusunda uyanık tutması istenmiştir. Aynı zamanda da selefi Alleurs Kontu Roland Puchot'un geniş yetkiler alarak gerçekleştirmeyi hedeflediği, ancak ani ölümü ile yerine getiremediği Osmanlı-Prusya ittifakının –ki sonradan bu hedef dönüşüme uğrayacaktır- sonuçlandırılması misyonları arasındaydı.

Lehistan Kralı III. August'un ölümü ile daha da büyük bir tehdit haline gelen "Lehistan Sorunu", Fransa'nın doğudaki ticari ve siyasi çıkarları açısından tehlike arz etmekteydi. Yine "Lehistan Sorunu"nun bir an önce sonuçlandırılması, Fransa tarafından Vergenes kanalı ile gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Vergenes Osmanlı-Rus antlaşmalarını çoğu zaman eleştirerek Osmanlıları Ruslar aleyhine kışkırtmaya çalışmıştır.¹²

Raporda da sık karşılaştığımız gibi, Vergenes adeta Osmanlı Devleti'nin Rusya ile olan ilişkilerinde Fransa tarafından belirleyici bir figür olarak değerlendirilmektedir.

Çalışmamızın esasını oluşturan raporun giriş kısmında "Mösyö Diyohen" ifadesi ile karşılaşmaktayız. Söz konusu ismin tam olarak kimi karşıladığını kesin olarak ifade

¹¹ 4 Şubat 1755 tarihli Versailles'de imzalanarak gönderilen yönerge için bkz: Duparc,**aynı eser**, s. 388 v.d.

¹² B.S. Baykal, **Lehistan'ın İlk Taksimi ve Osmanlı Devleti'nin Bu İşle Alakası**, Tarih Araştırmaları Dergisi, İstanbul, 1941, s. 146-156; S.Alaçam-E.D.Deriş, **Polonya**, İstanbul, 1945, s.13.

etmek çok zor. İzmir Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonu'nda eserin yazar adı olarak "Vergenes Charler Gravier Kont" ismine rastlamaktayız. Bununla birlikte ikinci rapor, şu ifadelerle başlamaktadır: *Diyojen adındaki konusunda gayet maharetli ve başarılı olan, İstanbul'dan Paris'e akrabalarının isteği üzerine geri dönen elçinin, Osmanlı Devleti'nin dahili ve harici işleri hakkında bilgi verdiği taktırdir.*¹³ Bu ifadelerin bizde uyandırdığı izlenim, "Mösyö Diyojen" isminin söz konusu elçinin diğer bir ismi ya da ünvanı olabileceği yönündedir. Ya da Fransa'nın Dijon şehrinde doğduğu için bu ismi almış olabilir.

Tezimizin ana kaynağını oluşturan elçi Vergenes'e ait yazma eser, İzmir Milli Kütüphanesi'nin Türkçe Yazmaları koleksiyonunda 1902 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Eser, Türkçe yazılmış olup, yazı türü Rika'dır. Boyutları (Dış – İç) 230 x 160 mm. olup, varak sayısı 33, satırı ise 21'dir. Eser adı olarak "Fransız Elçisinin Raporları", yazar adı olarak ise "Vergenes Charler Gravier Kont" ifadesi bulunmaktadır.

Müstensihi, telif tarihi ve istinsah tarihi belirli değildir. Başlıklarda kırmızı, metinde ise siyah mürekkep kullanılmıştır. Özellikle ilk raporun dili, oldukça ağır bir Osmanlıca ile yazılmıştır. Eserde yazmayı çeviren müellif ile ilgili herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Bu durum, bizde yazmanın asıl nüsha olmadığı konusunda bazı şüpheler uyandırmaktadır. Bununla birlikte yazma ile ilgili diğer bir fikrimiz, yazmada çoğu kelimenin çok sayıda noktaya sahip olması ve bazı yerlerde harflerin çıkmaması nedeniyle eserin, başka bir metinden ya da asıl metinden istinsah edilmiş olabileceği yönündedir. Ancak yapmış olduğumuz katalog taramalarında bu eserin, başka nüshasının olmadığını gördük.¹⁴

Bununla birlikte yazmanın, hangi tarihte yazıldığı ve elçiye ait raporların kim tarafından Osmanlıcaya çevrildiği de belirli değildir. Ayrıca raporların hangi kaynaktan alınarak, Osmanlıcaya çevrildiği konusunda da herhangi bir kayıt yoktur.

Transkripsiyondan sonra, Vergenes'in raporları ile ilgili olarak şu değerlendirmeleri elde ettik; Raporlar genel görünümde Osmanlı-Fransız ilişkilerinden çok, I. Mahmut (1730-1754), III. Osman (1754-1757) ve ağırlıklı

¹³ Transkripsiyon, 11-a varak.

¹⁴ **Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu**, I, (Ankara, 1979); II,(Ankara, 1980) ;I (34), (Ankara, 1981); I (07), (Ankara, 1982), **İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Kataloğu**, (İstanbul,1943-1946), F.E.Karatay, **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu**, I-II, İstanbul, 1946-1958.

olarak III. Mustafa (1757-1774) dönemleri ile ilgili bilgiler, analizler ve karşılaştırmalar içermektedir.

Osmanlı-Fransız ilişkilerinin geçmişinden ya da Osmanlı-Fransız ilişkilerinin tarih içindeki seyrini etkileyen önemli dönüşümlerden söz edilmemektedir. Buna bağlı olarak raporun, bir dönem değerlendirmesi şeklinde kaleme alındığını söyleyebiliriz. Daha da önemlisi raporda, belirttiğimiz dönem içerisinde, özellikle Rusya ile yaşanan gelişmeler önemli yer tutmaktadır. Elçi, 1768-1774 Osmanlı-Rus savaşının gelişimi ve gerekçeleri ile ilgili daha çok kendi düşüncelerini ve yorumlarını ifade eden analizler sunmaktadır. Vergenes'in çoğu ifadesinde, Rusya'nın Avrupa'ya doğru genişlemesinin yarattığı endişelerden kaynaklanan izlenimler yer almaktadır. Bu noktada elçi kendisini, Osmanlı ricalini uyanık tutmakla yükümlü görmektedir.

Elçi, 1755-1768 yılları arasındaki Osmanlı büyükelçiliği görevi sonrasında Fransa'ya dönüşünde izlenimlerini kaleme almıştır. Fransız diplomasi tarihinin önemli isimlerinden biri olan Vergenes'in büyükelçiliği döneminde, Osmanlı-Fransız ilişkileri olumlu yönde gelişmiştir. 1768'de Fransa'ya dönüp, ikinci defa 1770'te elçilik görevi ile Osmanlı Devleti'ne gelmiş, Osmanlı-Rus seferi sırasında önemli rol oynamıştır. İkinci elçiliğinde, teşrifata aykırı bazı taleplerinin kabul edilmemesi üzerine hükümete gücümüş,¹⁵ Dış İşleri Bakanı olduğu dönemde ise Osmanlı dostluğunu ihmal etmiştir.

---

¹⁵ Maliyeden arşive devredilen defterlerden 29 numaralı **Teşrifat Defteri**, s.149b.

I- OSMANLI- FRANSIZ İLİŞKİLERİ

Raporun değerlendirilmesinden önce, Osmanlı-Fransız ilişkilerinin temelini ve tarih içerisinde 1774 sonrasında nasıl bir gelişim ve değişim gösterdiğini değerlendirmeye çalışalım. Yapacağımız bu değerlendirme, tezimizin raporda da belirtildiği üzere, ana dönemi olan 1730-1774 yıllarındaki siyasi gelişmeler ile birlikte, Osmanlı-Fransız ilişkilerinin sonrasını yorumlamamıza yardımcı olacaktır. Sonuçta devletlerin geçmişteki politikaları, siyasi ve ticari misyonları açıklanıp ortaya çıkarılmadan belirli bir dönemin incelenmesi çok sağlam temeller üzerine oturmayacaktır. O nedenle 1774 sonrası gelişen Osmanlı-Fransız ilişkilerine değinmenin de faydalı olacağını düşünüyorum.

A. İlişkilerin Başlaması

Fransa'nın Osmanlı siyaseti, genel dış siyasetinin en önemli parçalarından biridir. Fransa kralı I. Fransuva, Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'na göz dikmişti ve ne şartla olursa olsun imparator olmak istiyordu. V.Şarl'ın tahttaki en güçlü rakibiydi. Kutsal Roma-Germen imparatorluk tahtına aday iken halk ve asilzadeler önünde yaptığı konuşmalarda, seçildiği takdirde tüm Avrupa'dan toplamış bir ehl-i salip (haçlı) ordusunun başında Müslümanların üzerine yürüyeceğini ilan etmiştir.¹⁶ Fakat Fransuva seçimi kaybettiği gibi, silah zoru ile giriştiği taht mücadelesini kaybetti ve esir düştü.

Bu olay ile Osmanlı-Fransız ilişkileri, Kanuni Sultan Süleyman ile birlikte I.Fransuva zamanında dostane olarak başlamıştı. Kanuni, I.Fransuva'nın Kutsal Roma Germen İmparatoru Şarlken'e karşı yardım talebini memnuniyetle karşılamıştır. Kanuni, bu fırsatı değerlendirerek Şarlken tarafından oluşturulmak istenen Hıristiyan birliğini parçalamayı amaçlamıştır. Bu siyasi yakınlık XIX. yüzyılın sonlarına kadar devam etmiştir.

---

¹⁶ Raif Karadağ, **Şark Meselesi**, İstanbul, 2003, 1.Baskı, s. 59.

B. Osmanlı Devleti İçin Ekonomik Sonun Başlangıcı: Kapitülasyonlar

Osmanlı-Fransız ilişkilerinde önemli bir dönüşüm noktası olan kapitülasyonlar, ilişkilerin seyrinde önemli bir etkiye sahiptir. 1535 yılında başlayan ve başlangıçta her iki devlet için de¹⁷ farklı amaçlar taşıyan imtiyazlar, belli bir süre sonra Fransa'nın Osmanlı Devleti'nden daha fazla kazanımlar elde edebileceği oluşumlar haline gelmiştir. Yine elçinin ele aldığı dönem içerisinde, önceleri süreli olarak verilen kapitülasyonları “sürekli” hale getiren 1736-1739 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan söz edildiği için kapitülasyonlar konusuna, burada yer vermeyi uygun bulduk.

Altı yüzyıl boyunca Osmanlı Devleti'ni zorlayan, ilk geniş kapsamlı kapitülasyonlar Fransa'ya tanınmıştır. Bununla birlikte bazı Fransız yazarların öne sürdüğü gibi ilk kapitülasyonların 1535 yılında Fransızlara verildiği görüşü doğru değildir. Aynı şekilde diğer bazı aydınların¹⁸ ileri sürdükleri gibi ilk kapitülasyonların Fatih tarafından verildiği görüşü de gerçeklere uymamaktadır.

1535 Fransız kapitülasyonlarına kadar olan süreç, birinci dönem kapitülasyonları ifade etmektedir. İkinci dönem ise 1535 ile 1740 yılları arasındaki dönemi kapsamaktadır. Bu döneme “Fransız Kapitülasyonları Dönemi” adı da verilebilir. Fransızlar söz konusu imtiyazlar ile Doğu ticaretini ellerine geçirdiler ve bu alanda ticarete egemen oldular.

Martens, I.Fransuva'nın Kanuni ile olan ilişkisini “ekonomik yararlar ve siyasi hedefler, kökü dinden gelen büyük bir düşmanlığa tercih edilmiştir”¹⁹ diyerek açıklamaktadır. Fransa bu ayrıcalıklarla birlikte, Yakın Doğu'daki tüm yabancıların koruyuculuğunu da üstlenmiş oldu.²⁰ 1569'da yapılan bir kapitülasyon antlaşması

¹⁷ Kanuni Sultan Süleyman'ın Fransa'ya kapitülasyon vermesinin amacı, Avrupa'da oluşması muhtemel “Haçlı Hıristiyan Birliği”ni parçalamaktır. Fransa'nın ise bu yönde hedefi Akdeniz'de özellikle İngiltere'ye karşı ticari kazanımlar elde etmektir.

¹⁸ F.Martens, **Das Consularwesen und der Consularjurisdiction im Orient**, (Çev:H. Skerst), Berlin, 1874, s.181; E.B.Deligeorges, **Die Kapitulationen in der Türkei**, doktora tezi, Heidelberg, 1907, s. 42; M Kunke, **Die Kapitulationen der Türkei, Deren Aufhebung und die Neuen Deutsch-Türkischen Rechtsvertrage**, Münih, Berlin ve Leipzig, 1918, s.15; A. Freiherr von Overbeck, **Die Kapitulationen des Osmanischen Reiches**, Being zur Zeitschrift für Völkerrecht, c:10, Breslau, 1917, s. 5.

¹⁹ F.Martens, **a.g.e.** , s.184.

²⁰ 1535 tarihli kapitülasyon antlaşmasınının 16. maddesi ile Fransa yüzyıllar boyu doğuda tüm Hıristiyanların koruyucusu rolünü üstlendi. Özellikle XIX. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu üzerinde gizli hedefler taşıdığı için bu Hıristiyanların koruyuculuğunu kendi üzerine almaya çalıştı. (Çeşitli zamanlarda yapılan antlaşmaların metinleri için bkz: Necdet Kurdakul, **Osmanlı Devleti'nde Ticaret Antlaşmaları ve Kapitülasyonlar**, İstanbul, 1981.

ile Yakın Doğu'da dolaşan gemilerin hangi ulustan olursa olsun Fransız bayrağı taşıması zorunluluğunu getiren bir hak Fransızlara tanındı.²¹ Bu süreçte Yakın Doğu'daki ekonomik çıkarlar nedeniyle İngiltere ve Fransa arasında gittikçe artan mücadeleler yaşanmaya başladı. İngiltere'nin, Fransa'nın Akdeniz'deki nüfuzunu kırmak yolundaki çabaları sonucunda İngiltere ilk kez 1580'de Osmanlı'dan bir imtiyaz elde etmiştir. Fransa bu ikinci dönemde yedi kez kapitülasyon hakları elde etmiştir.²² Sonuç olarak bu dönemdeki kapitülasyonlar ağırlıklı olarak “ekonomik bir misyon” taşımaktadır.

Üçüncü dönemi oluşturan kapitülasyonlar ise hem bir ticaret antlaşması, hem siyasal bir antlaşma, hem de yabancıların Osmanlı İmparatorluğu içinde yerleşmeleri antlaşması şeklindedir. 1740 yılında Fransızlara verilen kapitülasyonda “sonsuzca kadar süreklilik” esası benimsenmiştir.²³ Daha sonra da belirteceğimiz üzere kapitülasyonların süreklilik kazanması 1736-1739 Osmanlı-Rus savaşı sonrasında Fransa'nın aracılık yapması sonucu gerçekleşmiştir. Bundan sonraki kapitülasyonlara “Dostluk ve Ticaret Antlaşmaları” adı verilmekle birlikte eski ayrıcalıklar da devam etmekteydi. Bunlar, genellikle tek yönlüydü, sadece taraflardan birine çıkar sağlamaktaydı. Bu yönüyle bu kapitülasyonları, “emperyalist kapitülasyonlar” olarak ifade edebiliriz.

Fransız Kapitülasyonları ile birlikte, samimiyetten ve bağlılıktan uzak, Fransızların daima Türkler aleyhine kullandıkları sahte Türk dostluğu başlamış oldu. Bu ittifaktan Türklerin XVI. yüzyılda sağladıkları fayda, her iki devlet donanmalarının birlikte askeri harekatta bulunmalarıdır; Fransız donanması Osmanlı donanması komutanı Barbaros Hayrettin Paşa'nın emrine verilmiş, Tulon limanı ortak deniz üssü haline getirilmiştir. Bundan ayrı olarak Fransızlar, Osmanlı sınırları dahilinde geniş bir dini serbestliğe sahip olmuşlardır.²⁴ Fransa'nın özellikle ticari kazanımları, Şark ticaretini sınırsız bir imtiyaz şeklinde elinde tutmasına yol açmıştır.

---

²¹ 1569 tarihli kapitülasyon antlaşması. Kurdakul, **a.g.e.**, ss. 49-54.

²² Söz konusu yedi kapitülasyon 1535, 1569, 1581, 1597, 1604, 1673 ve 1740 tarihlidir. Kurdakul, **a.g.e.**, ss. 41- 98.

²³ W.Lehmann, **Die Kapitulationen**, Deutsche Orientbücherei, 22, Weimar, 1917, s.13. (Kurdakul, **a.g.e.**, ss. 84- 98)

²⁴ Karadağ, **a.g.e.**, s. 63.

Fransa kendisine lütuf olarak verilen bu hakkı sonraları, Osmanlı sınırları dahilinde bulunan Osmanlı tebaası Hıristiyanların hukuki hamisi şeklinde kullanmış²⁵, bu noktada ısrarcı olmuş, Osmanlı'nın zayıfladığı andan yıkıldığı ana kadar bu imtiyazdan mükemmel bir şekilde yararlanmıştır.

Kapitülasyonlar görünüşte, yabancıların haklarını ve ayrıcalıklarını güvence altına alan antlaşmalar idiyse de, gerçekte Avrupa devletleri, sömürgeci olarak kendi siyasi ve ekonomik hedeflerini gerçekleştirmek için, kapitülasyonları araç olarak kullanmışlardır.²⁶ Bunun sonucu olarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik yapısında büyük bir değişme ve çöküş oluşmaya başlamıştır. Kapitülasyonlar sağlam yapılı bir zanaat ve ticaret devleti olan Osmanlı İmparatorluğu'nu bir sömürge, pazar ve sadece hammadde ihraç eden bir ülke haline getirdi. Zamanla ekonomi ve ticaret imtiyazları “barış antlaşmaları”na da geçmeye başladı.²⁷

İç ve dış başarısızlıkları ile XVII. yüzyılın sonlarına doğru çökmeye başlayan Osmanlı İmparatorluğu, Avrupalı devletlerin hegemonyası altına girdi. “Şark Meselesi” adı altında Osmanlı'yı paylaşmak, işgal etmek ya da çıkarlarına göre ayakta tutmak gibi sorunlar Avrupalı güçlerin ana uğraş konuları oldu. Bu nedenle Avrupa devletleri, birbirleri ile ekonomik ve siyasi ilişkilerinde sürekli rekabet halinde olmuşlardır. Osmanlı'nın bu zayıf ve savunmasız döneminde, hemen hemen tüm devletler kapitülasyonlar yolu ile imtiyaz elde etme yarışına girdiler.

C. 1789 İhtilali'nin Osmanlı İmparatorluğu'na Etkileri

1789 Fransız İhtilali, ortaya çıktığı süreçte Osmanlı İmparatorluğu'nu etkilemeyen evrensel bir olay gibi görünse de, 1804'ten itibaren Osmanlı için tehdit oluşturması nedeniyle incelemeye değerdir. Aynı şekilde ihtilal, Osmanlı-Fransız ilişkilerinde belirleyici bir role sahiptir. Fransa'nın, birkaç yıl sonra ihtilal

²⁵ Fransa, 1740'da I.Mahmut'un XV. Louis ile yaptığı bir antlaşmaya dayanarak Suriye'deki Katoliklerin hamisi olduğunu iddia etmiştir. <<http://suriye.ihh.org.tr/>> 15:29 25.08.2007

²⁶ K.W.Rath, *Vergangenheit und Gegenwart, Weltwirtschaft und Europaeische Wirtschaftsordnung*, yıl: 29, Leipzig ve Berlin, 1939, s. 433 v.d.

²⁷ Fransa ile 1802, Rusya ile 1775 ve İspanya ile 1782 tarihlerinde yapılan barış antlaşmalarında kapitülasyonlar konusuna yer verilmiştir. Osman Nebioğlu, **Bir İmparatorluğun Çöküşü ve Kapitülasyonlar**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., 1986, Ankara, s. 15.

fikirlerini Osmanlı sınırlarından sızdırması, Osmanlı Devleti'nin Fransa'ya karşı duruşunu ya da dostluğu zedelemiştir.

1789 Fransız İhtilali'nin mahiyeti, o sırada Avusturya ve Rusya ile savaş halinde olan Osmanlı Devleti'ni uzun süre ilgilendirmedir.²⁸ Bununla birlikte Fransa Osmanlı'ya uzaktı; arada ortak bir sınır dahi yoktu. Fransa'da ihtilalciler, Bastil'i zapt ettikleri zaman İstanbul'daki Fransızlar da toplanıp, bunu şenliklerle kutlamıştır. İstanbul'da yaşayan Fransızların devrim prensiplerini kabul ederek renkli kokart takmaları veya hürriyet ağaçları etrafında gösteriler yapmaları Osmanlı hükümeti tarafından tabii görüldü.²⁹

1792'de Fransa'da Cumhuriyet kurulunca İstanbul'daki bazı Fransızlar sefarethaneye giderek elçi Compte de Şuazöl'ü kral taraftarı olduğu için sefarethaneden çıkardılar. Bunlara Babıali aldırış etmiyordu. Fakat bu durum Avusturya ve Prusya elçilerini kuşkulandıyordu. Durumu Babıali'ye şikayet edip bunların önlenmesini istediler.³⁰ Bunun üzerine Reisülküttap (Hariciye Nazırı) Raşit Efendi vurdum duymaz bir ifade ile “Behey dostum, Devlet-i Aliye İslam Devletidir. Biz bu kokardaya itibar etmeyiz. İsterlerse başlarına üzüm küfesi giysinler. Niçin giyersiz demeyiz. Kendinizi beyhude yorarsız”³¹ diye cevap vermiştir. Bu anektodda ifade edilen, Osmanlı Devleti'nin gafletinin ya da Fransa ile olan ananevi dostluğunun açık belirtisi olabilir.

İhtilalin en önemli mesajı “milletlerin kendi kaderini kendisinin belirlemesi” prensibi milletlerarası camiaya yerleşmişti. Bununla birlikte yine ihtilalin en önemli unsurlarından biri olan sınıflar arasındaki toplumsal ve hukuki eşitsizlik, Osmanlı'da bilinmeyen bir amildi. Bilakis Fransız Cumhuriyeti'nin İstanbul'a gelen ilk elçisi Descorches'un da ifade ettiği gibi “Türklerde müsavat hissi gayet kuvvetli”³² idi. Osmanlı Devleti, Fransız İhtilali'ni Avrupa'nın iç meselesi olarak görüyor; hiç ilgilenmiyordu. Elçinin raporunda da yer aldığı gibi, 1756 Avusturya-Fransa ittifakı sonucunda Osmanlı-Fransız ilişkileri soğumuştur. Ancak Fransa'nın 1797'de, Yedi

²⁸ İsmail Soysal, **Fransız İhtilali ve Türk-Fransız Diploması Münasebetleri (1789-1802)**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 3. baskı, 1999, s.101.

²⁹ Enver Ziya Karal, **Büyük Osmanlı Tarihi**, Cilt I, Türk Tarih Kurumu Yay., s. 22.

³⁰ Tahsin Ünal, **Türk Siyasi Tarihi (1700-1958)**, İstanbul, 1998, Kemer Yayınları (Altıncı Baskı), s. 144.

³¹ **Tarih-i Cevdet**, Cilt VI, s. 183.

³² Descorches' un Paris'e dönüşünde Dışişleri Vekiline verdiği genel raporu. (4 Plurose IV., 25 Ocak 1796), **Fr. Dış. Arş. Tur. Corr. C.193**.

adalara el koyup Yunanlıları bağımsızlık için kışkırtmasıyla milliyetçilik prensibinin ve ihtilalin önemi ancak anlaşılabilmişti.³³

Bu dönemde Osmanlılar, Fransız İhtilaline karşı tarafsız kalan pek az ülkeden biriydi. Söz konusu dönemde, ortaya çıkan yeni düşüncelerin Osmanlılar tarafından ne ölçüde anlaşıldığını kestirmek olanaksızdır.

III. Selim ihtilalcı Fransa'yı desteklemiştir. Bu da Osmanlı'nın kendisi için çok yakın gelecekte tehlike oluşturacak olan bu olayı tam olarak anlayamadığını gösterir. Padişahın özel kâatibi 1792 başlarında Fransa ile Avusturya arasında savaş çıkacağı belli olduğu sıralarda yazdığı bir mektupta "İnşallah Fransa'daki ayaklanma Osmanlı İmparatorluğu'nun düşmanları arasında frengi gibi yayılır" diyordu.³⁴ Fransa, ihtilalden çok kısa bir süre sonra yayılmacı politikalar içerisine girmiştir.

Fransa'nın Osmanlı Devleti üzerindeki gizi hesaplarına rağmen, Osmanlı ile Fransa arasında Kanuni döneminden bu yana devam eden ve sürekli gelişen bir dostluk vardı. İki devlet arasındaki ticari ve diplomatik faaliyetler çok eskiye dayanıyordu. Fransız İhtilali başladığında bu olayı Fransa'nın iç sorunu olarak gören Osmanlı Devleti, bir İslâm devleti olması hasebiyle kendi ülkesinde Avrupa ölçülerine göre bir adaletsizlik, eşitsizlik, siyasi ve sosyal bozukluklar mevcut değildi. Üstelik Fransa dostu olan bir ülke olmasına rağmen, çok uzaktaydı. Buradaki gelişmeleri ancak dolaylı yollardan öğrenebiliyordu. Osmanlı Devleti birçok problemle uğraşması, çöküş sürecine girmesi dolayısıyla böyle bir işle uğraşmaya vakit de bulamıyordu.

1792 yılında Fransa, yeni rejimini korumak ve rejimini ülkelere tanıtmak üzere doğal sınırlarının dışında savaflara girişti. Söz konusu savaş Fransa-Avusturya-Prusya arasında patlak verdi. Babıâli, savaşın çıkışının ardından, İstanbul'daki yabancı elçilere Osmanlı Devleti'nin tarafsızlığını bildirmiştir³⁵. 1793 yılının Avrupa siyasi gelişmeleri ve Osmanlı'nın görünüşü hakkında III. Selim'in Sır katibi Ahmet Efendi'nin hatıratı önemlidir.³⁶ Fransız İhtilali'nin çıkışının, Zıştovi ve Yaş Antlaşmalarının nispeten Osmanlı lehine yapılmasında etkili olduğu görüşündedir. Çünkü ihtilal Avrupa'nın siyasi dengeleri üzerinde büyük etki bırakmıştı.

³³ Soysal, **a.g.e.**, s. 102.

³⁴ Bernard Lewis, "The Impact of the French Revolution on Turkey", Journal of World History, c:1, 1953, s. 65.

³⁵ **Tarih-i Cevdet**, s.182..

³⁶ Ahmet Efendi'nin "Ruznamesi" nin aslı Topkapı Sarayı müzesinde olup Maarif Vekaleti Tarih Vesikaları c.III, sayı 15'te Tahsin Öz tarafından iktibas edilmiştir. İstanbul, 1949, s.184 ve devamı.

Fransa'nın Osmanlı'yı parçalamak isteyen Rusya ve Avusturya'yı yenmesi İstanbul'da sevinçle karşılandı. Fransa'nın isteğine rağmen Osmanlı Devleti bu yeni rejimi hemen tanımak istemedi. Osmanlı yöneticilerine göre Fransa'nın yeni rejimi Avrupa'nın sorunu idi. Osmanlı'nın Avrupa hukukuna dahil olmadığını öne sürüyorlardı. Osmanlı hükümeti ihtilal karşısında gerçekten tarafsız davranıyordu.

1793'te Fransa İstanbul'a olağanüstü elçiler göndererek, Fransa Cumhuriyet hükümetinin tanınmasını, Osmanlı ile Fransa arasında anlaşma yapılmasını ve Osmanlı'nın savaşa girmesini istedi; ama Osmanlı hükümeti bunu reddetti. Çünkü Fransa'nın Cumhuriyetini tanımakla Avrupa'ya karşı cephe almak istemiyordu. Prusya Fransa'yı tanıdıktan sonra Osmanlı Devleti Fransa Cumhuriyetini tanıdı.³⁷

Bu tarihten sonra Fransa, Osmanlıyı Rusya ve Avusturya aleyhinde savaşa sokmak istiyordu. Fransa'nın bu yöndeki gayretinin temelleri, elçi Vergenes'in raporunda bir çok kez vurguladığı üzere 1736-1739 ve 1768-1774 Osmanlı-Rus savaşlarında atılmıştır. Fransa bu süreçten itibaren özellikle Rusya'nın Avrupa yönüne doğru genişlemesini engellemek için Osmanlı kozunu kullanmıştır. Bahsettiğimiz dönem için Fransa'nın nispeten başarılı olduğunu söyleyebiliriz; fakat 1790'lı yıllardan sonra, Osmanlı bu oyuna yanaşmadı. Napolyon'un Mısır Seferi Osmanlı Devleti'nin bu tutumunda etkili oldu. Böylece Osmanlı-Fransız ittifakı sonuçsuz kalırken, Osmanlı Devleti'nin o tarihe kadar Fransa'da sürekli elçisi yok iken, ilk defa Moralı Esseyit Ali Efendi'yi 1797'de Paris'e sürekli elçi olarak gönderdi.³⁸

Sonuç olarak şunu ifade etmekte çok büyük yarar vardır. 1789'da ortaya çıkan milliyetçilik akımlarıyla ilgilenmeyen Osmanlı, 1918'lere ve Lozan Anlaşması'nın yapıldığı 24 Temmuz 1923 tarihine gelindiğinde bu akımdan en çok zarar gören devlettir. Osmanlı Devleti artık parçalanmış ve bünyesinde yeni milletler, yeni devletler ortaya çıkmıştır.

1535–1797 sürecinde kapitülasyonlar ve Fransa'nın yardımı ile yapılan ıslahatlar sebebiyle dostane ilişkiler devam etmiştir. Osmanlı siyasetinde Fransız dostluğu, tarihi bir zorunluluk olarak kabul edildiği kadar, değerli bir gelenek gibi de sayılıyordu³⁹. Fransız İhtilali'nin gelişmeleri sırasında dahi Osmanlılar, ıslahat için

---

³⁷ Fahir Armaoğlu, **19.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2003, s. 82.

³⁸ Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 82.

³⁹ Karal, **a.g.e.**, c. 5, s. 21.

Fransa'dan çeşitli yardımlar istemekten geri kalmadılar.⁴⁰ Fakat 1797'de "Campo Formio Muahedesi"ni imzalayan ve Osmanlı ile sınır olan Fransa Generali Napolyon'un Dalmaçya sahillерinden ihtilal fikirlerini Balkanlara yayarak teşvik etmesinden sonra, tarihi dostluk bozulmaya başlamıştır. Söz konusu dostluktan Fransa, daima istifade etmiş, Osmanlılar ise bundan zarar görmüştür.

Fransa'nın Şark siyasetinin esasını "Osmanlı Devleti ile dost geçinmek, şark ticaretinde daima birinci mevkiyi muhafaza etmek, menfaat ve ticaret alanına diğerlerini dahil etmemek için Osmanlılara yardım etmek" şeklinde ifade etmek mümkündür. Fakat XIX. asrın başından itibaren, Fransa'nın bu siyasetinin değişmeye başladığını kabul etmek gerekir. Osmanlı Devleti'ne taarruz edenlere karşı, Osmanlı Devleti'ne yardım etmek, Osmanlılardan ayrılıp müstakil bir devlet kurmak isteyenlerin tarafını tutmak, Osmanlı Devleti'ni bölmek isteyenler ile birleşmek gibi, değişken bir siyaset takip etmiştir.

Fakat 1797 Campo Formio Antlaşması ile Osmanlı Devleti ve Fransa sınır komşusu olurken, bundan sonraki süreçte Fransa, 1789 İhtilali fikirlerini Balkanlardan, Osmanlı sınırları içerisine sızdırmaya başlamıştır. Böylece söz konusu dostluk, Osmanlı aleyhine bozulmuştur.

D. İlişkilerin Bozulması

Fransa ile Osmanlı Devleti arasındaki dostluğa, 1797 Campo Formio Antlaşması ile şüphe unsuru girmeye başlamıştır. Campo Formio ile Yedi Ada'yı alan Fransa, Arnavutluk'taki faaliyetleri dolayısı ile Balkanlar'a ayak bastığı gibi, Osmanlı Devleti ile de komşu oluyordu. Şimdi Yedi Ada'da zayıf bir Venedik'in yerini kuvvetli bir Fransa almış oluyordu. Bu durum Osmanlı Devleti'nin hoşuna gitmedi. Bu sebeple Campo Formio Antlaşması, Osmanlı-Fransız münasebetlerinde bir dönüm noktasını teşkil eder.⁴¹ Bu Antlaşma ile Fransa, tarihte ilk defa Osmanlı Devleti ile sınır olmuştur. İşte bu tarihten itibaren, "Kadim Françe dostluğu" bozulmaya başlamıştır.

---

⁴⁰ Karal, **a.g.e.**, ss .21-22

⁴¹ Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 83.

Fransa'nın etki ve desteğiyle 1797' den tam 7 yıl sonra yani 1804'te, Osmanlı çatısı altında yaşayan etnik unsurlar, *milli bağımsızlık* için silaha sarıldılar. Artık bundan sonra milli bağımsızlık ve hakimiyet için ortaya çıkan isyanların ardı kesilmeyecektir ve mutlaka her süreçte Avrupa'dan destek bulacaktır. Bununla birlikte Rum İsyanı sırasında Fransa, ilk önce Rus yanlısı bir politika izlemekten kaçınmıştır. Çünkü Fransa bir taraftan İngiltere ile karşı karşıya gelmek istemiyor, bir taraftan da Osmanlı üzerindeki kaybolan etkinliğini tekrar kazanmayı hedefliyordu. Daha sonra ise 1826 tarihli Petersburg Protokolü'ne katılmıştır.

Osmanlı Devleti'nin protokolü reddetmesi üzerine İngiltere, Rusya ve Fransa birlikte hareket ederek Osmanlı Devleti'ne baskı yapmak için 1827'de Londra'da bir anlaşma imzaladılar. Bu anlaşma ile birlikte Rum İsyanı'na el koyarak, Osmanlı Devleti'nden “özerk bir Yunanistan” talebinde bulunuyorlardı. Bu bildiri gerçek bir ültimatom niteliğini taşıyordu. Çünkü aracılık tekliflerinin reddi söz konusu olursa, üç devlet *genel ticari menfaatleri ve Avrupa barışı açısından* gerekli tedbirleri alacaklarını bildirdiler. Osmanlı Devleti Londra Anlaşması'nı reddetti. Üç müttefik donanması Navarin'i kuşattılar ve 20 Ekim 1827'de İngiliz, Fransız ve Rus filoları Osmanlı-Mısır donanmasına saldırdılar. Bu baskın ile birlikte 64 parçalık Osmanlı-Mısır donanması tamamen tahrip edildi.⁴² Navarin Baskını Hıristiyanlığın Müslümanlığa karşı zaferi olarak karşılandı.

Fransa sadece Sırbistan, Mora ve adalarda değil Suriye ve Filistin'de de ihtilal fikirlerini yaymaya çalışıyordu. Suriye'deki Katolik Marunîleri ve Filistin'deki Yahudileri de bağımsızlık için teşvik ediyordu. Günümüzdeki Yahudi Devleti'nin ilk tohumu olan “Siyonizm” fikri, Napolyon tarafından telkin edilmiştir.⁴³ Napolyon, ırkçılık ve mezhep ayrılığından hareketle, Araplara da bağımsızlık vaadinde bulunmuştur.⁴⁴ İhtilal fikirleri, Osmanlı teşkilatına, rejimine, türlü din, mezhep, dil ve ırktan olan Osmanlı tebaasının devamına zararı olan bu düşünceler, Babıâli'nin Fransa'ya olan bağlılığını sarsıyordu. Napolyon'un tarihi dostluğa ihanete kalkışmasının sebebinin, onun “Şark” için kurduğu hayallerinde ve geleceğe uzanan düşüncelerinde aramak gereklidir.

---

⁴² Armaoğlu, **a.g.e.**, s.180.

⁴³ Ünal, **a.g.e.**, s.146.

⁴⁴ Ömer Osman Umar, **Osmanlı Yönetimi ve Fransız Manda Rejimi Altında Suriye (1908-1938)**, Ankara, 2004, Atatürk Araştırma Merkezi, s. 10.

E. Fransa'nın Şark'taki İlk Uygulaması: Mısır

Osmanlı-Fransız ilişkilerinde önemli bir süreç olan Mısır Seferi, Osmanlıların Fransa'ya bakışının değişmesi açısından ileriye dönük sonuçlar doğurmuştur. Fransa, 1768-1774 Osmanlı-Rus savaşında kuzeyde elde edemediği üstünlüğü, bu defa İngiltere'ye karşı Akdeniz'de telafi etmeye çalışmıştır.

Mısır Seferi, sadece Osmanlı ile Fransa arasında geçen bir mücadele olmayıp, Avrupa'nın büyük güçlerinden İngiltere ve Rusya'nın da müdahalesi ile "uluslar arası bir mesele" şeklini alarak Avrupa'da yeni bir düzenin kurulmasına neden olmuştur. Fransa, Mısır seferine hem Avrupa'da egemen güç olmak hem de dünyada büyük bir "sömürge imparatorluğu" kurmak için çıkmıştır. Bu iki büyük girişimin birincisinde, Avrupalı devletlerin karşı koyması, ikincisinde de İngilizlerin rekabeti nedeniyle başarısız olmuştur. Bu başarısızlıklarını temin için, Amerika ve Hindistan'da İngilizlere kaptırdığı sömürgelerine bedel olmak üzere Mısır'a yerleşmeyi tasarlamıştır.⁴⁵ Fakat bu fikir, yeni değildi. XIV. Louis, XV. Louis ve XVI. Louis zamanlarında da ileri sürülmüş ve her zaman reddedilmişti.⁴⁶ Şimdi ise herkese çekici geliyordu. Napolyon'un Şark için düşündüğü hayallerini gerçekleştirme fırsatı ortaya çıkmıştı.⁴⁷

Napolyon dostlarına, 1797 sonlarında İtalya'dan yazdığı mektuplarında "Bu küçücük Avrupa insana kâfi şeref veremez. Şarka gitmek lazım. Büyük şerefler oradadır. Mesela Mısır, Filistin ve Suriye'yi aldıktan sonra, ya Hint'e yürümeli yahut Anadolu, İstanbul, Balkanlar üzerinden Şarki Avrupa'ya geçmeli. Fransa'ya Şark'tan bir güneş gibi girmeli"⁴⁸ diyordu. Napolyon'un Mısır seferi, Avrupa'yı istilasını, 1812 Moskova seferi dikkate alınırca, bu hayalini gerçekleştirmeye çalıştığı anlaşılır.

III. Selim Fransa'ya olan yakınlığının bir tezahürü olarak, Fransızlar aracılığı ile kendi imparatorluğunu modern savaş bilimine kavuşturacak bir anahtar keşfedeceğine inanmıştı. 1795'te kısa bir süre Napolyon bu anahtarı padişaha sunabilecekmiş gibi göründü. Yakın çevresine, Fransız Hükümetinin isterse onu

⁴⁵ Enver Ziya Karal, **Fransa-Mısır ve Osmanlı İmparatorluğu (1797-1802)**, İstanbul, 1938, s.4.

⁴⁶ Nezihe Araz, "Başlangıçtan Günümüze Dünya Tarihi (17.yüzyıldan 20.yüzyıla)", Cilt II, 1974, Kaynak Kitaplar, s. 563.

⁴⁷ Enver Ziya Karal, **Selim III.'ün Hatt-ı Hümayunları**, Ankara, 1988, ss. 55-60

⁴⁸ Ünal, **a.g.e.**, s.147.

Osmanlı'ya sefir olarak göndermeye hazır olduğunu ifade etmiştir. Ardından Savaş Bakanlığı'na konuyla ilgili bir not bırakılmış ve kendisine pasaport verilmiştir.⁴⁹

1760'tan itibaren Marsilyalı tüccarlardan oluşan bir baskı grubu, hükümetleri Mısır'ı alıp orada bir koloni kurmaya zorluyordu. Cloiseul bir ara bu projeyi desteklemiş, ama elçi Vergenes, Osmanlı yönetimi konusundaki uzun süreli tecrübelerine dayanarak, Sultan ile iyi ilişkileri sürdürmenin Fransız ticari çıkarlarına daha faydalı olacağını savunmuştur.⁵⁰ İlk devrim hükümetleri de bu çizgiyi takip etmişti; ama yönetim yine de kararsızdı. İtalya zaferini kazanmış olan Napolyon'dan ardı ardına gelen muhtıralar, yöneticileri sonunda doğuya bir kuvvet gönderme konusunda ikna etti. 1798 Nisanı'nda Napolyon'un Mısır'a asker çıkararak, doğudaki Fransız çıkarlarını İngiltere aleyhine sağlamlaştırmasına karar verildi.

Bununla birlikte Memlukların Kahire'deki yozlaşmış nüfuzu yok edilecek, padişaha bağlı iyi ve yararlı bir yönetim kurulacak, yıllık vergiler de İstanbul'daki hazineye daha düzenli olarak aktarılabilecekti. Seferin temel ilkeleri, Müslüman inancına saygı gösterilmesi gerektiğini özellikle vurguluyordu. Babiâli'nin bu hareketteki iyi niyetten şüphe duymaması için de 1797'de ilk defa Dışişleri Bakanlığı'na getirilen Talleyrand'ın Haliç'e doğru bir yolculuk yapmasına, Sultan'a Fransız politikasının altında yatan incelikleri anlatmasına karar verildi. Bu hiçbir zaman gerçekleşmedi.⁵¹ General Napolyon 38.000 kişilik bir kuvvetle Mısır'a doğru yola çıktı.

Mısır Seferi'nde başlangıçta her şey iyi gidiyordu. Napolyon Memluk devletlerini Piramitler Savaşı'nda yenerek başkent Kahire'ye girdi. Napolyon burada savaşa rağmen "iyi bir yönetici" olmaya çalıştı. Özellikle dini kullanarak, halkın mukavemetini en aza indirmeye çalıştı. Duvarlara asılan ilanlar ile "özgürlüğün" önemi vurgulandı.⁵²

Sultan, Fransız ordusunu kendi müttefiki saymadığı gibi Fransa'ya resmen savaş ilan etti. Bir ay sonra çıkan ferman ise Mısır'ı ellerinde tutan "kâfir vahşilere" karşı

⁴⁹ Alan Palmer, **Osmanlı İmparatorluğu Sonuç yüz yıl Bir Çöküşün Yeni Tarihi**, Çevr: Belkıs Çorakçı Dişbudak, 1995, İstanbul, s. 93.

⁵⁰ Palmer, **a.g.e.**, s. 93.

⁵¹ Miot, **Memoirs I**, s. 35.

⁵² S.J.Shaw ,**Between Old and New: The Ottoman Empire under Sultan Selim III** Cambridge, Mass.,1971, s. 258-271.; Rıza Nur, **Türk Tarihi**, İstanbul, 1981,Toker Yayınları, s.130.

cihat açıldığını ilan ediyordu. Ne var ki zamanla yönetimin Mısır ile olan bağı azalıyor; çünkü Amiral Nelson'un Nil Nehri'nin ağzında kazandığı zafer, Marsilya ve Toulon'un İskenderiye ile olan bağlantısını kesmişti. Bir süre sonra Talleyran Napolyon'a isterse Hindistan'a yürüyebileceğini, ama istemez ise Mısır'da kalıp orada tıpkı kuzey İtalya'da yaptığı gibi Fransa'ya bağlı bir vilayet kurabileceğini bildirdi. Ya da isterse Filistin, Suriye ve Anadolu'ya yürüyebilir, İstanbul'u alamaya çalışabilirdi. Bu gösterişli talimatlar Napolyon'un karargâhına 25 Mart 1799'dan önce ulaşamadı. O zamana kadar Napolyon kendi iddialı planını çizmiş, kuzeye doğru yürüyüp Akka'yı kuşatmıştı.⁵³

Akka'da Napolyon Seferi'nin Osmanlı'dan sert bir tepki alacağı belli idi. Sultan III. Selim, Memlukların sindirilmesinden memnun idi; fakat imparatorluğun oldukça zengin olan bir vilayetini Fransızlara verme niyetinde değildi. Cezzar Ahmet Paşa, Napolyon'un kuzeye giden ordusunu durdurmak için 100.000 kişilik bir ordu toplamayı başardı ve küçük bir İngiliz filosunun desteği ile Fransızların Akka'ya yönelik saldırılarına karşı koydu. Bu süre içinde III. Selim'in Nizam-ı Cedid birlikleri Rodos'tan gelip garnizonu güçlendirdi.

Askerleri arasında hastalık yayılmaya başlayınca Napolyon, Akka kuşatmasını kaldırdı. General Kleber'in küçük zaferinden sonra Fransızlar, Suriye'den Mısır'a geri çekildiler. İngiliz ve Rusların deniz desteği⁵⁴ ile 60 gemilik bir konvoy Mısır kıyılarına Nizam-ı Cedid ve yeniçerilerden oluşan 15.000 kişilik bir kuvvet getirdi. Bu kuvvet Ebukır'da kıyıya çıktı ve İskenderiye'deki Fransız üssünü tehdit etti. Fakat Fransız süvarileri karşısında başarısız oldular. Fransa'nın Kıbrıs konsolosu, Kıbrıs tahsildarlığına, İskenderiye'ye Fransızların asker çıkardığını, 10 Temmuz'da bildirmiş ve bu haber İstanbul'a ulaştırılmış ise de, Osmanlı Hükümetince buna inanılmamıştı.⁵⁵ Bununla beraber, 15 Temmuz 1798'de çıkarılan bir fermanla, bütün kıyılarda ve adalarda Kıbrıs'tan gelen haber üzerine bazı önlemler alındığı anlaşılmaktadır.⁵⁶

⁵³ C.Herold, **Bonaparte in Egypt**, 1963, ss. 286-299.

⁵⁴ Osmanlı Devleti kendisine yönelen bir dış tehlike ve tehdiye karşı başka bir devlete dayanmak sureti ile bir "denge" kurma politikasına Osmanlı-Rus ve Osmanlı-İngiliz ittifakları ile başlamış oldu. Fakat bu iki unsurdan devamlı olanı İngiltere olacak ve iki devletin bu karşılıklı politikaları 1878'e kadar devam edecektir. Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 85.

⁵⁵ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi**; Fransa'ya Ait Dosya, Aş.2, s. 38.

⁵⁶ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi**; Mühimme Defteri, No.207, s.1, 31.

Osmanlı Hükümeti 1 Temmuz 1798'de İskenderiye'ye yapılan Fransız çıkarmasını ancak çıkarmadan bir ay kadar sonra 27 Temmuz'da Rodos memurlarından gelen rapordan öğrenmiş⁵⁷ ve kesin hareketlere girişmişti. Oysa o tarihte Fransızlar tarafından Kahire zapt edilmiş ve İngiliz donanması Abukır'da Fransız donanmasını kesin bir yenilgiye uğratmış bulunuyordu.

Savaş, Napolyon'un Mısır'dan ayrılmasından sonra da devam etti.1801'de bir Osmanlı ordusu İngilizlerin deniz ve kara desteği ile İskenderiye'de karaya çıktı ve yedi aylık savaş sonucunda Fransız askerlerini teslim olmaya zorladı. Ardından Amiens'de bir barış imzalandı.⁵⁸ Antlaşmanın ilk maddeleri Fransızların tüm kapitülasyon haklarının aynen devam edeceğini belirtmekteydi. Antlaşma aynı zamanda devletlerin karşılıklı olarak toprak bütünlüklerini korumayı garanti etmekteydi. Yalnız antlaşmaya eklenen gizli bir maddeye göre, Fransa'nın herhangi bir devletle yapacağı savaşa, Osmanlı Devleti kendi isterse katılacaktı.⁵⁹ Yani Osmanlı'nın savaşa girme zorunluluğu yoktu.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Mısır'a tam olarak tekrar egemen olması, İngiltere'nin Hint yolu üzerinde bulunan Mısır'a "kendi çıkarları" açısından dikkatini yöneltmesi nedeniyle uzun sürmüştür. İngiltere de Mısır'da Kölemenlere taraftar olarak Mısır'a yerleşmeyi planlıyordu. Nitekim bu amacına 1882'de Mısır'ı işgal ederek ulaşacaktır. Bu nedenle Napolyon işgali sonrası, Osmanlı-İngiliz ilişkileri gerginleşmiştir. Osmanlılar, ancak 1803'te İngilizlerin de Mısır'dan çekilmesini sağlayabilmiştir.

Sonuç olarak; Mısır Seferi Fransa'nın kuzey Afrika'da sahip olduğu sömürge imparatorluğunun ilk aşamasıdır. Sefer, hedef bakımından olduğu kadar, hazırlık, sevk ve idare bakımından da önemlidir. Sefer, tüm yönüyle gizli tutularak hazırlanmıştır.

Seferin başka bir özelliği de; Osmanlı arazisine karşı yapılmak ile birlikte Osmanlı Devleti'ne savaş ilan edilmeden idare edilmiş olmasıdır. Padişahın menfaati için Memluklara karşı savaştığını ilan eden Napolyon, halkı kendisine bağlamak için İslamiyet'in koruyucusu sıfatını üzerine almakta hiç çekinmemiştir.

---

⁵⁷ Karal, **Büyük Osmanlı Tarihi**, c.I, s. 82.

⁵⁸ Nihat Erim, **Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri**, c.I: *Osmanlı İmparatorluğu Anlaşmaları*, Ankara Üni.Hukuk Fak.Yay., 1953, ss. 213-217.

⁵⁹ Gizli maddenin metni: Erim, **a.g.e.**, s. 217.

Bu nedenle Osmanlıların Batılılarla Mısır Seferi'ne kadar yaptıkları savaşlarda esas gibi gösterilen hilal-salip mücadelesi Mısır Seferi'nde karşımıza çıkmamaktadır.

İngiltere ve Rusya, Osmanlı Devleti'ne yardım ederken her şeyden önce kendi çıkarları için hareket etmişlerdir. İngiltere Hint yolunun güvenliğini sağlamak için Fransa'yı Mısır'dan çıkarmalıydı. Bu hedef uğruna ordusunu, donanmasını, hazinesini ve diplomasisini seferber etmekten çekinmemiştir. Rusya'ya gelince, Osmanlı'nın kadim düşmanı olmakla beraber, Avrupa'daki siyasi dengede etkili olmak, İstanbul ve Boğazları ele geçirmek için Osmanlı'nın yanında yer almayı istemiştir.

Napolyon 1804'te Fransa'nın mutlak hakimi olduktan sonra "devasa bir imparatorluk" hayali ile Rusya ve Avusturya ile savaştı. Aldığı Austerlitz galibiyeti Napolyon'a doğunun kapılarını açtı ve tüm Avrupa'yı içine alacak bir imparatorluk kurma yolunda dev bir adım atmış oldu.⁶⁰ Venedik Cumhuriyeti'nin Akdeniz'deki tüm sömürgeleri Napolyon'a ait olmuştu. Böylece Napolyon'un "Şark Politikası" 1806'dan 1808 yılına kadar devam edebilmiştir.⁶¹ Napolyon, idaresi döneminde Osmanlı padişahı III. Selim'e gönderdiği mektubunda şunlara önem vermiştir: Fransa Babiâli'yi güçlü tutmak istemektedir ve Rusya'ya karşı Fransa–Osmanlı–İran ittifakını sunmaktadır. Yine Osmanlıya karşı başkaldıran unsurlar himaye edilmeyecektir. Rusya'dan uzaklaşılması ve Ruslara Boğazlar ile tüm limanları kapatmak gerektiği vurgulanmıştır.⁶²

Genellikle olumlu olan Osmanlı-Fransız ilişkileri Fransa'nın 1798'de bir Osmanlı eyaleti olan Mısır'ı işgal etmesi ile birlikte bozulmuş ve savaşa dönüşmüştür. Bu süreç 25 Haziran 1802 Paris Anlaşmasına kadar sürmüştür. Napolyon devrinde (1804-1814) onun siyasi tutumlarına bağlı olarak Osmanlı-Fransız ilişkileri dönüşüm geçirmiştir. Restorasyon idaresi zamanında (1815-1830), Fransızların Rum İsyanını desteklemeleri ve 1827'de Navarin'de Osmanlı donanmasının yakılmasına katılmaları iki devlet arasındaki dostluğu gölgelemiştir.

Fakat Osmanlı-Fransız ilişkilerini 1918'e kadar devamlı olarak etkileyen olay, Fransa'nın 1830'da Cezayir'e yerleşmesidir.

⁶⁰ Ali Çimen, **Tarihi Değiştiren Konuşmalar**, Timaş Yay., 3.baskı, İstanbul, 2007, s. 72.

⁶¹ Ahmad Rasim, **Resimli Osmanlı Tarihi**, c.III., s.1270.; Mehmed Fuad Köprülü, **Selim-i Salis ve Napolyon**, s. 25.

⁶² Rasim, **a.g.e.**, s. 1264.

F. Mısır'ın İşgali Sonrasında Osmanlı-Fransız İlişkileri

1. Cezayir'in İşgale Açık Konuma Gelişi

Oruç Reis'in İspanyollarla yaptığı mücadelede şehit olması üzerine Cezayir'e hakim olan Barbaros Hayrettin Paşa, İspanyollarla tek başına mücadele edemeyince, Osmanlı Devleti'ne başvurmuş ve burayı 1520'de "Padişah'ın Ülkesi" olarak ilan etmiştir.⁶³ Böylece Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'ya ilk yerleşme girişimi, Cezayir'in 1533'te Beylerbeylik statüsünde devlete bağlaması ile gerçekleşmiştir.

Cezayir Akdeniz'deki stratejik konumundan dolayı daima Avrupalı güçler tarafından ilgi çekmiştir. Giderek güçlenen dayılar, Akdeniz'deki ticaret üzerinde tamamen denetim kurarak, haraç kesmeye başlamışlardır. Bu durumdan muzdarip olan Avrupalı devletler, şikâyetlerini Osmanlı Devleti'ne iletmışlerdir. Örneğin, Edirne Anlaşması ile birlikte Osmanlı'nın ödeyeceği savaş tazminatı içerisinde Rus gemilerine dayılar tarafından verilen zararların teminatı da vardı.⁶⁴ Osmanlı Devleti, bu sorunu gücünün giderek azalmasına paralel olarak sorumluluğundan çıkarmaya çalışmıştır. Osmanlı Devleti'nin bu tutumu, Avrupa gözünde Cezayir'in bağımsız olarak nitelendirilmesine neden olmuştur ve devletin Garp Ocakları ile olan bağları zayıflamıştır.

2. Fransa'nın Cezayir ile İlgilenmesi ve İşgali

Fransızlar XV. yüzyıldan itibaren Cezayir ile ticaret yapmaya başlamışlar ve Osmanlılar tarafından verilen kapitülasyonlarla birlikte dostluğun gelişmesi sonucu bu ticaret yoğunlaşmıştır. 1577'de Cezayir'e bir Konsolos tayin etme yetkisini aldığı gibi "bastion"⁶⁵ adını verdikleri ticaret merkezini kurmuşlardır.⁶⁶ Ne var ki Fransa'nın verilenlerin karşılığını ödememesi, Cezayir ile Napolyon Fransa'sı arasındaki ilişkileri bozmuştur.

⁶³ Ercüment Kuran, **Cezayir'in Fransa Tarafından İşgali Karşısında Osmanlı Siyaseti**, İstanbul Üni. Yayını, No:731, 1957, s. 3.

⁶⁴ Ahmet Şükrü Esmer, **Siyasi Tarih**, İstanbul Maarif Matbaası, 1944, s. 117.

⁶⁵ Buğday ticareti yapmak için.

⁶⁶ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.189.

Cezayir'e Fransız müdahalesinin başlamasının görünen bahanesi, Dayı Hüseyin ile Fransa Konsolosu arasında 30 Nisan 1827'de geçen "yelpaze çarpması" olayıdır.⁶⁷ Dayı Hüseyin borçların ödenmemesi nedeniyle çıkan bir tartışmada, Fransız Konsolosu Deval'a elindeki yelpaze ile birkaç defa vurmuştur. Böylece Fransa Cezayir'i cezalandırmak amacıyla şehir önlerine bir donanma göndererek Cezayir'i abluka altına almaya başlamıştır. Fakat o sıralarda tüm büyük devletlerin Yunan İsyanı ile meşgul olmaları, Navarin Baskını (1827), Fransız güçlerinin Mora'yı geçici işgalleri ve zamanın Fransız başvekilinin Cezayir'e ordu gönderilmesine taraftar olmayışı gibi nedenlerle Fransa Cezayir'de çok etkili olamamıştır.

Ancak 1830 İhtilalinden doğan rejim buhranı üzerine hükümetin itibar kazanma gayesi, İngiltere'nin muhalefeti ve Osmanlı'nın arabuluculuk gayretlerine rağmen 5 Temmuz 1830'da şehir işgal edilmiştir.

Bu zafer, Fransa'daki idareyi düşmekten kurtaramamıştır. 1830'da yönetimi devralan Temmuz Monarşisi, sömürgeci siyasete karşı olmakla birlikte İngiltere'yi gücendirmemek için Cezayir'in işgaline taraftar değildi. Uzun süren tereddüt devresinden sonra, Cezayir'in korunmasına karar verildi ve 22 Temmuz 1834'te "Fransız Kuzey Afrika Umumi Valiliği" kuruldu. Bu durum Cezayir'in karışmasına neden oldu. Osmanlı Devleti Cezayir'i diplomasi yolu ile alamayacağını kabullenmişti. Ayrıca Fransa'ya karşı koyabilecek bir donanmaya sahip değildi. 1835'te Trablusgarp eyaletini merkeze bağladı. Tunus'u da sıkı bağlarla devlete bağlamak ve Cezayir'de Fransa'ya karşı direnen Constantine Beyi Hacı Ahmed Bey' i desteklemek yoluna gidebilirdi.⁶⁸ Nitekim Osmanlılar, 1836 ve 1837 de iki kez Tunus'a donanma gönderdi; fakat Fransa buna engel oldu. Ekim 1837'de Constantine'nin düşmesinden sonra Osmanlı Devleti Cezayir'e müdahale şansını kaybetti. Fransa'nın Cezayir'deki kısmi işgal siyaseti 1840'a kadar devam etmekle birlikte, kesin işgal 1857'de gerçekleşmiştir.

Cezayir işgal edilirken, Avrupa'daki güçler bu olaya karışmadılar. Sadece İngiltere, Fas kıyılarının topa tutulmasını doğru bulmadığını belirterek, hoşnutsuzluğunu ifade etmiştir. Aslında İngiltere, 1841'de doğuda Fransa ve Rusya'ya karşı büyük bir başarı elde etmişti. Bu yüzden Fransa'nın Akdeniz'in batısındaki başarısını daha ılımlı karşıladı.⁶⁹

---

⁶⁷ Robert Mantran, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi-II**, çev: Server Tanilli, İstanbul, 1995, s. 46.

⁶⁸ Kuran, **a.g.e.**, s. 44.

⁶⁹ Araz, **a.g.e.**, s. 621.

Fransa'nın Cezayir'i işgali Fransız Afrika İmparatorluğu'nun temel taşı oluşturmıştır ve Osmanlı-Fransız ilişkilerini 1919'a kadar etkilemiştir. Fransa Cezayir'e kesin olarak yerleştikten sonra, ülkenin güvenliğini sağlama siyaseti izlemiştir. Buradan hareketle Cezayir'in sınırlarını olabildiğince genişletmek, Osmanlı'nın girişimlerinin takip etmek, bu bölgelere Avrupalı güçlerin yerleşmesine engel olmak genel siyasetinin önemli esaslarını teşkil etmiştir.

3. Büyük Güçlerin Cezayir'in İşgali Karşısındaki Duruşları

Özellikle Avrupa siyasi tarihinde meydana gelen olaylarda, büyük güçlerin bu olaylara bakışının ya da etkisinin önemli olduğu, her süreçte yadsınamaz bir olgudur. Üzerinde durulan siyasi gelişmenin öncesi ya da sonrası, devletlerin politikaları ile doğrudan bağlantılıdır. Rusya, Prusya, Avusturya, İngiltere ve Fransa'nın, tezimizin kaynağını oluşturan rapor içerisinde de niteliği değişmekle beraber süreklilik arz eden ve birbirlerinin duruşlarına bağlı olan ilişkileri olduğunu gördük. Bu nedenle Fransa'nın başrolü üstlendiği Cezayir'in işgali meselesinde, bu Avrupalı devletlerin duruşlarını vermeyi uygun gördük.

Fransa'nın Cezayir alması ile birlikte Akdeniz'de İngiltere'nin engellenmiş olması Rusya tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Fransa'nın Kuzey Afrika'ya yerleşmesi, Rusya'nın Osmanlı toprakları üzerindeki "genişleme alanı" içerisinde olmadığından dolayı bu olayı kendisi için bir tehlike olarak değerlendirmemiştir.

Fransa'nın Ren bölgesinde emelleri olduğunu bilen ve bundan rahatsızlık duyan Prusya ise, Cezayir'in işgaline tepki göstermemiştir. Bilakis Fransa'nın bu bölge ile meşgul olması onu Ren bölgesinden belirli bir süre uzaklaştırmıştır.⁷⁰

Osmanlı ile benzer toplumsal yapıya sahip olan Avusturya politik bakımdan Osmanlı Devleti'ne yardım etmeye çalışmıştır. Fakat Rusya'nın Fransa ile yaklaşmasından rahatsızlık duymuştur. Böylece tüm dikkatini Balkanlara doğru genişlemeye çalışan Rusya'ya çevirmiş ve bununla mücadele etmeye çalışmıştır.

Cezayir'in işgaline, Fransa ile aynı bölgeye yerleşmeye çalışan İngiltere tarafından tepki gelmiştir. İşgal, İngiltere'nin Akdeniz'deki üstünlüğünü gölgelemiştir ve yayılma alanını tehlikeye sokmuştur.

---

⁷⁰ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.192.

1852-1882 yılları arasında ise Fransa'nın ilgisini çeken konular, Sudan ve Sahra ticareti ile bu ticaret yolunun kontrol altında tutulması olmuştur. Sudan ticaretini kontrol altında tutmak için Gamades ve Gat, Batı Sahra için de Tuat Bölgesi'nin önemi büyüktür. Dolayısıyla Fransa, sonrasında bu merkezlerle ilgilenmiştir. Fakat bu iki önemli merkez Tuareglerin⁷¹ ülkesinden geçmektedir. Bölgeye siyasi ve ticari bakımdan hakim olmak isteyen bir güç, Tuaregler ile işbirliği içinde olmak zorundadır. Yine bölgede hakim olan Senusilik, İslam'ın özüne dönmeyi amaçlayan bir tarikattır. Bu nedenle özellikle gayr-i Müslimlere, dolayısıyla Fransızlara karşıdır. Hedefleri, Kuzey Afrika, Sahra ve Sudan'a Hıristiyanlığı sokmamak olmuştur. Bu durum hem Osmanlı, hem de Fransa tarafından kullanılmak istenmiştir. Buna bağlı olarak bu tarikata karşı ılımlı bir politika izlenmiştir.⁷²

Fransa'nın tarihteki "Osmanlı Politikası"nda daha önce anlattığımız örneklerde görüldüğü üzere, müspet bir yön yoktur. Fransa pek çok olayda Osmanlı Devleti'ni kendi menfaatleri için kullanacağı paravan veya araç olarak görmüştür. Özellikle 1797 sonrasında, ilişkilerin genel görünümde olumsuz olduğunu ifade edebiliriz.

---

⁷¹ Fas'ta bulunan yerli halk. Sahra Çölü'nde yünden yapılmış mavi kıyafetleriyle hep hareket halinde olan Tuaregler'e "mavi adamlar" da denmektedir. 20. Yüzyıl'ın ortalarına kadar Sahra Çölü'ndeki ticarete, Tuaregler'in deve kervanları önemli rol oynamıştır. Bkz: <<http://www.aksam.com.tr/arsiv> > 22.08.07 21:03

⁷² Abdurrahman Çaycı, **Büyük Sahra'da Türk-Fransız Rekabeti (1858-1911)**, Atatürk Üni. Basımevi, Erzurum, 1970, s. 26.

II-TRANSKRİPSİYONUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmamıza başlarken, yazmanın Osmanlı-Fransız ilişkileri hakkında farklı bilgiler vereceğini umut ediyorduk. Fakat transkripsiyondan sonra gördük ki elçi, Osmanlı-Fransız ilişkilerinden çok Osmanlı Devleti'nin XVIII. yüzyıldaki genel görünüşü, diğer Avrupalı güçlerle olan bağlantıları ile ilgili daha çok fikir vermektedir. Şimdi bu dağınık ve Osmanlı-Fransız ilişkileri açısından bir sonuca varmayan; ama uluslararası denge politikası bağlamında Osmanlı İmparatorluğu'nun Fransa-Rusya-Lehistan gibi devletlerle olan ilişkilerini bir Fransız diplomatın bunları nasıl algıladığını göstermesi açısından oldukça önemli bilgileri, iç ve dış politika ana hatları çerçevesinde algılamasıyla değerlendirmeye çalışalım.

Elçinin belirttiği olaylar ve onların yorumlarından çıkardığımız analizler ile söz konusu dönem (I.Mahmut, III. Osman ve III. Mustafa / 1730-1774 yılları arası) ile ilgili bilgilerimizi birleştirerek bir sentez ortaya koymaya çalıştık. Ortaya çıkan genel değerlendirmede, ana fikir ve üzerinde büyük bir titizlikle durulan konunun "**Rusya'nın genişlemesi ve Lehistan sorununa bağlı olarak Fransa'nın endişeleri**" olduğunu gördük. Elçi, Fransa söz konusu endişeleri yaşadığı için, Osmanlı Devleti ile ilgili özellikle "Rusya'ya kuzeyde karşı durması gerektiği" üzerinde önemle durmaktadır.

Raporda, elçinin Osmanlı Devleti'ne bakışında ve izlenimlerinde bir değişkenlik yoktur. Devleti Rusya karşısında güçlü görmektedir. Bununla birlikte söz konusu dönemde, Osmanlı-Fransız ilişkilerine ait çok fazla kayıt bulunmamaktadır. Fakat ilişkilerin genel seyri, elçinin izlenimlerinden anladığımız kadarıyla, genel çerçevede olumludur. Daha sonra açıklayacağımız üzere, zaman zaman Fransa'nın Osmanlı Devleti'nin çok da desteklemediği ittifaklara katılması sonucunda, ilişkilerin genel olumlu seyri biraz değişime uğramıştır. Osmanlı ricali bu beklemediği ani dönüşümler karşısında, yapması gerekeni yerine getiremediğinde ise, bu dönüşümden faydalanmak isteyen bir diğer devlet devreye girmiştir. Bu gelişmeleri ilerleyen bölümlerde örnekleyerek açıklamaya çalışacağız.

Şimdi rapordan elde ettiğimiz bilgileri başlıklar halinde değerlendirmeye çalışalım.

A-Elçinin Osmanlı Devleti'nin İç Meseleleri Hakkındaki Analizleri

Elçi, Osmanlı Devleti'nin iç politikası ile ilgili olarak, önemli tespitlerde bulunmuştur. Konu ile ilgili ifadelerinde, Osmanlı idari mekanizmasını yakından tanıyan bir diplomatın yansımaları vardır. Elçi, özellikle bürokrasi katındaki devlet görevlilerini yakından tanımış, onların başarılarını ya da başarısızlıklarının takipçisi olmuş gibi bir izlenim yaratıyor. Raporun pek çok yerinde, devletin herhangi bir eksikliği ya da başarısızlığı söz konusu olduğunda, bunun yükünü devlet adamlarına yöneltmiştir.

Devletin Lale Devri sonrası yaşadığı kaosu ise, uzun süren savaflara ve onların getirdiği yıkımlara bağlamıştır. Bu, dönem itibarı ile Osmanlı Devleti'nin iç meseleleri ile ilgili olarak doğru bir yaklaşımdır. Devlet, uzun süren savaflardan sonra kendi isteği ile Avrupa'ya karşı bir "barış dönemi" ilan etse de, bu dönemin yarattığı huzur halk tabanına yansımamıştır. Bu ifadeye bağlı olarak elçi, I. Mahmut'un saltanatında da devam eden isyanlar meselesine değinerek, devletin iç durumu hakkında değerlendirmeler yapmıştır.

1.Elçinin İç İsyanlar ile İlgili Tespitleri

Elçi, raporunda I. Mahmut'un saltanatında otoritesini sarsan isyanlardan söz ederken, isyancıların açık kimliğini vermemiştir. Bu da bizde, bu dönemin başlangıcında sultan I. Mahmut'u uğraştıran isyanın, her yönüyle dönemi etkileyen Patrona Halil İsyanı olabileceği yönünde bir izlenim yarattı. Raporda bu konuda bir netlik olmadığı için, dönemi farklı kaynaklardan yararlanarak açıklamaya çalıştık. Çünkü I. Mahmut, saltanatının ilk yıllarında bu isyan ile uğraşmak zorunda kalmış, devletin idari yapısı uzun zaman isyanın etkisinden çıkamamıştır. İsyanlar, sultanın otoritesini sağlamlaştırma noktasında, engelleyici olmuşlardır.

Vergenes, *Sultan I. Mahmud'un saltanatının (1730-1754) sonlarında devlet memurlarının devlet işleri konusunda yeterli olmadıklarını* ifade ederek,⁷³ *Karlofça ve Pasarofça antlaşmalarından önce yapılan savafların memlekette meydana getirdiği zarar ve ziyan sebebiyle isyanlar meydana geldiğini* belirtmiştir. Osmanlı Devleti, uzun

---

⁷³ Transkripsiyon,11-a varak.

süren ve yenilgi ile sonuçlanan savaşlar sonucunda, kendisini yenileyebilmek için “Avrupa’ya karşı barış dönemine” girmiştir. Tabii uygulanması yönetim tarafından tercih edilen bu süreçte, halkın tüm zevk ve sefa eğlencelerinin, lüks yaşamın gerisinde kalması ileriye dönük olarak onarılması zor etkiler yaratmıştır. Nitekim Lale Devri’nin yarattığı çelişkiler sonucunda Patrona Halil ve yandaşları, I. Mahmud döneminde de baş kaldırmaya devam etmişti; bu nedenle Sultan, İstanbul’a egemen olan ayaklanmacıların istekleri doğrultusunda, kürsü şeyhlerine, yani vaizlere varıncaya değin bir dizi atamayı zorunlu olarak yapmak zorunda kalmıştır.⁷⁴

İstanbul’da Patrona Halil’in başına buyruk sürdürdüğü yönetim, günlerce sürmüştür. Öyle ki Patrona Halil, padişah katına sık sık çıkıp bazı önerilerde bile bulunabiliyordu.⁷⁵ Patrona Halil ve yandaşları, Kırım Hanlığı ile Memleketeyn (Eflak-Boğdan) voyvodalıklarını bile kendi istedikleri kişilere verdimişlerdir. Kendileri de kul kethüdalığı ve Rumeli Valiliği gibi görevlere gelmek istemişlerdir.⁷⁶ Çoğunluğu Arnavut asıllı olan ayaklanmacılarla, kapıkulu askerleri arasında sürtüşmeler başlayınca, Patrona Halil ve yandaşları bir baskınla öldürüldüler. Vergenes, Patrona Halil ve yandaşlarının öldürülmesinden sonraki durumu şöyle betimlemiştir; *Ardından İstanbul, sıkı bir denetim altına alındı ve sonuçta bu memurlar görevlerinden uzaklaştırıldı.⁷⁷ Bunların yerine getirilen memurlarda en az onlar kadar devlet işlerinde yeterince gayret gösteremeyince onlar da halefleri gibi görevlerinden alındılar.⁷⁸ Elçinin burada vurguladığı görevliler, ayaklanmayı çıkartan zorbarların isteği ile Anadolu Kadı Askeri atanmış olan Eski İstanbul Kadısı Hasan Efendi ve Deli İbrahim gibi kişilerdir.⁷⁹*

İsyanın bastırılmasından günler geçtikten sonra, intikam almak isteyen zorbarlar, yeniden ayaklanıp bayrak kaldırmışlar ise de Sancak-ı Şerif çıkarılıp, askerlerden devlete ve padişaha bağlı güvenilir kişiler ile devlet adamları ve ileri gelenleri birleşerek, daha önce yapıldığı gibi isyancıları sindirmeyi başarmışlardır.⁸⁰

---

⁷⁴ **Adım Adım Osmanlı Tarihi**, Duraklama: Arayış Yılları (1648-1789), Boyut Yayın Grubu, İstanbul, 2003, s. 82.

⁷⁵ **Adım Adım Osmanlı Tarihi** s. 83.

⁷⁶ Mustafa Nuri Paşa, **Netayic Üi- Vukuat**, Kurumları ve Örgütleri ile Osmanlı Tarihi, c.III-IV., sadeleştiren: Neşet Çağatay, 3.baskı, Ankara, 1992, s. 41.

⁷⁷ Transkripsiyon, 11-a varak.

⁷⁸ Transkripsiyon, 11-b varak.

⁷⁹ Nuri Paşa, **a.g.e.**, s. 41.

⁸⁰ Nuri Paşa, **a.g.e.**, s. 41.

2. Devletin İçinde Bulunduğu Durum İle İlgili Değerlendirmeler

Bu dönemin İstanbul'u şiddetli entrikaların merkezi haline gelmişti. Bir yanda İsveçli, Fransız ve Ukrain diplomatlar, Osmanlıları, Rus aleyhtarı koalisyonla katılmaya ikna etmeye uğraşıyorlar, diğer yanda Leh ve Rus temsilcileri de bunu engellemeye çalışarak meşgul oluyorlardı. Tesir edilmesi gereken hedefler, sadrazam ve yüksek seviyeli Osmanlı yetkilileri olarak belirlenmişti.⁸¹ Özellikle bu dönemde Avrupalı güçler, Osmanlı diplomatlarını seçerken, onların her şeyden çok "politik bir figür" olarak diploması görevlerini en iyi biçimde yerine getirmelerini hedeflemektedirler. Belki de söz konusu devletler elçileri aracılığı ile dönemin elverişli şartlarından faydalanmayı hedefliyorlardı. Bu dönemde Fransa adına, Osmanlıları Ruslara karşı uyanık tutmakla görevli olan isim, elçi **Villeneuve**'dur. Yani Fransa'nın Osmanlı Devleti'nden koparmaya çalıştığı pay, Rusları kuzeyde durdurabilmektir.

I.Mahmud dönemindeki isyan ve baş kaldırma girişimlerinin ardından yönetim ile ilgili olarak Vergenes'in kaydettiği bilgiler şunlardır; *1754 miladi de Sultan Mahmud ölünce yerine kardeşi Sultan Osman tahta geçti.*⁸² *Fakat o da 53 yaşında olmasına rağmen akıl olarak bir bebekten farksızdı.*⁸³ *Sultan Osman'ın ölümünden sonra Sultan Mustafa tahta geçti. Sultan kuvvetli bir akla ve temiz bir maksada sahipti ve devlet yönetiminde dirayetliydi.*⁸⁴ *Fakat sadrazamın kendisi gibi iyi niyetli ve gayretli olmaması devlet işlerini yürütebilecek dirayetli birinin bulunmasını gerektiriyordu.* Vergenes, Sultan Mustafa'nın sadrazamından söz ederken bu kişinin hangi sadrazamı olduğu konusunda isabetli bir bilgi vermemiştir. Oysaki III. Mustafa döneminde on sadrazam görev yapmıştır.⁸⁵ Ardından devamlı, Sultan'ın ilk iş olarak etrafındakilere kulak asmadan devletin malını, savaş ve devlet işlerinde kullanmak için ayırmaya başladığını ve böylece bir savaş ilan etmek gerekirse hazır olmak istediğini belirtmiştir.⁸⁶

⁸¹ Bertil Häggman, *Poltova'nın Neticesi: Rusya'yı Yenmeye Yönelik İsveç-Ukrain-Osmanlı-Kırım Tatar Stratejileri, 1709-1714*, bkz: <<http://www.euronet.nl/>> 24.08.2007 12:26

⁸² Transkripsiyon,13-a varak.- Transkripsiyon,13-b varak.

⁸³ Transkripsiyon,13-b varak.

⁸⁴ Transkripsiyon,13-b varak.

⁸⁵ Söz konusu sadrazamlar: Koca Ragıp Mehmed Paşa, Hamza Hamid Paşa, Bahir Mustafa Paşa, Muhsin-zade Mehmed Paşa, Hamza Mahir Paşa, Hacı Mehmed Emin Paşa, Moldovancı Ali Paşa, İvaz-zade Halil Paşa, Silahdar Mehmed Paşa, Muhsin-zade Mehmed Paşa

⁸⁶ Transkripsiyon,14-a varak.

Burada ifade edilen, çıkması muhtemel Osmanlı-Rus savaşıdır. Sultan, uzun yıllardan beri Rusların Osmanlı Devleti toprakları hakkında sahip oldukları hedefleri bildiğinden, Ruslar üzerine savaş açmayı planlıyordu. III. Mustafa, barış yanlısı bir hükümdar değildi. Avrupa’da Osmanlı Devleti’nin daha savaşçı ve daha “militan” bir tavır alması gerektiğini, İmparatorluğun ancak bu misyonla zayıflığının önüne geçebileceğini düşünüyordu.⁸⁷ Tam bu dönemde Rusya’da kendisi gibi savaş yanlısı II.Katarina tahta geçmiştir. Çariçenin ana hedefi, daha sonra da açıklayacağımız üzere, Osmanlı İmparatorluğu’nu dağıtıp, Boğazların kıyı bölgelerine yerleşmekti.

Ancak sadrazam Koca Ragıp Paşa, bilgili, tecrübeli, ileri görüşlü olduğundan, Hıristiyan devletleri ordularının ulaştığı disiplini, düzeni, buna karşılık Osmanlı ordusu birliklerini, içinde buldukları düzensizlik ve karışıklık ile karşılaştırarak ortaya çıkan sonucu, bilgece ve uygun bir ifade ile padişaha belirtmiş, ayrıca başka uğraş alanları önererek onun, savaş açma isteklerini geçiştirmeye çalışmıştır.⁸⁸

Mustafa Nuri Paşa, sadrazam Koca Ragıp Paşa’nın bu tutumunu savaş tehlikesinden korkmasına ve yaşlılığına bağlamıştır. Orduya çeki düzen verip, savaş araç ve gereçlerini temin etmek yerine, vaktini hoş geçirmeye harcadığını ifade etmektedir.⁸⁹ Bu yorumdan sonra kanımız, Vergenes’in yukarıda belirttiğimiz *Sultanın sadrazamının kendisi gibi iyi niyetli ve gayretli olmaması* ifadesini karşılayan kişinin, bir ihtimal Koca Ragıp Paşa olabileceği yönündedir. Burada vurgulanan *iyi niyetli ve gayretli olmaması* ifadesi, sadrazamın savaş karşıtı olmasından dolayı elçinin, sadrazama yüklediği bir vasıf olabilir. Yine elçinin sultan III. Mustafa ile ilgili olarak yüceltici ifadeler kullanması, savaş yanlısı olmasından dolayı Fransız elçinin memnuniyetinden kaynaklanıyor olabilir.

Bununla birlikte sadrazam Koca Ragıp Paşa ile ilgili Jorga farklı olarak, sarayın yönetici çevreleri üzerinde büyük nüfuza sahip olduğunu ve halkı kendisine çektiğini belirtmiştir. Uzun yıllar boyunca elde ettiği tecrübeler sayesinde, Avrupalıların diplomatik hilelerini iyice öğrenen ve gerek Romen prensleri, gerekse Mavrokordato’nun Viyana’da Jakob Rizo⁹⁰ gibi sürekli temsilcileri aracılığı ile Batı’nın

---

⁸⁷ Oral Sander, **Anka’nın Yükselişi ve Düşüşü**, Ankara, 1993, s. 141.

⁸⁸ Nuri Paşa, **a.g.e.**, s. 55.

⁸⁹ Nuri Paşa, **a.g.e.**, s. 56.

⁹⁰ Hurmuzaki, **Fragmante**, V, ss. 106-108. Osmanlı Devleti’nin casusları hakkında bilgi için bkz: **aynı eser**, ss. 119-167.

tüm çıkarları hakkında bilgi alan Koca Ragıp Paşa, Batılı elçilerin tüm baskı ve tahriklerine rağmen savaş karşıtı tavrını korumuştur.⁹¹

Yine bir başka yazarın düşüncesi, Koca Ragıp Paşa'nın kendisinden çok cahil olan Köprülü Mehmet Paşa ve Kuyucu Murad Paşa'ların şiddet politikasına riayet etmeyerek, savaşız yıllarda da devlete daha çok faydalı olabileceği yönündedir.⁹² Yazarın, burada vurguladığı nokta, Koca Ragıp Paşa'nın III. Osman'ın son yılında azledilmesinin gündemde olduğu sırada, kendisine karşı gelenleri öldürtmesi ile ilgilidir. Sadaretinin sekizinci ayında Darüssaade ağası Ebu Kof Ahmed Ağa'nın etkisiyle azli ve yerine Kaptan-ı Derya Ali Paşa'nın getirilmesi düşüncesi ortaya çıkmıştır.⁹³ Fakat aynı dönemde, III. Osman'ın rahatsızlanıp, vefat etmesi üzerine bu azl meselesinden kurtulmuştur. III. Mustafa'nın saltanatı ile beraber, kendisine müdahale edecek olanları sindirdikten sonra sadaretine devam etmiştir.⁹⁴

Uzunçarşılı ise, Ragıp Paşa'nın fazileti ve kemali, otoritesi, iyi görüşü itibariyle devrinin en önemli düşünürlerinden olduğunu, bu özelliği ile içeride ve dışarıda kendisini tanıtarak, III. Mustafa'nın da takdirini ve itimadını kazandığını, hileden ve rüşvetten uzak olduğunu ve kanaatkârlığı ile hem sarayda hem de idaresinde başarılı olduğunu belirtmiştir.⁹⁵

Şimdi de tarihte büyük bir ilim sahibi olduğu kadar, kanaatkâr bir vezir olduğunu söyleyen Hammer'in⁹⁶ Koca Ragıp Paşa ile ilgili karşıt düşüncelerine yer verelim;

“Ragıp Paşa kâmil bir insan olmaktan uzak olup daha ziyade her türlü hakikat ve doğruluk duygusunu yalan ve riya ile örtmüş, fakat ehli vukuf olduğunu pekiyi bilerek kuvvetli bir el ile hâkimiyet dizginini eline alıp şeref meydanında at oynatmıştır. Maharet ve inceliğini vezir-i azam olarak göstermiştir; Prusya ile ilk dostluk muahedesini akdetmiş, tedafüi ve tecavüzi ittifak müzakeresini de yapmış ise de kati şeklini alamamıştır; eğer yaşamış olsa idi, Avusturya ile sulhu bozması ihtimali vardı; vefatı Prusya ittifakı ile Osmanlı Devleti'ni Avusturya'nın zararına büyütme yolundaki planını akamete uğrattı.

Ragıp Paşa bir general değildi; kalemi gibi kılıcı yoktu; her ikisini de maharetle kullanmasını bilen kâmil bir sadrazam değildi; hele hiç de kâmil bir insan olmamakla beraber Ragıp Paşa, büyük Osmanlı Devleti'nin büyük sadrazamı olarak tarihte yer tutmuştur.”⁹⁷

⁹¹ Nicolae Jorga, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, IV, Çvr: Nilüfer Epçeli, İstanbul, 2005, s. 369.

⁹² Samiha Ayverdi, **Türk-Rus Münasebetleri ve Muharebeleri**, İstanbul, 1970, s. 164.

⁹³ Topkapı Sarayı Arşivi'nde 2266 numaralı vesikada sultan III. Osman'ın Ragıp Paşa'nın rüşvet aldığı sezerek azletmek istediğini yazmaktadır.

⁹⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c.4/2, TTK Yayınları, Ankara, 1983, s. 391.

⁹⁵ Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s. 391.

⁹⁶ Hammer (Almanca tabı), c. 8, s. 23.

⁹⁷ **Aynı eser**, ss. 257-258.

Görüldüğü üzere, sadrazam olarak Koca Ragıp Paşa ile ilgili belirttiğimiz yazarların yorumları değişmektedir. Bizim kanımız, Koca Ragıp Paşa'nın görevinde yetenekli olduğu ve özellikle sultan III. Mustafa'yı kısa bir süre de olsa savaştan uzak tutabilmesi nedeniyle başarılı olduğu yönündedir. Elçinin, Koca Ragıp Paşa ile ilgili görüşünün olumsuz olmasının nedeni ise, sadrazamın Rusya'ya açılacak olan savaşın karşısında olması olabilir.

Elçi, Osmanlı Devleti'ni özellikle Rusya'ya karşı gireceği mücadelede “savaş kabiliyeti ve yeterliliği” noktasında güçlü görmektedir ya da görmek istemektedir. Oysa gerçekte dönem, hem sınırların daralması ve girilen savaşların kaybedilmesi, hem de yönetim bakımından gözle görülür bir düşüşün yaşandığı bir dönemdir. Ordu, kazandığı küçük zaferlerin ardından, 1579-1699 yılları arasında kaybettiği toprakları geri alma hedefine yönelmiştir. Vergenes, raporunda da sık sık ifade ettiği gibi Rusya ile olan ilişkilerin gerginleşmesi sonucu ortaya çıkacak olan savaşta, askeri zayıflığına rağmen devletin bu savaştan zaferle çıkacağını vurgulamaktadır. Fakat bu zaferin gerçekleşmesini, devlet adamlarının ve özellikle halkın desteğine bağlamaktadır. Halkın bu noktada, sultanları III. Mustafa'ya maddi-manevi destek vermelerini istemektedir.

Elçinin, zayıflığına rağmen Osmanlı yönetimini güçlü görmesinin ya da görmek istemesinin nedenini, tüm elverişsiz şartlara rağmen Rusya'ya karşı savaşa girilmesini ve kazanılacak zafer sonucunda Rusya'nın Lehistan ve Avrupa yönüne yayılmasını engellemek olarak yorumlayabiliriz. Elbette ki bu hedef, elçi nezdinde Fransa'nın “Osmanlı Politikası”nın ya da “Doğu Politikası”nın bir uzantısıdır. Nitekim giderek güç kaybeden Osmanlı Devleti'ni, Vergenes'in bakış açısıyla değerlendirmek ve güçlü görmek dönem itibarı ile çok zordur.

Elçi bu noktada misyonunu aşağıdaki sözlerle ifade etmiştir;

Benim bu yazıtı kaleme almaktaki birinci sebebim Osmanlı devleti içinde bulunduğu durumu açıklamak içindir. İkinci olarak ta devletin bu savaşta alması gereken tedbirler de ayrıca yazılmıştır. Ve nihayet vuku bulan olayların neticesinde ilan edilen savaşta, Rusya'nın cezalandırılmasının gerekliliğidir. Memuriyetim boyunca bu bilgileri derlerken çok fazla gayret gösterdiğim de aşikârdır.⁹⁸

---

⁹⁸ Transkripsiyon, 26-a varak.

Vergenes, yukarıda belirttiğimiz ifadelerinde Rusya tehdidi karşısında Osmanlı yönetiminin genel görünümü içerisinde sultanın, devlet adamlarının ve halkın duruşları hakkında yorumlar yapmaktadır. Olası bir savaş tehdidi karşısında, devletin savaş tekniğinin ve kabiliyetinin elverişli olmamasına rağmen, savaşa dahil olacak olan devleti, halkı ve orduyu güçlü gördüğünü ifade etmektedir.

III. Mustafa'nın altıncı sadrazamı olan Yağlıkızade Nişancı Hacı Mehmed Emin Paşa (1768-1769) ile ilgili olarak Vergenes'in kaydettiği bilgiler ise şunlardır;

Vezir Mehmed Emin Paşa bulunduğu makamda gayet dirayetlidir. Bu vezir Çerkez bir babanın oğludur. Başlangıçta babasının mesleği olan ticaretle meşgul olmuş, bu konuda gayet başarılı olmuş, bir müddet sonra babasından izin alarak ticaret işlerini terk edip mektupçu kalemine girmiş, akli ve kabiliyetleri sonucunda mektupçu başılığa getirilmiş, birkaç ay sonrada padişah efendimiz tarafından 1765 senesinde vezirliğe getirilmiştir. Daha sonra padişah efendimize kızını vererek buradaki konumunu güçlendirdi.⁹⁹

Mehmed Emin Paşa, Hint elçisi diye bilinen Hacı Yusuf ağa adında zengin bir tüccarın oğludur. Eğitimini tamamladıktan sonra, babası ile birlikte ticarete başlamıştır. Babası ile birlikte gittiği Hint görevi sırasında, Hindistan ahvaline dair takdim ettiği önergelerinin ifade tarzı hükümetçe beğenildiğinden, Vergenes'in ifade ettiği gibi, derhal sadaret mektubi kalemine alınmıştır. Güzel yazısı ve kitabeti nedeniyle, 20 Ocak 1758'de mektubi kalemi baş halifesi; 21 Ağustos 1761'de sadaret mektupçusu¹⁰⁰ ve 21 Ağustos 1764'te reis-ül küttab olmuştur.¹⁰¹

Mektupçuluğundan itibaren başarısı ve kaleminin güçlü olması nedeniyle Babiâli'de ün kazanmış ve padişahın da dikkatini çekmiştir. Bu nedenle Vergenes'in ifade ettiğinin tam tersine kızını padişaha vermeyip, III. Mustafa'nın yedi yaşındaki kızı Şah Sultan ile evlenmiştir.(1 Ocak 1768) Hamid Mahir Paşa'nın yirmi sekiz günlük sadaretinin ardından da 20 Ekim 1768'de vezir-i azam olmuştur.¹⁰²

Elçi, Lale devri sonrasında yaşanan merkezi otoriteyi yerleştirme ve sağlamlaştırma mücadelesinde, devletin isyancılara karşı mukavemet gösterme noktasında yetersiz kaldığını belirten tespitlerde bulunmuştur ve belki de bu durumun faturasını sıkça bahsi

⁹⁹ Transkripsiyon, 30-a varak.

¹⁰⁰ Yağlıkızade'nin 1760'da mektupçu olduğu da söylenmektedir. Bkz: Ahmed Resmi, **Hülasatü'l-İ'tibar**, İstanbul, 1286, s. 21

¹⁰¹ Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s. 407

¹⁰² **Aynı eser**, s. 408.

geçen ve genellikle -dirayetsiz oldukları gibi- olumsuz ifadelerle tanımladığı paşalara kesmiştir. Bu kişiler, daha çok devlet yönetim mekanizmasına önemli etkileri bulunan, padişahların birinci derecedeki yardımcıları sadrazamlardır. Öne çıkan isimler, Koca Ragıp Paşa, Yağlıkçızade Mehmed Emin Paşa ve şeyhülislam Pirizade Osman Molla Hazretleri gibi isimlerdir. Özellikle Koca Ragıp Paşa ile ilgili olarak geniş bir değerlendirme yaptık; çünkü Paşa, elçi tarafından olduğu gibi çeşitli kaynak eserlerde de farklı algılanıp, yorumlanmıştır. Savaş karşıtı olması dolayısı ile Koca Ragıp Paşa, Vergenes'in dikkatini çekmiş olabilir.

Elçinin raporunda, devletin kötü gidişatının sebebi olarak kabul edilebilecek ve ikinci elden kaynaklarda daha önemli olarak öne çıkarılan nedenlerin -tımara sisteminin bozulması, keşiflerin Osmanlı üzerinde devam eden etkisi vs. gibi- olmaması elçinin, sadece yakın çevresinde gördükleri ile sınırlı kalan dar görüşlülüğünü ifade ediyor olabilir.

Raporda geniş ayrıntılarla yer tutan Osmanlı-Rus savaşı öncesinde, devletin genel görünümü elçinin görüşüyle “Fransa’yı mutlu kılacak” bir tablo ortaya koymaktadır. Fransa diplomasi atakları ve elçileri aracılığı ile Osmanlı Devleti’ni savaş noktasında olgunlaştırmayı hedeflemiştir. Fakat savaşın gerekçeleri ile ilgili geniş değerlendirmeler yaparken, savaşın gelişiminden ve sonuçlarından hiç söz etmemiştir. Çünkü savaş, devlet için bir hüsrandır. Rusya’nın, Lehistan yönünde durdurulmasından çok, savaş sonunda imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile Rusya önemli kazanımlar elde etmiştir.¹⁰³

B- Elçinin Osmanlı’nın Dış İlişkileri İle İlgili Değerlendirmeleri

Dış ilişkiler kapsamında elçinin en çok “Osmanlı-Rus” ilişkilerini öne çıkardığını görüyoruz. Dönem olarak Osmanlı Devleti’nin Lehistan meselesi ile uğraşıyor olması, raporun genel hatlarını Rusya etrafında şekillendirmiştir. Osmanlı Devleti, bu süreçte Avrupalı devletlerin -özellikle Rusya ve Fransa’nın- etki alanlarında daha da önem kazanarak, yer almaya başlamıştır. Tabii burada Rusya daha etkili ve tehlikeli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır; çünkü Lehistan toprakları yönünde gücünü attırmak ve bu

---

¹⁰³ Palmer, **a.g.e.**, s. 74.

toprağı kendisine bağlı hale getirmek ilk hedefidir. Fransa da Osmanlı kanalı ile önünü tikayan Rusya'yı durdurmayı istemektedir.

Elçinin dış ilişkileri değerlendirirken, Fransa'nın söz konusu dönem ile ilgili politikasına sadık kalarak mücadele verdiğini ve bu noktada ülkesini bilgilendirdiğini ifade edebiliriz. Şimdi, dönemin dış gelişmelerini ortaya çıkaran etkenleri, Vergenes'in tespitleri ve değerlendirmeleri ile birlikte ele almaya çalışalım. Avrupa'da yaşanan gelişmeler, Osmanlı-Rus-Fransız ilişkilerini hangi yönde etkilemiştir? Osmanlı Devleti'nin, bu siyasi gelişmeler karşısında tavrı ne olmuştur? Sık sık tekrarlanan, nitelik ve nicelik değiştiren ittifaklar bağlamında dış politikada nasıl bir yol izlenmiştir ve Osmanlı Devleti ittifakların neresinde yer almıştır? Bu soruların cevaplarını bulmaya çalışalım.

1.Elçinin Osmanlı-Rus İlişkilerine Bakışı

Raporda Rusya'nın, Prut Antlaşması'na rağmen Çar I.Petro'dan itibaren dış politikasında önemli bir hedef olan "Karadeniz'e inme ve Balkanlara yerleşme" fikrinden vazgeçmediği, bu amaçla Avusturya ile gizlice anlaştığı ve Osmanlı Devleti ile Rusya arasında tampon bir devlet olan Lehistan'a yerleşmeye çalıştığı üzerinde durulmaktadır;

Rusya, Prut şartlarına uymayarak, Ozak Kalesi'ni kuşatmış, Avusturya hanedanını kendi tarafına çekmiş ve Osmanlı Devleti'ne harp ilan etmiştir.¹⁰⁴ Rusya suyun iki yakasında bulunan devletleri kendine bağlamış ve buralara kendi ahalisini yerleştirmeye başlamıştır Bunu yaparken de son antlaşmayı ihlal etmiştir.¹⁰⁵

Ruslar tarih boyunca izledikleri Kırım Hanlığı üzerindeki istek ve amaçlarını, tasarıdan eyleme geçirmek için 1736 Nisan ayı ortalarında daha önce imzalamış oldukları barış antlaşmasını bozarak birisi Azak Kalesi'ne, diğeri Kırım'a ve üçüncüsü de Özi Kalesi üzerine olmak üzere üç büyük orduyu, Osmanlılar üzerine harekete geçirdiler. Bu sırada Osmanlı Devleti ile Rusya arasında aracılık yapmak ister gibi görünen Avusturya da elçinin de belirttiği üzere yer yer Osmanlı topraklarına saldırmaya başladı:

¹⁰⁴ Transkripsiyon, 11-a varak.

¹⁰⁵ Transkripsiyon, 12-b varak.

Rusların Leh milliyetçilerini takip bahanesi ile Kırım'a girmesi üzerine savaş başlamış, Avusturya'da Rusya'nın yanında yer almıştır. Osmanlı kuvvetleri her iki devleti de ağır yenilgilere uğratmış, önce Avusturya, sonra da Rusya ile Belgrat Antlaşmaları yapılmıştır. Belgrat antlaşmanın imzalanmasından az bir zaman sonra Almanya'da meydana gelen savaşı fırsat bilerek Sultan Mahmud dahili ve harici işleri düzene soktu ve devlet memurlarını daha iyi işler yapmaları konusunda teşvik etti. Yapılan savaşın giderlerinin karşılanması gerekmiş, fakat Avusturya'dan gelecek ganimetler de elde edilememişti. Sultan Mahmud Yeni Avusturya Hanedanı ile nihayete kadar devam edecek bir anlaşma yapmaya karar vermişti.¹⁰⁶

Tarihte Rusya ve Osmanlı İmparatorluğu'nun coğrafi konumları, jeopolitik koşulları siyasi ve ticari çatışmalarının temelini oluşturmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu ve Rusya için Karadeniz hayatî bir önem taşıyordu; böylece her iki imparatorluğun ortak mücadele alanı Karadeniz olarak belirleniyordu. İmparatorluk merkezi İstanbul, büyük nüfusunu beslemek için kuzeyden deniz yoluyla gelen ucuz buğday, yağ, bal, tuz, balık ve ete muhtaçtı. Karadan taşıma giderlerinin ziyadesiyle yüksek olması dolayısıyla, bu maddeleri büyük miktarlarda ve ucuza getirmenin tek yolu deniz taşımacılığı idi. Sadece Kırım'dan yılda bin ton tuz İstanbul'a gelmekte idi. Don Nehri ve Tuna Nehri ağzında büyük balıkçılık ürünü binlerce fiçı içinde İstanbul'a gönderilmekte idi. Onun için Osmanlı Devleti daha Fatih döneminde Karadeniz'i bir Osmanlı gölü haline getirmeye çalıştı.

Kuzey Karadeniz stepleri, hayvancılık ve buğday üretimiyle Osmanlı ekonomisinin ayrılmaz bir parçası halinde işliyordu. Osmanlı arşivindeki Kefe, Akkerman, Kili defterlerinin incelenmesi bu sıkı ekonomik bağıllığı bütün ayrıntıları ile göstermektedir.¹⁰⁷ 1783'de Çarlık Rusyası, Kuzey Karadeniz memleketlerini istila edinceye kadar bu ekonomik sistem devam etmiştir. Rusya dönem dönem Osmanlı hâkimiyetine dahil olan topraklara saldıracak, Karadeniz'e müdahil olduğunu ortaya koymuştur. Çünkü Rusya'nın bir kara devleti olarak suya, yani okyanuslara açılıp, ekonomik özelliklerini geliştirmesi gerekmektedir.

Sultan Mahmut'un hem Rusya ile hem de Avusturya ile anlaşma yapma isteği, dönemin Fransız elçisi **Villeneuve** aracılığı ile gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Fransız elçisi gözdağı vermek amacı ile eğer barış antlaşmalarına yanaşılmaz ise, zorunlu olarak

¹⁰⁶ Transkripsiyon, 12-b varak.

¹⁰⁷ Halil İncelik, *Osmanlı-Rus İlişkileri (1492-1700)*, bkz: <<http://www.vatankirim.net/tarih>> 25.08.07 23:15

kendilerinin de savaşa gireceklerini sözlerine eklemeyi uygun görmüştür.¹⁰⁸ Böylece her iki devlet ile yapılan barış antlaşmaları, Fransa'nın arabuluculuğu ile imzalanmıştır. Fransa bu arabuluculuğu'nun karşılığını 1740 yılında alarak, kapitülasyonların sürekliliğini sağlamıştır.¹⁰⁹

Devlete, geleceğin bir çeşit “felaket senedi” olan Belgrat Antlaşmaları'nı imzalatmayı başaran Fransa elçisi, devleti batmaktan kurtarmışçasına saygı ve sevgiyle karşılanmıştır. Bununla birlikte, yabancı sermayenin ve yabancı uyruklu kişilerin devlet ve tüm ulus üzerinde 200 yıl boyunca egemenlik sürmelerini sağlayan kapitülasyonlar felaketini de bu elçinin bir ticari pakt türünde empoze etmesine göz yumuluyordu.¹¹⁰ Bu durum diğer ülke elçilerinin kıskançlıklarına neden olmuş, durumu vezir-i azama bildirmeleri üzerine de İngiliz elçisine, Felemenk ve İsveç beyzadelerine Çırağan Sarayı'nda ziyafet verilmiştir.¹¹¹

Belgrat Antlaşmaları ile Osmanlı Devleti yaklaşık 30 yıl sürecek olan uzun bir barış dönemine girmiştir. İran, Rusya ve Avusturya savaşlarından yorgun çıkan imparatorluk, barışçı bir politika izlemeye başlıyordu.¹¹² Özellikle Avusturya ve Rusya ile iyi geçinmek amacına yönelik bu politika sonucu Osmanlılar, o sıralarda Avrupa'da patlak veren “Avusturya Veraseti Savaşları”na girmeyi tercih etmiyorlar ve tahriklere karşı koymak sureti ile 1756' da başlayan Yedi Yıl Savaşları'na da karışmıyorlardı.¹¹³

1756'dan önce, sürekli genişleme politikası izleyen Rusya'ya karşı Prusya ile ittifak halinde olan Fransa, Osmanlıları da yanına çekmeye çalışıyordu. Ayrıca İstanbul'daki Fransız elçisi **Alleurs Kontu Roland Puchot** da, Avusturya'ya karşı bir Osmanlı-Prusya antlaşmasının imzalanması yönünde mücadele vermekteydi.¹¹⁴ Ancak Fransa'nın önce Avusturya ve sonra da Rusya ile ittifak yapması, tüm Avrupa'da olduğu gibi İstanbul'da da büyük bir tepkiye yol açmıştı. Burada belirttiğimiz tepkiye, elçi Vergenes tarafından da raporunda atıfta bulunulmuştur. Vergenes, bu süreçte Fransa'nın düşman ilan edildiğini vurgulamaktadır.¹¹⁵

---

¹⁰⁸ Nuri Paşa, **a.g.e.**, s. 47.

¹⁰⁹ Ali Kemal Meram, **Türk-Rus İlişkileri Tarihi**, İstanbul, 1969, s. 116.

¹¹⁰ Meram, **a.g.e.**, s. 116.

¹¹¹ **Subhi Tarihi**, varak 184.

¹¹² S.Tansel, *Osmanlı-Leh Münasebetleri 1764-1768*, **Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, IV, Ankara, 1946, s. 71.

¹¹³ Baykal, **a.g.e.**, s. 703.

¹¹⁴ Bu konuda söz konusu elçiye verilen yönerge için bkz: Duparc, **a.g.e.**, s. 364; Kemal Beydilli, **Büyük Friedrich ve Osmanlılar**, İstanbul, 1985, s. 19

¹¹⁵ Transkripsiyon, 12-a varak.

Elçi, Osmanlı Devleti'nin Rusya'nın hedefleri konusunda önceleri bir tehlike sezmediğini, bölge halkından gelen yardım talepleri üzerine konu hakkında bilgi sahibi olduğunu vurgulamaktadır;

Rusya Devleti'nin yaptıklarını Osmanlı Devleti'nin memurları çok zaman sonra anlamışlardı.¹¹⁶ Sonunda Kırım Tatarları şikâyet için gelip Rusya'nın zulmüne karşı Osmanlı hâkimiyetini kabul edeceklerini bildirdiler. Miladi 1750'de Osmanlı Devleti bu korumayı kabul etmişken Rusya bu davranışlarından da vazgeçmiyordu.¹¹⁷ Bu arada sarayda zevk ve sefa eğilimi başlamış, eğlence için her şey mubah kabul edilir olmuştu. Böylece zengin durumda olan devlet ve halk ekonomik olarak gayet zor durumu düşmüş, bütün mallarını israf etmişlerdir. Bu hallerini devam ettirmek için ileri gelenler halka zulüm etmeye başladılar.¹¹⁸

Oysaki raporun bazı kısımlarında, Osmanlıların uzun zamandan beri Rusya'nın hedefleri ile ilgili olarak uyanık olduklarını belirtmiştir. Hatta çıkacak olan savaşın gerekçelerini sunarken, uzun pasajlar halinde Osmanlı yönetimi ile Rusya arasında yıllardır süregelen bir çatışmanın varlığından söz etmektedir. Dolayısıyla bu konumda Osmanlı yönetiminin Rusya tehlikesinden haberdar olmaması durumu, mantığımıza ters düşmektedir.

1. a. Elçinin Prut Antlaşması ile İlgili Değerlendirmeleri

Osmanlı Devleti ve dış ilişkiler bağlamında Osmanlı-Rus ilişkilerine geniş yer veren hatta bu konuyu raporunun merkezine koyan elçi, doğal olarak Osmanlı-Rus ilişkilerinde önemli bir yeri olan Prut Savaşı hakkında da önemli değerlendirmeler yapmıştır. Elçi modern çalışmalarda ¹¹⁹ Osmanlı Devleti için bir başarı olarak gösterilen Prut Savaşı'nın çok da galibiyet olarak kabul edilemeyeceğini belirtir.

Vergenes, Sultan Mahmut'un, Prut Antlaşması'nın şartlarına şüpheyle baktığını ifade etmiştir. Çünkü devletin memurlarının basiretsizlikleri dolayısıyla bu görüşmelerde yeterince dirayet gösteremediklerine inanmaktadır. Rusya'nın, memurların bu zaaflarından dolayı rahat bir tavır takındığını, bu durumdan cesaret alarak Osmanlı topraklarına tecavüze bile yeltendiğini belirtmiştir. Elçi belki de burada, Baltacı

¹¹⁶ Transkripsiyon, 12-b varak

¹¹⁷ Transkripsiyon, 12-b varak.

¹¹⁸ Transkripsiyon, 13-a varak.

¹¹⁹ Ortaylı, **a.g.e.**, s. 126; Nuri Paşa, **a.g.e.**, s. 27; Jorga, **a.g.e.**, s. 269

Mehmed Paşa'ya atıfta bulunarak, Osmanlı'nın askeri olarak üstün olduğu konumda, stratejik şartları Osmanlıların daha çok lehine çevirebileceğini ifade etmektedir.

Prut Seferi sırasında Osmanlıların askeri organizasyonları mükemmel bir şekilde işlemiştir; fakat diplomatik görüşmeler sırasında Rusya'nın Osmanlılara göre daha ustaca hareket ettiği ortadadır. Rus ordusu tamamen imha edilmekten, modern Rusya'nın kurucusu Çar I. Petro da esir düşmekten kurtulmuştur. Osmanlı ordusunun başında Baltacı Mehmet Paşa yerine daha dirayetli biri olsaydı, şartlar daha farklı olabilirdi. Ancak burada şu nokta önemlidir; Osmanlılar gerçekten de Viyana Bozgunu'nun sendromunu daha atlatamamışlardı. Viyana önündeki yenilgiye benzer bir bozgunun tekrar yaşanmasından korkuluyordu.¹²⁰

Oysa ki, 1711 Prut Antlaşması'nın şartlarını değerlendirdiğimizde, çok ta kötü değildir. Azak Kalesi Ruslardan geri alınmış, Osmanlı sınırındaki Rus kaleleri yıkılmış ve Rusya'nın Lehistan'a müdahalesi önlenmiştir. Ancak antlaşmadaki bu taahhütler kâğıt üzerinde kalmıştır. Antlaşmanın yerine getirileceğine dair ciddi bir garanti olmadığı gibi, ne kadar süreceği de tespit edilememiştir.¹²¹ Bu nedenle antlaşmanın uygulamaya girmesi sorun yaratmıştır. Tüm bu koşullar da yeni bir Osmanlı-Rus savaşının zeminini hazırlamıştır. Savaş tehdidi ile antlaşmanın ancak bazı maddeleri uygulanılabilmıştır. 1713'te Edirne'de yapılan görüşmeler sonucunda, gerçek antlaşma yapılmıştır.¹²² Çar I.Petro'nun Karadeniz hayali ertelenmiş; fakat büyük bir askeri hezimete uğrayacakken, Prut Antlaşması ile kurtulmaları Rusya için diplomatik bir zafer olmuştur. Eğer Prut'ta Rus ordusu yok edilseydi, modern Rusya'nın kurucusu da ortadan kalkacaktı. Bu siyasi gelişmede başta Rusya olmak üzere Lehistan, İsveç, Ukrayna ve Osmanlı tarihinin seyrini büyük oranda etkileyecekti.

Dolayısı ile Vergenes'in Prut Antlaşması'na şüphe ile bakışı, yukarıda belirttiğimiz farklı şartların getireceği sonuçlar nedeniyle, Fransa'nın elde edeceği -Avrupa'ya yönelik Rusya tehdidinin ortadan kalkması gibi- fırsatlar ile yakından ilgili olabilir. Elçi yaptığı yorumlarda, Osmanlı Devleti'nin Rusya ile olan siyasi bağlantılarını ve yapılan antlaşmaları çok iyi takip ederek ve özümseyerek, geleceğe yönelik ülkesinin kayıplarını ya da kazanımlarını dikkate almış gibi bir izlenim yaratıyor. Rus tarih

---

¹²⁰ Erhan Afyoncu, **Sorularla Osmanlı İmparatorluğu III**, Yeditepe Yay., İstanbul, 2005, s. 186

¹²¹ Afyoncu, **a.g.e.**, s. 187.

¹²² Afyoncu, **a.g.e.**, s. 187.

yazıcılığında, özellikle S.F. Oreşkova'nın üzerinde önemle durduğu gibi¹²³, 1711 Prut Seferi'nin açılmasında Fransa çok etkilidir.

1. b. Elçinin 1768- 1774 Osmanlı-Rus Savaşı Öncesinde Halkın ve Devlet Adamlarının Durumları ile İlgili Analizleri

Raporunda Osmanlı-Rus ilişkilerine önemli bir yer veren Vergenes, bu bağlamda 1768-74 savaşını da Prut Savaşı gibi Rusya'yı dizginleyebilecek bir fırsat olarak değerlendirmiş, hatta savaş konusunda Osmanlı devlet adamlarını yüreklendirmiş; ama savaş sonuçlandığında ise hayal kırıklığına uğramıştır. Kendi görüşleri yoluyla, bir anlamda Fransa'nın savaşa bakışını yansıtmaya dışında Vergenes'in raporu, o dönemde Osmanlı devlet adamlarının ve hatta Osmanlı halkının, savaşı nasıl algıladığını ve ondan ne beklediği konusunda da ilginç izlenimler aktarmaktadır.

Osmanlı Devleti Rusya'ya savaş ilan ettiği zaman Osmanlı'yı temsilen Avusturya'da elçi olarak bulunan Ahmet Resmi Efendi, daha sonra kaleme aldığı Hülasetü'l-İ'tibar isimli eserinde, Rusya'ya karşı savaş ilanı kararının, İstanbul'daki ahali arasında büyük bir sevinç uyandırdığını, halkın savaşın kazanılacağına dair inancının oldukça güçlü olduğunu belirtir. Ahmed Resmi Efendi bu sevinç gösterilerini halkı "Kızılelma'yı Boğdan'dan gelen alyanak elma" zannedecek kadar cahil olarak tanımlayarak eleştirmiştir.¹²⁴

Ahmet Resmi Efendi'nin savaş kararına dair olumsuz görüşü ve savaşın sonucuna dair karamsar ruh halinin aksine, Vergenes savaş kararını çok da olumsuz karşılamaz. Hatta aşağıdaki ifadelerinde de görüleceği üzere, devlet ricalinin dirayeti ve azmi ile savaşın kazanılabileceğini bile ifade eder:

Bütün bu karışıklık içinde Osmanlı devlet ricali gayet dirayetli, çalışkan olmalı ve uluslar arası ilişkilerde bütün maharetlerini göstermesi gerekmektedir. Ayrıca Osmanlı toplumu, her türlü meşakkate hazır olmalı ve padişahın kendilerine güvenerek bu sefere çıktığının bilincinde olmalı, boş işlerden daha çok sultana destek gayretinde olmalıdırlar. Devletin hazinesinin bu savaş için harcanması gerektiğinin yanında, millet de paylarına düşen ekonomik katkıyı yapmalıdır. Bütün bunların yanında ilim adamları da halkı bu konuda bilinçlendirme gayreti içinde olmalıdırlar. Zaten zikredilen bütün bu şeyler, Osmanlı devletinin usullerindedir. Osmanlı sultanlarının ilim ve din alimlerinin rızasını almadan bir

¹²³ S.F. Oreşkova, **Russko-Turetskie Otnoşeniya u naçale XVIII v.**, Moskova IZD., Nauka, 1971

¹²⁴ Resmi, **a.g.e.**, s. 87.

sefere çıkmayacağı da bilinmektedir. Müslüman ahalinin mallarını ve canlarını dinlerinin yolunda vermeye hazır olduklarını söylemeye bile gerek yoktur.¹²⁵ Osmanlı devletinin aslında gücünden fazla bir şey kaybetmediği de bellidir.

Görüldüğü üzere, Vergenes muhtemel bir Osmanlı-Rus savaşı konusunda halkı ve devlet adamlarını da yüreklendirmekte; savaşın gerekçelerini sunarak, çıkacak olan savaşı meşrulaştırmakta ve bununla da halkın savaş kararı vermesi durumunda padişahlarına destek olmasını teşvik etmektedir. Belki de geçmişte yaşanan bozgunların halkta yarattığı bezginliğe atıfta bulunarak, bu yönde sultana karşı durmamaları gerektiğini, sultanlarının kendilerinden yardım beklediklerini ifade etmektedir. Yine bu söylemlerini güçlendirmek için “Müslümanların dine olan bağlılıklarını” vurgulayarak, savaşa katılımı desteklemektedir. Elçinin, Osmanlı halkının dinlerine olan bağlılıklarını ve bunun savaşa olan yansımaları çok iyi kavradığı ortadadır.

Elçinin, savaş ile ilgili olarak, daha sonra açıklayacağımız üzere, var olan gerçeklerin tam tersine Osmanlı için “güçlü bir manzara” çizmesi dikkate değerdir. Vergenes’in bu söylemlerini doğrulamak, devleti “Fransız gözüyle görmeye” eşdeğerdir. Anlaşılan elçi, Fransa’da Osmanlı Devleti için “güçlü bir manzara” yaratmak istemektedir. Çünkü Fransa’nın bu dönemde görmek istediği Osmanlı şablonu “Rusya karşısında savaşmaya hazır bir Osmanlı Devleti”dir. Bu ifadeleri ile elçinin, Osmanlı Devleti’nin önceki askeri yenilgilerini göz ardı ettiğini söyleyebiliriz;

Daha önce yaşanan tüm başarısızlıklar vatan sevgisinin azalmasından ziyade, başarısız idarecilerin acizliklerinden kaynaklanmaktadır. Fakat savaşta kazanılan ganimetler de gaziler arasında paylaştırılmakta ve katılmayanların bu ganimetlerden faydalanamaması belki bir isteksizlik yaratmaktadır. Alimler arasında birini diğerinden ayırmak ve onların hurs ve tamahlarına boyun eğmek bir takım fesatlara meydan verecektir. Yukarıda zikredilen konular üzerine devletin ileri gelenlerinin de görevlerinde yeterli olup, özellikle devletin bekası için bazı memurların terfi ettirilmesi ve tumar sahiplerinden gerekli paranın alınması gerekmektedir. Yapılan borçlar ödenmeden ve savaş için gerekli hazırlıklar yapılmadan yapılacak seferin sonucunun hüsrana olacağı mutlak. Fakir halkın, bütün bu masraflardan muaf tutulması, bir takım mecburiyetlere tabi tutulup onlara kötü muamele edilmemesi de gerekmektedir. Daha önce de devletin bu durumunda görev verilecek yüksek rütbeli devlet memurlarının vasıfları da zikredilmiştir.¹²⁶

¹²⁵ Transkripsiyon, 27-a varak.

¹²⁶ Transkripsiyon, 28-a varak.

Vergenes, savaştan dönülmemesi için tüm şartları değerlendirmiş ve hazırlıksız bir savaşın Osmanlı Devleti için felaket olacağını belirtmiştir. Bu noktada en önemli misyonu da yüksek rütbeli devlet adamlarına ve alimlere vermiştir.

1. c. Elçinin 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı'na Dair Değerlendirmeleri

1739'da imzalanan Belgrat Antlaşması ile Rusya ile uzun süreli bir barış dönemine girilmişti. Ancak antlaşmanın bitmesinden kısa bir süre sonra 1768'de, Osmanlı-Rus barışı tekrar bozuldu. Bu gelişme, Osmanlı İmparatorluğu'nun aleyhine çok ağır sonuçlar doğuracak bir savaşa neden oldu. Rusların Osmanlı sınır boylarına yeni kaleler yapmaları, serbestlikleri kabul edilmiş toplulukların işlerine müdahale etmeleri ve Lehistan topraklarını istila etmeleri vasıtasıyla bu devleti egemenliklerine almak istemeleri gibi nedenler, yeni bir mücadeleyi savaş meydanına taşımıştır.¹²⁷

Osmanlı İmparatorluğu'nun, Avrupa'da egemenliği altında bulunan ülkelerden atılarak Rusya ile Avusturya arasında bölüşülmesi ve Bizans İmparatorluğu'nun yeniden kurulması için düzenlenen "Grek Projesi", II. Katarina ile Avusturya İmparatoru II. Jozef tarafından bu dönemde hazırlanmıştır. 1768 savaşı, işte bu amacı gerçekleştirmek için yapılmıştır.¹²⁸

Vergenes de modern tarihçiler gibi savaşın çıkış nedenini Rusya'nın yayılmacı tavrına bağlamaktadır;

*Rusya'nın gösterdiği zalimane tavır, Osmanlı Devleti tarafından barışın bozulup, savaşın ilan edilmesine sebep oldu. Bahar başlarında Rusya karşısında zafer elde etmek maksadıyla düzenlenecek sefere kaynak oluşturmak için bir takım tedbirler alındı. Bütün savaş mühimmatının tedarik edilmesi için Müslüman ahalinin bir takım sıkıntılara gireceği aşikârdır. Rusya ise Leh ve Prusya'yı işgal ederek savaş için gerekli eksikliklerini gidermişti. Oysa Osmanlı devletinin böyle bir savaşa hazır olmadığı uzun süreceği anlaşılan bir savaş içinde ciddi bir sıkıntıya düşeceği de aşikârdır.*¹²⁹

¹²⁷ Akdes Nimet Kurat, **Prut Seferi ve Barışı I**, Ankara, 1951, s. 162 v.d.; Kamil Paşa, **Tarih-i Siyasi-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniye, II**, İstanbul, 1327, s. 131.; T. Duran, *Türk-Rus Münasebetleri, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 1968, s. 53; M. İlgürel, *Türkler*, (XVIII.yy.), **İslam Ansiklopedisi**, cüz 130, s. 324.

¹²⁸ Meram, **a.g.e.**, s. 120.

¹²⁹ Transkripsiyon, 25-b varak - Transkripsiyon, 26-a varak.

Vergenes bu tespitinde haklıdır çünkü Osmanlı Devleti 1768 savaşı kararını tam 6 ay öncesinden Rusya'ya haber vermiştir.¹³⁰ Oysaki devletin hiçbir sefer hazırlığı yapmadan savaş ilan etmesi Rusya'nın işine gelmiştir. Rusları hazırlıksız yakalayıp, ani bir baskınla savaşa girilmiş olsaydı, Osmanlı ordusu kendi mağlubiyet fermanını yazmış olmayacaktı.

Osmanlı Devleti, 1699 Karlofça Antlaşması sonrasında kaybettiği yerleri geri almak için başlattığı savaşlarda belirli dönemlerde küçük başarılar elde etmiştir. Nitekim 1736-1739 Osmanlı-Rus-Avusturya savaşlarında başarılı olmuş ve 1718 Pasarofça Antlaşması ile kaybettiği toprakları geri alarak, 1739 Belgrat Antlaşması'nı imzalamıştır. Bu tarihten itibaren yaklaşık 30 yıl savaşa girilmemesi, askeri rehaveti de beraberinde getirmiştir. 1768'de savaşa girildiğinde Osmanlı Devleti, savaş tecrübesi olan komutanlardan yoksundu. Aynı şekilde ordunun teknik sınıflarında da uzun süre savaşılmadığı için teknik bir gerilik söz konusuydu. Enveri Tarihi'ne göre savaş esnasında köprü yapılması gerekmiş; fakat köprü yapacak iş gücü bulunamamıştır.¹³¹ Oysaki bundan 30 yıl önce Avrupa tarafından takdir edilen köprüler yapan teknik sınıflar vardı.

1739 Belgrat Antlaşması öncesinde yapılan bazı ıslahat hareketleri 1736-1739 Savaşı'nda başarı getirmişti. Ancak tehlike uzaklaşınca askeri yeniliklerden vazgeçilip, yapılan ıslahatlara ara verilmişti. Bu süreçte Osmanlı ordusu kendisini yenileyememiş, hatta daha da gerilemiştir. Ayrıca Osmanlı ricalinin, 1736-1739 Savaşı'nda Avusturya karşısında gösterdiği başarıyı Rusya'ya karşı gösteremediği ve bu savaşta Rusların Kırım'ı rahatlıkla işgal etmesi dikkatini çekmemişti. Rusların buradaki başarısı, 1711 Prut yenilgisinden sonra kendilerini ne derecede geliştirdiklerini göstermesi açısından dikkate değerdir.

1768-1774 Savaşı'na hazırlıksız ve sınır boylarındaki kaleler onarılmadan girilmesi de Rusların başarısını kolaylaştırmıştır. Savaştan önce Nogayların da Ruslar tarafından kazanılması Osmanlı ordusunun aleyhine bir durum yaratmıştır.¹³² Osmanlı ordusuna serdar tayin edilmiş olan sadrazam Mehmed Emin Paşa bir kalem efendisiydi. Nitekim kendisi de bunu açıkça şöyle ifade etmiştir; "Benin seferle ülfetim yoktur. Devlet-i

¹³⁰ Erhan Afyoncu, **Sorularla Osmanlı İmparatorluğu II**, Yeditepe Yay. İstanbul, 2005, s. 118.

¹³¹ M. Saffet Çalışkan, **Vekayi'nüvis Enveri Sadullah Efendi ve Tarihi'nin I. Cildi'nin Metin ve Tahlihi**, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2000.

¹³² Afyoncu, **Sorularla.....II**, s. 123

Aliye için ne tarafa hareket etmek hayırlı ise Allah rızası için söyleyin!".¹³³ Nitekim sultan III. Mustafa, savaşın yenilgisini Mehmed Emin Paşa'ya yükleyerek, onu Edirne'ye getirtip, boğdurtmuştur.(1769)¹³⁴

2.Elçinin Lehistan Meselesi ile İlgili Analizleri

Raporda dikkati çeken diğer önemli bir nokta, Vergenes'in raporunun adeta merkezine oturttuğu Osmanlı-Rus ilişkileri çerçevesinde, Rusya'nın Lehistan'a yönelik stratejileri, Osmanlı ve Lehistan politikası ve uygulamaları konusunda verdiği ayrıntılı ve analitik bilgilerdir. Elçinin bu konuya verdiği önemin nedeni, Fransa'nın Rusya konusundaki hassasiyetinin ve Balkanlar'a yönelik yayılma politikasının elçiyi veya temsil ettiği Fransa hükümetini tedirgin etmesi olabilir. Daha da önemlisi Lehistan'ın Rusya'nın Avrupa'ya açılan kapısı olmasından ve buranın Rusya'nın egemenliğine girmesi ile Avrupa'nın da Rus tehdidi altına girme ihtimalinden olabilir. Nitekim 1762-92 yılları arasında Rusya, Lehistan'ı önce Avusturya ve Prusya ile paylaşmış, sonra da tamamen kontrolü altına almıştır.

Rapor, Osmanlı-Fransız ilişkilerinden çok Avrupa'daki denge politikası ve bu bağlamda Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında bilgi veriyor. Elçinin denge politikası bağlamında en çok öne çıkardığı konu, Rusya tehdididir. Devletin iç meselelerine dair tespitleri bile, Osmanlı Devleti Rusya'nın yayılmasına karşı durabilecek güçte midir? sorusu etrafında dönüyor.

Elçi, Lehistan meselesinde de, Prut Savaşı ve 1768-74 savaşında olduğu gibi yine Osmanlı Devleti'nin yanında ve onu destekler bir tavır sergilemiştir.

Raporda, Vergenes'in siyasi olayları kronolojik olarak vermediğini, sadece Fransa'nın lehine ya da aleyhine olabilecek olayları ve bu olayların bünyelerinde taşıdığı tehditleri sıraladığını görmekteyiz. Yine rapor, 1768-1774 Osmanlı-Rus savaşı öncesindeki gelişmeleri değerlendirerek, Fransa'yı bu noktada uyanık tutmak istemektedir. Çünkü bir Fransız elçisi olarak Vergenes, çıkması kuvvetle muhtemel olan bir Osmanlı-Rus savaşını geniş ayrıntılarla raporunda ele almaktadır. Özellikle

---

¹³³ Ayverdi, **a.g.e.**, s. 167

¹³⁴ Meram, **a.g.e.**, s. 124

Rusya'nın "Lehistan Sorunu"na müdahale etmesi ile ilgili gelişmeleri ise şöyle yorumlamaktadır;

Rusya İsveç ve Polonya topraklarını yavaş yavaş işgal ediyorken, Fransa bu saldırıların Avrupa'ya zarar vereceğini, bu hareketlere karşı koymak gerektiğini anlamıştı. Osmanlı devleti bütün bunlara karşı koyacak ve tehlikeyi bertaraf edecek güce sahipti ve bu devletleri korumak Fransa'dan çok Osmanlı devletinin görevi olmalıdır. Fakat Osmanlı Devleti sadece Polonya'ya yardım etmiş, bunun için de Rusya ile görüşmüştür.¹³⁵ Fakat Sultan Mahmud döneminden beri devam eden gelen görüşmelerden bir şey çıkmayacağı belli olmuş, doğrusu bu görüşmelerde Fransız elçi gerekli yardımı Sultan Mahmud'dan görememiştir. Sadece Sultan Mahmud bir taraftan dışarıdaki bu işlerle uğraşırken bir taraftan da memurların bütün bu görüşmelerde elçiye yardımcı olmalarını, özellikle Polonya'ya Rus tasallutunun engellenmesi maddesinin antlaşmaya katılmasında gayret etmelerini istiyordu.¹³⁶

Görüşmeleri yürüten elçi ölünce Fransa Kralı, ölen elçinin¹³⁷ yerine beni görevlendirmiş, halefimin devam ettiği görüşmeleri devam ettirmemi, onun başardıklarından fazlasını elde etmemi emir buyurdular.¹³⁸ Fakat bu arada Fransa, İngiltere ile yapılan deniz savaşında da galip gelmek istiyordu.¹³⁹ Sultan Osman zamanında yapılan hatalar benim görüşmelerimde olumsuz etkiler yapacak, ancak ben bunları aşmaya çalışacağım ve Polonya ile ilgili maddenin kabul edilmesine çalışacağım.

Vergenes'in bu satırlarda vurguladığı, Fransız elçisinin sultandan yardım görememesi hadisesi Vergenes tarafından farklı yorumlanmıştır. Muhtemelen burada söz edilen konu, elçi **Villeneuve** aracılığı ile 1733'te Fransa'nın, Lehistan meselesinden dolayı Osmanlı Devleti'ni Rusya'ya karşı savaşa teşvik etmeye çalışması; ancak Osmanlı Devleti'nin, Prut Antlaşması'nda bu konu ile ilgili bir madde bulunduğundan dolayı bu öneriye pek te itibar etmemiş olmasıdır.¹⁴⁰ Lehistan meselesi ile ilgili olarak ise, vurgulanan antlaşma, 1739'da imzalanacak olan Belgrat Antlaşması'dır. Nitekim bu antlaşmada sultanın istediği gibi, Lehistan ile ilgili Rusya'yı güçlendiren bir madde yer almamıştır.

Dolayısıyla raporu genel olarak değerlendirdiğimizde raporun, Osmanlı Tarihi'nin kronolojik bir anlatımı olmayıp, belirli olayların öne çıkarıldığı bir dönem değerlendirmesi olduğunu ifade edebiliriz. Şimdi Vergenes'in verdiği diğer bilgileri değerlendirmeye çalışalım;

¹³⁵ Transkripsiyon, 15-a varak.

¹³⁶ Transkripsiyon, 15-b varak.

¹³⁷ **Puchot (Roland, Alleurs Kontu)**, 1747 yılında görevlendirilen 29. Fransız Büyükelçisi.

¹³⁸ Transkripsiyon, 15-b varak.

¹³⁹ Transkripsiyon, 16-a varak.

¹⁴⁰ Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s. 183.

1761-1762 yılında eşi olan Rus Çarı'nı (Pyotr III'ü) öldürterek Rus Çarlığı tahtını ele geçiren ünlü Katarina (II. Katarina), parlak zaferler ve fetihler ile Rus halkının sevgisini kazanmak zorundaydı. Bu nedenle Lehistan'ın iç işlerine karışmak ve Rusya'nın Tatar ülkelerini ve Türkistan topraklarını ele geçirmesi suretiyle eylemlere başlamıştı.

Bu gelişmeler üzerine Lehistan soylularından birkaç kişi, çok sayıda imzayı içinde bulunduran arzuhaller ile İstanbul'a geldiler. Bunlar, Rusların barış şartlarına aykırı olarak Lehistan'ın iç işlerine karışmalarının ve bu ülke topraklarına saldırmalarının, sadece bu ülkeyi ele geçirmek amacına yönelik olduğunu, bu amaçlarına ulaştıktan sonra Osmanlı topraklarına el uzatacaklarını, açık ve güçlü deliller ile ortaya koydular. Ayrıca Osmanlı Sultanlığı, Rusya'nın bu girişimlerine engel olup, Lehistan'ı desteklerse, bu lütufkârlığın karşılığı olarak Podolya Eyaleti'ni, Osmanlılara hediye olarak vereceklerini de bildirmişlerdir.¹⁴¹ Vergenes burada ifade ettiğimiz Lehlilerin yardım talebinin, Osmanlılar tarafından kabul edildiğini raporunda belirtmiştir. Ancak Lehlilerin Podolya eyaletini verme teklifleri, İstanbul tarafından olumlu karşılanmamıştır. Rusya, zor kullanarak Lehlilerin mücadelelerini engellemeye çalışmış ve kaçan Leh milliyetçilerini takip ederek Osmanlı sınırlarına girmiştir.¹⁴² Bu gelişme de yeni bir Osmanlı-Rus savaşını olgunlaştırmıştır.

Diğer taraftan Fransız elçisi Vergenes de, yukarıda belirtildiği üzere, kendi politikaları gereği, Osmanlı devlet adamlarını savaş için kışkırtmak ve Rusya'nın ulaşmak istediği amaçları iyice açıklayıp, anlatmak suretiyle Osmanlıları Ruslara karşı savaş açmaya hazırlıyordu.

Osmanlılar Lehistan konusunda daima hassas bir politika izlemişlerdir. Çünkü Lehistan'ın Rus egemenliğine geçmesi demek, Osmanlı'nın kuzey sınırlarının tamamen Rus taarruzuna açık kalması anlamına geliyordu. Dolayısıyla Lehistan, Osmanlı Devleti ile Rusya arasında "tampon devlet" işlevini görmektedir ve muhtemel saldırılar için arka bahçedir. Bu noktada Fransa da Rusya'nın Balkanlar koridorunu aşarak, Avrupa'yı tehdit etmesini istemediği için çok güçlü bir "politik figür" olarak gördüğü Vergenes'e bu misyonu vermiştir. Zira elçi, raporunda da sık sık belirttiği üzere, kendisinin özellikle "Lehistan Sorunu" nun Fransa lehine çözümü konusunda yükümlü olduğunu ifade etmektedir.

---

¹⁴¹ Nuri Paşa, **a.g.e.**, s. 56.

¹⁴² Alaçam-Deriş, **a.g.e.**, s.17.

Önemli siyasi dönüşümlerin yaşandığı 1756 yılının gelişmelerini ise şöyle değerlendirmektedir;

“Nemçelilerin¹⁴³ Slovenya’ya saldıracağını düşünen İngiltere Prusya ile anlaşarak bu tehlikenin önüne geçmişti. Sultan Mustafa Fransa ve Nemçe devletleri arasında imzalanan antlaşmayı kabul etmemekle Nemçe devletinin bu antlaşmayı fesh etmesiyle Osmanlı Devleti’ne savaş ilan ettiği zaman Fransa’dan yardım istedi.

Avusturya’nın 1748’de Prusya’ya kaptırdığı Silezya’yı geri almak istemesi, İngiltere’nin denizlerde Fransa ile rekabet halinde olması ve Prusya’nın Lehistan sınırına yaklaşarak, bölgeyi tehdit etmesi üzerine Rusya’nın duyduğu kaygı, Avrupa’daki dengeleri bozmuştur.¹⁴⁴ 1756’da temeli atılan Fransa-Avusturya ittifakına daha sonra Rusya da dahil olunca, bu üçlü anlaşma Prusya’ya karşı tavrı almıştır. 4 ay önce İngiltere ile anlaşan Prusya, düşmanlarından önce davranarak Yedi Yıl Savaşları’nı başlatmıştır.¹⁴⁵ Savaşın Prusya için getirdiği yıkım, Rusya tahtına II. Friedrich¹⁴⁶ hayranı III. Petro’nun geçmesi sonucu hafiflemiştir.¹⁴⁷

I. Lehistan Veraset Savaşları (1733-1738) ve Lehistan’ın jeopolitik yapısı, Avrupalı devletlerin sık sık iç işlerine karışmalarına neden olmuştur. Her devlet Lehistan'a kendi desteklediği kralı seçtirmek istemiştir. 1733'te II. Ogüst ölünce Fransa, Rusya ve Avusturya karşı karşıya gelmişlerdir. Lehliler de iki sınıfa ayrılmışlardır. Rusya ile Avusturya III. Ogüst’ü zorla kral seçtirince Fransa ile rekabet başlamıştır. Bu mücadelede taraflar, Fransa, Avusturya, Lehistan ve Rusya olmuştur.

Fransa başlayan savaşta, Osmanlı devletinden yararlanmak için Osmanlı'yı savaşa kışkırtmıştır. Fakat Osmanlı Devleti Fransa'ya güvenemediğinden, yazılı bir bağlaşma yapılmasını teklif etmiştir. Fransa'nın yanında veraset savaşlarına katılmayan Osmanlı Devleti 1736'da Rusya ve Avusturya ile savaşa girdi, Fransa bu durumdan yararlanarak Avusturya'ya karşı üstünlük sağladı.

XVIII. yy.ın geniş bir sürecinde, Fransa tahtında XV. Louis (1715-1774) hüküm sürmüştür. Yüzyılın yarısına kadar sürekli ananevi düşmanı Avusturya’nın karşısında olmuştur. Fakat 1756’da söz konusu devlet ile bir ittifak antlaşması imzalamıştır.¹⁴⁸ Bu

¹⁴³ Osmanlılarca, Avusturya ve halkına verilen isim.<<http://www.tdk.org.tr/>>12.06.2007 23:30

¹⁴⁴ Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s. 352

¹⁴⁵ Kemal Beydilli, **1790 Osmanlı-Prusya İttifakı**, İstanbul,1984, s. 34

¹⁴⁶ Prusya kralı II. Friedrich (1740-1786).

¹⁴⁷ B.S.Baykal, **Koca Ragıp Paşa-Büyük Friedrich**, CHP Konferanslar Serisi, Kitap 5, Ankara, 1939, s. 13

¹⁴⁸ 1 Mayıs 1756 Versailles Antlaşması. *Avrupa*, **Ana Britannica**, c.11, s. 623.

ittifak antlaşması tüm Avrupa’da olduğu gibi Osmanlı Devleti’nde de büyük bir tepki yarattı. Vergenes bu gelişmeyi şöyle değerlendirmektedir:

Osmanlı ayarı önceden beri kendi yanlarında olan Fransa’nın düşmanları Avusturya ile anlaşmasından hüzne kapılmışlardı.¹⁴⁹ Sultan Mustafa tahta geçtiğinde Fransa ve Avusturya arasında yapılan antlaşmayı kabul etti. Bu sıralarda Rusya sınır bölgelerindeki şehirlere girmeye başladı. Bütün bunlara Fransa’nın buralarda yaptığı menfi davranışların etkisi büyüktür. Devletin ileri gelenleri Fransa’nın bu konudaki hatalarını onların nezdinde ispata çalıştılar.¹⁵⁰

Bu süreçte siyasi yalnızlık içerisinde olan Prusya, Osmanlı Devleti ile anlaşma yolunu zorlamaya başlamıştır.¹⁵¹ Sadrazam Koca Ragıp Paşa Prusya ile olan görüşmeleri oyalayarak, Osmanlı Devleti’nin Avrupa savaşına girmesini engellemeye çalışıyordu. Bununla birlikte Fransa da, bu ittifak antlaşmalarını engellemeye çalışıyordu.¹⁵² Prusya, tüm girişimlerine rağmen sadece bir “Dostluk ve Ticaret Antlaşması” elde edebildi.¹⁵³ Bu antlaşma, gelecekteki bir ittifak antlaşması için zemin oluşturabilirdi; fakat Prusya’nın 1764’te Rusya ile ittifak kurması ve Rusya ile birlikte Lehistan’a müdahale etmesi nedeniyle görüşmeler kesilmiştir.

Yazar Lord Kinros’a göre, Koca Ragıp Paşa’nın 1761’de Prusya ile bir savunma ve saldırı ittifakına dönüşebilecek bir antlaşma imzalamasının, yani sadrazamın Prusya’yı seçmesinin nedeni, bu devletin hiçbir zaman Osmanlı toprağı ya da çıkarı ile doğrudan bağlantısının olmamasıdır.¹⁵⁴ Prusya, Rusya’nın genişlemesine karşıt olarak Lehistan ile ilgilenmeye başlamıştır.

Vergenes, Lehistan toprakları içerisinde yaşayan tebaa ile ilgili olarak ise şunları kaydetmektedir;

Müslüman ahali bütün bu karışıklıklara rağmen Leh devleti içinde kalmak istiyordu. Rusya’nın zulmünden dolayı asıl sıkıntıyı Müslüman ahalinin çekeceği de kesindir. Osmanlı devleti savaşa mecburen girmiş olmasına rağmen bütün gücünü zafer kazanmak için harcıyıp, Leh ahalisinin haklarını teslim etmek niyetindedir. Bütün bu olaylar sırasında İngiltere’nin en azından bu durumdan taraftar olmayacağı ihtimal dahilindedir.¹⁵⁵

¹⁴⁹ Transkripsiyon, 17-a varak.

¹⁵⁰ Transkripsiyon, 17-b varak.

¹⁵¹ Prusya İstanbul’daki elçisi Rexin vasıtasıyla savunma amaçlı iki antlaşma imzalamak hedefini taşıyordu. Bkz: S. Tansel, **a.g.e.**, s. 136.

¹⁵² Unat, **a.g.e.**, s. 113.

¹⁵³ 22 Mart 1761 tarihli ticari antlaşma. Kurdakul, **a.g.e.**, ss. 153-156.

¹⁵⁴ Lord Kinros, **The Ottaman Centuries, the Rise and Fall of the Turkish Empire**, İstanbul, 1972, Sander Kitabevi, s. 394.

¹⁵⁵ Transkripsiyon, 26-a varak.

Vergenes verdiği bilgilerde, İngiltere'nin Rusya'nın Lehistan üzerinde güçlenmesi konusunda olumlu düşünmediğini belirtmektedir. Bu tespitinde haklıdır; çünkü İngiltere, 1768 savaşı ilan edildiği zaman iki devletin ilişkilerini düzeltmek için arabuluculuk teklifinde bulunmuş; fakat İngiltere'nin bu teklifi Rusya tarafından kabul edilmemiştir.¹⁵⁶

Lehistan halkı, 1768-1774 savaşı öncesine kadar defalarca Rusya tarafından saldırıya uğradığı için, Lehistan'ın Rusya'ya katılımı sonrasında nasıl bir asimilasyon politikasına maruz kalacaklarını biliyorlardı. Bu nedenle, Osmanlı denetiminde bir Lehistan ya da bağımsız bir Lehistan, onların siyasi, sosyo-kültürel ve dini yaşamlarını daha özgür yaşamlarına olanak sunabilirdi. Ayrıca savaş öncesinde ve savaş sırasında II. Katarina'nın Kırım, Kafkasya ve kuzey Karadeniz halkı üzerinde denetim sağlayabilmek ve etkinliğini arttırabilmek için, dinin koruyucusu olarak din adamlarına serbestlik sağladığını belirtmekte fayda vardır.¹⁵⁷ Yine Kırım'ın işgali sırasında Rusya ve Avusturya elçileri, harita üzerinde Osmanlı İmparatorluğu'nu nasıl bölüşeceklerini kararlaştırmışlardır.¹⁵⁸ İzlenen bu tavır, Rusya'nın gerçek hedeflerini ortaya koyması bakımından dikkate değerdir.

1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı sonucunda imzalanacak olan 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'nın bir maddesine göre, Lehli mültecilerin Rusya'ya iadesi gerekiyordu. Oysa Osmanlı Devleti, bu maddenin gereğini hiç bir zaman yerine getirmedi; çünkü Rusya'nın Lehistan politikasının tüm inceliklerini artık biliyordu.

19. yy.da baskı altında yaşayan Lehliler, ayaklanmalara hazırlanmaya başladılar. 1831, 1848 ve 1863'te meydana gelen ayaklanmalar Lehistan tarihinin önemli olayları arasında yer almakla birlikte, Türk tarihini de yakından ilgilendirmiştir. Bu ulusal ayaklanmalarda başarısızlığa uğrayan devrim liderleri, başlarını ancak Osmanlı Devleti'ne sığınmakla kurtarabildiler. Bunların bir kısmı, mücadelelerine Osmanlı Devleti'nde devam ettiler. Rusya ile Avusturya, İstanbul'a sığınan Leh mültecilerinin iade edilmesini ısrarla talep ediyordu. Tanzimat devrinin genç padişahı Abdülmecit, Avrupa siyaset dünyasında hayranlık uyandıran bir demeçte bulundu. Hürriyet uğruna

---

¹⁵⁶ Afyoncu, **Sorularla...II**, s. 117.

¹⁵⁷ A. M. Ataç, **Rusya Tarihi**, Ankara, E.Ü. Basımevi, 1953, s. 111.

¹⁵⁸ T. Yılmaz Öztuna, **Türkiye Tarihi**, c.11, İstanbul, Doğan Kardeş Basımevi, 1967, s. 99.

ayaklanan Lehlilere sonsuz saygı gösteren Abdülmecit, şunu söylemişti: "Tahtımı veririm. Fakat devletime sığınanları asla geri veremem".¹⁵⁹

Lehlerin bağımsız devleti sona erdiğinde Lehistan'ın işgalini, dönemin devletleri arasında bir tek Osmanlı İmparatorluğu kabul etmedi. Söylence şöyledir: Padişah, yabancı diplomatları kabul ettiğinde hep Lehistan elçisini sorar, bunun üzerine sadrazam usulca yaklaşır, sanki padişahın kulağına fısıldarmış gibi, ama kesinlikle orada bulunan herkese duyurmak niyetiyle şunları söyler: "Lehistan elçisi yoldadır, ancak yollardaki müşkülât yüzünden gecikmiştir". Bu, Osmanlıların Lehistan'a karşı dostluğunu ve Leh Devleti'nin parçalanmasını asla tanınmadığını gösteren incelikli bir örnektir.¹⁶⁰

Avrupa'da güçler dengesini sağlayan Lehistan, yaşanan tüm mücadelelere rağmen, 1772, 1793 ve 1795 yıllarında olmak üzere Rusya, Avusturya ve Prusya arasında tam üç kez bölünecektir.

Vergenes raporun devamında, "Lehistan Meselesi" ile ilgili olarak şu değerlendirmeleri yapmıştır;

Leh kralının ölümü ile Avrupa'daki bütün dengeler değişti. Rusya, Avrupa devletlerinin zaaflarından faydalanarak cüretkâr tavırlarına devam etmekteyken, Osmanlı devletinin buralardaki etkisini kırmak için her türlü gayreti göstermekteydi. Saksonya Hersekliği Leh kraliyet tahtına Leh ahalisinden birinin getirilmesi konusunda arzusunu ilan ederek, bu konudaki muradını beyan etti. Aslında Lehler de kraliyet makamına kendilerinden birinin getirilmesini murat etmekteydi. Fakat Rus Çariçe; İstanolas'ın Leh tahtına getirilmesini arzu etmekteydi.¹⁶¹ Osmanlı devleti de Rus çariçenin bu konudaki taleplerine razı olmak zorunda kaldı. Nemçeliler de Rusya'nın baskısıyla Leh kraliyet davasında kerhen onların iradeleri doğrultusunda karar vermek zorunda kaldılar. Bütün bu gücüyle Rusya devleti bir yerde gurura kapıldı demek yerinde olacaktır. Çünkü Rus devlet adamları Hıristiyan Avrupa devletlerinin husumetlerini kazanmak uğruna ülkelerinin dış siyasetini kendi bildikleri gibi yönlendirdiler.¹⁶²

Rusya'nın bütün bu fesat çıkarıcı hareketlerini daha da ileri götürerek Osmanlı devletinin sınırlarına tecavüze yeltenmesi bir takım endişeler doğurdu. Rusya'nın Leh devleti topraklarına saldırılarda bulunması Osmanlı tarafından ciddi bir telaş meydana getirdi.¹⁶³ Aslında Osmanlı devleti Rusya'nın geleceğe yönelik bütün planlarından bihaber olmayıp, onların gerçek niyetlerinin

¹⁵⁹ Tarih Boyunca Polonya-Türkiye İlişkileri, bkz: <<http://www.polonya.org.tr/>> 10.09.07 22:38.

¹⁶⁰ Tarih Boyunca Polonya-Türkiye İlişkileri, bkz: <<http://www.polonya.org.tr/>> 10.09.07 22:38.

¹⁶¹ Transkripsiyon, 20-a varak.

¹⁶² Transkripsiyon, 19-b varak -Transkripsiyon, 20-a varak.

¹⁶³ Transkripsiyon,20-a varak.

farkındaydı ve Rusya'nın bütün faaliyetlerine gereği gibi tepki de gösteriyorlardı. Buna rağmen devlet adamları, zafiyet göstererek bazı şeyleri yerine getiremediler.¹⁶⁴

Bütün bu saldırıların arkasında Rusya'nın Lehlerin daha önceki statülerine dönmeleri gayreti yer almaktadır. Fakat Lehlerin Rusya'ya tamamen tabi olması demek olan bu madde Leh devlet adamları tarafından kabul edilmemekte, Rusya'nın bu gayreti kızgınlıkla karşılanmaktaydı.¹⁶⁵ Osmanlı devlet adamları durumun ciddiyetine varamamış, sonuçta Rusya daha da cesaretlenerek Leh taraflarını cebren ele geçirme gayreti içine girmişti.¹⁶⁶ Böylece Rusya'nın emellerini gerçekleştirdiği de aşikârdır. Hatta bununla da yetinmeyerek bu toprakları kendi topraklarına katmak için harekete geçti. Bu durum karşısında Osmanlı ve diğer devletler Rusya'nın Leh topraklarında söz sahibi olmasını kabul etmeye mecbur oldular.

Bütün bunların karşısında Osmanlı devletinin gereği gibi mukavemet göstermemesi şaşılacak bir durumdur. Hâlbuki Osmanlı devleti kendi tebaası olanlar arasında hiçbir ayırım göstermiyordu. İbadetlerini özgürce yapıyorlar, olabildiğince inançlarında serbesttiler. Buna karşılık Rusya Leh toprağını kendine bağlarken buranın ahalisini tamamen yönetimden uzaklaştırmak niyetindedir. Hâlbuki buralarda Osmanlı devleti bu düzeni oluşturmak için çok gayret göstermişti. 50 seneden beri Rusya'nın bu tavrı Osmanlı ileri gelenleri arasında kızgınlık yaratıyordu. Çünkü artık Rusya'nın bu gayretleri sonucunda başarılı olacağı anlaşılmıştı.¹⁶⁷ Bu nedenle Osmanlı serhat şehirleri büyük tehlike içinde kalacaktı. Bari şehrinde meydana gelen şiddet buranın ahalisinin Boğdan tarafına kaçmasına neden oldu.¹⁶⁸

Elçi'nin, yukarıda belirttiğimiz ifadelerinde dikkatimizi çeken önemli bir nokta; Lehistan toprağı üzerinde Osmanlı Devleti'nin uzun yıllar süren hoşgörü politikasını Rus politikası ile karşılaştırmış olmasıdır. Avrupalı bir elçinin bakışı ile halk için önemli bir unsur olan “serbestlik ve hoşgörü” nün bir bölgede egemenliği sağlamaştırmada ne derece etkili olduğu vurgulanmıştır. Yine aynı hoşgörü politikasının, ileriye dönük olarak uygulayan devlete sağladığı siyasi getiriler de dikkate değerdir.

1763'te Lehistan'da III. August'un ölümü ile “Lehistan Veraset Sorunu” yeniden ortaya çıkmıştır. Rusya Vergenes'in de vurguladığı gibi Stanislaw August Poniatowskiyi Leh tahtı için desteklemekteydi. Rusya'nın adayına verdiği bu destek, Osmanlılar için bir baskı aracı haline gelince Osmanlılar, özellikle Fransa'ya başvurarak

¹⁶⁴ Transkripsiyon, 20-a varak - Transkripsiyon, 21-a varak.

¹⁶⁵ Transkripsiyon, 21-a varak.

¹⁶⁶ Transkripsiyon, 21-a varak.

¹⁶⁷ Transkripsiyon, 23-b varak.

¹⁶⁸ Transkripsiyon, 25-b varak.

Rus askerlerinin Lehistan'dan çıkarılmasını talep ettiler. Vergenes, bu yardım talebinin kendi vasıtası ile sağlandığını ifade etmektedir;

Fransa'dan yardım talebi benim yazdığım bir rapor neticesinde gerçekleşti.¹⁶⁹ Bu teklif her halükarda gerekli idi. Osmanlı ricalinin bütün dikkati Nemçe ve Rusya'ya çevrilmişken Fransa pekâlâ kötü bir durumun meydana gelmesinde etkili olabilirdi.¹⁷⁰ Bu durum Fransa kralının gönderdiği gizli mektupta da beyan edilmiştir. Prusya kralı da Nemçe ve Rusya çarçelerinin¹⁷¹ Osmanlıyı dışlama planlarına karşı koyamayarak onlara tabi olmak zorunda kaldı. Adı geçen kral Osmanlıdan korkmasına rağmen bu birliğe katılmıştı ve bunun Osmanlı tarafınca tartışmanın da bir manası yoktur.

Elçinin ifade ettiği gibi Rusya ve Avusturya Lehistan'ın iç işlerine müdahale ederek kendi adayları Poniatowski'yi Leh tahtına çıkarmışlardır. Vergenes, daha sonra Prusya'nın da söz konusu devletlere katılmasının Osmanlı Devleti tarafından hoş karşılanması gerektiğini vurgulamaktadır. Çünkü aynı dönemde, Avusturya ile imzalanan Belgrat Antlaşması'nın (1739) süresinin bitmek üzere olması nedeniyle Osmanlı ricali, Prusya'yı küstürmeme niyetindedir.¹⁷² Vergenes, özellikle sadrazam Koca Ragıp Paşa'nın Prusya'nın bu katılımına müsamaha gösterdiğini belirtmektedir. Fakat sonraları, Prusya'nın Rusya ile anlaşması Osmanlıların bu iyi niyetini bozmuştur.

1768-1774 savaşından önceki yıllarda daha önce açıkladığımız gibi sadrazam Koca Ragıp Paşa, Rusya ile savaşmak isteyen ve savaş hazırlığında olan sultan III. Mustafa'yı engellemeyi başarmıştır. 1756 yılında kısa bir süre önce kurulan Prusya-İngiltere ittifakının karşısına Fransız-Avusturya İttifakı çıkararak, Avrupa yeni bir savaş tehlikesi ile karşı karşıya kaldığında, Avrupa'nın tüm diplomatik ilişkilerini iyi bilen sadrazam Koca Ragıp Paşa, barışı koruma kararından hiçbir şekilde vazgeçmedi.¹⁷³ Ancak Koca Ragıp Paşa'nın ölümünden sonra, onun bu misyonunu üstlenen olmamıştır. Bu süreçte ortaya çıkan "Lehistan Sorunu", sultan III. Mustafa'nın beklediği fırsatı yaratmıştır. 4 Ekim 1768'da padişahın huzurunda devlet ricalinin yaptığı toplantı sonucu Ruslara, Lehistan'a karışmaması yönünde bir ultiatom verilmesi kararlaştırıldı. Rus elçisi Obreskov, ultiatomu aldıktan sonra oyalayıcı davranışlara yönelince, 17 kişilik

¹⁶⁹ Transkripsiyon, 17-b varak - Transkripsiyon, 18-a varak.

¹⁷⁰ Transkripsiyon, 18-b varak.

¹⁷¹ Maria Theresia ve Elizabeth.

¹⁷² İlgürel, **a.g.e.**, s. 332

¹⁷³ Jorga, **a.g.e.**, s. 379

maiyeti ile birlikte tutuklanarak Yedikule'ye hapsedildi.¹⁷⁴ Ardından 1769'un ilkbaharında Rusya'ya savaş ilanına karar verildi.

Vergenes son satırlarında, Rus yanlısı son Leh Kralı Stanislaw August Poniatowski'nin, görevinden uzaklaştırılmasının nedeni olarak, Rusya'nın Lehistan'da izlediği politikalara göz yummasını göstermiştir. Kendisinin bu konuda Osmanlı yöneticilerini uyardığını, buna rağmen özellikle vezir-i azamın kraldan hoşnut olduğunu ve bu durumun olayın farkında olan devlet memurları arasında huzursuzluk yarattığını belirtmiştir.¹⁷⁵ Özellikle Kethüda Ömer Efendi'nin, bu konuda bazı sıkıntılara katlanarak, çok başarılı bir yönetici olduğunu ifade etmektedir. Yine aynı şekilde şeyhülislam Pirizade Osman Molla Hazretleri¹⁷⁶,nin aynı konuda devlet adamlarının, müftülerin ve ulemanın desteğini sağladığını belirterek, onu yüceltmıştır.¹⁷⁷

Yaptığımız değerlendirmelerden sonra, cevaplandırılması gereken birkaç soru karşımıza çıkmaktadır. Şimdi bu sorulara cevap vererek, konuyu derinleştirmeye çalışalım.

Fransa, neden Rusya'ya karşı Osmanlı Devleti yerine kendisi savaşmamaktadır?

Bu soruyu ortaya çıkaran en önemli unsur, raporun geneline "Rusya tehdidi"nin yayılmış olmasıdır. Bu noktada, Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yıllardır çözümlenemeyen bir "Lehistan Sorunu"nun var olması, bu mücadelede tarafların Osmanlı-Rusya olmasını gerektirmiştir. Yani Lehistan'ın siyasi bağları, Osmanlı Devleti ile daha güçlü ve köklüdür; bu nedenle sorunu çözmesi gereken taraf, Osmanlı Devleti'dir. Elçi bunu açık bir dille ifade etmemekle birlikte, farklı açılardan devlete yaklaşarak sorunun Fransa lehine çözümünü istemektedir. Bu noktada devleti harekete geçirme görevinin, Fransa hükümeti tarafından kendisine verildiğini sık sık vurgulamaktadır.

Elçiye göre Osmanlı Devleti Rusya ile mücadele edebilecek güce sahip midir?

Yine raporu genel görünüm itibarı ile incelediğimizde, devleti küçük düşüren ya da onun zayıflığını vurgulayan ifadelere rastlamıyoruz. Tam aksine devletin askeri gücünün zayıflığına rağmen, gücünden hiçbir şey kaybetmediği belirtilmektedir. Halkın,

¹⁷⁴ Afyoncu, **Sorularla...II**, s. 117.

¹⁷⁵ Transkripsiyon, 30-b varak.

¹⁷⁶ Pirizade Mehmet Efendi 1745-1746 yılları arasında şeyhülislamlık yapmıştır; vefatı hakkında bkz. Hammer, IV, s.446; Uzunçarşılı, **a.g.e.**, ss. 492-493.

¹⁷⁷ Transkripsiyon, 31-a varak - Transkripsiyon, 31-b varak.

devlet adamlarının, alimlerin, ordunun ve sultanın tüm güçlerini Rusya ile girilecek savaşa vermeleri gerektiğini vurgulayarak, savaşın gerekliliği üzerinde durmaktadır. Bu ifadesini kuvvetlendirmek için de Rusya'nın yıllardır Lehistan toprağı üzerinde izlemiş olduğı politikanın ayrıntılarını vermiştir. Elçi, kendisinden emin ifadelerinde, Osmanlı askeri gücünün arkasında olduğı, hatta Osmanlı yönetiminin bu konuda geç kaldığı izlenimini yaratmaktadır. Bu noktada elçi, savaşın Osmanlı ordusu tarafınca kaybedilmesi endişesini taşımamaktadır. Fakat savaşın mutlak galibiyetle kazanılmasını daha önce ifade ettiğimiz gibi devleti oluşturan unsurların birlik ve beraberliğine bağlamaktadır.

Elçi, Osmanlı Devleti'nin iç ve dış durumunu değerlendirirken nasıl bir bakış açısına sahiptir?

Vergenes, değerlendirmelerini kaleme alırken Osmanlı Devleti ile ilgili siyasi gelişmeleri doğru aktarmıştır; fakat bu gelişmeleri ortaya çıkaran gerekçeler üzerinde objektif olduğunu söylememiz çok zor. Örneğin, devletin askeri durumu. Raporun bir kısmında devletin iç isyanlarla zor baş ettiğini belirtirken, geniş bir bölümünde - Osmanlı-Rus savaşı öncesinde- eski gücünü koruduğunu ifade etmiştir. Bu durum, bize olaylara aynı mesafeden bakmadığını, Fransa'nın öncelik verdiği konularda daha farklı izlenimler edindiğini göstermektedir. Sonuç olarak 1730-1774 yılları arasındaki Osmanlı askeri gücü, elçinin çizdiği tablodan çok farklıdır. Ama elçi, ülkesi siyasi ve ticari çıkarları adına savaşın gerekliliğine inandığı için, subjektif ifadeleri daha çok ön plana çıkmaktadır.

Böylece bir Fransız diplomatın gözüyle 1730-1774 yılları arasındaki Osmanlı Devleti'ni değerlendirmiş olduk. Rapor, özellik itibarı ile kendi devletinin politikasına hizmet etmiştir diyebiliriz. Bu noktada Vergenes, 1768-1774 Osmanlı-Rus savaşının çıkışında kendisini başarılı görmektedir; en azından Fransa adına yapılması gerekeni, yerine getirmiştir.

III-YAZMANIN TRANSKRİPSİYONU

1-a

Mösyö Diyojen nâm elçi ceyyid kifâyet ve istidadı mütezeyyin hulel-i kala'idi'l-ikyan me'mûriyet ikâmet olduğu âsitân-ı devlet-i âşiyandan Paris şehrine şedd ve kâ'id kuhezîn 'azm ve nühzet ve tahrik-i akraba sernîz 'avd ve ric'at eylediği âgûş-i istiknâh ve istiksa ve tertîb-i kerde-i bânûvî beytül-'arûs zihn ve zekâsı olan şekâyikü'l-a'vâm gülfâm umûr-i mehâm-i mülkiyye-i devlet-i ebedi ol şevket-i seniyye ve debbânü'l-cemâl tabende-i cemâl ahvâl-i hâriciye-i saltanat-ı sermedî's-sutûr-i Osmânîyeyi âreste nümân ve gülgüne-i terşihân-ı günâgûn ve pîrâste her heft kurâzetü'l-ebrîz nümûyihân-ı 'ibret nümûn kılub mâşite kârî-i nehhâs berâ'e-i berâ'e ile haşmetlu Fransa padişahi cenâbları hazretlerinin lisân-ı izmâr ve istinâdı ba'dü'r-refî'-i Devlet-i 'Âliyeye dâ'ir libâs-ı ifrenci tırâz ile küll-i celfîl-i etrâs takrîr ve inhâda cilvesâz eylediği benâtü'l-nehûr gurre-i garâr-ı melhûzât ve mütâla'atın dârü'z-zifâf 'ibârât ve ta'birât-ı rengîn edâ-yı Türkiye'de âlet-i kellün hervile nümâ ve şikeste pây nakl ve tercüme-yi hakka-i devât-ı müşekkin murâd beyân ve istikşâfa vaz' ve irhâl birle a'lâkü'l-hitâm sikenci ve bekârtibdir.

Sultan Mehmed-i sâni' hazretlerinin evâhir-i saltanatının nu'ret-i kerrenâ-yı reviyin iştihârî tanîn endâz tâs-ı mesâmi'-i şeşcihân gevâhin ve aktâr olan şedâyid-i evâbid hucum-i hucûm ile mesâhe-yi irtifâ'-yi kulel tûyi der tûyi âsumân-ı sâni' emrinin esâtîz-i hendese perdâzân Oklidis fikretin usturlâb kuvve-i mühemmineleri bâtın ve pur kâr-i hâsse mütahayyileleri 'âtıl olub nişâze-i nüşâbe-i nazarvânı ve kâsı ve kurretü'l-'ayn müllâc-i vesâyası olan risâfe-i mersusü'l-beyân ve resîsü'l-erkân umûr-i dâhiliye ve hâriciye-i Saltanat-ı Osmaniye mânend-i zemîn-i Nişâbûr yâb za'za'a ve düsûr olmuşiken pâdişâh-ı müşârünileyhin 'akabine mütâşabi'at-i lem'apâş takdis-i hükümet ve siyâset olub ü'z-zarrü'l-gâm acâm-ı hilâfet olan selâtîn-i azâmın ecsâm evâkîlü'l-mesâlih-i melekiyye inşâb-ı ezâfir-i hüsn-i nesak ve idâreye liyâkat ve libâkatlar

1-b

Kusuri ve Karloviç ve Pasaraviç nam mahalde in'ikâd-ı tasfîr-i metin-i muvadi'adan mukaddem nümûne nümâ Gülhan kere nâr olan lehîb-i meş'ale-i meş'ele-i purhâş ve peykârın tevekküd ve ıztırâmı vuku'unda güzâr-ı ileyhin mahrûsatü'l-mesâlik-i Osmaniyeye ve zân ve müşâr olan serâserdevâmın zerr ve hârın âsûrî v âhirü'l-emr-i nişânede-i gülşenserâ-yi fetk ve retk umûr-i saltanat olmağa çeşbân ve vasf ve ta'rifi mâlâ'ayn-ı reef velâ izin semî'at-ı fakihe ve cinasına şayân pençe-i revâyih mütmire-i mülûk-i mütedebbirinin hadâyik ve basâtîre-i pûr riyâhîn-i eser-i hükümetden 'alâ iltivâlî ez bîh-i din kali' ve keme'at-ı bâ'is ve bârf-i e'âsîr-i savâkim gavâyet ve ihtilâlin 'âfûri surhhây-ı mânîyi't-tarh resîfü'l-bünyân-ı masâlih-i mülkiye ve milliyenin müteze'zii'd-de'ayim ve mukavvisi'l-kava'im olmasını mûcib ve belki mânend-i ebâyebet-i enâkib-i serâpâ her târ u pûd cidrânî münhet ve metemâyil ve izlâ' ve itlâlî ma'dûm ve müzmehil olmak sûretlerin mestûcib olmuştur. Bu hâl ve keyfiyetde ol dârâbî'd-derdâ olan hiss-i teymâ-yı hired-i Fransa'nın ustüvâne ve peşîbân-ı tedâbir-i dilpezîr ile a'mâr ve a'mariniye a'mâl-i a'mâl-i mu'ammârî-yi sinnimâr pesend ol nemend-i nefîrin kat'-ı nazar zamân-ı hilâfet-ı Mahmûd Hânîde ol âdem-ı zâtü'l-imâd-i âsâ fevk-i mâ yensûrehu el-erhâm sipurde-i cerân tedâ'î ve inhidâm ve müntebi'-i 'ecmân rûzgâr olan asâr ve durûs vah-yi fi's-selâm olub 'ayn-i 'arz-ı belka' ve ma'vâ-yı garrâb-ı ebkiye Döndü Bey yediyüz elli yedi sene-i ıseviyye teşrîn-i evvelinin Sultan Osman Hazretleri'nin hurşîdcâh ve ikbâli nühüfte-i hicâb-ı sehâb üfûl ve gülgonce-i Ömer nâzenînini ez müddete-i berrin hazân gibi giriftâr-ı hâr-ı zebûl olduktan sonra Sultan Mustafa Hân Hazretleri'nin verd-i hadîka-i mecd ve iclûli şükufte ve hendâk ve mihr-i Münîr-i hilâfet ve saltanatı bi'l-irs ve'l-istihkâk-ı tahtının baht-ı Süleymânî üzre lâmi'ü'l-ısrâk ve nûr efşân olub selef-i mersûmları gibi câme-i ma'lûmât ve me'ârifden uryân olmak değil bilki envâ'-ı envâr-ı 'ulûm ve fezâ'il ve ecnâs-ı eş'a-i mehâsin ve şemâyil ile zât-ı hurşîd misâl istihâlleri kâbilin ve durûhtân idi şehriyâr-ı müşârünileyh hazretleri ise hel-i fehm ve iz'ân ile mütemellî ve bîrâste oldukları bir sin-i visâle peder-i buzurgvârları Ahmed Hazretlerinin

2-a

mübtelâ ve dûçâr oldukları mesâ'ib-i 'adîde ve nevâ'ib-i müte'addide hâdir ve mevcûd olûb fi'l-hakîka tâli'-i es'adde şâyân-ı hesbân pederlerinin dihân-ı garbü'l-beyân lû'lübârlarından neşr ve âşiyân olan cevâhir-i zevâhir kelimât-ı nesâyih nişânı ve fevâhir mervârîd-i ta'limât-ı hikmet efzânî menkûş be-nâ menkûş kabûl ve edinmek eylemişlerdir. Ve egerçi bir muktezâ-yı tertîb ve nizâm-ı vilâdet ol şehbâz-ı bâlâ pervâz uç hilâfet-i eşyâ' niger erine übhet ve saltanat olmakla be-gâyet-i dûr ve mehcûr olub ma'a hazâ mizâc-ı sevd âdîleri lâzimesince 'ulûm-i nazariyeye meyl ve rûkûnları resîde-yi ser menzîl-ı kemâl olduğu cehetle vech-i yesîr ve âsân üzre esâs mebânî-yi ma'lûmât ve me'âriflerini himmet-i bîgâne mededgârî-yi mutâla'a-yı melânihâyâ ile te'sîs ve ahkâm buyurmuşlardır. Ve kesb-i istihsâli mücerred-i mürûr-i vakt ve zamâna merbût ve peyveste olân âşinâ'î kavâ'id-i istînâs ve ibtilâk-ı benî âdem ve darbet ve mümâreset-i umûr ve ahvâl-ı 'âlem-i zîb ve arayışında mu'rrâ idükleri zâhir ve revnümâ ve emreyn mersûminin ol kesi sülâle-yi âl-ı Osmân'dan münte'ab olub heme kesân vaz' ve cenân-ı rakîb ve 'ubûdiyyet için nezd-i hümâyûnlarına iktirâb idegeldikleri bir pâdişâh-ı 'âlemcâh hazretlerine müte'ssirü'l-iktisâb idigi müsellemler cumhûr-i kâffe-i elibbâdır. Şehriyâr-ı müşârünileyh hazretleri müdebbir-i hilâfetmesir-i Süleymânî üzere hulûs-i hümâyûn mebâyın makrûnlarına hilye-yi 'ilm ve 'irfân ile mahallî ve muraşşah ve pîrâmûne-yi 'akl ve şu'ûr ile müzeyyen ve muvaşşah bir vezîr-i kübâset semîr âsaf-ı nazîremend-i vekâlet-i kubrâda dûçâürve müsâdif olmak ni'met ve sa'âdetine muvaffak oldukları mete'ayyin vezîr-i müşârünileyh hazretlerinin şehriyâr-ı 'âlî-yi tebe'ür üzerine tahakküm tarîkiyle kesb ve tahsîl idüb da'vâ-yı devâm ve istimrârına pâ bercâ ısrâr oldukları mâye-i nüfûz ve tafavvuk pâdişâh-ı cihâncâh hazretlerine bi'd-defe'ât ve girân ve mûcib-i ıztırâb-ı ferâvân iken dehrin pur sitîz mümân vezîr-i müşârünileyhiden intizâ'-i câme-yi müste'âd-ı hayât-ı bî şebâb idüb 'andelîb-i rûh-i revânî kafes nüknâ-yı bedenden pervân ve âşiyângîrî-yi ravzatü'l-cenâne revân olûncaya değin menebbeze-yi sadâret-i 'uzmâda takrîr ve temkîn buyurmaları fihri-i mecmû'a-yı medh ve sitâyîş ve serlevha-yı dîbâce-yi senâ ve niyâlişleri idügi emrin der Sultan Mustafa Han Hazretleri müşârünileyh

2-b

Sadr-ı a'zâm mütelevvî-yi 'âkil ve dâna ve kâr-ı âzâ ve umûr-i âşinâ bir zât-ı himmet safânın hemdesti-yi e'âne ve vefâk ve yekciheti igâse ve ittifâkiyle hekîmâne ve dirâyetmendâne temhîd-i mukarremât-ı bedâyi'-i bedi'a ve tarh esâs mebânî-yi muhtura'ât-ı nâfi'aya âheng ve serânâmâz ve nice mesârif-i zâteyi ba'de'l-izâle kâyil tenzîl ve iktisâd olanları dahi taklîl ve îcâz buyurub ibrâdân ve hazâyin-i 'âmirenin nizâmı i'âdesiyle gâye-yi ülfâye tevfir ve teksîrine bir zerre ve emn-i sa'î ikdâm ve giriftar-ı hâr ve bahş ve izâr ve sîne-yi 'âşıkvâr mecrûh ve va nâmdar olan mesâkîn-i re'âya ve berâyânın âyine-yi dil-i sadpârelerine musaffile-yi rûh ve ferah ile izha-yi reng-i keder ve turah olunmaksızın hazîne-yi 'âmirenin bir bir hemze-yi fenâ ve izmihlâl ve rehîne-yi mahv ve zevâl olmasına bâdî nice isti'lâlât sübbet ve muhâlefenin def' ve istîsâline teşmîr sâz- sâk görmüş ve ithimâm oldular tam'-ı hâm ve hırs-ı mâlâ kelâmın hasr ve tahdîdini müneccah olan kavânîn ve ahkâm-ı kavâ'im-i tama'-i merkûmi mahzâ münfi'-yi mahsûsalar için teşyîd ve ahkâm itmeğe ârzûkeş ve râgıb olan zevâtın her bâr kerre bend-i çin gebîn infi'âl ve inmirâr olmasını mûcib ve nâ ve dâna hezeyân feşânlarından teşekkî guzer isâle-yi çerkeb-ı sett ve düşnâm eylemelerini müstecib idigi müstefin 'ani'l-beyân ve şehriyâr-i müşârünileyh idâre-yi umûr-i saltanatı lâ nikati'nişâne-yi ta'n ve levm ve imâc nâvel-i buhtân ve zem olub tahsîsi-i zât-ı sutude âyânları esânîd-i furut-i hisset ve dinâ'et ile âlûde dâmen-i hallâb ithâm-ı 'âlem ve 'âlemsân idigi zâhir ve müstebân ve nefsü'l-emirde bu misillu ithâmât-ı mahz-ı iftirâ olmadığını sûret-i ahvâlde müstedil ve 'ayândır. Ma'a hazâ istiknâh ve istiiksâları kesîr ve ferâvân ve neşr ve işâ'a olunân her nev'î havâdis ve arâcîf-ı cezîre-yi cemmâh kûş-i hevişleri olmamak husûsî 'adîmü'l-îmkân olan Sultân Mustafa Hân Hazretleri iş bu müfteriyân-ı 'adem rikkat ve agnâ ile yeniden tabaka-yı hümâyûna nukre sim ve zer-i mücerred tedârik-ı livâzım âteşgede-yi kıtâl nâb âver ve ta'biye-yi 'asâkirzûr-i âzimâ ve tâlanger için mevdû'-i hızâne-yi hıfz ve tekmân mübeşşir olmak ve vücûbi muhakkak ve mukarrer veledi iktizâ'i'l-muhârebe derecesine resmen hatm ve asl-ı zûre-yi şâhika-yı kemâl olacağı sarf-ı nîm nigâh-ı vakt idenlerin mir'at-ı bâl-i safâ mâllarına

3-a

dönme ve cilveger olsa gerekdür ve pûte-yi hâtırlarından müzâb olan ebrîz hâlisü'l-
'ibâd efkâr ve mülâhazâtlar yine darb-ı sikke-yi beyân ve takrîr iderleridi ve fi'l-hakîka
bur güne takrîrleri hakîkat hâle lâyük ve niyet ve mânü'z-zamirlerine mütâba'a
eyleyiniz ve kânî'-i ahvâl-i hâzıra burhân-ı kavî ve delîl-i vefîver Sultân Mustafa
Hazretleri egerçi kârgâh-ı saltanatı îcâd-ı envâ' muhtari'ât-ı nâfi'a ve ihdâf-ı nasîhât-ı
bedî'a ile 'ümrân ve ibâd itmiş olub lakin şast gümân-ı sıhhat-i 'akıl ve tedbîrlerinden
küşâd bulan her sehm-i sâhib-i merâmını hedef-i husûl ve tebessüre isâbet itdiremediği
zâhir ve nümâyân ve tanzîm ve tatbîk-i umûr ve mesâlih-i devletde müteyakkiz ve
sâhib-i intibah olmakdan gayri nesne-yi nezd-i hümayunlarına bâ'is-i mezîd-i zevk ve
safâ-yı dürûn ve bâdî-yi inşirâh ve hubûr-i mecîd ve efzûne olmadıgından nâşî ez
kadîm sebep-i hasânet ve münâ'at ve münâ'at-ı memâlik ve bilâd ve 'illet-i müstakille-
fevt ve teceddüd-i re'âya ve 'ibâd olan iş bu kanâ'at-i dîrînenin i'âdesine ebetdâr ve bu
bâbda âvîze kerden-i kûşîş-i milletî eyledikleri ferâ'id-i ümmiyyeme el-fevâ'id-i
ta'limât ve nesâyih-i re'âyânın zihnine ziyâde mü'essir ve kârger olmağışün şerefrîz
sudûr olan fermân-ı kazâ cereyânına 'ibreten li's-sâ'irîn-i evvel be-evvel kendüleri
ittibâ' ve iktidâ ve câme-yi kanâ'ati telebbüs ve iktisâ tarafını ihtiyâr itmekde sarf-ı
re'sü'l-mâl-ı vasî' ve makdûr ve mûcib-i butlân fevâ'id-i râbita ve nizâm ve müstecîb-i
telef ve izmihlâl-i kâffe-i intizâmât-ı memâlik-i islâm olan samîmü'l-hür esbâb-ı
tene'am ve sefâhat ve hamîm-i tabeş-i vesâyit-i safâ ve lezzet guzere-yi kulûb-i ahâlîde
işkâl ve îkâd idildiği âteş-i avâm-ı zeheb ve fezzet ve nâ'ire-yi havvâm-ı zer ve nukre-yi
isâle âb-ı nâb-ı hüsn-i tedbîr ile ittifâ ve ihmâd emrine bezl-i nakd-ı ve nâ'ire-yi havvâm
zer nukreyi isâle-yi âb nâb-ı hüsn-i tedbîr ile ittifâ ve ihmâd emrine bezl-i nakdine-yi
tevâyabî ve rûz ve bi'l-âhire beyne'd-düvel Devlet-i 'Âliye'nin irtimâsı istihfâkına
oldığı derece-yi hürmet ve iştihâr ve rütbe-yi nüfûz ve i'tibârı kendülerine temkîk ve
tasdîke kâdir olan te'sîs nebâ-yı saltanata teşmîr-i mesâ'id-i ikdâm-ı nâ-mahsûr eylediği
erbâb-ı nihâye-yi gayr-i hafâ ve nihândar ancak mesnûh-i karâ'ib-i mevâni' ve 'avâlik-i
şehriyâr-ı 'âlî tebâr-ı huzurlarının matmah-ı nazar leri olan tashîh-i münâzım-ı umûr-i
saltanata dâ'ir mukaddemât sa'y ve kûşîşleri pezîrâ-yı netîce-yi hüsn husûl olmağa
mani' ve 'â'id ve eger kable'l-vukû' te'akkılî hâric-i imkân-ı 'âdî olan ba'zı hâlât ve
'avârız bundan akdemce mecmû'a-yı asl-ı mesâlih-i mülkiye i'timâniyyeye

3-b

havâle-yi mikrâz şîrân-i kesl-i senet ve pur sebânî ile mûcîb-i teşvîş ve ihtilâl sebebi-yi pâdişâh hasretlerinin te'âtî-yi ikdâh içünün ve kifâh içüne mürre-yi ba'd-i uhrâ 'arz ve irâde buyurdıkları sübül ve ragbet ve hâhiş ve keremetiyye dahi mevâni-yi merkûma gâlib ve fâ'ik olmak lüzum geleceği aaleb-i ihtimâl idi. Egerçe rukniye kırtâs beyân ve ifâdeye mevzû' ve nihâde kılınan tılsım-ı azlûl-i usûl-i emin-i Osmâniye hamle-yi Ehrimen güzâr tasrîh ve îzâh ile feth ve küşâde muhtâc idigi ma'lûm olub ma'a hazâ husûsen merkûm-i âsitânedede mugzil hüsn-i idâre ile düvel-i delîl-i rü'yet ve tanzîme me'mur ve mu'teber olduğım mevâd-ı müzekkirât ile merbût ve peyveste olmanın şîrân ve mashalat ve mahalle nazaran zikr ve beyân olunması münâsib vechi biyân görülmüştür.

Sührân-ı sahâbî ve tekebbür ve ser girân-ı nümûn ve nücebbir olan Rusya devleti hukûk ve serbestîlerini nez' ve ihtilâs iyledigi İsveç ve Leh devletlerinin memâlik ve ilkâsı üzerine peyderpey itâre-yi etyâr itmesun ızrâr ve atâle-yi ikdâm tetâvül ve hisâre tasaddî eylediginden rütbe-yi hırs bîgâye ve derece-yi âz ve dama' mâlânihâyesi esâs kılub milel ve nihâl-i Avrupayı tebşe-yi ra'bet ve hirâs ile karîk-i infizâz ve endirâs etmegine idügi Fransa pâdişahı cenâblarının mir'at-ı kalb-ı tâbnaklarına mün'akis ve lâyh olmğın hasr tazyîke lâyık ve hatt-ı hudûdini tehadîden 'âlık olabilür bir sedd-i sedîd ve üstüvâr mekûma mukâbelesinde vad' ve terbiyet olunmak emr-i erzâni ve sezâver 'ad ve timârmışdır. Devlet-i 'Aliye hey'et-i merkûmasına nazaran fakat devlet-i mesfûnun sîlâbî tenhîz-i te'addiyân ve te'arruzâtına istihsâl-i merâc-ı tenâbih mübeyyimine itmek âmidiyle sedde resîd olmğa mukadder ve hamle-yi delîrâne mürûr ve 'ubûrlarına dûrbâşir girüb mümâne'et ile dehzen ve müzâhim olmğa kâdir idigi rûnümâ ve zâhir. Ve işbu vâsikâtü'l-memâlik ve'l-bilâd ve kesiretü'l-berâyâ ve'l-'ibâd olan Rusya Devleti garb tarafından himâye ve hemcivârları olan milel-i kiramın beste-yi etvâk-ı itâ'at ve inkıyâd itmekle Edsernu iktisâb yârâ ve miknet ve tahsîl-i bidâ'eten tevânâ-yı ve kudret itmekden kable'l-vukû'-i men' ve rif'a-yı taharrübün eylemege devlet-i seniyye hâsseten kendisine 'â'id ve râci' olan umûr-ı münakka' bihâ muktezâsınca Fransa Devleti'nden ziyâde selâhiyyet ve husûsiyeti der kâr-ı

4-a

ebedini be-dîdâr ve bâher olmagla Fransa pâdişahı cenâbları netîceten purvîzen-i ‘akl-ı dûrendîş ve ferdââyîn olan vekâyik-i mülûhzât-ı râyika ve münevvebât-ı ‘amîkasını dikkât-ı temliyye inhâ ve izbâr eylemegi vazîfe-yi zımından ‘add ve şümâr ve devlet-i seniyyeye bâ’is-i takallüb ve bâr ve müstelzim-i tehdîd ve inzâr olura bir add ve mükellifeden mihmâ imkan-ı tüvekkî ve icnâbe bezl-i himmet ve iktidâr iderek devletine dâ’ir zamân-ı âtûde zuhûr ve vukû’i muhtemel olan hâlât için ledeyi’l-iktizâ icrâ olunmak üzere mev’ûd bir ittifâk ve ittihâd ve ‘akd ve ihkâm olunmak husûsunu taleb ve istid’âya agâz ve ibtidâr eylediler. Evâhir-i zamân-ı saltanat Mahmûd Hânîde fevt olan konta da Zâlyur mâdde-yi mezkûre-yi ricâlî Devlet-i Osmaniye’ye ‘arz ve iblâg-ı hıdmetine nâferd-i me’mûrîn olub müzâkere-yi merkûmenin mevâddini tensîk ve tanzîmine olkadar hakîmane ve düratiymendâne sarf-ı re’sü’l-mâl cehd ve himmet eylemişdir ki bun bâbda ceyyid-i ‘akl ve tedbîrine taklîd oluna gelen kalâ’id-i pur ferâ’id medâyih ve mehâmet-ı mâ yelîgandan gâyet kemter ve devlet idigi bâhir ve rûnümûn ve bu mâddenn husûlüne dâ’ir mukaddimât-ı sa’-yi mev’ûr ve nâ-mahdûdî netîce-yi bahş-ı istîyâd şevârid-i merâm ve maksûd olmasını muhassina-yı keyfiyyât-i vefk ve hâlin ‘adem-i mesâ’desinden neş’et eyledigi hadd-ı beyân ve ta’rîfdan bîrundur. Pâdişâh-ı muşârüniley hazretlerinin hibâtadan resîfü’l-bünyân-ı usûl-i umûr-i mülkiye ve hâriciyyesi manend-i râsibât –ı cibâl-i sâbit ve bâyidâr ve hemhâbe-yi pûr âsâyîş ve ârâm olmak mesâlih-i devletinin rû’yet ve idrâkesine nüreccih ve muhtâr ve müddet-i müdîreden sonra muhtemelen vukû’ olan husûsâtı bir müktezâ-yı ihtiyât ve ‘âkibet endîşesi kable’z-zuhûr derk ve te’akkülden müte’essir ve bîkarâr olmak hilâf-ı idâre-yi şihriyâr-ı ‘âliyetbâr idigi ve âreste-yi kaydı ifâde ve imti’ârdır ve ‘ale’l-‘umûm mecmû’-ı vükelâ-yı Devlet-i Osmâniye’nin ‘urûk ve a’sâbına sirâyet ve duhûl iden zehr-i âba-yı mümeddilet ve zuhûl oldurcayea müvessil oldu ki me’mûr-ı tesviye-yi mevâd-ı müzâkere olan ilçî-yi mumâ ileyhın fetânet ve kibâseti müfîd olmıyan her nev’-i ‘amel ve hareketden dermânde ve ‘âciz ve bi’r-rif’ât mecer-i gülzam-ı ‘inâyet ve himmiyeti menbîc ve hurûşân ve âtişden hüsn-i tedbîr ve dirâyeti şirarbâş ve furûzân bir olmuşiken naklü’l-emrde ‘dem-i kabûlî mübeyyin ve ‘ale’l-ıtlâk münebbic –ı vuku’un ecvibeden ‘ibâret ba’zı beyhûde ba’is âmâl-i bîmâl ve gayr-ı mugayir ve mahdûd emânâ-yı bîma’nâye mücerred nâ’il ve fâ’iz olmuşdur. Elçî-yi mûmâ ileyh

4-b

sakîl-i müşkilât şebşitan-i vücûdî fetiyle dagneç-i mevt ile nişanreh ve geşte oldukda Fransa Devleti pâdişahı âsitâne-yi devlet-i âşiyânede verkâr olan umûr ve mesâlihînin tedbîr ve idâresiçün bu kuisurların intihâb ve ihtiyarını münâsib ve cesbân ve müteveffâ selefimin teşnîf-i mesâ'î-i 'akl ve idrâki olan kelâm-ı kırât-ı ta'lîmât ve telfînât tekrîren ve takrîren benim dahi âvîze-yi nebâkuş-i hûşem alma'a sebke-yi fikr ve mütâlâ'asını dârâ-yı darb-ı zihin nikâvına mazrûf tamgâ-yı istisvâb ve istihâle ve keyfiyyât-ı vakt ve hâl-ı gâbet-i mühim ve becd olmagla nübhât ve avâmîr-ı sâmiyelerinin icrâsında nutâk-ı gayret ve himmeti beyân-ı câne bend ve tavk-ı ikdâm ve mesâri'atî kerdenle yenvend eylemek üzere bana hitâben isdâr-ı emr ve fermân-ı sezâver ve erzân görmüşlerdir. Fransa Devleti lenger-i ribâ-yı mirsâ-yı ve du muvâlât ve resmânkes-i merbut-ı hub ve müsâfât olub İngiliz devletiyle bihren temrîn-i mukâzîf-i zevârik-ı harb ve kitâl eylemek haddine müşerref olmakda idikene binâen ve İngiliz devleti devlet-i merkûma ile beren dahi tarâfi-yi sihâm cenk ve husâme hâhişler olmak iktizâ idecegi intizâr dâşte cumhûr-ı ehl-i nihâd şu'ûr ve lahzâ gerinin bir Rusya Kralını tedârik-i levâzimzâz ve selibden men' ve nemin zeyâl-i her nev'-i 'amel ve hareketden ref' behernâk mesâbesinde dönme ve gerek bir muktezâ-yı sadâkat ve istikâmet-ı Fransa devletiyle kendüleri meyânında mesdûr ve müstakim olan şerâyit-i 'uhûd ve mevâsika merâ'a-yı kral-ı merkûm Hanur Hersegine ri'âyet efzâr olduğu sûretde üzerine ger İngiliz hamle ve iktihâm olmak için Moska tâ'ifesini Almanya'ya celb ve imâleye tâlib ve ragbet olmak laâzım geleceği mütâ'a kerde-yi dakîkasınca mesâlih ve umûr olduğına ibtinâ'-yı hukûk-ı hitât-ı hini tamâmiyet-i hey'et mecmu'asını hıfz ve sibâniyet bihânesiyle devlet-i mezkûreden Rusyalıların mürûr ve güzârlarına serkeş nihi ve mümâne'et olmaga Osmanlı tâ'ifesini ilhâh ve icbâr-ı Franca Devletinin ehem-i piş ve kâr ve ikdam-ı endîşe ve efkârları olsa da mevâfakat-ı keyfiyet-i vakt ve hal andan ziyâde menhûs ve nikunser olmaga nemîr-ı mümkün ve mutasavvir idiği isâbet ve mükerrerdir.

Zîrâ o târîhde Sultan Osman Hazretlerinin ve sâde-yi pîrâ-yı serber saltanat ve hükümrânı iken hudûd şâhid-i ân mesâlih-i mülkiye ve cennât-ı muhadderât-ı umûr-i milliyeye 'ârız olan kabâiyih-ı za'af ve resâset ve fezâiyih-ı kusûr ve rehâvet ol kadar cilveger-i mücellâyı zuhûr ve şöhet olmuşidi ki kendu ricâl-ı hâsse-yi devletleri mukat'a-yı 'isbenuş-ı fesh

5-a

ketmân ile mestûr eyledikten bîçâre ve nâtevân ve pâ ve rekl-i ‘acz-i teyhân idiler ve kâffeten vükelâ-yı saltanat-ı Osmaniye’nin havâs ve kuvva-yı müdrikelerine istîlâ iden sibâk-ı zühûl ve gaflet-i mümtenî‘ü’l-ber ve’l-me‘âlece olduğundan ma‘dâ bi’l-vesâyit şerren ve uluniyeten icrâ ve a‘mâl eyledigim letâ‘ifü’l-hayl tasannu‘at-ı hafîye ve husûsen basît ve der meyân-ı berâhîn-i kaviye ‘akliye beyhûde ve bîhâl ve bu‘dâ-yı teshîl-i maslaha-yı müfîd ve kârger olan gilân-ı mensûba menâbih ve ‘atâya ve mevâ‘id ve hedâya ile her çend nat‘-i şetr-i necbâzı müzâkerede şâh-ı murâdî ve derânmuş zabt ve teshîr eyleme için kıyl-ı sûlet ve ferzâne refât-ı gayret ile tevessüre çâpek-i ‘inâd şevk ve garâme havâle-yi sebât-ı hamîye ve ikdâm ve sevk-i beyâdife kûşîş ve ihtimâm olduysa dahi merâyâ-yı tekabüllerine cüz’î bir te’sîr-ı rahnumâ olmak emr-i muhâl idi. Ve herne zamân rehnûr ve mufâze-yi tesviye mev‘lad-ı mükâleme oldıysam peyderpey mütevvâr ve olan kerd-i bâretene ve fesâr ve rubûd-i hilâf düşvar ile ricâl-i devletin güzâr-ı intizâm halleri âfet zedenigerin teşevvüş ve ihtilâl olmakda idiginler naşî her bâr mânendi her çeng-i gecrefât-ı müzâkerenin asl ve mebd-e’ine bâz âyende-yi ‘avd ve ilfâz olmak iktizâ ider idi ve egerçi hadika-yı unefe şecer-i bî ber âmâl ve emânî bâ kürever-i fırsat ve şâdumânî olacak vech üzere nümâdâr ve feyzyâb ve nezâretpezîr hâter güzâr-ı erbâb-ı nihâ ve şu ûr ve haşîmed âşt dakîka-yı fehmân-ı umûr olmayan bir şûriş ve ihtilâl mûcib inkılâb-ı hebân-ı ahvâl ve mesâlih-i hûl ‘absûye ve müstecîb-ı tebeddül-i sûrte-i revâbit ve ‘alâyik-ı milel müsebbiheyeye olub haşmetlü İngiliz padişahı kable’l-vukû‘ derk ve ihsâs olundığı misillu Almanya’da kâkş-ı bekâ‘ ve’l-kâsinin du‘âsı gunude-yi menâme-yi emre ve emân ve pençîre-yi lehâf-ı refâh ve itminân olmalarının tedârik-i esbâb ve vesâ‘ili hemhâbe zamîrleri olmaga bundan akdemce Rusya Devleti sebe-i irtibât-ı silsile-yi vefâkları olan merâ‘ir-i hubb ve muvâlâtı mâlen ‘âne ve imdâd ve her halde itkân ve ittihâd-i mevâdini muhtevî bir kıt‘a ahdnâme iyel tekrâr-ı muhkem şedd ve bend eylemişdir. Rusya Devleti bir mûcib-ı ahd ve beymân-ı İngiliz devletinin Almanya’da vâki‘ emâkin ve memâlikenin

5-b

hıfz ve hırâsetine zâmin mütekeffül olmagla ol tarafda lâ cellü's-siyânete techîz-i esâkir-i vâfire ve îsâl-i kitâbet-i mütekâsireye mecbûr idi. Haşmetlu Prusya Kralı cenâbları iş bu mu'âhededen mübtelâ-yı hıras-ı canhırâş ve kendi hatasının supurde-yi seylâb-ı tendhîz-i metâyâ-ıy ser âbâldî Rusya olmasını rü'yet ve müşâhededen dest-i hîş çariçe olub husûsen Nemçe Devleti tarafından iş bu nâmenin vaku' ve hudûsatı Silizya memleketinin mülek-i kadîmi olmak iddi'ası selâbesiyle taleb ve istirdadına ni'me'l-vesîle fırsat ve ganîmet ittihâz olunacağı akrebül-mehûzâtndan olmakla 'acâletü'l-vakt İngiliz canibine cenâhî 'aduracağı bâz ve kendü tarafına celb ve imâle zımnında temhîd-i mukaddimân ser âgaz idüb kefâlet ve zamân tarafına ve tevâd ve dikkat cânibiyle mâddeleri vâsıtâtü'l-'akd-ı ferâ'id-i 'uhud ve mevâsîk olmak üzere devletin fehîmetber bilinenler te'lif ve iltisâm pencer-yi minvâl-i itmâm ve ihtisâm olmuştur. Ba'de ez în kendü müttahid ve müttefiklerine bi'l-mukâbele vâcib-i âle 'âm ve lâzımü't-te'diye lan şerâyit-ı dosti ve valâda her birininin tevâna ve taksîri zâhir ve 'ayân ve mürâ'at-ı ahd ve müttakiye dâ'ir sadâkat ve râstî ve merkez-i istikâmet ve dostîden pânihâde bîrûn olan İngiliz ve Prusya devletinin mukaddimen ziâ nezd-i berâeten işâret ve tahrîr olan tezâ'if-i esbâb-ı hiyânet ve dost pecanları füceten suver-i usûl-i 'alâyik fatibeten düvel-i fesâdeye mûcib-i turyân-i inkılâb-ı tâm ve müstelzim haddisân tebeddül-i mâlâkel"am olub Fransan ve Nice devletleri her bar yek digerinden meslûbü'l-emniyet olmak lazıme-yi 'âdet virine ve muktezâ-yı tarîka pişîneleri iken ve ricâ-i refûger-ı vakt ve hâl-ı câme mihnetin ilbitâne-yi hazfa ve 'adedlerine Nice'den iltisâk ve ittisâl olmagla hulû'un et-taraf ve ittifâk ve inhâd-ı mevâdini hâvî ve şâmil bir kıt'a ahdnâme ile şîrâze pervâz fethaten perîşânşire âşinâ ve ittifâk ve temhîdsâz zebîre-yi dosti ve tîre-yi yekcihetî ve rufâk oldular. Rusya Devleti ola 'asırda Nemçe devletiyle kendi beyninde derkâr olan hibâl-i ihtisâs ve iltisâm-ı kavîü'l-ebrâm havle-yi hâm-ı husâm ile pezîrâ-yı tefazzül ve infisâm ve rehîne-yi ihfâd ve inhisâm olmak hususunu çendân lâyık ve çesbân görmeyüb husûsen bundan esbak kendü ile İngiliz devleti meyânında mesdûr ve olan müşedde-yi eşbâk-ı revâbit ahd ve mîsâk kendüsine gayr-ı nâfi' ve sûdmend

6-a

'add ve düşmân olunmanın ta'rîz mu'âhede-yi mezkûreyi her zaman kabûl ve mevâhiren Fransa devletiyle Avusturya hânedânı beyninde sefâbih-i sehâyif rûkûn ve üzere Martem pur kâr-ı ihlâsıl olan dâ'ire-yi ittifâka vülûc ve duhûl eylemiştir. Nakkâşe-yi pur niyân beyân olan iş bu sadr-ı vakâyî'-i ittihâd egerçi hiyaz-ı ribâz kavi ve havas-ı müdrikeleri feyzân-ı delâl-ı fazl ve kemâl ile lebrîz ve müle'en ve secencil-i müsaykal kalbı-i pâkları ez u kâr-ı me'ân zekâ-yı zekâ ve fetânet ile mütelâlî ve tâbân olan zevâtın 'indinde gayr-ı tabî'i ve hilâf-ı mu'tâd olmayub ma'a haza millet-i Osmaniye'nin debbire-yi idrâkları sengirize-yi cihân ve tevehhül ile mekfûf ve kör ve kutb-ı dâ'ire-yi maslahat endişesi ve nokta şinâsîden hezâr derece ba id ve dûr olmakla hâdis-e-yi merkûma hayretengîz-i 'akl ve şu'urları olmuştur. Ve vakt-ı 'atiye Fransa devletiyle dadger olan şecere-yi sâbitü'l-asl 'alâka-yı fu'ad ve dıraht-ı vâsîh ile râbîta-yı ve dâri hasetsen Avusturya hanedanı hakkında enbâz-i ba'z ve muhâlefet hahrasına ırak efken şerbet ve munâ'at ve bi'l-cümle umûr-ı müntefi' bahasına 'adem-ı ihtimâl arâye-yi sûret-i muvâfakat peydâsında pencgir-ı rusuh ove menânet olmak üzere görünen had kerde ve me'lûf olmakla ateş ve ile müfevvet ve perişân ve ze'amlarınca bir dahi nesic-ı reffe keremiyyet ve vefât olması 'adimü'l-îmkân olan iki hüviyetin sırrı ve lahme-yi kıbâ-yı ihtilât mâ beyinleri bundan akdemce imtiz^cda ahd ve mîsâk ile bâfte-yi kârgâh ittihâd ve ittifâk olduğu istamâ'ları oluncak hayret-i düvelhân ve çeşim nişân-ı sakif ve tebhâk oldılar. Feimma rîşedârfezâr-ı istikrar olan devâyih-ı pur fevâkih-i mihâdına ve mihâverde'nin ifânîn efnân ve agsân-ı mültefe-yi ilsâk-ı bi's-sâk ittifâkından iktitâf ve icsinâ olunan sunûf-ı kutûf 'uhûd ve me'ess"îk-ı huzûr-ı akâ ber devlet-i 'Aliyye'de mevzû'i keşf ve tebyîz ve nihâde-yi 'arz ve telkîn kılusun Fransa Devleti bundan akdemce sân ve ahd üzere ferîk-i ittisâk ve muntika pervend-ı kuyûd-i vefâ ve fâki olmuş müttefik-i nev peydâsına 'alâ'l-îtlâk bir devletin 'aleyhine i'lân-ı harb sebebiyle tefsîre-iy lübb-i nâb-ı cenk ve kârzâr olacağı sûretde ifâza-yi çekale-yi zülâl-i hûni'l-inhidâr—ı irf'ad ve musâ'ide ve izâke-yi selsebil-ı silsâl hod şekvâr-ı imdâd ve mu'azıdına mecbûr ve meztur olacak hâlâtın vukû'unda

6-b

Devlet-i ‘Âliye’yi ihrâc ve istisnâ husûsunu vazîfe-yi zimmet-i ‘advşumâr eylemek nakd-ı nâmda tedbîr fâsıdı ve sâtet-ı fetân-ı fettân-ı ‘akl ve iznumân ile hidde-yi dikkat ve im‘andan isrâr ve vezn-i bile kaban-ı te‘emmül ve inkâr olundukta ricâl-ı mumâileyhimin serbân-ı meşâ‘ir ve havâdisi bec beste-yi encâmıda olmaga bâüdi-yi fert-i serdi hevâ-yı imlâh ve sarf-ı mütehevvül deyrur müsavvahü’ş-şa‘r enduh ve kurbet olmagla mülûl ve dirhem ve pur beşân ve dejm hûr pur nûr habûr ve sürûrları münaggam-ı gumâm-ı gam ve elem ve mütevâzî-yi müzen-i hüzn ve fejm olmuştur. Ve bu nedenle akdem râviye hâne-yi ‘anberin Korsof Ve Müşkin Medâd-ı tırâvet bahşel cemnistan-ı esâtir –ı sûtür ifâde ve tasrîh ve zîb zihinlere şîşe-yi işâre ve telmîh olduğu benefşe-yi deste tavr ve hareketden başka ya‘ni Nemçe Devleti’nin ‘arka ve sekâ-yı vefât ve ittihâdına memessük ve i‘tisâmından gayr-ı tarafı ihtiyâr nak‘acebde gîrân-ı temâsük ve iktidârı idigini Devlet-i ‘Âliye ile kendü beyninde mânend-i haşîsetü’z-zecâc-ı mehâsin kâlbed-ı müvâlât-ı ve iktirâc olan zelâzil-i serâyil-ı ictima‘-ı fu‘âd ve yegâneğî âlûde ve hâll-ı gayr-ı iftirâk ve bîgâneğî olub devlet-i seniye üzerine sû-yi aksad-ı birle bevâdi-yi kerd-i ümmü’s-senâ‘if-i a‘mâl ve tedâbîr-ı hasımâne ve teymâ-yı peymâ-yı senebât-ı istihsâl-ı isbâb-ı me‘âdet ve ta‘arruz bî-kirâna olmak heminden Devlet-i ‘Âliye girifte-yi ra‘şân bîm ve pîç ve tâb ve mübtelâ-yı hifkân ve tâbtâb-ı iztırâb olmak negûne hayâl-i muhâl ve sekâl-ı bî-mâl idüğini Fransa Devleti vükelâ-yı Devlet-i ‘Âliye’nin rûzane-yi kâh-ı semâh-ı izân-ı iz‘anlarına îsâl ve idhâl zımnında her çend ‘akde küşâ-yı ekyâs delâyil-i meskte ve sâtı‘a ve şümârinde dirâhîm-i tâmmü’l-‘ayâr-ı secih kaviye ve kâtı‘a olmuş ise de işbu abrîz-ı müdde‘a mahal-ı ‘akl-ı mahal ve tab‘-ı sergiranda ledeyü’l-ferib-ı magşûş ve nârevâ olub vezîle-yi felâların zihinlerine ‘ârız olan mûriyânca götürüb ve te’sir ancak istisnâ-yı metrûkun pejdâg-ı takrîr ve istibkâsiyle pezîrâ-yı incilâ olabileceği erbâb-ı nehâ varıb ve Devlet-i ‘Âliye’nin işbu edebe-yi mudebe-yi mü‘eddebi Fransa Devleti tarafından ilâ haza’l-ân inhilâk yâfte-yi esâbih-ı muvâfakat ve mümâşât kılınmak emri-yi mücerred-i istihâle ve ibsinâga benî idigi dâhil-ı habte-yi ihtimâl itmelidir. Ve istisnâ-yı metrûk sebebiyle Devlet-i ‘Âliye’nin kalb sanûberisi bu güne şikestesinin felâhin-ı işmîzâz olmak egerçe müsteni‘-i hadisât

7-a

'avâkîb-i vehîme olub bu cümle ile eğer sultân-ı Osman hazretlerinin mensûc-ı kârgah-i mu'addilet desgâh-ı mümkünü'l-ber ve'l-bah ve ravza-yı ebr-i 'ibretnümâ-yı hâ'it kazâ ve kader olan dîbâ-yı zîbâ-yı 'ömr ve hayâtı mahrûk-ı hırbe-yi harbe Ebu Yahya Olmayub havta-yı nevrete-yi saltanat ve hükümeti ve şecerü'l-hilâf-ı nev demîre hilâfet ve siyâseti gıyâz-ı hiyâz-ı mahref-yi cihân-ı fânîde ifâze-yi tevfik-ı ilâhî-yi birle ser şâd-ı miyâh sevrnümâ ve kad keşîde-yi i'timâm ve intimâ olmak 'adîmü'l-imbân veya hod ve resâliyâda behre-yi tûvâd ve tesâliha şedd ve ihtirâk olunan vesâ'ik-i vesîk mîşâk ve ittihâddan biraz zamân ba'de'l-mürûr Almanya memleketine bâdbiz-ı gayz ve hüsâm ile ferik-ı te'eccüc ve iztirâm olan şevâz nîrân neberd ve nümâ ceş nümâyı mu'arız-ı hudûs ve zuhûr olan ba'zı suver-i vakâyi' hâ'ile ve müdhişe sebebiyle âb-ı halbet ve hüsrân olmasaydı ana ber Devlet-i 'ÂliyeDin mukaddimât-ı çîn cebîn inkiyâzı netîce-yi bahş-ı zarr ve husâr olması üz'î ve kalîl olmak lâzım geleceği vâresteşûb-i rîb ve kumân idi. Zîrâ Devlet-i Osmâniye'de ve sâ'ir arâzî ve memâlik ve fîrede hüsn-ı netîce-yi umûr ve ahvâl-ı 'âlem-i i'tikâd-ı nev'-i beni âdem ve hürmet ve i'tibâr-ı milel ve ümme her bârgârger te'sîr olageldiği kavâ'id-ı külliye-yi müttaradandır. İşbu fehmetü'l-'aşâ leylü'l-bel şûrşer mesâlih-i Devlet-i 'Osmâniye'de pâdişâh-ı İslâm penâh Sultân Mustafa Hazleri mânend-i âfitâb-i müzeyyil giyâhib-ı liyâl bir hasb-ı müşeyyet îzed-i müte'âl hemser kongre-yi felek esîr olan serîr-ı sa'âdetmüseyyir-ı saltanat ve hükümrânide şu'be pâş-ı câh ve celâl ve bu hâcîre-yi yevm-i üyûm âbâtü'l-umûr-ı hâriciyye ve râhiyye-yi hüsn misâl-ı devâser-i eflâk-ı tis'a mefârik-ı kâtibe-yi kattân-ı ekâlîm-i seb'aya mebsûdsâz-ı zıll-i zelîl-ı bâl hümâ hümâları ref'et-ı bîmisâl olduklarında Fransa Devleti'yle Nemçe Devleti'nin kemerbestigi-yi şiddet-ı vâlâ ve vefâtı mübeyyin ve yesâre îşâr ve nesâre bâdî olduğu cümân-ı tahminât-ı fâsire ve meşâbe-yi ze'âmet kâmde-yi tefzâdatü'l-'ikyân gülgül kabûl buyurdularından başka kıssa-yı nîkîn-ı hükümet ve kutb-ı merkez-i sadâret-i vezîr-i a'zâm ve müşîr-ı efhemi dahî ummakdan nümâyân-ı müzherife zünûn-ı beymâsı ve renâyiz-ı müzeyyefe evham-ı biy esâsîvâr ve müsnebdâzâr-ı 'akl-ı beşerde nâmzed-ı nakş-ı nifâk olmak için tulâ-yı tulâ taharrübün ve efsâdiyle nümûye verilmek

7-b

husuna 'alâ kadri'l-makdûr tehîsâz-ı zerre sa'î mevfûr ve sâdefnokûd-i himmet-ı nâ mahsûr olmakda nev tehâvün ve kusûr emrini bir vechile münâsib istihâb-ı sakîl re'-y ve şu'ûr muvâfe'a-yi dekâyik şinâsendegân mesâlih ve umûra ve Nemçe Devleti'nin Devlet-i 'Âliye ile Rusya Devleti meyânında meyşire-yi mârı dendân düşmanı ve hilâfet ile karîk-i teza'za' ve infi'ân ve müneseffe-yi fûlâd berd-i berd iye rehîn teze'zü' ve intisâf olan esas kusûr-ı bîkusûr âşeti ve itlâfın süvârî-yi sulh ve ittihâd ve hevâlif-ı hubb devdâd ile müceddiden istihkâm ve istihsâfına mi'mâr-ı câpekdest-ı vâsıta olmak fedî'e-yi bedî'esiyle devlet-i seniyye hifnegerbuh su'-yi kast ve niyet-i birle sülûk-ı 'adbdân avdiyeden ve hadâ' ve 'alâ ve tîretü't-tevârî istinâ-yi sa'âdetin me'mûr-ı ikâmet olan içlisini kendü tarafına celb ve ircâ' idüb hittâ-yı Devlet-i Osmaniye'yi pâzede-yi hevâfir-ı şetr ile kird-i negeş-ı nehb ve târâc ve bin yediyüz otuzyedî sene-yi isaveyyide kasîre-yi kâsirü't-taraf kal'a-yı Niş bi'r-rifâ' ve'l-benîn-ı Devlet-i 'Âliye'nin ka'ide-yi haremsarâ-yı zabt ve tasarrufi iken Nemçe Devleti hâric-i dâ'ire-şi 'iffet debîrûn habte-yi ismet-i halîle-yi merkumeyi şerher hakîkî ve mutasarrıf-ı aslîsinden hal' birden geşîde izdivâc itdîgini tecvîz ve müsâmaha itmek çendân muktezâ-yı hamiyet ve gayretine çesbân ve derhûr görmeyüb bi'l-'aks bu bâbda dûdkeş-i dürûnunda mütevârî-yi remâd-ı ketmân olan cezve-yi kîne ve damen-i olkadar ceşşân kadar gazab ve izmihrârını mütekâzî olduki devlet-i merbûrenin mâ'ide nişîn-i bezm-ı 'alâka ve ittifâkı hubb-i rifâkı olan bir müttehim nişân sanân şenân ve âmâc ve mâc-ı 'advânı idi. Hattâ müddet-i müdîre vekâlet-ı mutlakasında Devlet 'Âliye ile Fransa devleti meyânında inşûta-yı beste-yi ta'lif ve irtibât olan şîrâze-yi inkâra dosti ve halliye-yı havâle-yi kûşe sekkîn-ı kin ve bagzân bana îzâl-ı tefrika ve perîşânîşe sarf-ı cel-ı sa'y ve himmet idüb devlet-i mezzûrenin şâhidân-ı cemâlen umûr-i müntefî' bahâsını ruhsâre nümâ-yı âyine-yi muvâfakat kılmaktan kemâl-ı şevk-ı kadem ve nümâyet-ı rusûh-i rem ile rû kervân-ı a'râz olmalarının mahmûl-i 'aliye olabilecek i'tinâyâ sâlih sebep vardı. Mahzen mârre-yi mârû'z-zikr idîgi birâ'e-yi cezm ve yakîn ile nigâşte-yi sahîfe-yi bâl safâ mâl-i ekser dihândır.

8-a

Vezîr-i müşârünileyh hazretleri kâffe-yi ed'iyeye-1 bedeniyesi müfa'am ve melân olduğu şu dâbbe-yi şûdbâ-yı mikkat ve nemîmeden bâlâ şirrân şevketlü efendisinin lehâ-yı 'azabü'l-mizâkını dahî hissemend ve çîşinîdâr ve Fransa Devleti'ni fûrûfikende-yi zîr bî-zîr ez dârâ ve ihtikâr ve endâhte-yi bahar zehhârşîn ve şinâr kılmak niyetiyle egerçe safha-yı lehvha-yı zamîr-i beyzâziyâ-ıy mülûkâneye olan sehîfâm-1 esânîd-1 şenâ ile resm ve tasvîre per nûş kâşî mecrâ-ıy sa'-yi bisyâr ikâb ma'a hazâre kerde-yi çele-yi kıyâs-1 kuvve-yi müfekkiresi olan 'emvac-1 merâm-1 ba'îdi'l-merâ'î isâbet-i table-yi husûsun tehalûf eylediği Sultan Mustafa Hân hezretleri sard-1 1'zâmının melsûk-1 kımme-yi kubbe hadrâ-yı mübâlaga olan re'ıyyân-1 'arz âyanıma ihdâb-1 ifrâz-1 'ayn-1 i'timâd ve i'tinâ olmak husûsunda gâlibâ desthoş-i cezr ve medd-i ikdâm ve ihcâm olub Fransa ve Nemçe devletlerine erâyiş-1 şîşe-şi ittifâkları olan güldeste-yi 'uhûd ve mevâsikin usûl ve mâhiyetini iktinâh ve istitlâ' ve devlet-i seniyye-yi ebedî el-istimrâr ile Nemce Devleti beyninde mesfâ-yı dîkpâyeye-i hulûs-1 taviyyet ve mevzû'-yi esfiyever ve muhabbet olan her kâre-yi duviyeniyye-yi sulh ve silâh ve emnzân-yi esbâb-1 şerr ve talâh iyel ciyâve endâz ülfâ ve ifsâh oldukça Fransa Devleti Avusturya hânedânının erâ'e-yi istisrâh ve istittârı ile Devlet-i Osmaniyeyi pey-i bey guluv ve iktihâm eylemek tarafına incizâb olunacak olurise hasbü'l-'uhûduna kûne-yi harekete ihbitsâr idebilecegine tahsîl-i 'uşûr ve ittillâ' için üçüncü bir vasıta ile bu bende-yi der mahrîrelerine mürâca'at eylemek katn-1 fikr-i dakîk ve 'ahde re'-yi 'mikini muhbez-1 'akl ve zeyniye-1 taht ekerde-yi durune-yi istisvâb ve istihsan buyûrmalarından müstedil ve 'ayândır. Ve bu bâbda taraf-1 bendeğiden huzûr-i gâyiz olunur. Pâdişâhîyeden pîrâye-yi civan 'arz ve ittihâd kılınub atbi-i nevâfic olmasın olan efâye-yi fâyehâ-yı tenkîhât-1 mütekaddime ve ba'de şâfete-yi selâne tecvîz ve istisvâm-1 cenâb-1 haşmetmâbları olub emr-i sâbîleri mûcibince pîşgâh-1 'azîmet-i destgâh ikâbir ve kilâ-yı devlet-i seniyyede zîb ve züyûr-1 teberrük keşf ve biyân kılınan etâyib-i 'ıtrıyyat-1 'anberbûy-i tevzîhât-1 mü'ekmedenin şezâ-yı dilkeş edâsı eşâme-yi heyâşim-1 kabûl-i şehriyârî ve lehleha-yı müşâm-1 tahyîr-i tâcdârî olduğu te'sîr-1 sâz ve mâni'-i aaleb mütâla'at 'âcizem ve perverde-yi 'akîle-yi dârü'z-zeyniyye-yi 'akl ve iz'ân

8-b

ve sutûre-yi beytü'l-harâm dehân olan kıyân-ı tâbende dûyân-ı tenkihât-ı mezkûrenin vesita-yı iyâdî-yi nehhâs rukûm ve hurûf iyel küşûde lefâm setr ve ketmân ve cilveger mecellegâh-ı kırtâs-ı tevzîh ve beyân olmak istid'asında pâ ber câ ikdâm ve ısrâr olan Devlet-i 'Âliyyenin dabbâtü'l-mecâl-ı emâl ve mültemisâtını pîrâste-yi halel-i celal mümâşât gelmek vâbeste-yi mürsele-yi miknet ve temâlüküm olmuş oldu. Zümretü's-semâdî izhân a'yân-ı Devlet-i 'Âliyyeye müntekir olan bi'l-cümle rüsûm-ı tahmînât-ı fâside ve kâffe-yi temâsîl-ı 'acîbe-yi ilhiyâ küll zi 'emân kâsede setrede-yi minhat zevâl ve kül belki 'an berkende-yi peşteki istîsâl olmak lâzım gelebileceği mürtesim-i hazîte-yi akreb-i melhûzât-ı bendegâne midir. Bu kıssa ve sadâkat nihâd bende-yi herdem minkâd ve müşrâd sertîz gelen vâsıta-yı nejd ile küşâyış-i zihinde kîfâl-ı zıkr ve ta'dâd olub misâl-ı mesâ'il-ı tasâs safâiyih-ı sahâ'if bastân eyledigim tûlâ-yı nahs-ı vakt ve hâl ve fesîre-ı 'avârız-ı kesîretü'l-melâl sebebiyle egerçe cismân-ı nâzil beyân-ı makâm-ı esfârınım fert-i za'if ve nihâfetden girifte-yi dâ'-yi 'izâl-ı 'icâfet ve hazâl ve turyân-ı harâdet-ı müfrete birle mizâc-ı kazâfet-i imtizâc-ı hebe'et-ı me'mûrînem istidâdyâb-ı ehrân dirâ'et-ı iştîmâl olub bu cümle ile mevzû'-i dârü'ş-şifâ-yı gayretim ve nihâde-yi dâruhâne-yi rahmîtem olan a'sâb ve 'akâkîr-i mevâd-i kahme-yi lekd-i mülked hüsn-i tedbîr ile gofte-yi hivâr ile tanzîm ve temşît eylemek için nehîsâz sanduka-yı miskîn icrâ-yı sa'y ve kûşuş olmakdan ve kattâ mine'l-evfât-ı hâlî ve tehî kalmadım vükelâ-yı Devlet-i Osmâniyeye mütehtemü'l-istifrag ve't-tenfiye olan ahlât-ı fâside-yi kudûret ve agber iden mütesâ'id kâse ve nânemleri olan encire-yi dürriye-yi haşm ve gazab sebebiyle nûr-i cezâletlerini mâhî-ı bera'et-i müştedde sebebiyle mübtelâ oldılar ki mervâd-ı hüsn dây ve tedbîr ile makale-yi çeşmin itkânları olmak fikrine düşmem kibrît-i ahmer bulmak gibi bir hayâl-ı muhâl ve evâ'il-i bat bu rüyâ-yı me'mûriyet meks ve ikâmet ve kavâbil firaş kâlîçe-yi kabz ve bast-ı umûr-i sefâretimde olduğum gibi bu def'a dahi görenin pelenk-i dikkat ehline ve mütâla'alarını Nemçe ve Rusya devletlerinin habbetü'r-reyhân makâsıd ve münevviyâtına nigân ve tâzân kılmak emrini müselleme dest-i vasi' ve iktidâr-ı 'add ve şümâr eylemek ba'idü'l-ihtimâl olmakla bir aks-ı kazıye Fransa devletinin bâlâ şerrâk cârî-yi mecârî-yi 'arûk ve a'sâb-ı istishâb bî-girâm ve sâdî-yi

9-a

sevâkî şerâyîn ve elbân-ı iltizâm-ı ferâvânî olan bir mâddenin hıfz-ı ceyâdeti için devletin mersûmetin kânûn-i hitmet üzere tertîb eylediği retâkib-i edviye-yi sa'y ve himmetin te'sîrini bâni' ve 'âbik olabilecek himâyân ve bâ'iyeye-yi 'avâdî ve 'avâbigi bir muktezâ-yı nefdimetü'l-ma'rife kable'l-vukû' telkin ve ihsâs ve kavâ'id- tabiye hazm ve ahsiyyâta mürâ'eten devâ-yı berü's-sa'a hubb-i lokmân olmak istibsâr ve dikkât ile ihtimâl-ı 'arz-ı mestûcibü'l-helâkini rû' ve def'a sarf-ı tedâbîr-i bî-kıyâs eylemek farîzâ-yı zimmet bizeh hakka-yı yakıñnas-ı tebâyi'nas velâ zimme-yi 'ubûdiyyet çâger nebzi-âşinâ-yı mecâyâ-yı ecnâs idi. Feamma işbu icrâ-yı kimyâ'iyeye-yi mühâm sefâretimi anbîk Güher nîz çeşme-yi tedbîrün ke-esât nazm ve temşiyeye-yi taktîr için çeşmin zan-ı sa'yı belîg iken şüzûr-i 'arâkîlü'l-umûr-ı cumhûrla sehîk-i selâye-yi dübbe ve dahfik öi zarûrî'l-ayn tavsiye ve tensîk olub işbu guzârîş ona ve şühûr helâlelesine Devlet-i 'Âliye'yle Leh Cumhuriyeti'nin ecsâm-ı mu'âmelât-ı mülkiyelerine 'ârız ve târî olan 'ilel ve isgâm-ı umûr 'avîze ve cürûh ve kelâm-ı mesâlih-ı gâmizenin mecmû'î tedbîr-ı zûd te'sîr maglûb-i re'y ve dirâyetimle karîn-i berâ'-i tam ve be-lisâniyet-i mûmâyâ'î merâhim şifâzâz-ı nesak ve temşiyetimle pezirâ-yı ender mâl ve iltibâm oldugı haşmetlu Fransa Padişahı cenâblariyle bu 'abd-ı 'aşk-ı gayret 'aşikleri meyânında cereyân iden mekâtibe-yi hafiyede mütâla'a-yı telâbi' sûtûr ve mesâfeha-yı sehâyif-ı fâ'izü'n-nûr idüb rumûz-ı âmûz-ı dekâyik hafâ-yı zemâ'ir ve feyz-i âşinâ-yı emzice-yi hakâyik birâyir olan zevâtın merabâ-yı cihânnümâ-yı hivâtırına ke'l-mi'âtü'ş-şems fî evkâfü'l-hevâcir rûşen ve zâhirdir. Haşmetlü pur ve siyâfir ali cenâbları Nemçe ve Rusya İmparatoriçeleri'nin saff-ı ictimâ' ve ihtihâk ve dâhil-ı semâfî-yi ittisâkü's-sâk bi's-sâk olan hayâle-yi - Sülb ve ricâle-yi batâlet-ı ahbî üzerine zârib-i debâdîb-i münâfak ve hüsâm ve remzin bîkân guluv ve iktihâm olub enâre-yi şerâre-yi tîr ve haddnin ve itâre-yi bendeke-yi tub ve tüfenk iyel ekserisini guruhâ giren endâhte-yi azâr hizeme-yi hezm ve inkisâr ve üftâde-yi hazar henâdik-i damâr ve bevâr itmekle hayâse-yi mâketcenin ve pur hâşirenin der âmed-i hümâyence ihrâz ve ihtibâs ve dâhil-i kesbe-yi inmitânım

9-b

ve ihtiyâs eylediği ihyâ-yı vefîre-yi a'zâm nemzevât mûcibetü'l-hayret ve infâl-ı kesîre-yi futuhât-ı müstecibetü'd-dehşetden ricâl-i Devlet-i 'Âliye'nin darâbe-yi cirâr-ı hezhâz idrakleri olkadar kalîl ve nebâvet-i rehîn ve durûbini şahmetü'l-'aynzerkâ mânend-i itkânları bir mertebe heyret ve 'imâvet karîn olduki telâye-yi kuvve-yi mütehayyilelerinin kıral-ı mumâileyhi 'avza-yi bâzî-yi saht-ı nîrevî halet ve sadâkat ve feleke-yi üstüvâne-yi hiyâm-ı dustî ve istikâmet 'add ve şümâr-ı birle ser ber ifrâşe-yi evc-ı hısânet ve pâfüşûrde-ı merkez-i menânet olan husûs-i menî'a-yı harmân esâs-ı mesâlih-ı lazîme ve me'âkil-ı refî'a-ı keyvân-ı mehâs-ı um'ur-u kıymesinin teysîr-i tehsîrine destim ve esfidyâr-ı izhâr tevânâ ve iktidâr ireceğini hiyâl-ı hâmine zâhib olub teşyîd-ı asîl-i hayâsî-yi mevâşik-ı tesâlih tarafın ve te'kîd-i mebânî-yi melâcî 'uhûd-i ticâret cânibin ile derece-yi istifâ'ı müstemid ve sâz-ı envâr-ı mecâz-ı nazara kiyân olan şerefât-ı kongre-yi tâk ber tâk infâkına müryâ hezârete-yi ihtisâs ve temehhüz ile 'urûc ve irtikâ itmesine fevâris-i terse-yi ekâvîl-i malzeme ve letâyifü'l-hayl-i harbiye-yi delâyil mefheme ile tarh endâz esvâr-ı üstüvâr-ı mûmâne'at ve muhkem pervâz-ı cidâr pâydâr-ı müdâfa'at olmam mütecâviz-ı zerzemîn-i kalem ve imkân ve yed-ı mü'ebber-ı kalem 'azîn iye neşâtize-yi meyâdîn-i itrâsil olan mencûk der mencûk mevâr-ı mehvedeyi fakat kıral mumâileyh kabul etmege râzı ve hırsend olub belki mukaddime-yi fikr ve indîşesi hes ve inmirâ-yı meyhene-yi vedd ve ragbet ile Devlet-i 'Âliye'nin dâhil-i kalbgâh-ı ittihâd ve rûfâkı ve hiss ve agzâ-yı meysere-yi 'ahd ve peymân ile müstevlî-yi ahmiyes-i vefâ ve infâkı olmakda sâke-yi destiyârî ve me'âzidetini kuvve-yi izhâr-ı himâyet-i vesâyetini ittihâd itmek idigi bîrûn-i tohum-ı hitattevyif ve beyandır. Bi'l-âhire müftezel ve dâre-yi müfettile-yi bi-fezâ ve müşte'il âyije-yi kudemâ-yı i'dâ olan zebâle-yi kandîl fîrûzân-ı beykâr ve hîcânın lem'ân-ı zebâne-yi âteş sernemâsı tefâder ve 'aşk numûnâ ve tenessüm-i kasîm-i vâlâ birle resîde-yi derece-yi intifâ ve tefekkürde serser intifâ olmak hengâmı tekarrüb iddikde mevzî-i icâvât-ı burûc-ı âcâm-ı zuhûr olan bend-i gâyât ve müdâfi'-i vekâyi' ve ahvâl gürûh feşân ferîb ve âl ve gile-yi nesâr-ı hidâ'a ve ihtitâl idigi fevk-i âşinâyan usturlâb-ı harb ve kitâl

10-a

ve dakıka fernümâ hayal Harbiyecinin ve cidâl-i fitne ve âreste-yi kayd-ı rîb ve eşkâl idi. Zîrâ bir taraftan memleket-i Mecâr semârî ve âhen-i hıyân feyzâ pihnâ-yı neberd olacak ‘asker-i hamiyet mefzar-ı şecâ‘at perver ve leşker-i gayret süpur serâmet gusterden hâlî kâlimfelah? Berdâşte-yi ibrâcbâre-yi iştihâr olan şefik-ı sıtârhâ-yı merdkeş-i târmeket ve ifnedârî-yi darbe-yi zabbetü’s-seyf-i müdeccele ‘aciz ve dermânzekî ile rehîne-yi inhirâk ve inhitân ve netâlî-yi sadmât ‘irâde-yi mutîretü’l-ihcâricinin ve kârzâr-ve hutlândânâ-yı hembere-yi sevâki‘ endâzgîr ve dârânî hemnakş-ı gurbâl hâlin ve mânend-i mürâre-yi vekvâl-i çâl enderçâk olub Rusya devleti bir mütebegâ-yı ‘ahd-ı ma‘fûhdeşin sâz-ı hengâmına restâ hîz olur heyecân avâzî-yi kammakâm (Kaymakam) Tûfân hurûş-i pur hâş ve sitîz vukû‘unda i‘tîdâ‘d ve sülb ve i‘dâda‘dâd-ı vâhib birle ‘inkâ-yı hümâyûn bâl-i âsânımca devletinin hâme-yi ser za‘af-ı bîmisâlî üzerine medd-i sâye-yi şahpurhemâ hemâl-i ibdâd ve inmâse-yi sedd-i hayâsa-yi harâm-ı garîmet ve tahrîk-ı me‘âlik-ı rakb-ı mesâre‘at itmek muktezâ iken şedk-i zahme-yi mukra‘a-yı hilâf ve şekâk ile şakk-ı edipâre-yi dehl-i îlâf ve vefân ve meyâtîn-i sebâseb mümâratda enmiyâ nümâ-yı bi-gubâyeyi enmûye ve nümâ ve ihkâk-ı inmâz ve semseh-i samsah-ı fasîhü’l-a‘râz-ı devlet-ı Prusyada memleketinin ‘eylem-ı ‘urûm-ı hamiyet-ı ‘ilm-i hamâset nümûdî-yi mevcâ mevc tefâkim ve irtimâz ve nebuved ve fevr-ı gayret-ı hod na- ma‘dûdî tebehter ve ihtizâr ve taraf-ı âherine ruybâr-ı ‘anberîn besâk-ı hâme-yi ‘abbâsî imâme ve sâtet meşkîn li‘âb medâd ile şerefât-ı râsibe-yi kilâ‘-yı dekâ‘ide iknâs-ı hümây-ı mehâsin ihlâk ve şemâ‘iliçin zafertane-yi vasf ve tavsîf itmek muhâl ve mühendis-i ferâr fenn-i ‘akl ve idrâk mekâyis-i kuvve-yi mütahayyile ile kıllel-ı kâfnümâ his-ı teymâ-yı mehmedetlerine evhâk resân-ı evhâm ve burûc-ı küre-yi sîmâ-yı kasr-ı gamdan medh ve sitâyişlerine hümâme perân-ı tasavvur-ı mâlâ kelâm olmak münselibü’l-ihimâl olub cers-i cers kemâl fetânet ve fazîletî dârâ-yı pur sadâ-yı kiyâset iyâsı ve nâkavsel bülend tînet-i kîmyâü’s-sa‘âde-ı mesâbîhü’l-ard-ı ecnâs-ı nasî enbâşte-ı kelâ-yı nisyân kılan vezîr-i a‘zam asaf nazîr ve müşîr-i efhem aristotir ve na‘b Mehmed Paşa hasretleri garâyib ve gâyib mergûbe-yi fevz ve nusret ve e‘âzim-ı ganâyim-i mebrûre-yi şân ve şöhret ile

10-b

imlâ-yı hemyânçetiye-yi 'imâreye fert-ı hırs ve ragbetleri hasebiyle meydân-ı regâb-ı rihâb-ı kesb-i bizâge-yi berdü'l-ferâşe-yi argâb ve gaybü'ş-şümû'e-yi ragb-ı aş'abî idüb fesân-ı sa'y ve himmet ile şissn-i şebâhü's-sinân-i vâl'zâr ve bu bâbda fevt-i sâniye-yi lem'atü'l-bârik firiste bir vech ile ruhsat ve cevâz ve bir ile hemân vech-i sehl ve asân üzere tenhîr-ı mekâsîr-ı havernak nazîr-i şân ve dârâye taraf-ı taraf ve sûbesû techîz-ı 'asâkir-ı şehâmet-i mü'esser-i tahayyulât-ı bâlâ pervâz ve relbiyye-yi dîre-yi hâkbîz hed hedûşû dûhte-yi seniyyetü'l-intihâz iderler idi.

Kalem-i ançâ resîd ve supur şikest

11-a

Mösyö Diyojen nâm elçi me'mûr-i ikâmet olduğu âsitâne-yi sa'âdetten Paris şehrine ledeyi'r-ric'a-yı Devlet-i 'Âliye'nin keyfiyet-i ahvâl-ı dâhiliye ve hâriciyesini mübeyyin olarak te'lîf eylediği kıt'a-ı takrîrin tercümesidir.

Sultân Mahmûd-u Sânî Hazleri'nin evâhir-i saltanatlarında zuhûrdan envâ'-ı mesâbet mütevârideden mizâc-ı umûr-i mülkiye-yi Devlet-i Osmaniye'ye hayli za'af ve nihâfet 'ârız olmuş iken sultân-ı mûmâileyhin 'akabince bi't-tevârüs-ı câlis-i serîr-i hilâfet masîr olan velî-yi 'ahedlerin 'adem-i liyâkatları ve tedbîr-i umûrdan 'aciz ve ta'zîrleri ve Karloviç ve Pasaroviç (Karlofça ve Pasarofça) musâlahasına tekaddüm iden hurûb-i hilâlide memleket-i Osmâniye'ye îsâl-i evhân-ı hasâdet ve ziyân ve husûsen ezimme-yi hükümet yed-i mü'eyyed kifâyetlerine teslîm-i olunmaga şâyân-ı nice pâdişahların bey der bey hilâfet penâhîden hal' ve tardına bâ'is-ı esbâb-ı fitne ve 'isyân sebebiyle bir ol kadar dahi fâtır-ı müsterhî olmuşdur. Ve ricâl-i Devlet-i 'Âliye kuvvethâş-ı müdrikelerini sâlib gafletden mütenebbih olub tefvît-i umûr-i devlet sâlih-i tedbîrlerin istihsâline sa'y ve himmet itmediklerinden başka zamân-ı saltanat-ı Mahmud Hân'da nizâm-ı mesâlih-i memleket ol mertebe vâsıl ser menzil ve desâset olduguna âsâr-ı za'af ve inkisârı salîfe-yi rûzgârdan bir dahî hall olunmak gâyet müte'assir ve düşvârdır. Pâdişâh-ı müşârunileyhe şân ve i'timâdını gayr-ı muhal vech üzere mutî' ve muntazam bir millet beyninde hükümetrâne olacak kadar hasânil hissine ve şemâyil-i müstehsine ile mevsûf ve ma'rûf iken 'avâm-ı nâsın coş ve hurûş-i fitne ve ihtilâli sebebiyle idike-yi saltanata da'vet ve iclâs itdirildikten mücerred vesîle-yi irtifâ'ları olduğu için kendülerine bâ'is-ı füzûnî-yi hedef ve menşiyet olan millet-ı fâmretü'l-cibilliyetin ka'adiyât ve mefâsirini müdâfa'aya varkuvvetlerini mebzûl ve masrûf ve olanca 'akl ve tedbîrlerini tedârik ve sâ'il-i emniyet-ı zâtiyelerinin maslahatına muhsûs ve mevkûf eyleyüb her gün ef'âl-ı zulem taharrük idenkây-yı tahkîk-i emre ve emâniçün yanlarına cüz'-i makûlasına sayılırdı.

11-b

benâberîn sinn-i ‘azîzleri karîn-i imtidâd oldukca esbâb-ı insilâb-ı emniyetleri dahi ezdiyâd ve semer-yi evlâd ve i‘kâbdan bî behre olmak müsîbete dûçâr olmalarıyle peç ve tâb-ı iftirâları müşeddâd bulmagın evâhir-i ‘ömr-i nâzenînlerine bâdde-yi müstakille-ı hümmam ve mesâ‘î ve bâbetü’l-esbâb-ı ‘âkibet endîşî ve ihtiyâtları olan âsâyîş ve âdem-i dürûn-i sûr-i İstanbulda sâbit ve berhâm olân her vakit vâfir kanlar döküb nu‘ûs-i mütekâsirenin telef ve a‘dânına ikdâm eylemişdir. Hattâ hudûd-i hükümet ve tasarruflarını vech-i dârü’s-saltana-yı ‘âliyenin haritasına hasr ve ta‘yîn imüşdür denilse mübâlagadan ‘ârî bir kelâm-ı beyndir. Sultan Mahmûd Hazretleri’nin vakti saltanatlarında Rusya devleti henüz in‘ikâd pezîr-i istikrâr olan Purut ahidnâmesinin şürûtuna ‘atf-ı nigâh-ı i‘tinâ ve i‘tibâr itmeye. Delâle-yi milletinin ittifâk âdâsiyle kırılının iclâs itdirilen bir kırılı darb-ı dest ile müsned-ı hükümetden tart ve tab‘îde ictisâr idildiği hengâmında Devlet-i ‘Âliye tarafından egerçe bu husûsa dâ‘ir vech-i i‘lan üzere bast-ı mukaddemât-ı ‘anîfe ve haşîb engîz ve serd-i kelimât-ı milletden ve delâyil-i emîr olunub lakin ma‘rûzât-ı mezkûreden bir eser-i hakîkî istitbâ‘ itdigimizden nâşî Devlet-i ‘Osmâniye’nin fert-i za‘af ve rehâvetini isbâtıdan gayri nesne-yi müfîd olmadı. Bu halâlde Rusya devleti etvâr-ı lâubâliyâne ve evzâ‘-ı bi bâkânesi me‘mûlünden efzûn-i karîn teysir olmakda idüken meşâhire eylediginden ziyâde cür‘et ve şehâmete gelüb Osmanlı tâ‘ifesine doğru vech üzere îsâl guzend ve zerde başladı. Binâ‘en ‘alâ zâlik Azak Kal‘asını muhâsara birle karîm-i hatâsı üzerine hücûm ve iftihân macâsereti Avusturya hânedânını kendü tarafına celb ve imlâ ile yekdil ve yekcihet olarak Devlet-i ‘Âliyeye i‘lân eylediği harb ve beykârın mukaddimesi idüğü ke-şemsi fî vasatı’nn-nehâr zâhir ve âşikâr idi. İmdi Sultan Mahmûd Hazretleri’nin men‘ ve def‘i husûsûnda ‘âciz oldukları bir muhârebenin vakâyi‘ ve ahvâlini berd berd ez serr-i nev fikr ve ta‘dâda hâcet yoktur. Zîrâ pâdişâh-ı müşârunileyhin işbi cenge mübâşeretleri rizâ

12-a

ve irâde-yi ââliyyeye muvâfık olmağla ‘icâletü’l-vakt hüsn-i hitâm ve itmâmına muvafık olmak hengâm-ı fırsati-yi ganâyim mebrûre-yi fevz ve nusretten bilmek lâzım gelmiştir. Ve lihâzâ Devlet-i ‘Âliye ile Rusya Devleti beyninde iz kadîm der kâr istikrâd olan mecmû‘-ı ‘ahûd-i dirinenin fesh ve ihfârî cihetiyle mûcib-i şîre ve ‘âr fe-immâ bin yediyüz otuz dokuz sene-yi iseviyesinde Belgrad Kalesi’nin istihlâs ve istirdâdı haysiyetiyle bâ‘is-i mezîd-i şân ve i‘tibâr olan bir mesâlihanin levâzim-ı şikar itmâmını mütevetfî olan Fransa Devleti’ne se‘diye-yi râyifâ husûsı ve icbândan ‘adv şumâr olunmuştur. Belgrad ‘aihdnâmesinin imzâsından bir az zamân mürûrundan Almanya’da vukû‘ bulan harb ve kıtâli Sultân Mahmûd Hazleri’nin düvel-i sâyire nezdinde ne bâdî irtifâ‘-i şân ve i‘tibârî olabildi ve ne umûr-i mülkiyeye ve hâriciyeyi hüsn-i sûret ve nizâma sebk ve ifrâğ idecek kadar kendülerini gayrete düşürebilmiştir. Pâdişâh-ı mûmâileyhe dâhil-ı memleketinde âsâyış ve ârâmın sübût ve tahfikine sebep ancak hâricdeki sulh ve silâh muhâfazası idugi yakînen mecrûm-ı şerîfleri olduğuna binâen cemî‘-i duvel ile mu‘âmele-yi dustî ve musâfât üzere geçinmek karafını ihtiyâr buyurmuşlardır. Ve lihâzâ Avusturya hânedânının istihlâfı mâddesine iddi‘â iden devletlerin taksîm-i ganîmine dâ‘ir derkâr olan mücâdelât ve münâzâ‘âtlarına gâfilâne ve mütehemmilâne uzaktan bakmak iktizâ eylemiştir. Egerçe envâ‘-ı ülfet müdebbirâne ve hekimâne ve istâsiyle hâb-ı gafletden îkâz olunmakla islâh-ı zât-ı ileyhin için mütevassıta olmağa ‘azm ve cezm eyleyüb ma‘ hazâ mukaddimât-ı maslahalarını kabûlden sûret-i imtinâ‘ zuhûrî deryâ-yı nesîm ve gazabları cûş ve hurûşa gelecek mertebe-i hubb-i şân ve gayretlerini tahrîke bâ‘is olaydı hatta işbu mizâc-ı hâl ve keyfiyetin buhrânı ‘kîbetinde Nemçe Devleti’nin itminân ve emniyetini sâlib-ı mezzine şek ve şübhe olur bir nesne kalmasun deyu pâdişâh-ı müşârünileyh işbu bin yediyüz kırk yedi sene-yi ‘iseviyyesinde eski Avusturya

12-b

hânedâniyle ez kadîm mü'ekked ve mevsûk olan otuz senelik mütârete ve müzâreha-ı ebedî bir müsâlahaya tebdîl ve tehvîl olunmak üzere yeni Avusturya hânedâniyle mu'âhede ve müşâreteye karâr verilmişdir. Almanya'da te'ekküdü mebnî-yi sulh ve silâh pezîrâ-yı husûl olduğu vakitte 'ark-ı kebir ve tama'ı her bâr müteharrik ve zârib olan Rusya Devleti'nde suyun iki yakasını ve hâssaten yeni Sırp nâmiyle müte'ârif ve meşhûr olan tarafları taht-ı tasarrufa idhâli bir re'âyâ ve bir ayâsını nakl ve iskâna başlamışdır. Tevtinât-ı mezkûra egerçe hey'et-ı mevkî'ilerine nazaran sonraki 'ahidnamenin nesne-yi resmen ve 'ilâniyeten menâfi olunmayub bu cümle ile Osmanlı'lara ve ücûhla muzar idigi gün gibi âşikâr ve zâhir idi. Cevânib-i merkûmemde devletin fehîmetinin hudûdi makâmına kâyim-i vesâyi'-i berr ve beyâbânlar emniyet tarafına vâfi ve kâfi ber serserîr olduğundan nâşi Rusya devleti Tatarların mu'âmelât ve mu'âşeretlerini hasr ve tazbîk niyet-i fâtırasından başka Osmanlu tapragı üzerine dahi vech-i nâfi' ile guluv ve hücûmun esbâb ve levâzımını tehiye ve tekmîl itmek ve Karadenizde tesbît ve istikrâr-ı menâfi'anın istihsârı için kendüsine yol açmak misillu mekâsıd-ı kâbiresi mekşûf ve fâşî kılınmadın muhâll-ı bezbûrda da inşâ-yı kılâ' ve tertîb-i mahzem ve enbâr me'mûlünden olmak imkânı yogidi. Rusya Devleti'nin bi'l-hassa bast ve tahrîr imizzân menûbât fesâd âlûdi her ne kadar mûcib-i havf ve haşîb ve müstercib havl ve dehşet ise yine ricâl-ı Devlet-i Osmâniye'ye men' ve ref'i husûsu ne derecelerde akdem-ı umûr-ı mahsûsaları idiken milletle olub anlayıncaya değin hayli vakt ve zamân geçmiştir. Netîce-yi kelâm Kırım Tatarları'nın feryâd ve figânlarından ve gerek ihbârlarının ma'rûzât-ı dostâne kendülerine gelüb Rusya Devleti'ne mürtekb olduğu aslıha-yı megâyir-i evzâ' ve ef'âl-ı hasimânesinden keff-i yed ve ferâgât itmek taleb ve iltimâsını hâvî bir kıt'a takrîr verdiklerine cevânibinde bundan böyle Devlet-i 'Âliye'nin murâd ve istid'aları mûcibince 'amel ve hareket idecekler bin yediyüz elli senesinde va'd

13-a

te‘ahhüd itmişiken yine icrâ-yı kalem ve te‘addîden külliyyen vâz geçmeyüb ancak evvelki nisbet ‘adv ve insaf idigi etrâf ve iknâfından isticlâb-ı evzân ahbâr-ı sahûhadan müstedil ve ‘ayân olmuşdur. Sultan Mahmûd Hazretleri’nin kendü memleketlerine îsâl ide geldikleleri muzarrât-ı hakîkaya ve sâbiteden beri dahi asl milletin mâye-yi ser bülendî ve me‘âbetü’l-ımtiyâzı olan te‘eddüb ve kanâ‘at misillu ahlâk-ı hamîdenin ref‘ ve intifâsı ikigi câ-yı iştibâh degeldir. Pâdişâh-ı mûmâliyyeh şa‘şa‘a pâş-ı kehvâre-yi şühûd evveldenberü her bâr pur ve ruhsâ-yı câr bâlişnâz ve ‘aşka olub ‘îş ve şa‘me mâyil ve zevk ve safâya şîftedil olduklarından nâşî nefsi’l-emrde bu mâddede ancak kendü yerine evyâr ve hevây-ı nefsanîlerine sûret-i mütâba‘at gösterür kimesneler mazhar ve tettafât-ı şâhâneleri olmak iktizâ idüb husûsen kat‘-i merâtib ve münâsib ve keb-i şühret ve i‘tibar-ı birle mutezâyü’l-merâm olmaga bir sebab-i kavî ‘add olunagelmegin herkesin bu maslahata muvaffak olmasını serkâr-ı endîşe ve hayâlî oldı. Şehriyâr-ı müşârunileyhin lezzet-i zevk ve safâları günden güne tezâyid bulunmagın cemi‘-i ricâl ve kibâr dahi kendü merâmlarına nâyil ve hâyiz olmak emniyesiyle pâdişâhlarının deyildiği nesneye mutâva‘atda biri birine tesâbük gösterdiler. Ve bundan akdem heme kesân ledeyi’l-ıktizâ memlekete imdâd için cem‘ ve izhâr idegeldikleri mâlî ve menâli bu ref‘a zevâyid ve mâlâ ya‘nîye serc ve telef idildiklerinden başka fert-ı mefâhetlerinden dahi nice sevâyih cedîde mütevellid olmagın hısr ve tama‘ları bir rütbeye vardı ki bi’l-cümle isbâb-ı cevı ve tecâvüz icrâ-yı mezâk-ı ‘îyş ve safâlarıyçün mübâh ve meşrû‘ kabîlinden mülâhaza olunur idi. Bi’l-âhere tasarruf ve idâre degil belki necl ve muhasset-ı hâsetü’l-izme-yi hilkat ve fatrları olan osmanlu tâyifesi gâyetü’l-fâye mütevvilve ganî iken ‘asr-ı Mahmûd hânîde sefâhete düşüb mecmû‘ mâ-mülklerini isrâf eylediler. Ve mübtelâ-yı fakr ve fâke olduklarında zulem ve gadre ve te‘addî ve cebre başladılar. Bin yüz elli dört senesinde şehriyâr-ı mâmâileyh işbu cihân-ı fânîden day-ı bisâta câh ve celâl ve dârü’l-bekâya ba‘de’l-irtihâli birâder-i sa‘d-i ahterleri

13-b

Sultan ‘Osman Hazretleri ma‘sabü’l-âdet ve’l-istihlâl serîr-i hilâfete bertû endâz-ı şevket ve ikbâl olduklarında vech-i idâre ve hukûmet islâfdan kavâyim bünyân-ı intizâm-ı mülkî ve millîye ‘ârız olan zarr-ı emeliyet ve inhirâfi oldukça ta‘mîr ve ikâme eyleyecek kadar liyâkat ve isti‘dâdları olmayub elli üç yaşında idike saltanat-ı mütesâ‘id olmuşiken yine kundaga sarulmuş tıfl-ı nevzâdeye benzer idi. Kafesden çıkardıkları zamânda henüz muhâfazalarına me‘mûr olanlardan başka âdemler korkmaya başladığından her şey gözlerine a‘ceb ve agrab görünüb bâ‘is-ı hayretleri olur idi. Ve be-‘inâye ile ta‘n-ı gâyet kâsır olan müddet-i saltanatını nefsü’l-emrde ahkâm-ı ‘akl ve edebe ve kavâ‘id-i umûr-ı mülkiyeye muhâlif Nemçe-yi heft gûne ve râbıta-yı ef‘âl ve harekâtdın ‘ibâdet idigi cümleye ma‘lûm ve ‘iyân ve fermânfermâ-y âverinin hâlâ fetînâhâ olduğu emr-i seniye garîb ve fetek-ı ‘azl ve nasb iftân vükelâ ve me‘mûrîn bi-emr-i pâdişâhlardan müddet-i merîn-i saltanatları esnâsında ‘ale’l-ittulâk görüle gelen ma‘zûlîn ve mensûbînden gâyet evfer ve ekser idigi meşhûr ve müstebân olduğına binâen bi’l-cümle esbâb-ı menâsib dahi fi‘illerinde sâ‘i-yi bi’l-fesâd olanların cümlesine mukâvemet ve müdâfa‘aya çâlışmalarını devletin umûr ve mesâlihine münikaz ve sâhib-i intibâh olmaları üzerine takdîm ve tercîh itmek iktizâ itmegın râyet hükümet ve siyâset-i rûzgârın ismesine gelen tahayyür ve ihtizâza bırakulur idib Bin yediyüz elli yedi senesinde Sultân ‘Osmân Hazretleri zahm-ı hurtîgesine güzâr ecel olub Sultan Mustafa Hazretleri bir muktezâ-yı kavâ‘id-ı hilâfet-ı kemâl şekten ve ibbihet üzere vâris-ı ser ber saltanat olduklarında merhûm selefleri gibi hilye-yi ma‘lûmât ve me‘ârifden ‘ârî olmayub belki kuvvet-ı ‘akla ve müdrike teşhîs-ı guss ve semîn ve temyîz-i kâsıd ve semîn idecek mertebe kesb-i kemâl ve bulûg itdigimi birisine fi’l-hakîka tâli‘ümemden müstahak ve sezâver olan beder-ı bozokvârları Sultân Ahmed Hazretleri’nin dûçâr oldukları âlem ve mesâyibden hâzır ve mevcûd olub emr-i hükümetde rasiyân

14-a

ve ta'limâtlarını telakkî-yi bi'l-kabûl eyledikleri hesebiyle vekf ve umûr-ı âşinâyî cehetinden cemî'-i islâf kirâmına muteffuk idiler. Ve egerçe bir mûcib-i tertîb-i vâlâdan kendülerini erîke-yi saltanatdan dûr ve ba'îd mülâhaza itmek iktizâ idüb bu cümle ile tabî'atları sevdâvî olmak sebebiyle dâ'im 'ulûm-ı nazariyeye mâ'il ve râgib olmanın mütâla'a ve himmet ile ol mertebede sühûlet üzere tersîs-ı binâ-yi fezâyil ve ma'lûmât buyurmuşlardır ki ancak mürûr-i evkât iye tahsîl oluna gelen istînâs ve ülfet-i benî âdem ve hudus ve tecrübe-yi ahvâl-ı 'âm mâddesinden başka her güne 'ilm ve ittilâ'i-zât-ı şeriflerine mevcûd ve kâ'in idi. Lâkin zikr-i evhân iki maddelerine ol kesî mahzâ bihre sây-ı ubûdiyet olmak zimmında yânlarına varılan Âl-ı Osmân pâdişâhlarına müttesirü'l-husûs idigi 'aks endâz-i zemâyir-i ashâb-i 'ukûldan pâdişâh-ı müşârunileyh vakt-ı cülûs-i meymenet me'mûrlarına makâm-ı sadâret gatmâda 'akl ve dânevâ müdebbir ve mesâlih-ı âşinâ bir sadr-ı a'zama müsâdif olmalarını haklarında 'ayn-ı 'inâyet-ı ilâhî ve ni'met-ı nâmşâhî bilüb vecûhla mesrûr ve zandan oldukları bir dîb ve kemâl ve vezîr-i mûmâileyhin nezd-ı hümâyunlarına tahakküm-ı tarîki üzere kesb ve tahsîl idüb tarîk-i 'ârıza-ı zevâl ve lafzândan mahfûz ve mesbûk-i tarîk-i da'vâsında oldukları nüfûz ve i'tilâ ve fe'âtile kendülerine bâ'is-ı takallüb ve ıstırâb olmakdan hâlî degil iken yine müşârunileyhi inkizâ-yi müddet-i 'ömürlerine değîn müsned-i vekâletde îfâ ve temkîn buyurmaları haklarında negûne müstecelb-ı medh ve senâ-yı kâffe-yi enâm idigi müstefire 'ayne'l-beyândır. Bilâhere Sultân Mustafa Hazretleri böyle zebrin ve umûr-ı âzimâ bir şerrin ve refîkin inzimâm-ı re'y ve himmet ve hemdestî-yi müşâreket ve mu'âzıdatlariyle üslûb-i hakîm üzere mesâlih-i mülkiye-yi devletini sûret-i haseneye ifrâğ ve umûr-i milliye-yi saltanatı tashîh ve islâh misillunca tanzîmat-ı nâfi'a ve tecdîdât-ı müstahsineye bir evkat-i vâfir-ı mesârif-i zâyireyi ba'de'r-ref'-ı sâlih-i kesr ve tedenni olanları dahi taklîl ve vâridât-ı mîrîyenin hüsn-ı nizâmı i'âdesine sarf-ı sa'y-ı cemîl buyurdıklarından başka mûcib-ı ârâsa-yı

14-b

re'âyâ v mesâkîn olmayarak hazîne-yi 'âmirenin döğünmesine sebab-i hilâf-ı kânûn-i edeb nice isti'mârât-ı seyyi'enin men' ve ref'iyle dahi hayliden hayli tevfir-ı hazâyin ve îrâdât eylemişlerdir. Fe-ammâ hırs tama'ın inhisârını münebbih ve inzâyât bu misillu mesâvînin istihsâb ve iltizâmını akdem-ı mesâlih-ı mahsûsa idinen kimselerin silsile-yi işkâyet ve infi'âlini muharrik olageldigi mecrûm-i erbâb îfândır. Bu sûretde şehriyâr-ı müşârunileyhin dahi mesbûk vech üzere idâre ve hükûmeti kemâl-ı mertebe-yi rehîne-yi zemm ve kadeh olmak iktizâ idüb kendülerine nice hâlât-ı şenî'a ve kifâyât-ı fezî'a 'azz ve nisbet olundığından mâ'adâ bi'l-hâssa dahi fert-i hissetu denâ'et tahminleri isnâd olunmuşdur. Ve nefsü'l-emrde haklarına 'atf ve mahmûl kılınân mecmu'u-i müfteriyândan ancak necl ve imsakları kusûr-i mahs-i ifk ve iftirâ ve 'ayn-i kizb ve buhtân-ı bî imtirâ olduğunu egerçe sûret-i ahvâlden istidlâl olunub ma'a hazâ neşr ve işâ'a evzân-ı her türlü havâdisât ve erâcife muttali' olmak hâric-i hayz kudretleri olan pâdişâh-ı mûmâileyh akâvîl-i bâtıla-yı mezkûreye hiç vakit ve i'tibâr itmeyüb cevâb-ı be-isvânîde vakt-ı hazırda iddihâr-ı evzân-ı nüfûz ve emvâl-ı beyhûde telef olmayub techîz-i mâllarına cenk ve kârzâr için mahfûz ve medfûn olmaludur. Ve eger i'lân-ı harb itmek lâzım gelürse olnihân ezdâd-ı cûd ve hasterde kana'atı gâlib gelecegi ma'lûm olur deyu bast-ı kelâm-ı deriyyü'n-nizâm buyurmuşlardır. Ve hakîkât-ı hâlde bu güne ifâde ve tefrîrleri melhûzât ve mâ fî'z-zamirlerine mutâbık idigi ahvâl-ı hâzıradan tanzîmât-ı müfbirenin îcâdına sarf-ı nehîr-i iktidâr idüb lâkin hâtır-ı ilhâm ta'sirlerinde mutavv-yi müzammir olan cemî'-i makâsîd ve tedâbir-i hakîmânesini bir vefk-i dilhâl kuvvetinden ka'ale getürmekden 'âciz olmagın bi'l-küllîye terki iktizâ eylemişdir. İmdi kendü ve umûr-i mühimme-yi saltanatın hüsn-i rü'yet ve temşîtiyle müteyakkız ve münebbih olmak zevkinden başkasına mûcib-ı inşirâh-ı fu'âd ve müstûcib

15-a

güşâyiş-i bâl safânihâdları olmadığından nâşî devletin mâye-yi kuvvet ve iktidâr ve mâbetü'l-ımtiyâz ve iftihârı olan işbu kanâ'at-ı dirînenin kâlen ve hâlen i'âdesi husûsunda edeni kusûrî tecvîzden be-gâyet-ı mücânebet ve müstenkâf buyurdıklarından özge ve isticlâb-ı isbâb-ı tene'üm ve ihtişân-ı hırs ve ragbet-i müfrete-yi sebîle kânûn-ı dürûn-i nâ'ire işti'âl yâfte olub bâ'is-ı butlân-ı kâffe-yikavânîn-i nizâm-ı memleket olan âteş-i hub-i dirhem ve dinârın teskîn ve ittifâsına cân ve bâş iyel çâlıştığından gayri düvel-i nâsırî yanında Devlet-i 'Âliye'ye iddi'ası istihkâkında olduğu derece-yi enfûz ve i'tibârın ancak te'kîd ve tahfîfe vesîle-yi işiyle olabilecek tefûbet ve teşcî'-ı vücûd-i idrak ve siyâsetine dahi bezl-ı himmet buyurlardır. Bi'l-âhire ba'zı mevânî'-ı kuvviyenin zuhûri pâdişâh-ı müşârunileyhin îcâd ve icrâsını murâd eyledikleri mülâhazât-ı cismenin pezîrâ-yı husûsuna müzâhim ve mâni' vâger kable'l-vukû' bilinmesini muhâl-ı ba'zı hâlât-ı nemîr-i müterakkibe bundan akdem hâdiş olan taklibât-ı usûl-i devlet-i seniyyeyi îcâb itmeye idi şehriyâr-ı mûmâileyhin def'ât ile ceng için izhâr idegeldikleri hâhiş ve ragbetlerini dahi müzîl ve râfi' olmak iktizâ idecegi aaleb-ı ihtimâlî idi. Egerçe zikr-i sıbkat iden ihtilâl-ı umîr mülkiye-yi Devlet-i 'Osmâniye'ye tasrîh ve îzâha muhtâc bir emir idigi mu'lûm olub ma'a hazâ bu husûs âşînâ-yı sa'âdetde rü'yet ve tanzimine me'mûr olduğım sâ'ir mevâd-ı müzâkireye gâyet ile merbût ve ma'kûd olmakla vakt ve hâlin iktizâsına göre tafsîl üzere zikr ve beyânı münâsib görürleri bu bu halâlden Rusya Devleti'ni İsveç ve Leh toprağı üzerine pey der pey itâle-yi ikdâm-ı tetâvil ve tecâvûze mübâderet ve bi'l-cümle düvel beynlerinde mer'î ve mu'teber olan bir nasbiyet ve hukûklarını güzûm-i ihtilâsa mücâseret eyledikten Fransa Padişâhı Cenâbları işbu devlet-i mefrûre ve mütekebbirenin caygîr-i zamîr-i hayât tahmîrleri olan 'aceb ve nukû'ave tama' ve habâsetinden düvel-i Avrupa nikuna zarar ve hasar çekecek oldukların fehm ve ihsâs eyleyüb hasar ve tazyîke kâdir ve ef'âl-ı cebâdesine

15-b

mâni' ve hâyil olabilecek bir serseriden mukâbele olunmasını lâıyk ve azrâ ve şümâr eylemiştir. Ve be-hasebü'l-mevki' ancak Osmanlu tayifesi istihsâl ve sâ'il-i yusr ve zafer emniyesiyle berâber hücûm ve iftihâmına mumâfa'at olmaga muktedir oluduklarına binâ'en ve husûsen işbu devlet-i fehîmetü'l-ikâbî-yi hemcivârı olan mileli taht-ı tasarruf ve hükümetine idhâl-i birle tevsî' dâ'iresine memleket ve tefe'bük?-i kuvvet itmekden kabl ez vukû' men' ve müdâfa'a emri Fransa Devleti'nden ziyâde Devlet-i 'Âliye'ye dokunur bir mâdde-yi himme ve musahat-ı cisime olduğuna binâ'en Fransa pâdişâhı cenâbları bu bâbda bir muktezâ-yı 'âkibet endîşî sanem hâne-yi hayâlinden sûretyâb-ı fütûr olan münevviyât ve efkârını devlet-i seniyyeye keşf ve beyân eylemek lâzıme-yi zimmet ve 'âbitkârî bilmişlerdir. Benâen 'aleyh ziyân-ı tedbîr def'i husûsunda Devlet-i 'Âliye'ye bâr veyâhud bâdî-yi inzâr olacak bir teklîf-ı mülâyifâk îrâdından cefâyet-i ittikâ eyleyüb ancak Leh hatasına dâ'ir nefîcetü'n-netîce olarak muhtemelü'l-vukû' ba'z-ı hâlât ve 'avârızın hudûsi sûretinin icrâ olunmak üzere mev'ûd bir mu'âhede ve müşâvetenin 'akd ve teşyîdini talep ve istid'â eylemişlerdir. Evâhir-i hilâfe-i Mahmûd Hânîde içlinin hizmetiyle der 'aleyhi her mukîm-ı müteveffâ nâm Fransa elçisi devleti tarafından bâlâda mestûr-ı mâdde-yi ricâl-ı Devlet-i 'Osmâniye'ye 'arz ve ifâdeye me'mûr oldukda olmertebe bu maslahatın 'âkilâne ve der itmendane hüsn-ı kaviye ve tensîkine sa'y ve ihtimâm göstermişdür ki bu mâddede derkâr ve a'mâl eylediği harekât-ı ma'kûsa ve tedâbîr-i müstahsine için madh olunmaya iktizâ ile lâ yakınca îfâ-yı lâzımına midhat ve senâ mümkün olmayacağı cây-yı evtiyâb degildir. Lakin muktezâ-yı vakt ve hâl kendüsüne sâ'id veya yafteden nâşî sarf itdiği himmet ve ikdâm-ı netîce bahşı husûl-ı merâm olmadı. Zîrâ bir taraftan Sultan Muhmûd Hazretlerinin usûl-i idâre ve tedbîrleri bir siyâk üzere sâbit ve bir karâr ve emr-i âsâyiş ve râhat-ı nezd-i hümâyunlarında rü'yet-i mesâlih-i devlet-i gülfitne ber bir sahh ve muhtâr olub vukû'u ba'îd-ı ba'z-ı mevâdî-yi hasbü'l-ihtiyât evvelce mütâla'a behr-i muztaribü'l-hâl ve müte'sirü'l-bâl olmaga 'adem-i ta'alluk-i rıza ve irâdeleri

16-a

ve öbür taraftan vükelâ-yı Devlet-i 'Osmâniye'nin tanzîm-i umûr-i mülkiye-yi devlete dâ'ir derkâr-ı istikrâd olan iktirâs tekeffülleri ma'mûr-i müzâkire olan ilçinin fitânet ve ferâsetine gâlib gelmekge ilçî-yi mesfûr bu mâddenin husûliçün olkadar dest ve pâzân-ı cehd ve ihtimâm olduktan sonra yine gayret ve hamiyet-i bî mânendî ve a'mâl-ı tedâbîr ve efkâr-i 'ukelâ pesendî-yi kâbil? kârger te'sîr olunmayub ancak def'- leyne müntec-i ecvibe-i mutlakadan 'ibâret ba'dı emânî-yi b ime'ân ve âmâlî gayr-i mu'ayyeneye nâyil ve hâyiz olmuştur. Sefîr-i mesfûr bu misâfirhâne-yi dünyâ-yı fânîyi terk ve 'azm-ı murk eyledikte âsumâna-yi devlet-i âşîyânede rü'yet ve temşîni muktezâ-yı nice umûr-i mühimme 'ahde-yi edâda ve tedbîrîne-yi havâle ve i'timâd olunmaga şâyân birinin nasbi lâzın gelmekle Fransa pâdişâhı cenâbları ilçî-yi mütevaffânın birine bu kullarının intihâb ve ta'yînini münâsib ve ûlâ görüb mukaddem-i târîhle selefimin kûşîş-i hoşine telkîn olunmuş olan vezâyâ ve ta'lîmâtı tekrâren bu bendelerine dahi telbiye ve te'yîd ve evvel-i vefatın keyfiyyât-ı ve ahvâlî gâyet mühim ve becd olunmakdan nâşî evâmîr-i sâmiyenin icrâ ve te'diyesine ehem ve elzem olan kemâl-i cedd ve mâri'atdan ednâ kusûr-ı tecvîzden mubâ'adet ve tevekki olunmak emrine emr ve te'kîd eylemiştir. Bu halâlde Fransa Devleti'nin İngiliz devletiyle bahren muhâdebe-yi müsîbete dûçâr olması kuvvet-i karîbeye gelmenin ve İngiliz Devleti beren dahi ta'lîm-i işgâl nâ'irecenin ve sitîze hâhiş ve ârzusu mülâbesiyle gerek Prusya kralını testevî-yi esbâb-ı kârzârdan men' birle mât-i müşâbesinde tutmak ve gerek kral-ı mûmâ ileyh Fransa Devleti'yle kendü beyninde karîn-i eşdâd ve istihkâm olan revâbıt-ı 'uhûd ve şürûtu mer'î olub irâne-yi sûret sadâkat ve istikâmet-ı zemînine hânûr-ı Hersekine guluv ve hücûm eylediği takdîrce üzerine varılmak için Rusyaluları Almanya toprağına celb ve imâle-yi dâ'iyesinde olacağı me'mûl ve mehlûz olduğına binâ'en Devlet-i 'Âliye'yi hukûk-i hata nihâd tamâmiyet-i hey'et mecmû'sının tahfaz ve vikâyesi husûsını sebep-i ittihâd-ı birle rusyaluların memleket-i mezkûreden mürûr ve 'ubûrlarına seyr-i mümâne'at olmaga tahrîk ve ibrâm itmek Fransa Devleti'nin

16-b

mukteziyyât-i umûr mehâsından idi. Lakin evvel-i ‘asrda Sultan ‘Osmân Hazretleri erîke-yi pîrâ-yı saltanat bulunub idâre ve hukûmetinin za‘f ve rehâveti ve ‘uyûb ve mesâlibi bi’n-nefs kâr fermâyân-ı devletleriyle setr ve ihfâsında ‘âciz ve hayrân kalmış mertebede bedîhî ve hûyed olmagla muktezâ-yı vakt ve hâl-i fevk-i mâ yetesavvertü’l-hayâl-i mugâyir tervîh-i mesâlih ve ihvâl oldu. Ve zerkârda olanların hevâsil ve kavâ-yı müdrikelerine istîlâ iden dâ-yı gaflet ve kes-i kâbil-i ‘ilâc ve devâ olmadığı ecelden gâh bi’z-zât ve gâh bi’l-vâsıta sırren ve ‘ilâniyeten derkâr eylediği masâ’î-yi cemîle ve tasannu‘ât-ı hafıye ve husûsen ityân-ı delâyil-i ‘akliye ve nakliye ve ba‘zen tezliha-yı ziyâde mevâşir olan kilân-ı mevâ‘id-i bîgâne ve iblâg-ı hediye-yi behiyye tedbîrlerinin mecmû‘i beyhûde telef ve heba olunub cüzv-i ber fâyide ve semereyi intâc idemedüğünden başka zerre-yi vükelâ-yı devlet bilinende berâ-yı birini müte‘âkib-ı hâdis olan tebdîlât ve ihtilâlât dâyimâ maslahat-ı me‘hûdenin temşiyetine yeniden bid’a ve şürû‘a bâ‘is ve mü‘eddî olur idi. Egerçe mâdde-yi merkûmenin vücûda gelmesine lâbudde gayret ve hamiyet ve sebât ve musâberet izhârına ednâ bir merkûmdan olmayub ma‘amâfiyh vesîle-yi ibtihâc dürûn olacak bir semere ve nümâ-yı hakîkî zuhûra gelmediği cümleye ma‘lûm ve meşhûrdur. Düvel-i ‘âlem bu sûret ve keyfiyetde iken tegâlib-i ‘ibretnümâ-yı kevnıyeden bir hâdise ve ihtilâl-ı gayr-i me‘mûl-i mesâlih ve ‘alâyik-ı düvel-i nasârânın heb’etine mûcib-i fakîr ve tebeddül olmuşdur. İngiliz kralı cenâbları kabl ez vukû‘-i ta‘annüm ve teferrüs olunmadığı misillü Almanya’da vâki‘ ilkâsının esbâb-ı emniyetini tedârik-i dâ‘iyyesiyle bundan akdem Rusya Devleti’yle kendü ve meyânında râbıta-yı bend-i in‘ikâd olan habile’l-müteyyin musâfât ve mesâlahayı bu def‘a i‘âne-yi mâliye ve ittihâd ve mevâlât-ı kâmile şartını muhtevî diger bir kıt‘a ‘ahdnâme ile müceddiden muhkem-ı teşdîd ve teşyîd eyleyüb Rusya Devleti dahî İngilizlerin Almanya’da kâyin memâlikinin muhâfazasına zaman ve kefâleti muktezâsınca la cellü’l-emîn ve’s-siyâne ol tarafa ‘asker-i mütevâfire irsâl ve tesyîrine mecbûr oldu. Prusya kralı cenâblariyle iş bu yeni mu‘âhedenin haberi mevsûl-i sâmi‘a-yı

17-a

‘akl ve iz’ânı olduğu gibi ‘ahd-i garîbde Prusya memleketini Rusyaluların gürûh-i leşger-i bî şümâriyle meşhûn ve mâlî müşâhede itmek ve ehemmesi sebab-i istîlâ-yı mezîd ra‘b ve herâsı olub ‘ale’l-husûs Nemçe Devleti dahi bu ittihâz fırsat-ı ganîmet bilüb Slovenya memleketinin nez‘ ve istirdâdına teşmîr-ı sâ‘id ihtimâm idecegi akreb-i melhûzâtından olmak hesabiyle ‘ale’l-isti‘câl İngiliz devletine ba‘de’l-mürâca‘a tekâfûl cânibin ve tevâfuk-ı tarafeyn mevâdı-yi esâs mu‘âhede olmak üzere bünyelerinde ‘akd ve fâk ve ittihâd eylediler netîce-yi kelâm İngiliz ve Prusya Devleti’nin bu vech üzere mürâ‘a-ı levâzım ‘uhûd ve şürût dâ’resinden müzevvic-i birle peymân şeklinin salikinde münselik olub her birinin kendü tarafından bi’l-mukâbele mütefekkinde îfâ ve te’diyesi farîzâ-yı zimmeti olan mu‘âmele-yi dostâne kâ‘idesine ri‘âyetinde kusûrları zuhûr eylediginden ‘ale’l-fazile usûl-i ‘alâyik-ı düvel Avrupa’ya ‘umûmî tagayyir ve tebeddül-ı ‘ârız ve zârî oldukda Fransa ve Nemçe devletlerine ‘ale’l-devâm berâ-yı birbirinden meslûbü’l-emniye olmak ‘âdet-i müstetire ve kâ‘ide-yi müteferreleri idi. Ân gayr-i münkamire te’sîs-i mebânî-yi ittifâk ve hulû‘kü’t- taraf ve müsâfât ve ittihâd mevâdını müştemil bir kıt‘a ‘ahdnâme ile hatm ve temhîr-ı kabâle-yi vefâk eylemiştir. Rusya Devleti dahi ol vakitte Nemçe Devleti’nin zeylver ve muhabbetle kemâl-ı temâhhaz ve ihtisâs iyel münşebis ve mu‘tasım bulunmakla ayrılmasını çendân münâsib-i vakt ve hâl görmeyüb bi’l-‘aksb mukaddimen İngiliz Devleti’yle kendü meyânında te’kidyâb-ı metânet ve istihkâm olan serdeşte-yi ‘uhûd ve şerâyit kendüsüne nâfi‘ ve hayrlu melhûz ve ma‘dûd olmagla mu’ahhiren Fransa Devleti’yle Avusturya hânedânının beynlerinde ‘akd eyledikleri ittifâk duhûlen telakkî-yi bi’l-kabûl eylemiştir. Egerçe ânifâ zikr ve işâret olunan vak‘a nâsiye-yi hâlleri ‘ilm ve ‘irfân ve ferâset ve âşinâ-yı dekâyik ve mezâyâ-yı maslaha hîlesiyle mütehallî olan zevâk nezdinde gayr-ı tabî‘î ve hârikul‘âde bir mâdde olmayub ma‘a zâlik Osmanlu tâyufesi bu mekûr ve evsâf ve hısâyilden mahrûm ve berî olüb ikiyüz seneden mütecâviz müddetdenberü Fransa Devleti’yle kendüleri meyânında ma‘kûd olan mevâlât ve ittihâd fi’l-asl Avusturya hânedânının umûr-i müntefi‘ bahâne-yi kazâd-ı küllî ve fehâm-ı dâ‘imî mevâdîn-i müştemil olarak

17-b

ve kâr-ı istifâr ola geldiğini müşâhedeye me'lûn ve mu'tâd olmalarıyla ze'amlarınca ebedü'l-ibâd vukû'-i tevâd ve ittifâkları 'adîmü'l-ihtimâl olan iki devlet şedîdetü'l-'adâvet bundan evvelce merâter-i kaviye ve rezineyle şîrâze-yi bend-i mecmû'a-yı vefâ ve vefâk olduklarını isti'lâm ve istiş'âr eylediklerine gâyetü'n-fâye-yi vâle bîşu'ûr ve müdhiş ve bîkarâr oldılar. Husûsen mezâmîn-i şürût-i mu'âhede-ı ricâl-i Devlet-i 'Âliye'ye keşf ve ikâme olunub Fransa Devleti'nin yeni müttefikine vakf-ı hâcette imdâd ve igâseye mecbûr alacağı hâlâtdan kündülerini ihrâc ve istisnâ itmek vazîfe-yi zimmet-ı dostî 'add ve şümâr eylemediği manzûr ve müşâhid oldukda dehşet ve hayretleri ân vâhidde mütebeddil fert-i hüzn ve zecret olmuşdur. Ve Fransa Devleti'nin birvech muharrer Nemçe Devleti'yle 'akd-i sulh ve vefâk-ı hareketine ibtidâr-ı vükelâ-yı devlet-i seniyyenin kavâ'id-ı 'akl ve insâfa muhâlif olarak ba'z-ı hayâlât-ı bî-esâs ve ihtilât-i bî-mesâse vücûd virüb gördüğü gibi Devlet-i 'Âliye'yle kendü beynlerinde bu kadar vakitten berü rehîne-yi irtibât ve istihkâm olan rişte-yi ictimâ' ve ittifâka 'akde-yi i'tikaden ve iftirâk düşürmekle Devlet-i 'Osmâniye'ye hakne sevâ kasd-ı fikir kasdiyle husûs ve ta'arruz ve ta'addî ve izrâr misillü hâlâtın vukû'una Fransa Devleti'nin rizâ dâde olacağı maslahatına mebnî olmayub belki mahzâ iztirâdi oldığın ricâl-ı mûmâileyhe tefhîm ve ezkâr için her nakd-ı rabîta biline. Akviye ve îrâd-ı berâhîn sâtvâyla melhûzât-ı ba'îdetü'l-ihmâlatına i'tirâz oldıyce 'abes ve bîfâyire olub bi'l-'aks Fransa Devleti hakkında sû'-yi zanları olkadar zihinlerine müntebi' ve câygîr olmuşdur ki ancak istisnâ-yı metrûkun takrîr ve istîfası husûsı ref' ve izâhasına sâlih ola bilüridi. Bu mâddenin ise şimdiedek 'adem-ı itmâm ve istikmâli imtisâbınca dâl idigi aaleb-ı ihtimâldir. Egerçe vükelâ-yı Devlet-i 'Osmâniye'nin mutvâ-yı hâtırları olan işbu zünûn ve evhâm müsâ'id-i nesîr-i nesak-ı umûr ve mühâm olmayub ma'a hazâ sultan hazretlerinin müddet-ı saltanatı bundan ziyâde mümetted olaydı yâhûd Versalya'da 'uhûd-ı mevâlât ve ittifâk in'ikâdından biraz vakt sonraca Almanya'da vukû' bulunacak cenk ve muhârebe ba'zı vekâyi'-yi hâyile hudûsi sebebiyle bugüne

18-a

vehîmet'l-âkibe olmaya idi devlet-i seniyyenin Fransa Devleti hakkında âsâr-ı sevâtî'a ve infi'alleri bu kadar bâdî-yi te'sîr ve iztırâb olacak degil idi. Zîrâ Devlet-i 'Osmâniye'de ve sâ'ir mahâlin kesîresi bir kâr ve maslahatın 'âkibet-i hayriyesi hüsn-i zân ve ezdiyâd-ı i'tibâra gâyet derecede kârger-i te'sîr olageldigi kazâyâ-yı müslimedendir. Sultân Mustafa Hazretleri'nin revnak efzârî serîr-i hilâfet olduklarında Fransa ve Nemçe meyânında pezîrufta, tesbît ve tesbît ve iştidâd olan revâbıt-ı âşâ ve ittihâd olunan na'ire-yi mü'eddî-yi tedâvül ve intişârî oldığı za'amât-ı fâ'ireyi kabûl-ı mesâre'at ve ikdâm ve öbür taraftan sadr-ı a'zamî hazretleri dahi vaz' engeşt mudâhele-yi birle tahrîk ve agvâya bezl-i mahassal kûşîş ve ihtimâm eylemişlerdir. İşbu vekîl-i mutlak hazretleri Nemçe Devleti'nin vâdî-yi hayle ve hudu'aya sülûk-i birle Devlet-i 'Âliye'yi sûret-i hakdan agfâl ve Devlet-i 'Osmâniye ile Rusya Devleti beyninde tecdîd ve ahkâm-ı mebânî-yi musâlahaya mutavassıt olmak bahanesiyle âmetâne isti'âtta me'mûr-i ikâmet olan içlisini mahfîce celb ve memâlik-ı 'Osmâniye'ye itâle-yi ikdâm-ı gâdet ve mihnet ba'de bin yediyüz otuzyedî senesinde Niş Kal'ası'nı tenhîr ve istilâyâ tasaddî ve isti'câl itmek misillu harekât-ı nâdir-i birâberâne ve ta'diyât-ı hasmânesini vechen mine'l-vücûh tecvîz itmeyöb bu bâbdan pîrâmûn kerd-i durûnları olan hıkd ve kîne oldereceye mevsûl olmuşıdi ki devlet-i merkûma ile tihâd ve tevâz ve 'alâka-yı if'âd üzere olan düvel bile mahkûd ve menfûrlaridi. Benâen 'aleyh bütün müddet-i merîne-yi vekâletleri esnâsında Fransa Devleti'nin umûr-ı müntefi' bahâsı hüsn-i intizâmına kemâl-i sebât ve isdâr üzere gösterdikleri 'adavât ve muhâlefetin mahmûl-i 'aleyh olabilecek i'tinâyâ sâlih-ı sebebvârdı. Ancak bilhassâ tasrâgih-i imkân-ı nefsâniyet-ı muzammireleri idigi mülâhaza-yı imzûrlukla Fransa Devleti hakkında 'urûk ve a'sâbelerine istîlâ itmiş olan gâyz ve husûmet-i mezkûreyi bi'l-iştirâk-ı Ni'meti efendinin zamîr-i müstenîrlere dahi sirâyet idüb meyûb-i her nefer nezdı- pâdişâhîde i'tibârda iskât-ı dâ'asiyle devlet-i merkûmeye 'izz ve müfteriyân-ı şeniyye ve isnâd-ı

18-b

esânîd-i beşî'a birle âlûde dâmen-i envâ'-yî ithâmâtfezî' oldığını isbâta çalıştılar yine Sultân Mustafa Hazretleri bu makûle-yî hudûd efzûn-ı akvâl-i mübâlâga iştimâllerine gâlib-i i'timâd itmeyüb Fransa ve Nemçe devletleri beyinde karârgîr-i rezânet ve istihkâm olan 'uhûd ve mevâsifin usûl ve mâhiyetine idigen istifhâm ve istiksâ ve Nemçe Devleti'nin fesh-i sulh-i birle Devlet-i 'Osmâniyeyle muhârebese vukû'unda Fransa Devleti kendü imdâdına celb itmesi mümkün ise tahkîken isti'lâ ve ittibâ zımnında üçüncü bir vasıtayla bu kullarına mürâca'at-ı istihsân ve istisvâb buyurdular. Bu çağır sadâkat gösterileri dahi mukaddime sûretinde cenâb-ı hilâfetme'âb-ı tâcdârîye buna müte'allik ifâde eyledigim tavzihât ve ba'de sâbıkını mü'ekked-i vükelâ-yî Devlet-i 'Âliyye me'mûren keşf ve takrîr eyledigim tenkîhât-ı makbûl ve pesendîde-ye tab'-ı 'azamet-i neb' şehriyârî olduğundan gayri mârû'z-zikr mevâdın tahrîren beyânına dahi taleb ve râgib ılan devlet-i seniyyenin istid'â ve iltimâsına mümâşât itmek kâbil oldu. Bay hal hertürlü Za'm-ı fesâd ve tahmîn-i kâsıd-ı zâyil ve ber taraf olmak iktizâ idecegi akreb-i istimâlâtıdan idi. Egerçe ânifâ ta'dâd ve tezkâriyne ictirâ ve mücâseret evzân-ı vekâyi' ve ahvâl sebebiyle hey'et-ı mizâc-ı nezâket-i imtizâc-ı me'mûriyetim ma'lûl ve muharrif ve vakt-ı behrâne müşerref olub bu cümle ile kerdem-i gayret ve hamiyetim havâle ve taglîd efzân mevâd-ı mühimmenin tavsiyesine lâbudd sa'y-ı belîg-i me'mûriyet ikâmetimde olduğım Osmanlı tâyifesinin nigâh-ı basîret ve dikkatlerini Nemçe ve Rusya Devleti'nin makâsıd ve münevveyâtı yolunda masrûf ve ma'tûf itdigem meyîb-i bi'l-'aks Fransa Devleti'ne dahi 'ale's-seviyye 'âbid ve râci' olmuş bir bâddenin te'kîd ve takviyet ve şâyibe-yi tertib-i tezelzül ve ihtilâlden hıfz ve siyânetine mecd ve sa'î olan devletin mezkûriyetinin himmet ve tedbîrlere mâni' ve hâyiz olabilecek bir nesne sûretyâb-ı mücellâ-yı hudûs olmasun deyu kable'l-vukû' müdâfa'aya haşîm ve kûş olmam lâzım gelmiştir. Lâkin mehâm-ı cesîme-ye me'mûriyetimin bu şikkına dîdegüşâ inbâh ve mübâlât iken

19-a

Umûr-i cumhûrımın dahi şîrâze-yi muzammini hîç elden ber komayub bu esnâda fi'l-
asl ve bi'l-istibdâd tensîk ve teşmîni husûsunda hükm ve medhalim mütehakkik
olmadan cüzvâ ve küllîye dâ'ir bir mâdde vukû'a gelmediği haşmetlu Fransa pâdişahı
cenâblariyle bu bendeleri meyânında cereyân itmiş olan mekâtibe-yi hafiyeden
münfehîm ve ma'lûmdur. Bu hâlde Nemçe ve Rusya imparatoriçelerinin kuvvâ-yı
müctemi'a-yı 'askeriyeleri üzerine haşmetlu Prusya kralı Karai cenâblarının nâyil ve
hâyiz olduğu gâlibiyet-ı tâmme ve nusret-i kâmile-yi muhayyiretü'l-'ukûldan vükelâ-yı
Devlet-i 'Osmâniye'nin dâyire-yi zâhir-i beyn idrâkları nîrelenüb kral-ı mûmâileyhi
kendü ve müslahatlarına hayrlu vîrâd-ı dost-i sadîk ittihâz bâ tecerrüd-i cânibîn ve
ittifâk-ı tarafeyn murâd ve şûrût üzerine te'sîs-i esâs-ı ihtisâs ve mevâdâ'a itmekden
Devlet-i 'Âliyyeyi mûmâne'a-yı husûsi hayz-ı imkâne olmadı. Kral-ı müşârünileyh
cenâblarının ise ragbet ve hâhişi fakat devlet-i ebedî'l-istimrâriyle rehîne-yi in'ikâd ve
istikrâr olan 'uhûd-ı ittihâd ve mevâlata-yı munhasır olmayub osmanluları vüühla kendü
himâyet ve siyânet ve her emrde imdâd ve i'ânetine mecbûr itmek iksâ-yı murâdât ve
metâlibi idi. Evâhir-i cenk ve mukâtele hengâmında keyfiyet-i vakt ve hâl ol kadar
müşevviş ve pur ihtilâl ve muhal ferîb ve Âl idige 'âkibet karîne müncer ol cıfl-ı
teferrüs ve mülâhaza itmek emr-i mümtenî' ve muhal idi. Zîrâ bir taraftan mecâz-ı
memleketeyn tertîb-i kuvvâ-yı 'askeriyye ve tesbîb-i levazım-ı sâ'ire-yi seferiyye
tasaddîden sad merhalede devlet-i mezkûreye imdâd ve i'ânet itmek şerâyitinin esâsı
üzere bünyân-ı vefâk ve milliyeyi bânî olmuşiken şehd-i hasm-ı cânî ve düşmân-ı bî
emânî idi. Ve olbirtarafdan bayrakları Prusya Devleti sahralarına tebahhür ve ihtizâr ve
dürr-i kenâ-yı sedef 'irfân ve fazîlet ve gevher girânbahâ-yı kân zekâ ve fetânet vezîr-i
a'zam asaf nazîr müşîr efhem Aristo tedbîr Râgıb Mehmed Paşa Hazleri kesb-i 'uluv-i
şân ve dârâta kîse-yi münir bahr-ı tama' ve ragbetî bâz ve takviyet-i dakîka vâhide
fırsata-yı 'adem ruhsat ve cevâz-i behr-i hemâm ucuzbahayla iştirâ-yı kalây-ı girankadar
şöhret ve i'tibâra

19-b

nigerân ittihâz olmaga cevâsîs-i istiksâ ile dolub nukbe-yi emânları bâtil ve ‘amel-mânde oldu. Ve ‘Osmanlunun Avusturya hanedânına velâmet netîcesi râci‘ olabilecek bir tefrikâ-yı harbi ile emâliş ve istirâhat-ı ‘âmenin devâm ve istikrârında îsâl-i fi’l ve teşevvüş itmeleri Fransa Devleti’nin ehem-i umûr-i mühimmesi olduğına binâ’ en def‘ ve nes‘i husûsunda ‘ale’l-kadrü’t-tâkka ta’rîf-i cebîn ihtimâm olundugunda ‘âkîbetü’l-emr husûs-i merâm karîn-i teysîr ve itmâm olmuşdur. Düvel-i Avrupa’nın hâsseten zâyikaları henüz şîrînkâm-ı lezzet-ı bûkura, sulh ve silâh olmaga karîn iken haşmetlü Leh kralı üçüncü Agunsus Cenâblarının mevt ve vefâtı ez serr-i nev celi- kuvve-yi el-ibrâm ‘alâyık ve mesâlih-i düvel-i Avrupa’ya bir ‘akde-yi düşvar-ı müştereke emr küşâd ve aglây-yı gayr-i mahfek ve mechûl ve temâdî-yi imdât-ı ba’îdeye vâbeste ve mahmûl idigi tefekkür-i kerehe, ishâb-ı nehî ve ‘ukûldur. Rusya Devleti mukaddem haşmetlü Prusya kralı cenâblariyle rabta-yı mevâsât ve ittifâk itmiş bu, bu yekcîheti ve müşâreti müdâr-ı tezâhür ve i’tizâd ittihâz-ı birle kraliyetine birinin intihâb ve iclâsına tasaddî ve mücâseret ve sâ’ire-yı kâffe, umûrinin tanzîm ve temşiyetine bi’l-istiklâl-i mübâşeret itmekge kendüsini sâlih ve kâdir zann idüb ‘ale’l-husûs bi’l-cümle düvel-i fehîme-yi Avrupa’nın kemâl-i za‘af ve rehâveti hasebiyle münevî-yi hâtırları olan merâvânın husûline hâyil olacak mevâfi‘-i temettu‘ü’l-mürûr mukâbele olunmayacağı meczûm ve muhakkak ve merâm ve maksûrda rasûlüne mânî‘ ancak devlet-i ‘Osmâniyeye idigi emr-i musaddık olmagla mecbûl ve meftûr olduğu hayal-i minâresi istasiyle Devlet-i seniyyeyi izlâl ve igfâli ve dâ’ire-yi kabûl-i münevviyâtına o hâle-yi müdîrâne vechile müsâre‘at ve isticâl eylemişdir. Kâr-ı bendân saltanat-ı kavîyyetü’ş-şevket ise hâtırlarını ele almak kaydına düşmeyüb istid‘â-yı hüsn-i teveccüh ve vâlâlarına tevkîb-i merâsim-ı tevkîb ve ihtirâm emrine kûret-i tesâhil ve iktirâs göstermiş olan Saksonya Hersekliği hânedânını mesâhib ve iltizâm ve hıfz ve siyânet istihkâkât husûsunu vazîfe idemeyüb Rusyaluların Leh ahâlisinden birinin mesned-i kraliyete Kral intihâb ve ta’yîn olunmasına re’-y ve rizâları lâzım olduğunı resmen i‘lân ve iş‘âr itmek üzere da‘vetlerine icâbet-i birle girifte dâm ve râna ihtiyâlleri olmuşlardır.

20-a

ve Leh milletinin lâzıme-yi şân ve nâmusunu hâris ve hâmî ve hukûk ve perestiyetini gayr-i nâmih ve mâsî böyle bir ihtiyâr-ı müstecîbü'l-agbâr Leh Hemcivarlarının mesâlih-ı mahsûsalarına vücuhla muvâfık ve der hivâr idigen tasavvur ve şümâr ile çariçe-yi mûmâileyhânın Leh tâ'ifesine kendülerden birinin kraliyete ithâbına tahbîr mâddesini 'ale'l-ıtlâk havâle itmek maksûdı olmayub belki murâd-ı hakîkisi bündan evvel hayâlinde terfî' ve iclâsını tasvîr ve tasmîm idildiği kimesneyi beynlerinde ifrâz ve kıraliyeti oga ta'yîn ve tahsîlen birle mazhar ve münîr-i ikrâm ve a'zâz itmek olduğına sür'at ile intikâl idemediler. Ba'de-yi ba'de iş bu çariçe-yi muhtâlenin mümtemmih-i nazar-ı tasannu'ât ve tedâbiri idigen 'alâ vech-i istişhâs-ı derk ve ihsâs eylediklerine sad ve i'tirâza kıyâm ve lihaza İstanolas Agvastos cenâblarının tesâ'üdâverinin karâbetinden mehcûrini matlûb-ı 'âlileri idigen tebeyyün ve i'lâm eylediler. Lakin bu mâdde'nin vech-i temşîdine olkadar sû-i tedbîrleri cilvenümâ-yı mu'arız-i şühûd olmuşdurki bugüne hareket ve 'implâları ve sâde-yi siyâset ve hükümrânîden tard ve ib'âdını murâd eyledikleri kimsenin intihâbını ta'cîl ve isrâ'dan gayr-i nesne-yi müsmer oldu. Devlet-i 'Âliye-yi 'Osmâniye'ye muktezâ-yı semer-i mertebe-yişân ve şevket 'ulv-i menzilet kadar ve mehâbeti merâ'işine tahrîr-i zihin ve nazar itdiginden nâşî bu vak'anın esnâsında Rusya Devleti cânibinden şühûd olagelen 'adem-i i'tinâ ve i'tibâr ve 'arz ve nâmûs saltanatına kesr ve hâlel verir. Nemçe âsâr-ı istihfâf ve ihtikâr için lâyıık ve çesbân olduğu vech üzere ahz-ı târ ve istikâme ve tafsîli mechûl-ı 'azz eylediği ba'zı mevaâ'id-i 'arkûbaya ve tahkîkât ve tatmîşât-ı mugâlata âmîzin şa'sa'a-yı îkâziyesinden tekrâr hâmmе ve basariye iz'ânı mesdûr ve hâsî olub Rusya Devleti'nin cebren ve kerhen te'kîd ve istikrârını der pîş eylediği tashîh-ı kavâ'id-i memleket ve tecrîd-i nizâm-ı memleket-ı i'mâli-i bâtıla ve fâ'irienin icrâsına bir mikdâr 'asker-i mu'ayyene ile müdâvemet ve muvâtebet eylemek üzere rızâdâde-yi tecvîz olmuşdur. Ve kraliyet-i Leh da'vâ-yı selâhiyet ve istihkâk idüb isnid'â-yı 'âlileri mûcibince neyl-i merâmından devre-yi tarîd olan zât-ı mârû'z-zekerin kabûl -i nasb ve ihtiyârını evak ve tasvûfe-yi

20-b

olmakdan nâşî Lehlülerin umûr ve münâzım-ı mülkiye-iy hükümetlerini vech-i ahsen üzere tanzîm ve islâh ve kâlebe-i ulviyete ifrâg zımnında derkâr-ı teşebbüs oldukları ve sâ'il ve tedâbiri devlet-i mesbûkü'z-zikir imhâ ve ibtâl-i birle tekrâr ve redmendân-ı mesfûruni serefkende-i virta-ı fitrak ve ihtilâl eyledigini bâ inşirâh-i huld ve bilâ gıpta ve hased mebâsere itmenin husûs-i pîşeye ve 'âdet idinmişdir. Ve resâbî-yi zirve-yi mübâlaga-yi ba's ve vâhimesi ber taraf olarak Rusya Devleti'nin sülûk itdigi etvâr-ı mütebassırâne-yi hüsne ve müteşebbis olduğu esb^ba ve harekât-ı müdebbirâne-yi müstahsiniyeyi müstesârân-ı devlet-i sineye-i ebedkıyâm-ı tahsîn ve pesend itmek derecesine varmışlardır dense câyizdir. Zîrâ ricâl-i müşârünileyhim kendülerin düvel-i nasârâ hakkında degiz-i zamîrleri olan bedhâhî ve 'adâvet ve gayz ve husûmet gibi düvel-i mezkûre tarafından dahi gezilen mukâbele-yi bi'l-misal kâ'idesine merâ'at olunmakdan lâbud ve lâ zan idigi sû'-yi ta'n ve i'tikâd-ı kâmidine dâhib olanmalarıyla Leh cumhûri kâne-yi esbâb-ı dil ve ihtidâ'ından hazr ve ihtizâr ve def'-i muzarratına techîr-i levâzım-ı sülb ve mâzebe üzerine varmasını tefazzi olan düşman-ı hakîkî ve 'advî-yi ekberi ancak serbestiyet-i mutlakasına sûy-i kasd ile bi-lâ mümâne'a-yı fetek ve retek umûr-i dâhiliye ve hâriciyesine mâni' ve hâciz olur. Devlet müfsidet fînet-i Rusya olduğına bil-cümlelerin mümkinine ve mutasavvur olan bilâvech tekyîden kesbiyâd ve mükennet ve tahsîl-i tebân mikdarat eylediği takdîrlerine vârkuvvetini bâzûya getirüb hıttâ-yı Devlet-i 'Osmaniye üzerine pâygüzâr-ı ta'addî ve ta'arruz olmak agleb-i ihtimâldir deyu gâyetle endîşenâk ve tersân idiler. Devlet-i dâ'imîü'l-karâr Rusya devletinin imtiyâzât ve hukûk-ı müstakarra-yı cumhûr-i Leh'i gasb ve ihtilâma tasaddî itmesinden egerçe sûret-i igmâz ve tekâmül ibdâsiyle ednâ-ı mertebe-yi müte'sir olmayub bu cümle ile Leh toprağı üzerine maznûn ve mevhûm olan hücûm ve iktihâmının râyiha-yı karîhası istişhâm olunduguna gerkâb-ı fikr ve telâş olmuşdur. Ve Fransa Devleti'nin sûk ve irgâb ve nesâyih-i hükümet ma'abından intisâh ve itti'âz behr-i hâb-ı gafletden müteyakkız ve bîdâr olmayub Rusya Devleti'nin makâsıd-ı kâminesi Leh Cumhuriyetiyle ta'yîn-ı hudûd ve tahdîd tehavvüm mâddesini müzâkere bahânesiyle vus'at ve fesahati vehbât-ı mevduyesi cihetinden Devlet-i 'Osmaniye'nin mesâlih-ı müntefi' bahâsına vücûhiyle muzar ve muhal olacak arâziyesinin taksîmi husûsuna 'âyid ve râci' idigine

21-a

istitlâ' ve istikşâkdan sonra Moskovalı tarafından Leh mahsûlatının inhisâr-ı bey'ini mütemminü'l-bâl olarak kabûl ve tahammül itmeyecegi Rusyaluların geregi gibi murtesim sahîfe-yi cürm ve yakînleri olacak vech üzere takrîr-i mânîyü'z-zamir eylemişdir. Benâberîn temşiyetine mübâşeret-i evzân-ı ânefü'l-beyân hudûd-i müzâkerâtına müdâvemet ve idmân olunub esbâb-ı tanzîm ve tensîkine sarf-ı evzân-ı sa'-yi belîg ve müsâre'ata göre takarrüb-i hitâmi me'mûl ve müntazır iken 'ale'l-gafle himmetin debeddüni müstelzim-i ta'tîl-ı maslahat oldu. Bundansonra tekrâr tesviyesine şürû' olundiya ma'lûm degildir. Lakin herne ise i'tibâra şâyeste ve mevâdî mahfûziyet dürûn olacak bir türlü semere ve menfa'atı zuhûra geldiği bâhir ve müstebândır. Bin yediyüz altmış altı sene-i 'iseviyyesine ber vech-ı ma'nâ maksûd olan diyeta ta'bîr olunur. Meşrût-i 'âmmenin hitâmında keyfiyet-i vakt ve hâl-i zikri mesbût-i siyâk üzere cereyân ider idi. Rusya Devleti'nin erbâb-ı şûrâ tarafından müşâhede idigi kemâl-i itâ'at ve inkiyâd bi-lafzen mâ-belîg vesîle-yi neşât ve inbisât-ı fu'ad mebâhis-i i'tibârî ve ba'zı 'akâyid ve şerâiyet-i dîniye üzere ihtilâfları sebebiyle sâ'irlerden müfret ehl-i i'tizâl olub resîdine ismiyle müsemmâ ve müte'ârif olan ri'amlarınca neyl ve iktisâbına zelâhiyet da'vasında olundukları hukûk-ı 'atîke teşebbüs ve istikrârı mâddesinin kabûlüne gösterilen muhâlefet ve 'adem-i mesâ'ifeden başka meclis-i merkûmeden gûzarân iden mufâvazât ve mükâlemâtın mecmû'î Rusya Devleti'nin muvâfık rızâ-yı mefsetet tahmîri ve mutâbık münevviyât ve mânîü'z-zamiri idi. Lâkin her mâdede 'ale'l-'amiya Lehlerin mutâva'at-ı tâmem ve tabi'iyet-i mutlakalarına da'vâ-yı selâhiyet iderken mâdde-yi mezkûresine me'mûr-ı megâyir vech üzere izhâr rûy-i i'tirâz ve muhâlefet eylemeleri olkadar bâdî-yi heyecân bahr-i kebir ve gurûrî olmuşdur ki cebren ve kerhen 'ale'l-ıtlâk bi'l-cümle tetbîhatına taraf-ı infiyâtı mesfûrların kerdiş-i tahammüllerine ben itdirilmek 'azm ve niyet-ı fâ'iresiyle 'ale'l-husûs kâffe-yi emânî ve amâllerinin istikâli âyinesiyle mâye-yi hûn ve sahâyetini cây-ı pinâh ittihaz iden sâbıkü'z-zikr-i dilpirine-i tâ'ifesinin en ednâ maksad ve merâmı telakkî bi'l-kabûlden sûret-i imtinâ' ve tecennüb göstermiyecekleri ciheten ve tahkîken yakîn olmak melâbesiyle tâ'ife-yi merkûmenin ervâh-ı müteferrik, habîtelere cesm-i vâhid-i istimâ' ve ittihâd-i ba'dü'l-idhâli

21-b

kendüsüne hempâ ve cânibdâd ve sudûr-ı emr ve tenbîhine göre ‘amel ve hareket-ı dadger-i ibtidâr olmak üzere mâbeyninde ‘akd-ı şirket-i şikâk ve fesâd eylemesini icrâ ve agrâz-ı kâmesne için islah-i efkâr sâyibe ve esvab-ı mülâhazât-ı sâkibe ad eylemiştir. Ve istinâ‘i devlet-i muhtâlâ-yi mersûmenin sanî‘a-yi ihtidâ‘ı olub yâfte-yi destgâh-i ketm ve hafâ olan işbu metâ‘-i fitne ve şaka resâtet-i şümâr bu istiksâ ile müşterâ-yı müzâd keşf ve incilâ oldukda evvel be-evvel ekâbir-i Devlet-i ‘Osmâniye’nin tırâz-ı serâdik-ı mesâmi‘-i derk ve iz‘ânı kılınmaz. Sarf-ı nukûd kûşîş nigerân ve böyle bir maksad mazrû‘n-nas teşevvüş ve ihtilâl-ı ‘azîm vukû‘unun menbe-i umunuşunu olmakdan hâlî olmayub bâ-yı hâlî ‘âkibeti cidâl-ı mülki ve millî ve kıtâl-i dînî ve mezhebî dâhiye-yi dihyâsına müncer olacağından kat‘-ı nazar işbi âteş-i ijderuş fitne ve fesâd-ı ziyânekeş eşkâl olduğu sûretde şu‘îl-i zarr ve fesâdiyeti sugûr ve memâlik-ı ‘Osmâniye’ye sirâyet itmekden men‘ ve sad nusûs işnâ‘a karîb-i hâlâtdan olub ve şimdiki hâlde pîş ez vukû‘ müdafa‘ası mümkün iken leyse ve le‘alle ile emrâr-ı dakîka-i evkât ve zamâna tecvîz olunmayub hemân intihâz fırsat-ı ganîmet ‘add ve tasvir-i birle esbâb-ı memâni‘nin istihsâline sa‘y ve ikbâb üzere olmak bahir ve lâzım ve Rusya Devleti’nin Leh toprağının leşâ ve ikâmet üzere olan ‘sâkinîni bilâ tavsîf ve terâhî-yi ircâ‘ ve i‘âdeye cebr ve ilsâs-ı emri gâyet derecede mukt-ezâ-yı vehim idigen gereği gibi tefhîm ve izkâna bezl-i memâlik-i verziş-i bi pâyân olundu. Devlet-i ‘Âliyeyle egerçe işbi ikdâr ve mesâyibi feyz ve teferrüs ile sakâmet-i nihâyetinden be-gâyet-i mütevvîş ve mütelâşımı olub gelen lezâyiz-i zevk ve safâ merkezinde pâbercâ tahyiz ve teşbîb olmak mesibiyle bu da‘-yi ‘azâlin tedbîr-i izâlesi zımnında kendüsüne dostâne ve hekîmane ‘arz evzân terâkîb-i mu‘âlece ve müdâvâtı isti‘mâlden i‘râz ve nefâr ve i‘âde-yi ‘asâkire dâ‘ir derkâr olacak taleb ve istid‘âsına Rusya Devleti’nin havâle-yi sâni‘-yi isfâ ve kabûl ideceği ‘ilme‘l-yakîn bilinme ‘adîm-i lâmekân olmagla a‘mâlınden kefi yed ve istikâfa ‘azm ve niyet eylediği ihlâl ve ibrâm-ı mürekkebine tasaddî-yi birle nev emîr-i saltanat-ı seniyyeyi tehlike-yi şemîn ve nakîsaya ilkâ itmek gayr-ı lâyük ve der hivâr ‘adv şümâr eylemiştir. Benâberîn Devlet-i ‘Âliye bir minvâl-ı muharrer bir şekk ihtiyârında mütereddid ve müzebzeb olub bir nesneye karâr virmediginden nâşî Rusya Devleti bi-lâ münâzi‘ ve mezâhim bi‘l-cümle münevviyât ve murâdâtına sûret virmekge dâmen-i dermâyân ve kendü tahribin ve igvâsiyle

22-a

dâhil-i halka-yi te'âzid ve ittihâz olan mârû'zıkr tabakası devlet-i mezkûrenin her halde merdâne ve müteccildâne kendülerini himâyet ve siyânet ideceginde tahsîl-i telfik ve izmînân eylediler. Rusya Devleti tâyife-yi merkûmenin va'vâ-yı münâzi' lehistana derece-yi evvelîne ibrâz idildiği gayret-ı Germa germ egerçe fi'len vücûda getirülüb ma'a hâzâ imsâlih-i mahsûsasına müfîd ve bâl-i şifâmi'eline zerf'a-yı ifrah ve hubûr-i mezîd olacak nişângâh-ı husûs-i isâbet müham merâm itdirmek için sîne-yi pur 'aceb vekînesi illet-i tenahhus ittihâz idegeldiği bir siper-i mestûcibü'z-zafer idiği rûşen ve izhardır. tâyufesinin râyet-i son ve himâyet-i devlet Rusya rabt-ı kalb ve kâlb ve fâk-ı birle dehşed ve tehzabi tezvîc-ı umûr-i mehâme-yi ûfî ber taraf-ı müstevfî idiği tahfifle her cezm ve yakîni iken yine bununla iktifâ itmeyüb 'ale'l-'umûm Leh'i tamâmen ve kâmilen giriftar bend-i zabt ve tasarruf itmege ârûkeş ve taleb idi. Ve lihâzâ ba'zı tazminât-ı gayr-i mu'tarafa ve tekeffûla me'un ve teshîr-i esbâb-ı tagallüb ve tasallutuna asl ve mebnî makâmında kâyim olub lâkin ba'de ezîn işbu vâsitanın usûl ve isâsı darâbiyet ve enderâse-yi müşerref ve mâyil ve vech-i i'mâd ve te'sîsi mümteni' ve nâkâbil olmağa evvelkiden akvâ bir vâsita-yı hakîkiye ve sâbite tedârik istihsâline ser becîb tefekkür ve iştigâl idi. Karîne-iy hâl umûmen kâffe-yi millet-i lehin kendü ve hâkim ve krallarından 'adem mahfûziyet ve infi'alleri resîde-yi serhad kemâl olub Rusya Devleti bu aralıkda nev cehetle isticlâb-ı bizâ'a-yi metettü' ve intifâ' idecegin gereği gibi tedbîr ve tefehüm bin masfurlar ile hemderd olmağa karâr ve mâbetü'l-agbârları olan mâddeden müşâreket inkiyâz sûretleriyle ibdâ ve izhâr ve haklarında icrâ evzân-ı âsâr-ı mezâlim ve ta'diyât ve mevâd-ı iştikâlarının hayret ile telâfî ve tenmîmine ibtidâr-ı mahsûs aksâ-yı merumât-ı sâliha-yı hulûsun dânesi idigen cümleye i'lân ve iş'âr ve bu letâyifü'l-'amel ile karîb ile müştemzinin i'tinâ ve i'timâdına mazhar olub ba'zı vakâyi' ve 'avârızın tenâlî ve teslisiyle kendüleri pâbend-i 'akl-ı sebî ve âsâr ve vatanları pençe-yi istahkir -ı tenhîr ve istilâyâ giriftar olmağa 'alet-i müstakille olan sonraki 'umûmî ittifâkın rabt ve tertîbine tedrîcî erâ'e-yi tarîk-ı nâhemvâr eymiştir. Netîce-yi kâr işbu derdest olan takrîrinin ihtilâlât ve nevâ'ib-i lehin tafsîl ve mekâyetini bast ve beyân eylemek

22-b

usûl-i maksûdem olmayub belki vech-i temşiyet ve tesviyesini münkalid münkalid olduğım umûr-i mehâma gâyet temellüki olub şehri ve i'lânını inzâr-ı çârcihet-ı âfet olan ba'zı halât ve keyfiyâtı fi'l-cümle îmâ ve işâret iye iktifâ olundığına binâen Rusya Devleti kendü kefâletini lehlülere taleb ve istir'â itdirmek için a'mâl ve icrâsına müstevî olduğu kavâ'id-ı hakk ve inzâfa mugâyir evzâ' ve harekât-ı nâdir bir ibrâna ve taraf-ı ehâlid-ı tervîc-i mânî destres ve nasb icâzet olmak zımında bî şerm ve âlude dâmin olduğu şevâyib-i envâ'-i ta'diyât ve taglibât-ı gadârâneye tevfiik-i lehta-yı tahkîk ve ta'mîk nazar-ı tedkîk olmayub hemân sür'at ile geçirilmiş âsûb ve âhir görülmüşdür. Sâlifü'z-zikr-i mevâdın nefir ve katmîr-ı tafsîl ve beyânı kuvvetiyle tertîb ve tanzîme muvâfık-ı vech üzere devlet-i ebedî ed-devâme sâdikâ-yı ahz ve i'lâm olundığı hengâmında tabî'at-ı maslaha îcâb eylediği gibi efâhim-i vükelâ-yı Devlet-i 'Âliye'nin zihinlerine bir vakt me'mûr-i mezbû' ve mü'essir olmadığı vech-ı takrîrini müdrel ve kârfer te'sîr itmekde tecvîz-i kusûr ve müsâleheye haml olunmayub belki 'imâret-i dâyire-yi idrakları idârî ve tetavvu'î olmak takrîbiyle emr-i incilâ ve infişâ'ı merâvüd bile 'akliyeden ba'd ve ikvâ âlânın isti'mâline mevkûf olduğına mebnî idi. Devlet-i Seniyye-yi 'Osmâniye'nin münâsebât-ı mülkiye ve milliyenin 'alâyık-ı dîniyeden mehcen ve tahkîken fark ve temyîze kâdir olmayub tâyifesinin da'vâ-yı nâ müstahakları husûsunda mesâlih ve kavâyid-i mahsûsalarına lâyük ve muvâfık olan şakî-yi ihtiyâr itmedikleri muhal-ı ta'accub ve istifrân degildir. Zîrâ 'Osmanlu tâyifesi el-küfriye ve ahire usûl-ı i'tikâdları mûcibince bir Latin ya bir Rum bir Katolik yâhûd bir Protestan 'ale's-seviyye kendülerinden müferriz ve mukterin-i efrâd-ı âferîdedir me'dûd ve melhûz olmagla bu ba'z-ı 'akibed ve şerâyit-i dîniye üzerine cezbi bir tefâvüt ve ihtilâf vukû'î bir memleketin izân ve serbest ahâlisine mefdûn ve hasb ve nasbların ve mecâlis-i icmâ'-ı milletlerinde ihtikâkân mübâşeret ve ibtilâklarının iflâsına vesîle ola bildigine tefehhüm ve iz'âna mefkûdü'l-istid'a ummakdan nâşî tâyifesinin sübûkü'z-zikr-i da'vâ-yı menâzi'-i fihlerini taraf-ı hilâflarında olanların iddi'asından hak 'add ve şümâr iderleridi. Feamma Rusya Devleti haşmetlu leh kralı 'ale'l-ittıla ve kendüsine tâbi' ve

23-a

Leh memleketini ilkah-ı Rusya râdde-yi pâyini salikinde tamâmen ve kâmilten münselik itmeksizin ve müttâ'inleri devlet-i zâminenin kâvize-yi agrâ ve teşvîkiyle müteharrik olmayınca bir dürlü 'amel ve harekete teşebbüs ve ibtidâre mecâl ve iktidârı olmayacak mertebede a'zâ-yı müteharrika-yı miknet ve istiklâllerini isfâr-ı resineye hasr ve tazyîk ile dest ve pâbeste-yi infizâd itmek husûsi mebnâ-yı hakîkisi olan emr-i zaman ve kefâleti kendü ve cânibine cebren ve gasben meyl itdirmek zımnında gâyet müsâde'at ve inhimâk ile derkâr ve masrûf idigi hem ve mesâ'î esnâsında 'osmanluların cilvenümâ ma'z-i zuhûr ve bürûz olan milele vech-i sanub el-kuvâ-yı müdrikelerin duhullerine müşâbe-yı gâfilâne ve mütehammilâne nehc üzere 'adem-ı te'sîr ve izticârları 'akla sıgmaz igrabü'l-ferâyet keyfiyât-ı hayret efzândır. Egerçe 'Osmanlu tayifesinin bu güne hârikü'l-âde bir ihtikâr-ı 'acûbenümânın makâmet-ı 'âkibetini teferrüs ve istitlâ' eyleyecek kadar ma'limât- ve me'ârifi derkâr olub ma'zâlik Rusya Devleti dâhil-i hayata niheb ve igtisâbı olan emf'ûd ve imtiyâzât hât-yı Leh'in hâmî ve sâyiki olması cihetiyle ehâmisi bilinende emr ve fâk ve mü'ellifinin tahkîki rutbe-yi istihâleye mukârin olub kendü dahi takrîr ve istibkâsına şürû' ve mücâsetden be-gâyet-i müctenib ve mütebâyin olduğu bir memleketin içinde te'lîf kalûb sakine ve tahkîk ve te'kîd-i esbâb-ı âsâyis ve ârâm-ı mevâdini gûyâ lâzıme-yi uhde-yi iltizâmî ittihâz idüb dürûnunda ihtilâs-ı hükümet-i mutlakasına vâsıta-yı sühûlet olacak 'asâkirînin ikâmetini te'yîd ve idâme için nice nice vesâ'il-i bi-lânihâye îcâd ve ihtirâ'dan hâlî olmadığını vükelâ-yı Devlet-i 'Âliyeye ifade ve beyân ve devlet-i mûmâileyhânın müntehâ-yı mâfiyü'z-zamîri işbu hatt-ı nev nevmektebenin dâhil-ı kabza-yı zabt ve temliki olan ba'de tahsîlü't-tahakkuk ve'l-emniye-yi lâmuhâle memâlî-i hâkâniye üzerine pâgüzâr-ı tahazzî ve ta'addî ve îsâll-ı mezârve husâr-ı cângüzâra mütesaddî olacak suver ve esbâbını tedârîke 'âyid ve râcî' idigi efhâm ve ezkâr eyllenninceye degin hayli zahmet ve maşakkat çekilmiştir. Ve sâlifü'l-beyân efkâr ve mülâhazât nice edille-yi sâtî'a itbâniyle sâbitü'l-kıssa ve'l-müşkiliyesine vükel'a-yı Devlet-i Seniyye'nin

23-b

der pûş-i çeşm-i dikkat ve basîretleri olan tegâfilün fi'l-cümle cüz'-i taharrük ve ihtizâzına bâğıs olabilmışdır. Zîrâ Rusya Devleti'nin elli seneden mütecâviz müddettenberü sâyî' ve 'ayân ve heşhûr-i 'âlem ve 'âlimiyân olmuş ednâ-yı pur 'ârıza-yı sûhaşenin tefrû' ve tarîkine sebeb olmayarak fi'ilen ve hakîkten icrâ idegeldiği bir istihkâkın cebren ve kahren mâlik ve mutasarrıfı nasb idirmekle kıyâm ve mesâri'ini mesteşârân-ı saltanat-ı masoniyetü'z-zevâlik lâşini mekûlasından 'add olundığından başka Rusya Devleti'nin dahi nefsi-i hatt-i lehin zabt ve deshîzi kaydına düşmesi kifâyet idiği ve Devlet-i 'Âliye cemî'-i ahyâ'ına icrâsı müstesûb ve çeşnibân görüldükde devlet mûmâ ileyhâyı men' ve athzîr-i birle Leh üzerine nüfûz ve i'tilâsını hast ve kasra muktedir olacağı kâffe-yi ricâl-ı müşârünileyhmin şebûf yaâfte-yi cerîresine ihtifâ-yı dihîzi işbu mugâlatât ve cebr-i irti'âb ve belki fesâd-ı halkanın tevlîd idegeldiği bunun ensâli-yi sâ'ir-i edâ'î-yi mütekâsıra ve fete'emmüü'l-avkât cevâbız kalmayub burhân-ı âni ve lümâ ile îzâh ve reddine sarf-i sa'y-ı belî' olunmuşdur. Velâkin zikr-i mesbûk ecvibe-yi kat'î olmağa her nekadar mülzem ve müsket olmuş isede yine devlet-i serhaddî-yi'd-devâm gerek şiddet-ı ma'rûzât-ı nesâyîh-i âyât 'anîka nereden mütekâzî olduğundan gere bin yediyüz altmış yedi sene-yi 'iseviyyesinde fevkü'l-'âda ma'kûd olan rîte-yi ta'bîr olunur. Ancak şûrâda suver-i umûr ve esvâlin nakş-ı âhere tekallüb ve tebdülünle oltarafda her şey' Rusya Devleti'nin rızâ ve dihâhî üzere netîce-yi pezîr idüğün derk ve tefettün eylediğinden 'âkîbet üzere olan mecmû'î-i 'asâkirîni celb ve i'âde-i îlfâd eylemek mevâdını taleb ve istid'âya hezâr mihnet ile 'azm ve karâr eylemişdir. Ve Devlet-i 'Âliye'nin istid'â-yı mezkûru l'arz ve inhâya ibtidâri maslahat-ı mahsûsasının gurûnına gereği gibi mehsûl olduğundan nâşî olmayub belki tesvîkat-ı ecnebiyyeye izhâr-ı sûret-i muvâfakat ve mürâ'ât itmek muradına mebnî idiği bundan akdem işbu

24-a

iltimâsına Rusyalu tarafından is'â ve müsâ'ede olunacağı va'dini ba'de'l-ihraz istihsâl-ı esbâb incâz ve tekniline derkâr olan kusûr sa'y ve hemdestin müstedil ve 'ayâmıdır. Ve bu isnâda bâd-ı şehrinde Rusya Devleti 'aleyhine 'alûgîr iştigâli olan nâ'ide fitne ve fesâd Devlet-i 'Âliyeye iûrât-i menânât-ı fu'âd ve tahliye-yi müstalikanın ta'cili emrinde âsâr-ı gayret ve ihtimâmını iz'âf-ı muzâ'af ve ber ziyâde etmek lâzım iken bi'l-'aks fitne-yi merkûma Rusya Devleti'ne mevâ'idinin incâzını 'avk ve terâhî ve Leh içinde 'asker kutub icrâ-yı envâ'-ı zulüm ve hasâdet ve te'addîye hak ve selâhiyet virir esbâb-ı kaviyyeden 'add olunub ne türlü sünînin sevâhilinden bi pâk ve bî per ve ahz ve deniz i'lân-ı mütecâsir olan Rusyaluların itrâr-ı küstâhına ve magrûranesi ve negeten ba'de'l-uhra tahattî ve tecâvüz eyledikleri serhedât-ı islamiyyenin tamâmiyyet-i hey'et mecmû'asına dâ'ir olan 'uhûd ve şürûtun fesh ve iflâsı devlet-i 'Âliye'nin cezve-yi haşm ve gazabını zebâne-yi furûzâbdan bilmişdir. Ve eger ba'zan fi'l-cümle ednâ bir sûret-i istihzâr tarafından sudûr itmek vâkî oldıysa dahî terzâ-yı hayâlîâtşe-i nîm efrûhte-ı infî'âlini derhal ihâd ve teksiye idegeldigi müte'ayyin ve resme-yi cezm ve cinneden münezzeh olub berâ'et-i zimmetleri 'indinde sâbit ve rûnümün olan bu kadar nüfusun nasıl yere ihrâk remâhûnî merreni 'uyûn-i dikkat-i meşhûnî oldukda 'ark-ı şefkat ve merhameti rehîne-yi zarbân ve müte'âkib-i enhûr olan işbu ef'âl-i müdhişenin men' ve sadî'ine kudûni temâyân iken yüz çevirib görmemege fakat iktifâ itmiş olduğunu emr-i bîndir. Ve hakîkit-ı hâle ta'mîk-ı nazar olursa hüner ve nef'i mahfâ-yi Devlet-i 'Âliye'ye 'âid ve râcî' olan bir iddi'â-yı hakâniyet-i imtihânın pezîri hüsn husûliçün kâffe-yi düvel ve Nihal 'indinde mer'î ve 'azîr ve hakber nice isb^ba-ı kaviye ityâniyle izhâr-ı büsâbakat olarak devlet-i mumâ ileyhâdan istir'â-ıyı iztirhâr ve himayine her nekadar sarf-ı cell-i himmet olunmuş ise bir nesne-yi müfîd olmayub müdbiriyle vukelâsı mâdde-yi mezkûreye müdâheleden imtikâf ve a'râz ve bâ'is-ı füzûnî-yi iztirâb ve zahmet ve bârî-yi kadem gelen ve rehâvetleri olacak vezâyili görülenlerden tard ve eb7âd itmek iddi'asında oldukları zâhir ve rûnümâ ve tavırla sûyinden 'askerini çeküb fîmâ ba'id hudûdlarında mu'lak bir mesâfeden

24-b

varub ilerüye itâle-yi pâ-yı tecâvüz eylemek üzere Rusya Devleti'nden matlûb ve iltimâs eylemeleri devlet-i mûmâileyhâya îrât gedürüb ve ıztırâb idecek bir teklîf olmadığı bâhir ve hüveydâdır. Zîrâ Bâri şehrindeki fitne ve şekâ karîn-i teskîn ve intifâ ve erbâb-ı fesâdın rü'esâ ve refikâsı bâdiye-yi peymâ-yı teferrük idi. Sebeben olub Boğdan tarafına firâr ve ilticâ ve bundan akdem bu düveliye sitemine masrûf olmak üzere me'mûr olmuş alan 'asâkirin el-ân Karakuya fitnesinin def'îçun bu tarafa îsâl-i iktizâ itmegin Devlet-i 'Âliye'nin zikr efken mukâbelesi Rusya Devleti'nin maslahat-ı mahsûsuna evfak ve infa' 'add ve mülâhaza olunub devlet-i mûmûileyha bir vech-i dilhâh ba'deithâm kâr hutûh şümâr-ı bütâla'a ve efkâr olarak tûrân-i savnînin? tarafından çekülür idi. Ve bu cüz 'î is'âf-ı merâm ile ucûz kurtulmak lâzım gelecegi akreb-i melhûzâtndan iken cemî' efrâd-ı rûsûyenin hâsseten lâzimesi ve melei-i sâ'ireden mâbetü'l-ımtiyâzı kâbilinden olan sâye-yi kibir ve nuhuvvetden nâşî bu cân-ı semtire vâkî'-ı tafsîlî ma'lûm-ı bâlat vak'ası cilve nümâ-yı mu'rrız-ı hudûs olub ânın gayr-i münkasımında hey'et-i usûl-i 'Osmânî'nin inkılâb ve tebdiline bâ'is ve 'illet ve Rusyalular vak'a-yı merkûmeyi üzerlerinden âtub Ukrânya Memleketi'nden sâkin 'ilm efrâz bagy ve 'isyân olan rûstây ve hiyâdiye-i tâyifesine 'azz ve haml itmege çalışmışlar isede yine mücerred Karak Tâyifesinin 'illet ve sanî'i idigi resîde-yi rütbe-yi yakîn ve sıhhat olmuşdur. Ve eger 'özü-i lengî ve vâhî kâbilinden ma'dûd işbu i'tizârları kulûb-i müslimîne istîlâ itmiş olan tevehhüş ve dehşetden evvelce îsrâd olunmak memleke olaydı mukârin-ı hüsn-i kabûl ve i'tinâ olmak iktizâ idecegi aaleb-i muhtemâlâtından idi. Ahirü'l-emr bu isnâda usûl-i istihkâk ve selâhiyyet ve kavâ'id-i i'tidâl ve hakkâniyet icrâ idemedigi mâr-ı cebr ve haşyetden hayr-i mahsûs geldiği âşikârdır. Vükelâ-yı Devlet-i 'Âliye bi'l-âhere mestûr-ı istîlâsı evvelden müsemmem bir sebep ta'arrüz nikâmında kâ'im olduğın 'add ve şümâr ve karîben rusyaluları sâbıkdânın ötresinde meşâhire eylemek aalebü'l-ıhtimâl olduğın mülâhaz ve ezkâr eylediklerinde cevrenden akdem kendülerine ifâde olunmuş olan bi'l-cümle tergîbât-ı düstâne ve sevbihât-ı şedîdeyi musâ'âne vech üzere 'adem-i esfâ ve kabûlde derkâr

25-a

olan sebâtve teftârâdı ve tesâmüh ve gaflet-i zemîmelerindennâşî ne-kemûne-yi muvakka‘-ı hater giriftâr oldukların fehm ve inkâli ve derece-yi dehşet ve irni‘âbları vâsıl-ı sermenzil-ı kemal olmagla derhâl hâssa-yi Devlet-i ‘Âliyenin düvel-i sâyireden efzûn-ı mâlik olduğu esbâb-ı lazımen nâma‘dûdenin ve fert-i digerini şebbet ve zimâm idâre-yi umûri erbâb-ı ‘adl ve fazîlet ve sâhib-ı tedbîr ve mahâret-i zevâtın dest-i liyâkatlarına muhavvel olduğu sûretde her mâddenin ‘uhdesinden zarr-ı vech-i kâdir olduğunu mübîn olan bir tâkım tedârikât-ı bîgâneye ve mühimmât-ı melânihâye-yi seferiyenin tehiyyesine muhayyer-i ‘akl alacak vech üzere izhâr-ı sûret-i müsâre‘at ve imti‘âcil eylemişlerdir. Ve mazunne-yi tahattî ve iknihâm olan su‘ur-i islâmiyenin tedârik-i vesâ‘il-i emniyetine hasr-ı âsâr-o tayakkuz ve intibâh-ı kanâ‘at itmeyüb bilki ‘adem-i kabûl-i Rusya Devletiyle fesh-i sulha mûris-ı hak ve selâhiyet olacak bir istid‘ânın tahsîs ve ta‘yini ricâl-i mûmâileyhimin mûntehâ-yı ser ve mânî olmagla Re‘is-i küttâb efendi hazretleri mûmâileyhânın imt^nede mukîm elçiyi da‘vet ve vâferîzikre ve mükâlmeden sonra Rusya Devleti bundan akdem Leh içine ‘ale‘l-‘amiyâ her nekarad idhâl itmiş odığı ‘askerî ve arayise cümlesini bilâ tavsîf ve tevakkuf gîriye celb ve i‘âdeye müsâde‘et itmedikçe Devlet-i ‘Âliye ile olan mebânî-yi sulh ve silâh müstakir ve pâyidâr olmayacağını serâhe-yi beyân ve insâ‘ât eylemiştir. Ve ricâl-ı müşârünileyhim tarafından işbu ‘ahz-ı mâfi‘z-zamîr esnâsında meşhûr olan kemâl-i ‘anef ve şiddet ve gâyet nefr ve hiddet ve husûsen olûfendnîz ve techîz ve istikâline sâ‘î ve mevâtib oldukları mâlîzme-yi seferiyyenin âram-ı kelimâsı Devlet-i ‘Âliye’nin iddi‘â fermûndan bir türlü vâz geçmeyib lâyıkı üzere tersiye olunmak matlâbı idiken delîl-i lâmi‘ olmuş isede Rusya Devleti bur güne havâl-ı kûş i‘tibâr itmeyüb Leh içine iblâhını müsted‘î levlâ-yı bi‘l-cümle mevâd-ı zihniye-yi tesviye ve ihtimâm ya‘nî Leh cumhûri bütün bütün tavk-ı ra‘iyyete kerden-i dade-yi intiyâd-ı tâm olmadıkça leh içinde ‘askerini ihrâc niyetinde olmadığını iş‘âr kasriyyât-ı müte‘allibâne ve ef‘al-ı gasb ve ihtilâsına ta‘yîn-ı hadd ve encâm itmiyân böyle bir hareket pur ferîb ve mükeyyidet-i Devlet-i ‘Âliye’nin iltimâsına is‘âf ve müsâ‘edededen resmen bir sûret-i a‘râz ve imtinâ‘

25-b

idigen dimek nefir-i vech üzere tefsir ve ta'bir olunamayub 'akibet-i kar- Devlet-i 'Aliye muntehay-yi melce' ve ikmal ve sebep-i vikaye- namus ve san- devleti olabilecek shaki-yi ihtiyara 'azm ve karar eyledigine binen Rusya Devleti'nin iclisi huzur-i sadr- a'zamîye da'vet ve mukaddima tahrîren virdigi cevabin mazmununu lisânen dahi tasdik ve te'kid ve bari-yi imhâzûziyet olacak bir cerh ve ta'dilin edna- umid ve emelini sest sev-yi sabun kunut eylemekle ba-emr-i humâyuna yed-yi kilya kaldirilib cem'-1 sefaret takimiyle sa'en esir-i devlet gibi habis ve tevfik itdirilmisdir. Devlet-i 'Aliye'nin bu güne tavr ve ma'ilesi rusyalu üzerine tasmirha-yi azade tacdâri olan i'lan-1 harbin mukaddimesi olub nam Rusya elcesinin muktelâcisindan çend ruz murûrunda dahi bu bâbda sarây-1 humâyunda 'akd-1 evzan âncümle meşveret-i âmmeye fesh-i sulh karari cümleye iş'a ve iş'ar olundukdansonra gerek vakt-1 şiname emniyet-i serhadat-1 islamiyenin resanini istihsal ve gerek evvel-i baharda kemal-i şevket-i vefr ve kesb-i ganayim-i mazarrat ve zafer niyetiyle sefer-i humâyunun tedarikat-1 hazinesini istikmal-i emrinde asar-1 ikdam ve gayret ve celadet-i mütezâ'if ve ducendân oldigi nümâyân ve eger tahsil-i destmâye-yi egâlibiyet-i mucerred kuvva-yi 'askeriye ve esbab-1 seferiyenin ve fert ve kesrete mevkuf olur. Hulâsa-yi ol bedi-yi lamuhale nesim-i farz ve nusret tahammülü't-tarikin olmayub canib-i islamiyana ve zan olmak iktiza idecegi müstebân ve cenk ve mukateleyle lazib ve lazim ve tehavi-yi esfare labudde ve mühim olan hezâyil ve 'asâkir ve mühimmât ve top ve zehâ'ir bi'l-fe' ma bilig-1 Devlet-i Seniyye'den mevcur ve merhur isede lakin fi'l-asl ma'lumât ve ticaret-1 'askeriyeye vakif ve asina olucak ve sergerdelerden mahrûmiyeti derkar idigi müstefin 'addü'l-beyandır. Ma'mâfih Rusya devleti gerek Prusya ve memleketinde mu'âhiren vuku bulan cenk ve cidâlde ve gerek Leh içinde fesadât ve tesammât nefiyesinden nâşî hâric-1 ez had ve şumâr-1 bezl ve infak idildigi nukud ve fezâyile sebebiyle emval-1 hayriyesine tedennî ve noksân küllî tertib eylediginden Saltanat-1 'Osmâniye gibi bir devlet mesâhib-i miknet 'aleyhinde tasaddisine mecbur bulunduğı bir muharebe-yi taknefersânın masarif-1 külliyesine çok müddet kifâyet idecek kadar

26-a

tarafa hâlî ve kuvvet-i mâlî olmadığını melhûz olmağa tâyife-yi ehl-i islâm bu def‘a merkez-i sâbit ve musâberetde pâbercâsrâr ve devâm oldukları sûretde dûçâr-ı inhizâm olurlarsa bile devlet-i mûmâ ileyhânın enef-i ‘add ve istikbârını kesr ve irgâm ile muktezâyü’l-merâm olacakları akreb-i ihtimâldir. İşte usûl-i maslahat-ı me’mûriyetim ve mâbetü’l-ihtisâr endîşe ve fikretim olan mevâdın sâdece serd ve beyânı ve işbu sefâretten infikâgım hengâmında ahvâl ve umûr-i Devlet-i ‘Âliye’nin hibe’ât-ı hakîkesi ‘alâ ve tîretü’l-icbâl-i bi’l-ahsen ketb ve imlâl olunmuşdur. Ve mü’ehhiren cilveger-i mensa-i hudûs olan inkılâbât-ı müteberrikenin zerre mikdârı şeref vukû‘ını müşâgend ve hümmet ve kârgüzâr-i lagme haml ve isnâd itmeyüb bilki bu ni‘met-i gayr-i müterakkibe muktezâ-yı vakt ve hâlin ‘amel ve eseri olub levâzım-ı şükrânı mahzâ cemî‘-i vukû‘âtın esbâbını inşâ ve ihtirâ‘a kâdir hazret-i zü’l-celâlin takdîr-i ilâhiyesine vâcibü’l-edâ idigi tâhir ve runümâ ve ‘âkibetü’l-emr Devlet-i ‘Âliye Rusya Devleti’nin menâfî-yi kavâ‘id-i merhamet ve aşifan olarak mütesaddî-yi ictisâr olduğunu âsar-ı cebr ve hesâd ve etvâr-ı ‘özü ve izrâra supurkeş-i müdâfa‘a ve mûmâne‘et ve ahz-ı intikâm ve sâre-yi dâmen-i dermeyân-ı müsâre‘et olmak tarafına mücerred ve hay ve ilhâm-i rabbânî sâbık ve rehnümâ idigi bâhir ve düveydâdır. Cânib-i nesakım ve kakhâr-ı kâti‘ü’l-‘urûk-ı zulme ve sabâbire olan samsâm-ı berrân-ı te‘yidât-ı samedâniyesini dest-i zen-i şemîr-i intikâm olan Devlet-i ‘Âliye’nin bâzû-yi celâdet rüşhâmetine teslîm-i birle işbu devlet-i mefrûdeyi hayta-yı hakkâniyet ve i‘tirân-ı masr ve tazâyık nisbetiyle kahr ve tedbîr vecîhe-yi a‘ceb mukâbiresini tertîb ve ta‘fîr için derkâr olan mesâ‘î-yi cümlesine yâver ve destgîr ola. Amîk-i esnâ-yı me’mûriyetimde zuhûrda kılân ‘ivâdîy ve ‘avâyik sebebiyle keremiyet-ı gayret ve samimiyetime ve te‘emmünü’l-evkât ‘ârıza-yı kesl ve fütûr-i tarîk itmegine cenâb-ı haşmetlülere müsteşiriyle ve vükelâ-yı devletleri tarafından ümîdvâr-ı selâhiyyet olduğım insâf ve ‘adâlet-ı sâmiyeleri erzâmı buyurulmak ricâ ve istihâmına cesâret olunur. Ve işbu emr-i hasîmin tanzîmi mübâşiretine tarafından nâmzed me’mûriyet olduğumda rutbe-yi te‘essür ve su‘ûbiyetini gereği gibi fehm ve teyakkin eyledigim müsteşâr-ı mûmâileyh beyin yediyüz altmış altı senesi mayısın yirmialtıncı târihiyle mü’errih mahsûsen tahrî ve irsâl eyledigim cevânibândan

26-b

müsned ve ‘ayân ve olhilâlde her ne kadar temşiyet ve tesviyesi husûsunda tesviyesi husûsunda ümîd ve emelim gâyet kalîl olub başa çıkması beyâgî derece-yi istihâleyi kesb eylediği melhûz olmuş ise de mu’ahhar cünbüşnümâ cümlegâh-ı zuhûr olan isti‘dâd-ı seferiyenin tahmini ülfâ ve tenmiye ve akâviye gıce ve gündüz cân ve bâş ile çalışdığım bihayli ve nümâyândır. Ve semend-i gayretime ‘ahz-ı evzân müzmâr-ı müsâbıkatta merre-yi ba‘de’l-uhrâ müsâdif olduğım sonra ‘avâyik ve muvâne‘a-yi destber-i dilîrâne ile gâlib olarak habliyûn hayli icâle-yi eşbrîz-ı himmet ve sebât idüb aherü’l-emr cânib-i haşme me‘âblarının ve vükelâ-yı devletlerinin mâbetü’l-ihstâs ‘âkibet endîşesi ve efkârları olan müntehâ-yı maksure-yi kademnihâde-yi vusûl oldukta nâsibe-yi hâlî envâr-ı mehâs şemâ’il ve fezâ’il ile mütelânı ve hasr-ı a‘mâli me‘ârif ve haşyâti sebe-i tezâbid işnihârı olan bir halefin dûş-i himmet ve istihâline idâme-yi mühâm-ı me‘mûrînem nakl ve tahammül olduğımı be-gâyet bâ‘is memnûniyet-i dürûn ve merkûm halefimin bundan böyle tedbîr ve mahâreti husûl-i merâm ile müsekkîyü’l-hitâm olarak cenâb-ı haşmetlülerinin nefîcetü’l-niyetimce olan münevviyât-ı sâ’irelerine müfîd olacak mertebede a‘amâl-i cenk ve silahın nesviyesi emrinde bi’z-zât bir nüfûza i‘tilâ iktisâbına muvafık olması ifsa‘ı temenniyyât-ı bâl safâ mukarrûnumla ve işbu nüfûzun tahsîl-ı zikri âtî mâddeler için bir olkadar dahi sakîmine ragbet ve temennî idigi bedîhiyât-ı umûrundandır. Evvelen ehl-i islâma tâyifesi temâşâgâh-ı cenk ve peykâri Leh içinde durmak niyetinde oldukları melhûz olmagla Rusya Devleti’nin kemâl-i gadr ve cevri sebebiyle merîz ve dilrîş olan derdmend-i lehlülere tedbîr itmekde oldukları ‘ilâc ve devâ mübtelâ olmuş oldukları dâ’-i cânhıraş kadar mü’ezzî ve mühellik olmasın deyu be-gâyet havf ve telâş olunub cünûd-i İslâmiye’nin dahi ‘adem-i itâ‘at ve ta‘lîmi ve bi’n-nefs kendü memleketlerine bile îsâl idegeldikleri bagmâ ve gâret ve hisâret ma‘lûm-ı ‘âlemiyân olduğına mebnî güzergâh-ı leşker-i İslâmiyân olacak Leh memâliki ne derelerde pâmâl-ı muzâr ve ziyân olacağı mücrim ve ‘âyândır. Sâniyen Devlet-i ‘Âliye muhârebe-yi hâzıraya zarûrî ve nâcâr olarak tasaddî ve ibtidâr eyledigine binâ’en şâhid-ı zafer ve nusret kendü cânibinde ruhsâre nümâ-yi meyl ve ragbet almadığı sûretde ahâlîl Leh’in tamâmiyet-i hukûk ve ber teslimiyetliir tekrâren takrîr ve te’yîd ve isbât-i ârâşiy ve istirahatlerini tahkîk ve te’kîd için o nikâb-ı gülfet ve zahmetden

27-a

ihtisâb iderek evvel be-evvel tarafına ‘arz olunacak tekâlîf-ı sulhi serbâb-ı muhârebeye ni‘me’l-vasîl ittihâz idecegi ba‘îdü ‘ale’l-ihtimâl olmadıgından başka mukâsime-yi hatt-ı Leh mâddesi dahi devletin muhâribiyetin meyânında temhîsâ-ı kabâle-yi tesâlih ve iltiyâm olmak mümkün ve mensûr ve mâ-tekaddümedenberü Rusya Devleti’nin menâfi‘-i mahsûsasına gayr-i teşükkülî merî ve müşâhid olan İngiltere Devleti ıslâh-ı zâtü’l-beyn ve sâ’ilini tahiyye ve ihzâr ve umûr-i hayrının husûline vâsıta ve ‘illet olmak bahânesiyle iddi‘â-yı şeref ve iftihâr husûsunda ednâ-yı kusûr ve tesâmühî tecvîz itmeyecegi me‘mûl ve muntazırdı. Anga zıkr ve ifâdesine ictirâ olunan mütâla‘ât ve efkâr her nekadâr tahakkuk sûretin kesb işmemiş vukû‘at-ı melhûzadan ise de mütekallid mühâm-ı sefâret olacak kimesnenin usûl-ı himmed ve dikkati ve mâdde-yi müstakille-i durûnını ve basîreti olmaga âheri ve çesbân idigi vâreste-i kayd beyânıdır. Devlet-i ‘Âliye Leh hıttasının hâl-i hürriyet ve serbestiyetini vikâye ve tevtît ve âher bir devleti fetek ve rutek umûr-i dâhiliye-yi cumhûrda ‘alâ cevhu’l-istibdâd-ı müdâhele idecek rutbede üzerine ihtilâs-ı nüfûz ve tekallübden men‘ ve def‘ itmek husûsi ahkz-ı umûr-i la dünnesinden iken bu def‘a böyle zî kıyme ve nâfi‘ bir maslahatın dekâyik ve hakâyikına tahsîl-i ‘usûr ve ittılâ‘ ve sarf-ı dikkat ve i‘tinâda meşhûr olan te‘ennî ve bitâ’eti hayret efzâ-yı cümle-yi enâm olur mevâd-ı gayriyeden ise de ancak bu asırda mütesellim a‘na-yı hükümet olan ricâl-ı Devlet-i Seniyye’nin ba‘zısına bi-hakkin imnân ve ithâm olunan tefsîr-i himmet ve tama‘ ve habâset misillu ahlâk-ı zemîmeye ta‘mîk-i inzâr ve be-tahsîs-i tâyife-yi islâmîye ile düvel-i nasârânın tasavvurât-ı mülkiyeleri beyninde derkâr olan tefâvüt ve bilinüb külliyye imâle-yi efkâr olunsa ve Leh ve istigrâb-ı meleh vech-i mündefi‘ olmak iktisâ idigi bî irtiyâbdır. Ve bi’l-cümle düvel-i Avrupa’nın dâ’imî intibâh ve yakzân ve belki ebedî ıztırâb ve helecân üzere olmalarını mûcib ve Avrupa’nın ber nihâyetinde âtılan tefennükün sedâsı ânîde gâyet âhirasına mün‘akis olmasını mestûcib olan muvâzene-yi usûl-yi tâyife-yi islâmîyenin muhayyer ‘kûli idigi tâhir ve âşikâr ve tâyife-yi mûmâileyhâ dâ’ire-yi memâlik ve im‘alarında hûd-i buhûr-i mütehayyir ve münhasır ve hâsseten kendülerine ‘âyid umûr ve mesâlahayı dâhil ve ta‘arruz kâsında olanların münevviyât ve mürûmatını hedef-i husûle-yi isâbetden def‘ ve durû‘a sâlih-i esbâb-ı lâzımanın istihzârına kuvvâ-yı mahsûse-yi dâhiyeleri dâ’imâ

27-b

kifâyet ve vefâ ider olduğu cürm ve i'tikâatda mesâr olmalarıyla menâ fi'-i nisbeye ta'bîriyle mübeyyinâda müte'ârif olan kâ'ide-yi vâcibü'l-i'tinâyâ 'atf-ı rûy-i i'tibâr ve mürâ'âteden vazîfeleri olmayacak mertebede kuvvet-ı kâmile sâhibi oldukları ile 'add ve şümâr eyledikleri bâhir ve nümûdâr ve bu güne muhâkeme ve mütâla'aları kavâyim-ı şer' iyel te'ekküd-ı bâb-ı metânet ve şeref olub milel-i nasârânın umûr ve ahvâline şiddet-i müşâreket ve mümdâheleleri menhî ve memnû' ve mesâlih oldukları ber devlet tarafından nuss-i 'ahidnâmeye resmen ve 'alâniyeten muhâlif ve münâkız bir hâlet sudûr itmediği sûrette üzerine i'lân sefer vukû'ı nâmeşrû' idigi hakâyık-ı âşınâ-yı usûl-i dîniyye-yi islâmiyâne celâ ve bedîdârdır. Ve tâ'ife-yi 'Osmâniyenin maşakkâtü'l-envâr şerî'atlarından iktibâs idgeldikleri mahzûrât-ı şer'iyye bi'd-defe'ât i'zâr-ı vâhiyye ve mâlâyâ'nî kabilinden 'add olunub şevketlü pâdişâh-ı Âl-ı 'Osmân Hazretleri emrvârde-yi nâmahdûdesi kânûn ve şeri'ât makâmına kâ'im bir hâkim-i mutlak oldukları hayâl-ı fâsîdîne mebnî i'lân-ı harb ve sefer mahzên menûta-yı irâde-yi şehriyârî idigine rızâen i'timâd olunur virmişdir. Hâlbuki selâtîn-ı 'azâm hazretnâ-yı mütekılâl ve hukûmet-ı matlagaları husûsî usûl-i nizâm-ı millet beyzâya münâfî olub lâ muhâl eskiden bir i'tikâd-ı bâtıl olduğına şübhe yokdur. Havâkîn-i İslâmiye'nin fi'l-hakîka kuvvet ve iktidârları ve fîr ve ferâvân ve yekrâd-ı miknet ve istibdâdları 'azl ve nasb ve tensîk-ı umûr-i külliye cüz'iyye-yi 'ibâd ve edillinde mutlakü'l-'inâm olub sarâ-yı hümâyûnun müştemil olduğu hazâyîn ve defâyin vech-i hâne ve mehâzinin mecmû'-i taht-ı zabt ve tasarruf-i mülûkanelerine dâhil ve 'umûmen millet ve 'ümme-ı muhammedyân zillüllah fi'l-art 'ünvâniyle kendülerine serfürû bir hisse-yi inkıyâd-ı bî pâyân ve 'ale'l-'amiyâ din-i mübîn ve şer'-i müstebînin emr ve nehî-ı sarîh olmadığı mevâdın cümlesine emr ve irâde-yi hümâyûnları kâ'im olageldiği umûr-i müslimeden isede ancak zümre-yi vücûh ve a'yân-ı devletin ve husûsen helâl-i mesâ'il-ı şer'iyye ve hâdis-i usûl ve kavânîn-i dîniyye olmak melâbisesiyle kâffe-yi husûsât ve tashîhât-ı şeri'ât-ı garâyê tatbîk-i birle redd ve kabûlîtdirmege hakdar olan tarîka-yı 'ulemâ-yı a'lâmın inzimâm-i re'y ve rızâlarına masûn 'elletü'l-ihtiyâc olacak kadar dâ're-yi vasi' ve istiklâl hasrvâneleri fesîhü'l-inmâ olmadığı teslîmgerde idfâyik şinâsân usûl-i 'Osmâniyedendir. Selâtîn-i müşârunileyhim kuvvet-i istibdâdlarını hasr ve tahdîde mütecâmid olan 'ulemâ zümresinin bu kadar nüfûz ve ta'allî kesb eylemelerine cevâz ve ruhsat buyurdıkları egerçe bâdî-yi nazarda mevâdî-yi ta'accub ve istigrâb

28-a

olub lakin dîn ve şerî'at davhâ-yı saltanat-ı 'Osmâniye'nin ibtidâ-yı zuhûrda bir vizîne ve neşv ve numâ ve bekâsına 'illet-i müstakille olub zamân-ı sâbık ve lâ hakda cedd-i hükûmet ve irâdenin rûh ve cânı müşâbesinde olmak iktizâ idigine sarf-ı nazar im'ân emâsine-yi hayret ve isti'câb bir taraf ve ma'dûm olacağı bî iştibâhdır. Ma'amâfih selâtîn-ı Âl-i 'Osmân hazerâtı garîmet-ı mülûkânelerinde isrâr buyurdıkları sûretde 'ulemânın re'y ve rızâları mülhak olmayarak îkâd-ı nevâryir-i cenk ve kıtâle kâdir ve hâmi'î-i hazâyin ve mahârete mutasarrıf-ı bi'l-iştibdâd olmalarıyla ocaklu nâmiyle müstehir-i icnâs-ı 'askeriyeyi kendü taraflarına celb ve imâle ve hemdestî-yi tevâfuklarına tahsîl-ı tahakkuk ve emniyete destres ve zaferyâb olurlarıyla emr ve fermân-i hümâyûnların tenfîz ve icrâsına bir nesne-yi mâni' ve hâciz olmayacağı zâhirdir. Fe'emmâ ahvâl-i kârzâr müstetbî' nâkâmı ve inkisâr olduğu takdirine nâhidâ-yı geştî-yi diyânet olan 'ulemâ-yı fehâmın fakat yed-i mü'eyyed idârelerine müsellek sekân-ı tedyîn ve ta'assuba selâtîn-in müşârünileyhim mâlik olmadıklarından nâşî ve cihâd-ı fî sebîlillah 'unvâniyle masnûn bir muhârebe-yi dîniyede izâ'at-ı re'sül'l-mâl hayât ve cân iden kâffe-yi mücâhidîn-i dîne 'alâ vechü't-tahkîk mev'ûd ve mübeşşir olan tâc-ı şehâdet yalnız emr ve irâde-yi şehriyâriyle işti'âl yâfte olan mekâtilde katl ve helâk-i evzân-ı müslimînin pîrâye-ye ser mücâzât ve mükâfâtları olmadığına binâ'en kalûb 'ibâd ve 'asâkirîne îdâ' ve ilkâya sa'îdâr oldukları cevher-i keremiyet ve gayret derhâl methûl-i gazab ve 'adâvet olub mukaddimât-ı tasviyât-ı cevrâneleri oranın hilâfetden hal' ve eb'âdlarını menbîc olacağından kat'en eşkâl ve iştibâh yokdur. Dîn-i mübîn-i İslâmiyânda cenk ve sefer îkâ'ını nasîb ve ta'yir ider ba'zı 'ilel ve a'zâr-ı şer'iyeye derkâr ise de hall ve 'akd-i umûr-i saltanata ma'mûr-i erkân ve risâl-i devlet dahi nizâm-ı hâl ve iyâliş bi'l-lerzîne bir himmetden ve ihlâl olmak vâhimesiyle muhârebe vukû'undan be-gâyet-ı metehassis ve tersân olub men' ve indifâ'ını muktezâ nice esbâb-ı kaviye îcâdına mecdur sâ'î olmakdan hâlî degildir. Devlet-i 'Osmâniye be'ayniha terbiye-yi itfâl husûsunda taksîr-ı tedbîr himmeti Müslim 'âlemiyân olan râbita-yı hevânâşinâsa müdânî ve meşâkil olub evlâdı kâbilinden olan zîr-i destân ve 'ibâdiyetin gayret ve hamiyet ve hubb-i vatan misillu cevâhir-i zîkıymet ile mütezeyyin ve ârâste olmadıkları mahzen kavânîn ve intizâmât-ı dâhiliyesinin noksân ve kusûrundan neş'et ider bir hâlet idigi celâ ve 'iyân ve erkân ve vükelâ-yı devletden beri

28-b

devletden beri tahsîl-ı bezâ'a-yı âferîn ve memdûhiyet dâ'iyesiyle ibrâz-ı hıdemât-ı celîle ve izhâr-ı mü'esser cemîlesi her nekadar sarf-ı say'-i belîg idrâkinde bir oldkadar dahi nişân-ı nîr makad ve husûmet ve amâc-ı handın ve felâket olub icrâidegeldiği celâyil-i âsâr ber vech-i mu'tâd-ı karîn-i a'aşâ ve i'tibâr kılınmıyarak men' ve müdâfa'asından 'âciz olduğu ba'zı vakâyi' ve haymenin hudûsiçün ekseriyâ mes'ûl ve mu'âtib olageldiği bedîhî ve nümâyândır. Müttekâ pîrâ-yı vekâlet-ı kübrâ olan sadr-ı a'zamlardan bire me'mûr—i sipehsalârî-yi leşker ve 'umûmen ordû-yi hümâyûn tasarruf ve rehber ile 'âzim-i cenk ve sefer oldıkda kuvvet-i tâli'i ihtibâb-i ganâyim-i feth ve zaferde müsâ'id-i veya der olsa erkân ve a'yân-ı devletin 'alâka-yı fu'âd ve ihtisâsı füzûnî-yi iktidâr ve agterâbına vesîle olmak havf ve vâhimesi hakkında mûcib-i zarar ve ziyân ve tahsîl-i nâm ve şânî 'aleyhine râci' olmagla 'azl ve tefrîb nâgehan ile mazhar-ı tekîl ve 'itâb-i bî yâyân ve uûr-i me'mûresinde muktezâ-yı baht ve nâşî 'adem-i necâh-ı merâm ile dûçûr habîs ve hüsrân olduğu sûretde ekseriye tertîb-i cezâ ile eşedd-i 'ukûbete şâyân ve eger hakkında efendisinin sû'-yi zannı zâhir ve 'ayân ve hilâfe sâ'y-ı bi'l-fâd olan a'dasının nesâlikilerinden mecrûhü'l-cenâb olmazdan evvel ve şöhret ve i'tibâr-i hâtiresi ve mesnûh ve hıdemât-ı meşkûre ve mebrûresi iyel ma'en mütevârî sarîh-i nisyân olub emvâl ve eşyâsı cânib-ı mîrîden zabt ve mesâdde-yi birle 'ömr ve hayâtında şurta-yı sa'y ve hamiyetle telâtüm-i emvâc-i fakr ve fâkdan dihâyân-ı halâs ve fi'l-cümle kenâregîr tarafa ve imni'aş onal evlâd ve 'iyânı tekrâr garîk lece-yi müzâyike ve iftikâr ve bekâ-yı şürût ve kuvvetleri vakt ve zamaniyle Devlet-i Âliyeye dâ'î-yi su'-yi zan ve iztırâb olabilecek metmûl ve zî kudret handânların sernümâ-yı sâhhe-yi vücûd olub rîşedâr-ı meydân devâm ve istikrâr olmalarına çendân irâr ve ruhsat gösterülmek usûl-ı nizâmât-ı mülkiye 'Osmâniye'den olmagla erkân-ı devletden birinin sumû-i kadr-i i'tibârı ve 'ulv-i menzilet ve iştihârı evlâd ve esfâdının mâ'il-i rüteb ve münâsib olmaga mâni ve mezâhim ber sebep-ı kâffî 'add ve şümâr olunageldiği müstagin 'ani'l-iş'ârdır. Ashâb-ı münâsib-i 'ilmiye ise be-hubbü't-tarîk bu göne zulem ve i'tisâfdan masnûnü's-sâhe olub mâl ve menâl ve cân

29-a

ve hayatları irâde ve ihtiyâr-ı şehriyârîye vâbeste ve merbût olmayarak töhmetleri zuhûrunda fakat nefî ve iclâ ile kûşuhâl ve ta'zîr olundukları mete'ayyin ve tarîkat-ı ilmiyeden ihrâc ve eb'âdlarını muktezâ-yı me'âsim ve kebâyiri sâdır olduğu yine hemtarîklerinin ma'rifetiyle berât-i i'tibârları mahv ve terkîn ve bu veche giriftâr pençe-yi siyâset-ı pâdişâha 'adl âyin olageldikleri emr-i beyndir. Ancak zümre-yi 'ulemâ beyninde ahadehumâ âherin ma'âvenet ve himâyetine muhtâc olmadan zevât-ı 'iffet-i âyân-ı gâyât-ı kalîl olmak hasebiyle her kes hemtarîkinin be'âbet ve mesâlibini dil-i 'afv ve sefeh ile setr ve ih'aba muzattır olduğundan nâşî bâlâda bast ve imlâ olunan emsâlin te'âkib-i zuhûrun ve hudûsî-yi mehûza iken pek nâdirü'l-vukû' olmak lâzım geldiği tâhir ve 'adem-i te'diyet ve mu'âkebe sebebiyle erbâb-ı tarîkat-ı 'ilmiyenin hırs ve tama'ı ve fesâd-ı hulukatı ne rütbeye mevsûl olduğunu 'akl-ı beşerî fehm ve ta'akkülden 'âciz ve kâsır idigi bâhirdir. Ânifen makâm-ı sadâkat-ı 'uzamânın hal ve hey'etine dâ'ir serd ve beyân olunan keyfiyyât rütbe-yi zîrînde olan sâ'ir vükelâ-yı Devlet-i 'Âliye'nin ve 'umûmen erbâb-ı münâsib-i mülkiye ve dâhiliyenin cümlesine vârid ve hasb-i hâllerine muvâfık olûb husûsen mansıplarında devâm ve bekâları nâ-ma'lûm ve 'ahd-ı garîbde ihtimâl-ı 'ahz ve inkisâlleri maznûn ve müvehhem olmagla fevâyd-ı mahsûsalarını devletin menâ fi'ine be-resîh ve takdîm ve kemâl-i hırs ve veli' ve sefâhetlerini istîfâ ve gerek terfî-i pâyelerine mu'ayyen ve zahîr olacak esbâb-ı zî kudret istihsâs ve peydâ eylemek için idhâr-ı nukûd ve dirâhîme-yi saf mâ-hasıl endîşe ve efkâr idegeldikleri eşkâr ve hengâm-ı hazırda vakt-ı seferin 'aks oladan mansıplarının vâridâtı kesîr-i der seyr ve mesârifî ma'tedil ve mutavassıt ve ocaklu ile 'ulemâ tâyifesinin mâ'adesını câmi'-i ricâl nâmiyle şehîr-i bi'l-cümle vükelâ-yı devletin şerrî ve kanalları vakt-ı muhârebede i'âne-yi mâliye ve 'askeriyesi matlûb olan mâlikâne ve ze'âmet ve tîmâr ve mukâti'âtın hâsulât ve vâridâtına peyveste ve mertebet olduğu celî ve nümûdâr isede ancak musâlaha-yı müdîrenin istibbâ' idigi âsâr-ı zevk ve safâ ma'haz-i îrâd olan irâhatı merkûmenin ashâbını bir derecede tefyiz virhâ eylemiştir ki mutasarrıfîn-i mûmâileyhim mârû'z-zikr deyrinin ve mukâtavâtın nizâm-ı evveli ve vaz-ı asliyesine mugâyir ve münâkız olarak hengâm-ı zarûretde sarf ve a'mâl olunmak için

29-b

hıfzi lâzım ve lâbud olan nukûd ve dinânîyîr-i zevkiyât ve mâlâyâ'nîye masrifâne-yi bezl ve îşâr eyledikleri rûnümûn ve îrâdât-ı mukneteleri isrâf ve sefâhetlerine kifâyet ve vefâ itmediginden nâşî mustagrak-ı envâ'-ı düyûn ve'l-hâle hedde gerek ze'âmât ve verilmeklerinin vus'at ve tahammülüne göre kendülerinden maglûb-ı nefrât-ı 'adâdîle sefere 'azîmet ve gerek kendü levâzım vâhiyelerini istikmâl ve tahiyeye için esbâb-ı lâzımımeden ma'dûd-ı nukûd ve i'tibârdan tehî-yi dest ve mahrûm kalmalarıyla kemâl-ı mertebe iztırâbyâb-ı dürûn ve bu cihetiyle mukâta'ât-ı merkûme dahi des-i zabt ve tasarruflarından nez' ve istirdâd olunmak aglab-ı ihtimâle makrûn olduğu hayate-yi beyân ve ta'rîfden bûrûndur. Binâen 'alâ zâlik mü'ahhiren serzede-yi mu'rîrîz-ı vukû' olan muhârebeden mugabber ve müteneffir olanların hadd ve hesâbı olmayub cenk ve seferi vesîle-yi rik'at ve terakkî-yi mülâhaza ve ittihâz iden kuvâ-yı 'askeriyeden mâ'adâ ve kemâl fakr ve zarûret-i müsîbetlerinden halâs bulmak ve sâ'ilini tedârük ve istihsâl-ı me'mûlünde olan 'avâm-ı mândan başka kusûr-ı hercins ve sıfatın idamları Devlet-i 'Âliye'nin tevessül-i esbâb-ı şerrîden muhârebede derkâr olan mecbûriyetine gâyet kerâhet ve takarrüb ile nâzır ve nigerân oldukları zâhir ve müstebândır. Hulâseten kelâm-ı cânib-i a'dâya remî ve nezl olan sehâm-ı husâm-ı demâ'-i 'adviyle rengîn ve serfürû olmakdan gerüye 'avd ve rücû' itmek mümkün olmadığı akreb-ı melhûzâtndan oldukdan sonra hâlâ züyûr efzâ ve mâdde-yi hukümet olan vükelâ-yı Devlet-i 'Âliye'nin muhârebe-yi hâzıraya dâ'ir netîce-yi pervîzen-i 'akl ve endîşeleri olan efkâr ve mütâla'atın hakîkat-ı 'alâ vechü's-sıhha ve'l-yakîn müttalî' ve vâkıf olmak 'îrûd şüvâr ve belki 'abes ve bî-me'l isede ancak ber madde ve hâdisenin beyân ve tafsîlineleri el-ibtidâr-ı ol mâddenin vukû'unda medhal-i küllîsi olan müdürîn-i umûr ve mesâlihînin zikrinden bahs olunmadıkca emr-i ifâde-yi nâkıs ve nâ-tamâm 'add ve i'tibâr olunageldiği melhûz-i çâgirî olmagla re'sen ve bi'z-zât 'akd-ı rişte-yi ülfet ve muvânete zaferiyât olmak mümkün olmayân zevât-ı kirâmın tercüme-yi hâllerini ta'rîf ve tavsîfe kasrî her nekadar emr-i nâzik isede yine bu kulların tekmîl-i madde ve temâmiyet-i ifâdeye merâ'ati ferîzâ-yı zimmet-i 'ubûdiyet 'add ve şümâr eyledigindennâşî mühimmâ-yı emkine zikr-i âtî vükelâ-yı Devlet-i 'Âliye'nin vasf ve tersîmesine ictisâr olunmuşdur. Hâlen rûnûn efrûz-i mesned olan sadâret-i 'uzemâ olan Mehmed

30-a

Emîn Paşa Hazretleri'nin kemâl-i rüşd ve kıyâset ile müştehir bir vezîr-i müdebbir olduklarında cümle inâm müttetikü'l-keâm olup hattâ mütesâ'id olmuş oldukları müntehâ-yı merâtib-i sâmiye-yi devlete bu kadar ez müddekâ içinde 'alâ cenâhü'l-isti'câl pervâz ve irtikâları ifrât-ı fetânet ve zekâlarında delîl-ı lâmi' idigi cây-ı şekk ve iştibâh degildir. Zîrâ müşârün ileyh Çerkes ticadillerinden birinin ferzend-i ercümendi olup rey'ân-ı şebâblarından pederlerinin meskene-yi sülûk ve tebûn-i tebûm emri ticârete hasr-ı 'akl ve efkâr itmişler iken nebi'aten müsâ'ede-yi vakt ve hâl-i umûr-i ticâreti terk-i birle mektûbcu kalemine duhûllerini îcâb idüb zihn-i vakâr ve ferâset-i tayyibiyeleri muktezâsı üzere serî'an beyne'l-ekfâ sâbıkü'l-hayli meydân imtiyâz ve serfirâzı olarak me'mûr oldukları mektûbcu hulefâsından bi'l-fi'l mektûbî-yi sadr-ı 'âlî rütbe-yi celîlesiyle bekâm ve bu vechle zümre-yi risâl-ı devletden mü'dûdiyette ile muktezâyü'l-merâm olmuşdur. Evvelâ şinâde-yi makâm-ı riyasetde mekîn-i re'isü'l-küttâb efendi hazretleri kibr-i sak ve sâl ve sûret-ı 'ilel-i müveddetü'l-melâl sebebiyle idâre-yi umûresinden 'âciz ve bihâl olmagla mektûbî-yi müşârünileyh imdâd-ı i'ânetlerine me'mûr ve işbu müşâreketde olmerte-yi isbât-ı liyâkât ve istihâl-ı nâ mahsûr eylemişlerdir ki müşârünileyh re'isü'l-küttâb ecell-i sayd-ı 'ikâb-i ecel olduklarında mansab-ı celîlü'l-kadr-i riyâset ile mûmâ ileyh kâmurvâ ve mesrûr ve müddet-i çend mâhe ba'de'l-mürûr şevketlü pâdişâh-ı kadrân hazretlerinin müşârünileyhi şiddet-i tamahhuz ve ihtisâs ile kendülerine mahz ve mensûb kılmaga irâde-yi şahâneleri ta'allük eylediginden nâşî bin yediyüz altmışbeş senesinde hil'at-ı fâhire-yi vüzâret ilbâs ve iksâ ve câh-ı refî' konû'i ihsân ve a'tâsiyle hâyiz-i vek' ve i'tibâr-ı mevfür olunmuşdur. Ve ulukendnir ve şevketlü şehriyâr-ı 'alâ tebâr hazretleri kâffe-yi umûr ve husûsâtî vezîr-i müşârünileyh istişâreden hâlî olmayadan 'âkibetü'l-emr ve redd ev zuhûr kılmış sülb-i şahâneleri olan kerîmeyi muhteremeleri sultan hazretleriyle mâmzed ve nişân ve karâbet-i cehriyeleriyle kadr ve menziletlerini berter ve'l-işân ve 'alâ rivâye hudûset ve erbâ'ine resîde olan serr-i 'azîzelerinin sugrî mâni' olmiyaydı teveccüh-i rütbe-yi 'aliyey-yi sadrî's-sudûr ile mazhar-ı tevkîr ve ta'zîm-ı kirârân buyurmakda mütereddid olmiyacakları aaleb-i ihtimâl idi. Vezîr-i müşârünileyh hazretleri

30-b

Tensîk-i mühâm-i mülkiye ve hâriciyyeye me'mûr oldukları müddet-i kalîl esnâsında İstanislaw Augustos'un tard ve eb'âdı ve ilâ haza'l-ân şâyi' ve ma'lûm olmâmış ba'zı şürûtun Rusya Devleti tarafından metâlibe ve istid'âsı husûslarına 'illet-i müstakille oldukları âşikâr ve müstebân ve envâ'-ı hisâl-ı celîle ve hüsne ve şemâyil-i cemîle ve müstahsine ile mevsûf-i idâre-yi mesâlih-ı devletin tecârüb ve ma'lûmât-ı 'âliyesi müselle-i el-beyân-ı cemîlü't-tavr ve'l-edâ bir vezîr-i karazmâ oldukların kimesnenin inkâra mecâli yogise de lakin bu güne hatûb-i cimsiye ve umûr-i 'azîmenin tavsiye ve tanzîmini mütekallid olan zevât-ı kirâme gâyet mazr ve muhâtara-yı levmi'âbib ve müsâvî-yi magtemesi derkâr idigi a'ter-i efkârda kâffe-yi cihâniyân ve vezîr-i müşârunileyh tavaffuk-i kadr ve ehliyetine ve semmu liyâkat ve menziletine derece-yi ikmâlde magrûr bir zât-ı hodpesend ve horde olmalarıyla onu i'tirâz ve muhâlefete tâb âver-i tahammül olamayub hiddet-i tehavvür ve tehkimâllerinde haşm ve gazab ve kinelerinin hadd ve pâyân olmadığı nümâyândır. Bu cümleyle vezîr-i müşârunileyh tarafından ve te'emmünü'l-evkât-ı bâdî teşekkî ve agberâr-ı bendegî olacak bir hâlet-i na maraziye sudûr itmeyüb bi'l-'aks gerek vakt-ı me'mûriyetimde ve gerek 'azl ve infikâkımdan sonra etvâr-ı necîbâna ve mu'âmele-yi bi'l-cümlelerinden her vechle hoşnûd ve râzı ve şimdiki hâlde bile hak-ı çâgrîye mebzûl ve yed-i refî' buyurulan mehâs-ı teveccühât-ı seniyyeleriyle müftahar ve mebâhî olduğım tahakkuk ve 'ayân isede ancak tâyife-yi ehl-i islâmın muhabbet ve mevâlâtı rivâye-yi bîhâsiyete müşâ'abih olub aşr ve fâyidesi gâyet nâdirü'l-vukû' idigi kendüleriyle tahsîl-i ihtilât ve âşinâyî itmiş kimesneler 'indinde sâbitü's-sıhhadır. Hâlen mesned-i ârâ-yı kethüdâ-yı sadr-ı penâhî olan Ömer Efendi hazretleri sadr-ı a'zâmın mecbûl ve meftûr oldukları şiddet-i şekîme ve hiddet-i tabî'ata mefâyir olarak bârid ve sâkinelikü'l-cânib-i dakîkü'l-efkâr ve gâyet derecede vehâm ve hîle-yi kâr bir zât-i mekâr olub makâm-ı kethüdâyîde mekîn oldukları dört seneye karîb müddetden berü umûr ve mesâlih-i devletde iktisâb-ı sermâye-yi mülke ve mahâret ve usûl cihetiyle sulh ve silâh-ı şakînin gayr-ı tekellûf ve tarfdârî iken şevketlü Âl-i 'Osmân pâdişâhı hazretlerinin Rusyalu cânibinden müşâhede eyledikleri

31-a

âsar-ı tahkîr ve izdirâdan sîne-yi sûz-i haşm ve gazab olub ahz-ı intikâm ‘azm ve te’inde olduklarını derk ve ihsâs iyledikleri gibi usûl-ı ‘atîkesinden bi-lâ terdirin keff-i yed ve firgât ve münevviyât-ı harbiyeye hâmil ve gayet ve keremiyet isbâtına sarf-ı hall-i himmet ve müsâra‘at eylediklerindennâşî zümre-yi vükelâ-yı kadîmenin bir geşte ve târ u mâr olmalarını mûcib-i tûfân nâgâhzuhûrdan halâs ve necât-ı birle mesnedinde kesb-i takarrür ve istîfâ ve a‘mâl eydikleri musanni‘ât-ı hafiye ve letâyifü’l-hayal vâsıtasıyla mensâb-i vâlâyı riyâseti edâ-yı hizmet lâzım buzâ‘a-yı ehliyet ve liyâkatdan muhrûm ve ‘adem-i kifâyet ve kâbiliyetini setrâ için mu‘âvenetlerine eşedd-i ihtiyâcla muhtâc olan zevâtdan birine tevcîh itdirmekle umûr-i Devlet-i ‘Âliye’den tahsîl-i mezîd-i nüfûz ve i‘tilâyâ muvafık olmuştur. Bâlâda ‘alâ tarîkü’l-icmâl tercüme-yi ahvâlleri sene-yi vecihin zikr ve beyân olunan vükelây-ı sissile-yi beyân-ı umûr-i mülkiye ve hâriciyenin esas ve mebnâsı makâmında iken yine müftüyü’l-enâm ve ‘ulemâ-ı fehhâm hazretleriyle ‘akd-ı encümen-i müşaveret itmedikçe bir emr ve maslahatın tesmîmine iktidârları olmadığı zâhir ve ‘ayân ve bundan akdemce cilve nümâ-yı mansa-yı hudûs olan inkılabât-ı usûl-ı Osmâniyede sadâret-ı meşîhat islâmiyeye zînet bahş olub inkılâb-ı mezkûrun vukû‘unda ednâ-yı medhâli olmayan merhûm şeyhü’l-islâm efendi hazretleri sinn-i şerîfleri hudûd-i semânînden mütecâciz bir pîr-i sâlhorda olub şeyhâhat-ı sinnî sebebiyle idâre-yi musâliha medâr olacak ednâ-yı cevelân ve cerbezesi kalmadığından nâşî pîşvâ oldukları zümre-yi ‘alemânın a‘lemi-yi kudemâ-yı kuzât-ı ‘askerden şeyhü’l-‘ulemâ-yı Pîrîzâde-yi Osmân Molla Hazretleri’nden temşiyet-ı ahvâl-ı devlet için isti‘âre-yi rûh ve cân idegeldikleri bâhir ve nümâyândır. El-Hâle-yi hinde ârâyış dihende-yi makâm ve’l-icâ-yı meşîhât-i İslam olub melâle-yi ensab-ı ‘âliyeleri hândân-ı dirîne-yi tarîk-i ‘almiyyeden birine mütenâhî ve ekser âbâ ve icdâdları nâyil-ı rütbe-yi cielîle-yi fetrvâpenâhî olan müşârunileyh ‘Osmân Molla Hazretleri beyne’l-‘ulemâ ve’l-‘avâm-i câyiz-i feth-i mu‘allâ-yı şöhret ve i‘tibâr ve ‘ulv-i zekâ ve ferâset ve efrât-ı cerâ’et ve cesâretleri cesâümet-i fütûb ve musâlahadan bir türlü mütevhiş ve remân olmayadan Devlet-i ‘Osmâniyenin her umûr-i sı‘âb

31-b

‘uhdesinden zurûce-yi kuvvet fâhesi derkâr oldığından pâ ber câ-yı isrâr olub ve te’emmünü’l-evfât-ı Rusyalu tarafına hüsn-i isti’dâd ve incizâb fezârları suvertâb-ı mücellâ zuhûr olmamışdır. Ve bu bâbda nâgeşte-yi sahîfe-yi cezm-i yakîn olmuş usûl-i muhtâraları sebebiyle ‘âmme-yi ricâl ve erkân-ı devlet müftî-yi müşârunileyhin tahakküm ve nüfûzlarını hasır ve tahdîd ve dâ’ire-yi umûrdan tard ve teb’îde haşm ve kûş-i basîret oldukları âşikâr ve bâlita Vak‘ası zât-ı ‘âliyelerine çesbân-ı sadr-ı ‘âlî kadar makâm üftâden bâ’is ve bâdî ve mü’ahhiren vukû‘ bulan inkılâbât-ı usûl-i ‘osmâniyenin müteferri‘ olan tasmîmât-ı mütecellidâne ve mukaddimânenin hudûs ve bir vezîne ancak müşârunileyh hazretleri be-hakk-ı sebab-i ‘âdî-yi i’tibâr olunmaga şâyân ve sezâvâr oldukları nümû dârdır.

SONUÇ

Osmanlı Tarihi'nin belirli bir ilişkiler kesitini ele alarak oluşturmaya çalıştığımız tezimizde, elde ettiğimiz sonuçları değerlendirdiğimizde, Osmanlı-Fransız ilişkileri ile ilgili olarak diğer güçlü Avrupalı devletlerin Osmanlı politikaları ve bunların uzantılarına bağlı olarak değişkenlik gösteren olgulara rastladık. Söz konusu ilişkilerde, genel görünüm, uzun süre olumlu niteliğini devam ettirse de, zaman zaman değişen, azalan ya da artan milli hedefler doğrultusunda ani dönüşümlerin yaşandığını gördük. Şimdi kısaca bu gelişmeleri özetleyerek, çalışmamıza son verelim.

Osmanlı Devleti ile Fransa arasındaki siyasi ilişkiler, iki ülkenin birbirinden uzak olması ve önceleri din ayrılığından doğan mücadele nedeniyle, ancak 1525 yılında başlamıştır.¹⁷⁸ 1559'a kadar sürecek olan bu dönemde iki ülkenin geleneksel dostluğu da kurulmuş oluyordu.¹⁷⁹ Bu yakınlaşma "jeopolitik" bir ihtiyaçtan doğmuştur. Avrupa'da egemenlik kurma mücadelesine girişen Alman İmparatoru'na karşı her iki devletin ortak siyasi menfaatleri vardı. Osmanlılar için Fransa ittifakı ancak yükünü hafifletmek ve Osmanlıların Avrupa işlerine müdahalesini meşru göstermekten ibaretti.¹⁸⁰ Nitekim ittifak kurma teşebbüsleri sürekli Fransa'dan gelmiş ve bundan sürekli fayda sağlayan taraf, Fransa olmuştur. İttifakların korunması noktasında ise Fransa, Hıristiyan taassubu ile ittifakı sürekli gizlemeye çalışmış ya da sık sık sadakatsizlik etmiş; Osmanlılar ise Fransızların bu sadakatsizliği üzerinde çok durmamışlardır.¹⁸¹

Fransa, 1560-1598 yılları arasında, Katolik-Protestan mücadelesi şeklinde kanlı bir iç savaşa sahne olmuştur. Bu süreç içerisinde, Fransa'nın dışarıdan gelecek bir tehdit altında olmaması, Osmanlı Devleti ile olan işbirliği sürecinin kesintiye uğramasına neden olmuştur. Nitekim Osmanlılar da bu dönemde güçlü oldukları için Fransa'ya ihtiyaç duymamışlardır.

---

¹⁷⁸ Soysal, **a.g.e.**, s. 1

¹⁷⁹ Osmanlı-Fransız diplomasi ilişkilerinin ilk dönemi ile ilgili bkz: İstanbul Üniversitesi, **Tarih Dergisi**, 1953, c.3, sayı: 5-6

¹⁸⁰ Soysal, **a.g.e.**, s. 14

¹⁸¹ Sosyal, **a.g.e.**, s. 14

XVII. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlılar eski güçlerini kaybetmeye başladılar. Bu süreç içerisinde Avusturya, Venedik ve İran ile yaşanan uzun mücadeleler devleti oldukça yıpratmıştı; 1683 II. Viyana bozgunu ise batıdaki geri çekilişin başlangıcıydı. Aynı dönemin Fransa'sı ise Avrupa'da hatırı sayılır bir güç haline gelmişti. 30 Yıl Savaşları'nda müttefiklerine karşı üstünlüğünü göstermiş, doğal sınırlarına ulaşmıştı. Bu koşullar içerisinde Fransa için de "Osmanlı işbirliği" elzem bir unsur olmaktan çıkmıştır. Ancak belirli bir tehdit altında ortak bir düşmana -özellikle ilk dönemlerde Avusturya, sonraları ise Rusya'ya- karşı oyalama ya da şaşırtma ihtiyacını karşılamaya yönelik bir anlaşma söz konusu olabilirdi.

Görüldüğü üzere, XVII. yüzyıl boyunca Osmanlı-Fransız ilişkilerinin geleneksel dostluğa uygun olarak geliştiğini söyleyebiliriz. Yine bu süreçte Fransa Büyükelçilerinin karakterleri de ilişkiler üzerinde önemli etkiler yaratmıştır.

Avrupa'da güçler dengesinde önemli siyasi dönüşümlerin yaşandığı XVIII. yüzyıla gelindiğinde ise Fransa, İspanya Veraset Savaşları'ndan güçlü olarak çıkmış, ancak Lehistan Kralı seçimi meselesinde Rusya ve Avusturya'ya karşısında geri adım atmak zorunda kalmıştır. Ardından Avusturya Veraset Savaşları'na katılmış, bu savaşlardan zayıflayarak çıkmış ve ilerleyen yıllarda Yedi Yıl Savaşları'nı da yenilgi ile geride bırakmıştır. Bu önemli gelişmelerin yanında Avrupa'da Prusya varlığını hissettirmeye başlamış; İngiltere ise denizlerde Fransa aleyhine egemenlik kurmaya başlamıştır.

Diğer tarafta Rusya, Avrupa diplomasisinde etkisini hissettirmeye başlamış; özellikle tüm gücünü İsveç ve Lehistan'a yöneltmiştir. Avusturya'nın eski gücünü kaybetmesi ve Fransa ve İspanya'nın katılımı ile birlikte bir ittifak ortaya çıkmıştır.

Osmanlılar ise II. Viyana Bozgunu ile birlikte gerilemeye başlamıştır. Karlofça, Osmanlı Devleti'nin ciddi bir tehlike olmadığını; Pasarofça ise, artık müdahalede bile bulunamayacak bir güç haline geldiğini göstermiştir.¹⁸² Çünkü kayıpları çoktur. Bu sürecin ardından 1699 Karlofça ve 1718 Pasarofça Antlaşmaları ile birlikte kaybettiklerinin bir kısmını 1736-1739 Osmanlı-Rus-Avusturya Savaşları sonucunda imzalanan 1739 Belgrat Antlaşmaları ile telafi ederken, 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasındaki 1774'te yüzyılın en ağır şartlarını taşıyan Küçük Kaynarca Antlaşması'nı imzalamıştır.

---

¹⁸² Sander, **a.g.e.**, s. 137.

Osmanlı Devleti'nde yaşanan bu değişimlere karşı Fransa'nın da Osmanlıya bakışı değişmiştir. Fransa'nın 1739 Belgrat Antlaşmalarından sonra Osmanlı politikası farklı bir dönüşüm geçirmiştir. Osmanlı üzerindeki özellikle ticari çıkarları, bir taraftan Rusya'nın genişlemesi, bir taraftan da İngiltere'nin Doğuya yayılma hedefleri sonucunda tehlikeye düşmüştür.

Fransa, XVIII. yüzyılın başlarından itibaren İstanbul'a gönderdiği elçileri aracılığıyla, Fransa'nın itilaf halinde olduğu devletlere karşı Osmanlı Devleti'ni harekete geçirmeye çalışmıştır. Osmanlı ricali ise, 1720'de Yirmi Sekiz Mehmet Çelebi'yi, büyükelçi unvanı ile Fransa'ya göndermiştir.¹⁸³ Devletin buradaki amacı; düşmanlarına karşı Fransa'nın desteğini sağlamaktır. Buna karşılık Fransa'nın, bu yüzyılda Osmanlıya ciddi bir siyasi yardım yapmaktan kaçındığını, Osmanlı Devleti'ndeki ticari çıkarlarının ve dini bağlarının gerektirdiği ölçüde, Osmanlıya sadece "diplomasi" alanında ilgi gösterdiğini söyleyebiliriz.¹⁸⁴

Tezimizde üzerinde çalıştığımız Fransız elçisi Vergenes Charler Gravier Kont'un raporları, yukarıda bahsettiğimiz XVIII. yüzyıl Fransız girişimlerinin önemli bir örneğidir. Vergenes'in İstanbul Büyükelçiliği görevinden sonra, Paris'e dönüşünde kaleme aldığı raporlarının transkripsiyonu ve değerlendirmesi sonucunda, elçinin Osmanlı-Fransız ilişkilerine katkısının hangi yönde olduğunu saptamaya çalıştık. Devleti, Rusya karşısında ne ölçüde Fransa'nın yanına çekmeyi başardığını, savaşın gelişimi ile birlikte incelemeye çalıştık.

Özellikle geniş ayrıntılarla yer alan 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı'nın olgunlaşması ve gelişmesi esnasında elçinin, Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesi noktasında Rus aleyhtarı bir tavır içerisinde olduğunu gördük. Tabii ki tarihi olayların gelişmesinde tek bir neden üzerinde durmak ve olaya bu açıdan yaklaşmak, olayın objektifliği konusunda şüphe yaratacaktır. Savaşın çıkışında Fransız elçisinin büyük oranda etkili olduğunu ifade etmek yerinde bir tespit olmaz. Savaşın çıkış nedenlerini, her iki devletin yani Rusya'nın ve Osmanlı Devleti'nin savaşa karşı bakışlarını ve kendileri için geçerli olan nedenleri daha önceki bölümlerde açıkladık.

---

¹⁸³ Mehmet Çelebi Efendi Fransa'da büyük ilgi görmüş, bir yıl sonra İstanbul'a dönüşünde "Sefaretnamesi"ni yazmıştır. Eski harflerle metni için bkz: Ebüzziya, Paris Sefarethanesi, 1306. Sefaretname Fransızca'ya da çevrilmiştir. bkz: Ecole Speciale des langues Orientales Vivantes'in 1841'de yayımladığı metin.

¹⁸⁴ Osmanlı-Fransız siyasi ilişkilerinin 1789'a kadar olan dönemi için en zengin kaynak, Fransız Hariciye Vekaleti Arşivleri'dir.

Sonuç itibarı ile vardığımız en önemli nokta; Fransa'nın XVIII. yüzyılda izlemiş olduğu başarılı diplomasi atakları ile belirli ölçüde Osmanlı Devleti'nin özellikle Rusya'ya karşı izlemiş olduğu stratejisinde elçileri aracılığı ile etkili olduğudur. Bu noktada, Fransa Vergenes'i savaştan kısa bir süre sonra geri çağırılmış olsa da elçinin, misyonunu yerine getirme noktasında muvaffak olduğunu ifade edebiliriz. Elçi, Osmanlı Devleti'nin dış siyasetini etkileyecek ya da yönlendirecek olan iç dinamikleri çok iyi saptayarak, bunlar üzerinde başarılı bir yol izlemiştir. Bir Avrupalı gözüyle, Osmanlı Devleti'nin bürokratik yapısında etkili olan isimleri -yani vezir-i azam, şeyhülislam gibi önemli kişileri- yakından tanımış, onları da etkilemeye çalışmıştır.

KAYNAKÇA

Arsivler:

Fr. Dış. Arş. Tur. Corr. C. 193

Başbakanlık Osmanlı Arşivi; Fransa'ya Ait Dosya, Aş. 2

Başbakanlık Osmanlı Arşivi; Mühimme Defteri, No.207

Başbakanlık Osmanlı Arşivi; Teşrifat Defteri, No.29

Topkapı Sarayı Müzesi; Maarif Vekaleti Tarih Vesikaları, c. III, sayı

İnternet Adresleri:

<http://www.euronet.nl/>

<http://www.vatankirim.net/>

<http://www.polonya.org.tr/>

<http://suriye.ihh.org.tr/>

<http://home.arcor.de/>

<http://www.ambafrance-tr.org/>

<http://www.aksam.com.tr/arsiv>

<http://en.wikipedia.org/>

<http://www.tdk.org.tr/>

Ansiklopediler:

Encyclopaedia Britannica

Meydan Larousse, c. XII

İkinci El Kaynaklar:

-**Adım Adım Osmanlı Tarihi**, Duraklama: Arayış Yılları (1648-1789), Boyut Yayın Grubu, İstanbul, 2003

-Afyoncu, Erhan, **Sorularla Osmanlı İmparatorluğu II**, Yeditepe Yay. İstanbul, 2005

-Afyoncu, Erhan, **Sorularla Osmanlı İmparatorluğu III**, Yeditepe Yay., İstanbul, 2005

-Alaçam, S.-Deriş, E.D., **Polonya**, İstanbul, 1945

- Araz, Nezihe, **Başlangıçtan Günümüze Dünya Tarihi(17.yüzyıldan 20. yüzyıla)**”, Cilt II, Kaynak Kitaplar, 1974
- Armaoğlu, Fahir, **19.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, TTK Basımevi, Ankara, 2003
- Ayverdi, Samiha, **Türk-Rus Münasebetleri ve Muharebeleri**, İstanbul, 1970
- Baykal, B.S., **Koca Ragıp Paşa- Büyük Friedrich**, CHP Konferanslar Serisi, Kitap 5, Ankara, 1939
- Baykal, B.S.,**Lehistan’ın İlk Taksimi ve Osmanlı Devleti’nin Bu İşle Alakası**, Tarih Araştırmaları Dergisi, İstanbul, 1941
- Beydilli, Kemal, **1790 Osmanlı-Prusya İttifakı**, İstanbul, 1984
- Beydilli, Kemal, **Büyük Friedrich ve Osmanlılar**, İstanbul, 1985
- Çalışkan, M. Saffet, **Vekayi’nüvis Enveri Sadullah Efendi ve Tarihi’nin I.Cildi’nin Metin ve Tahlili**, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2000
- Çaycı, Abdurrahman, **Büyük Sahra’da Türk-Fransız Rekabeti (1858-1911)**, Atatürk Üni. Basımevi, Erzurum,1970
- Çimen, Ali, **Tarihi Değiştiren Konuşmalar**, Timaş Yay., 3.baskı, İstanbul, 2007
- Deligeorges, E.B., **Die Kapitulationen in der Türkei**, doktora tezi, Heidelberg, 1907
- Duparc, Pierre, **Recuil des Instructions donnees aux Ambassadeurs et Ministres de France Depuis les Traités de Westhalie Jusqu’a la Revolution Française. Tome XXIX: Turquie**, Paris, CNRS, 1969
- Duran,T., *Türk-Rus Münasebetleri*, **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, 1968
- Erim, Nihat, **Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri**, c.I: *Osmanlı İmparatorluğu Anlaşmaları*, Ankara Üni. Hukuk Fak. Yay., 1953
- Esmer, Ahmet Şükrü, **Siyasi Tarih**, İstanbul, Maarif Matbaası, 1944
- Gautier, Antonie,*Anne Du Vivier, comtesse de Vergennes (1730-1798), ambassadrice de France a Constantinople*,in **Le Bulletin, Association des anciens élèves, Institut National des Langues et Civilisations Orientales (INALCO)**, November 2005.
- Gautier, Antonie; Maria de Testa,”**Deux grandes dynasties de drogmans, les Fonton et les Testa**”,in *Drogmans et diplomates europeens aupres de la Porte ottomane*, editions ISIS, İstanbul, 2003.
- Hammer (Almanca tabı),c.8
- Herold, C., **Bonaparte in Egypt**, 1963

- Hurmuzaki, **Fragmente**,V,
- İlgürel, M., *Türkler*, (XVIII. yy.), **İslam Ansiklopedisi**, cüz 130
- İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Katalogu**, (İstanbul,1943-1946)
- Jorga, Nicolae, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, IV, Çvr: Nilüfer Epçeli, İstanbul, 2005
- Kamil Paşa, **Tarih-i Siyasi-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniye, II**, İstanbul, 1327
- Karadağ, Raif, **Şark Meselesi**, İstanbul, 1.Baskı, 2003
- Karal, Enver Ziya, **Büyük Osmanlı Tarihi**, c.I,Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1970
- Karal, Enver Ziya, **Fransa-Mısır ve Osmanlı İmparatorluğu (1797-1802)**, İstanbul, 1938
- Karal, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi**, c. 5., Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara,1970
- Karal, Enver Ziya, **Selim III.'ün Hatt-ı Hümayunları**, Ankara,1988
- Karatay, F.E., **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Katalogu**, I-II, İstanbul,1946-1958
- Kinross, Lord, **The Ottoman Centuries, the Rise and Fall of the Turkish Empire**, İstanbul, Sander Kitabevi, 1972
- Köprülü, Mehmed Fuad, **Selim-i Salis ve Napolyon**
- Kunke, M., **Die Kapitulationen der Türkei, Deren Aufhebung und die Neuen Deutsch-Türkischen Rechtsvertraege**, Münih, Berlin ve Leipzig, 1918
- Kuran, Ercüment, **Cezayir'in Fransa Tarafından İşgali Karşısında Osmanlı Siyaseti**, İstanbul Üni. Yayını,No:731,1957
- Kurat, Akdes Nimet, **Prut Seferi ve Barışı,I**, Ankara ,1951
- Kurdakul, Necdet, **Osmanlı Devleti'nde Ticaret Antlaşmaları ve Kapitülasyonlar**, İstanbul,1981
- Lehmann, W., **Die Kapitulationen**, Deutsche Orientbücherei,22,Weimar,1917
- Lewis, Bernard, "The Impact of the French Revolution on Turkey",Journal of World History, c:1,1953
- Mantran, Robert, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi-II**, Çvr: Server Tanilli, İstanbul, 1995

- Marsangy, **Le Chevalier de Vergennes, son Ammassade a Constantinople**,2 cilt, Paris, 1894
- Martens, F.,**Das Consularwesen und der Consularjurisdiction im Orient** , (Çev: H. Skerst) ,Berlin, 1874
- Meram, Kemal, **Türk-Rus İlişkileri Tarihi**, İstanbul, 1969
- Miot, **Memoirs I**
- Nebioğlu, Osman, **Bir İmparatorluğun Çöküşü ve Kapitülasyonlar**, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara, 1986
- Nur, Rıza, **Türk Tarihi**, İstanbul, Toker Yayınları, 1981
- Nuri Paşa, Mustafa, **Netayic Ül-Vukuat**, Kurumları ve Örgütleri ile Osmanlı Tarihi, TTK Basımevi,c.III-IV.,sadeleştiren:Neşet Çağatay, 3. baskı, Ankara, 1992
- Oreškova, S.F., **Russko-Turetskie Otnoşeniya u naçale XVIII v.**,Moskova IZD., Nauka, 1971
- Ortaylı, İlber, **XVIII. Yüzyıl Türk-Rus İlişkileri, Türk-Rus İlişkilerinde 500 Yıl,1491-1992**, Ankara, 12-14 Aralık 1992, TTK, 1999
- Overbeck, A.Freiherr von, **Die Kapitulationen des Osmanischen Reiches**, Being zur Zeitschrift für Völkerrecht, c:10, Breslau, 1917
- Palmer, Alan, **Osmanlı İmparatorluğu Son üç yüz yıl Bir Çöküşün Yeni Tarihi**, Çvr: Belkıs Çorakçı Dişbudak, İstanbul, 1995
- Rasim, Ahmed, **Resimli Osmanlı Tarihi**, c.III.
- Rath, K.W.,”Vergangenheit und Gegenwart”,**Weltwirtschaft und Europaeische Wirtschaftsordnung**,yıl:29, Leipzig ve Berlin, 1939
- Resmi, Ahmed, **Hülasatü'l – İ'tibar**, İstanbul, 1286
- Sander, Oral, **Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü**, Ankara, 1993
- Shaw, S.J.,**Between Old and New: The Ottaman Empire under Sultan Selim III** Cambridge, Mass.,1971
- Soysal, İsmail, **Fransız İhtilali ve Türk-Fransız Diplomasi Münasebetleri (1789-1802)**, TTK, Ankara, 3. baskı, 1999
- Subhi Tarihi**
- Tansel, S.,**Osmanlı-Leh Münasebetleri 1764-1768, Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Dergisi**, IV, Ankara, 1946
- Tarih Dergisi**, İstanbul Üniversitesi, 1953, c. 3

-**Tarih-i Cevdet**, Cilt VI

-Tuncer Hadiye-Tuncer Hüner, **Osmanlı Diplomasisi ve Sefaretnameler**, Ümit Yayıncılık,2.Baskı, Ankara, 1998

-**Türkiye Yazmaları Toplu Katalogu**, I,(Ankara, 1979); II,(Ankara, 1980) ;I (34), (Ankara, 1981) ;I (07), (Ankara, 1982)

-Umar, Ömer Osman, **Osmanlı Yönetimi ve Fransız Manda Rejimi Altında Suriye (1908-1938)**, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi, 2004

-Unat, Reşit, **Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri**, Ankara, 1968

-Uzunçarşılı, İsmail Hakkı , **Osmanlı Tarihi**, c.4/2, TTK Yayınları, Ankara, 1983

-Ünal, Tahsin, **Türk Siyasi Tarihi (1700-1958)**, İstanbul, Kemer Yayınları (Altıncı Baskı), 1998

EKLER

EK-1:

FRANSA'NIN OSMANLI BÜYÜKELÇİLERİ LİSTESİ ¹⁸⁵

Fransa ile Babıâli arasındaki ilk diplomatik ilişkilerin başlaması, Marguerite de Savoie tarafından İstanbul'a, bugün ismi bilinmeyen ve daha sonra Bosna Paşası tarafından katledilen bir büyükelçinin gönderildiği 1525 yılına dayanır.

Nisan 1535: La Forest (Jean de), abbé de Sens Saint-Pierre-Le-Vif rahibi, Kralın sekreteri, Birinci Büyükelçi

Ocak 1538: Rincon (Antoine, Şövalye), Kralın sofracıbaşısı, 2. Büyükelçi

Temmuz 1541: Escalin des Eymars (Antoine, Capitaine Polin olarak çağırılan, Baron), Kadırgalar amirali, Rincon'un yerine atanmıştır, 3. Büyükelçi

Nisan 1547: Luelz (comte Gabriel de, Aramon senyörü), güven mektuplarını 12 Nisan'da sunmuştur, 4. Büyükelçi

1553: Codignac (Michel de), 5. Büyükelçi, İstanbul'a 3 Mart 1554 tarihinde gelmiştir.

1556: Cavenac de la Vigne (Jean, Auvilliers senyörü), 6. Büyükelçi

1566: Grandchamp de Grantrie, Grand Campagne olarak çağırılır, (Guillaume de, Senyör), 7. Büyükelçi

1571: Noailles (François de, Dax piskoposu), 8. Büyükelçi, 13 Mart 1572 tarihinde görev yerine yerleşmiştir.

1575: Noailles (Gilles de, Isle Rahibi), 9. Büyükelçi

1579: Germiny (Şövalye Jacques de, Germolles Baronu), Kral danışmanı ve sofracıbaşısı, 10. Büyükelçi

1585 : Savary (Jacques, Ancosme Senyörü), 11. Büyükelçi

1589: Savary (François, Brèves Senyörü, bir önceki Büyükelçinin yeğeni), 1550 yılından itibaren Büyükelçilikte ataşe, Henri IV'in ilk Büyükelçisi, 12. Büyükelçi

1607: Gontaut-Biron (Jean-François de, Salignac Baronu), 13. Büyükelçi

---

¹⁸⁵ <<http://www.ambafrance-tr.org/9>> 23.08.07 18:10

- 1611: Harlay (Achille de, Sancy ve Môle Baronu), 14. Büyükelçi**
- 1620: Harlay (Philippe de, Césy Kontu, bir önceki Büyükelçinin kuzeni),15. Büyükelçi**
- Ekim 1631: Gournay (Henry de, Marcheville Kontu), 16. Büyükelçi**
- 14 Nisan 1639: La Haye (Jean de, Vantelet Senyörü), 17. Büyükelçi, görev yerine 23 Ekim 1639'da yerleşmiştir.**
- Aralık 1665: La Haye (Denis de, Vantelet Senyörü, bir önceki Büyükelçinin oğlu), 18. Büyükelçi**
- Ekim 1670: Olier (Charles-François, Nointel Markizi), Paris parlamentosu danışmanı, 19. Büyükelçi**
- 1679: La Vergne (Gabriel-Joseph, Guilleragues Kontu), 20. Büyükelçi, 5 Mart 1685'te İstanbul'da vefat etmiştir.**
- 1686: Girardin (Pierre de, Vaubreuil Senyörü), 21. Büyükelçi**
- Kasım 1689: Castagneres (Pierre-Antoine, Chateauneuf Markizi), 22. Büyükelçi**
- 1692: Ferriol (Charles de, Kont, Argental Markizi), Maslahatgüzar ve daha sonra 1699 yılında görevlendirilen 23. Büyükelçi**
- Ağustos 1711: Puchot (Pierre, Clinchamps Senyörü, Alleurs Kontu), 24. Büyükelçi**
- 1716: Usson (Jean-Louis de, Bonnac Markizi), 25. Büyükelçi**
- 1724: Picon (Jean-Baptiste Louis, Andrezel Vikontu), 26. Büyükelçi, görev yerine 12 Eylül 1724'te yerleşmiştir.**
- 1728: Villeneuve (Louis-Sauveur, Marki), 27. Büyükelçi**
- 1741: Castellane (Michel-Ange, Marki), 28. Büyükelçi**
- 1747: Puchot (Roland, Alleurs Kontu), 29. Büyükelçi**
- 1755: Gravier (Charles, Vergennes Kontu), olağanüstü gönderilmiş ortaelçi, 1756 yılında görevlendirilen 30. Büyükelçi**
- 1768: Guignard (François-Emmanuel, Saint-Priest Kontu), 31. Büyükelçi**
- Ocak 1784: Choiseul-Gouffier (Marie-Gabriel-Florent-Auguste, Kont), 32. Büyükelçi**
- 12 Haziran 1792: Huguet (Charles-Louis, Senonville Markizi), yerleşik olmayan Büyükelçi**
- 14 Şubat 1796: General Aubert-Dubayet (Jean-Baptiste-Hannibal), 33. Büyükelçi, 2 Ekim 1796'da görev yerine yerleşmiş ve 17 Aralık 1797'de vefat etmiştir.**

- 11 Eylül 1802: Mareşal Brune (Guillaume-Marie-Anne, Kont),** 34. Büyükelçi, 6 Ocak 1803 tarihinde görev yerine yerleşmiş ve 12 Aralık 1804 tarihinde İstanbul'u terk etmiştir.
- 02 Mayıs 1806: General Sebastiani (Horace-François),** 35. Büyükelçi, 10 Ağustos 1806 tarihinde görev yerine yerleşmiştir.
- 1812: Andreossy (Antoine-François, Kont),** 36. Büyükelçi, 25 Temmuz 1812 tarihinde görev yerine yerleşmiştir.
- 1815: Rivière (Charles-François de Riffardeau, Marki),** 37. Büyükelçi, 4 Haziran 1816 tarihinde görev yerine yerleşmiştir.
- 19 Temmuz 1821: La Tour Maubourg (Florimond de Fay, Marki),** 38. Büyükelçi
- 30 Kasım 1823: Guilleminot (Armand-Charles, Kont),** General yüzbaşı, 39. Büyükelçi (güven mektuplarını 9 Haziran 1824 tarihinde sunmuştur) 19 Mart 1831 tarihinde geri çağırılmıştır.
- 14 Kasım 1832: Roussin (Albin-Reine, Baron),** 40. Büyükelçi, 18 Eylül 1839 tarihinde geri çağırılmıştır.
- 09 Eylül 1839: Pontois (Edouard, Kont),** olağanüstü olarak gönderilmiş ortaelçi, 18 Şubat 1840 tarihinde 41. Büyükelçi olarak görevlendirilmiştir.
- 15 Ekim 1841: Bourqueney (François-Adolphe, Kont),** ortaelçi, maslahatgüzar, 16 Nisan 1844 tarihinde 42. Büyükelçi olarak görevlendirilmiştir.
- 20 Şubat 1851: La Valette (Charles, Marki),** 43. Büyükelçi, Nisan 1852'de görev yerine gelmiştir.
- 17 Şubat 1853: Lacour (Edmond de),** 44. Büyükelçi
- 30 Ekim 1853: General Baraguey d'Hilliers (Achille),** 45. Büyükelçi
- 03 Mayıs 1855: Thouvenel (Edouard-Antoine de),** 46. Büyükelçi
- 11 Şubat 1860: La Valette (Charles, Marki),** 47. Büyükelçi
- 28 Ağustos 1861: Moustiers (Lionel-Désiré-Marie-François-René, Marki),** 48. Büyükelçi
- 28 Ekim 1866: Bourée (Nicolas-Prosper),** 49. Büyükelçi
- 10 Haziran 1870: La Gueronnière (Louis Dubreuil-Héliou, Vikont),** 50. Büyükelçi
- 08 Mart 1871: Vogüé (Eugène-Melchior, Kont),** 51. Büyükelçi
- 08 Mayıs 1875: Bourgoing (Jean-François-Guillaume, Kont),** 52. Büyükelçi
- 31 Aralık 1877: Fournier (Hugues),** 53. Büyükelçi

- 22 Mayıs 1880: Tissot (Charles-Joseph), 54. Büyükelçi**
21 Şubat 1882: Noailles (Emmanuel-Henri-Victorien, Marki), 55. Büyükelçi
17 Temmuz 1886: Montebello (Gustave-Louis Lannes, Kont), 56. Büyükelçi
03 Ağustos 1891: Cambon (Paul), 57. Büyükelçi
27 Aralık 1898: Constans (Jean-Antoine-Ernest), 58. Büyükelçi
05 Haziran 1909: Bompard (Maurice), 59. Büyükelçi

1914 - 1918 Savaşı: 29 Ekim 1914'ten 21 Nisan 1917'ye kadar, Fransa'nın Osmanlı İmparatorluğundaki menfaatleri Birleşik Devletler diplomatik temsilcilikleri ve konsolosluklarına teslim edilmiştir, daha sonra, düşmanlıkların sona erişine kadar, Fransa, Fransa vatandaşlarını ve mallarını koruma işini Hollandalılara vermiştir. Yalnızca Filistin konsolosluk bölgesi İspanya'ya verilmiştir. Büyükelçilik kançılıryası¹⁸⁶ ve rezidansı Pineton de Chambrun tarafından Ankara'ya taşınmıştır. 2 Haziran 1922 tarihinden itibaren, General Louis Mougin, Ankara'daki Türk hükümeti nezdinde Maslahatgüzarlığa getirilmiştir.

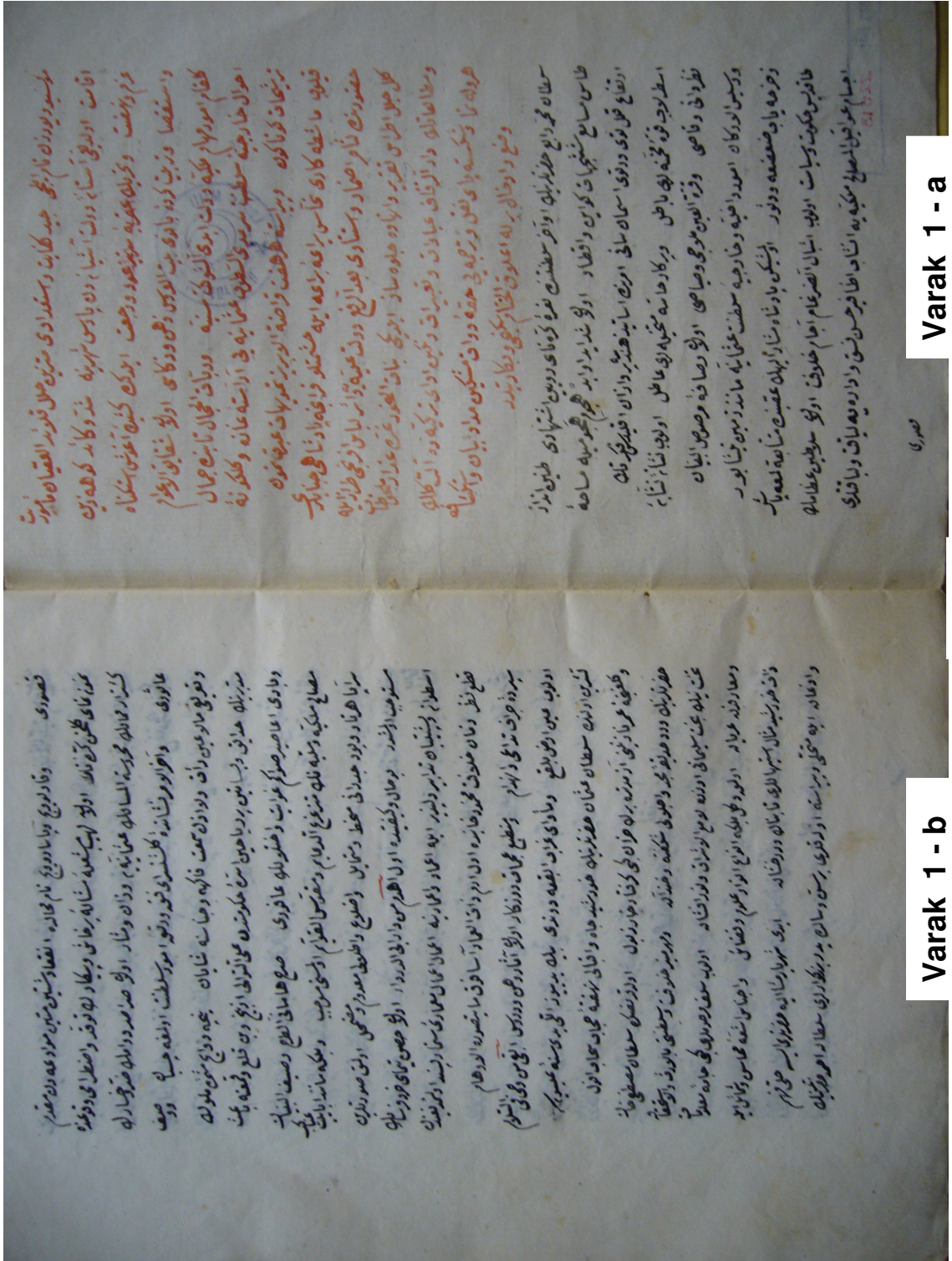
- 06 Mart 1925: Sarraut (Albert), eski Bakan, 15 Mayıs 1925'te Ankara'ya gelmiştir, 60. Büyükelçi**
03 Eylül 1926: Daeschner (Nosky), Fransa Büyükelçisi, 61. Büyükelçi
14 Nisan 1928: Pineton de Chambrun (Charles), 62. Büyükelçi
29 Temmuz 1933: Kammerer (Albert), 63. Büyükelçi
21 Mart 1936: Ponsot (Henri), 64. Büyükelçi
24 Ekim 1938: Massigli (René), 65. Büyükelçi, 31 juillet 1940 tarihinde açığa alınmıştır.
04 Eylül 1940: Henry (Jules), Vichy hükümeti temsilcisi
22 Haziran 1941: Helleu (Jean), Vichy hükümeti temsilcisi
08 Temmuz 1942: Bergery (Gaston), milletvekili, 25 Ağustos 1944'e kadar görevde kalmıştır, Vichy hükümeti temsilcisi
21 Kasım 1944: Maugras (Gaston), 66. Büyükelçi
23 Eylül 1948: Lescuyer (Jean), 67. Büyükelçi

---

¹⁸⁶ Kançılırya, Elçilik ve konsolosluklarda yönetimle ilgili görevlilerin bütünü ya da bu görevlilerin çalıştığı yer. Bkz: <<http://www.tdk.gov.tr/>> 20.09.07 14:44

- 12 Şubat 1952: Tarbé de Saint-Hardouin (Jacques), 68. Büyükelçi**
- 10 Eylül 1955: Garnier (Jean-Paul), 69. Büyükelçi**
- 08 Haziran 1957: Spitzmüller (Henry), 70. Büyükelçi**
- 08 Şubat 1963: Hardion (Bernard), 71. Büyükelçi**
- 18 Mayıs 1965: Begoügne de Juniac (Gontran, Baron), 72. Büyükelçi**
- 20 Mart 1970: Wapler (Arnaud), 73. Büyükelçi**
- 14 Mart 1973: Vours (Roger), 74. Büyükelçi**
- 24 Mart 1977: Cazimajou (Emile), 75. Büyükelçi**
- 07 Aralık 1981: Rouillon (Fernand), 76. Büyükelçi**
- 20 Aralık 1985: Louët (Philippe), 77. Büyükelçi**
- 23 Eylül 1988: Rouleau (Eric), 78. Büyükelçi**
- 25 Eylül 1991: Dopffer (François), 79. Büyükelçi**
- 26 Haziran 1996: Lequertier (Daniel), 80. Büyükelçi**
- 24 Şubat 1999: Cousseran (Jean-Claude), 81. Büyükelçi**
- 04 Mayıs 2000: Garcia (Bernard), 82. Büyükelçi**
- 08 Kasım 2004: Poudade (Paul), 83. Büyükelçi**

EK – 2: VERGENES CHARLER GRAVIER KONT'UN RAPORU (Yazmanın Metni)

Varak 1 - a

Varak 1 - b

سینه و دو چهار اول در تری مصائب عمیق و ثواب مقدوره ها هنر و موجود اولوب و الحقیقه طالع سعوره
شاید حساد بر درینکده دهانه عرب الیاد لؤلؤ بار لر زدن لشرو ایثار اولناده هرگز اولوه
کوارق لصابی شانی و فراتر مرور بر تعلیمات حکمت اقرانی منکوش با کوش قبول و اذعان
ایستور و اگر چه بر مقتضای تربیت و نظام دولتی اول شهباز با تو بر و از اوج خضوف انبیا کبر
او کبر آهست سلفت اولمقلد بغایت دور و تهور اولوب مع هلا مزاج سودا و بیری نوزده همه
عمر نظریه هم سیر و در تری کسبه سر منزل کمال اولدی همدره وجه سیر و آسان اوزره اساک
سابق معلومات و معارف علمی و ستاری هم بیجا و مدد کار دی مطالعه عالونام اید تا سیر
و احکام بر شکر دور و کب و استحقاقی مجرور و وقت و زمان مربوط و پیوسته اولو انسانی قوت
استیاس و اتیوف بخا آدم و در بیت و مهارت امور و احوال عالم زب و ارا نیندند معرا
اید و کوی ظاهر و درون و امین و مسوئله او کیسی سوله ال عثمان ندرک مشب اولوب
همه کاد وضع و جنات وقت و عبودیت ایچره نزهت اولناده اقراب اید کل کلای پادشاه
هر ندره مستور الکتساب ایدی مسلم همبر کافر الباء در شهر بارش اید هفتدی سیر
خود تقصیر سمانی اوزره جلوس همایون ماسن مقدر نظریه حلیه علم و عرفان اید محلی و مرتج
و ایچره بعض و شعور اید مرتب و موشخ بر وزیر کاست سحر آصف نظریه مسند و کالت کبراه
دوهار و مصارف اولق نعمت و سعادت موفقی اولدری مستقیم و وزیر شاد اید هفتدی اید
شویار عالی تبار اوزره حکم و نظریه کب و تحصیل ایدوب و دعوی دوام و استمرار اید بار جای صلا
اولدری مایه نفوذ و تقوی با دنا و همجه هفتدی به با رفاهات تقصیر و کراک و موجب
اضطراب فراوان ایچره دهرن بر سبزه ممان و وزیر شاد اید اید اید هفتدی مستعار حیات
بی ثبات ایدوب و غلبه روح روانی نقص نکای بدن بران و انبیا کندی روضه الجفانه
دوان اولمقیه و کین منبذ صلا و عطا و تقیر و کین بود مدی همس مجموعه مع و ستایش
و سرجه و باجه ثنا و یا بشری ایدوبی ایدوبی در سلسله مصطفی خان هفتدی شاد اید

صد اعظم ملکه عاف و دانای و کار آردما و امور آشتا بر ذات جمیع صفات ملکه هرسنی اعانه و وفای
و کجی غانه و آفتابیه حکیمان و در ایتمندانه تمهید مقدمات بدایع بدیعه و طبع اساسی باقی
مخترعات نافعیه به اهلک و سراناز و نجه مصارف و اذعان فی بعد از ناله قابل ترین اقتصار
اولدری و فی تقصیر و ایجاز پیروی ابراد و خرابین عامر نله نظامی اعاده سیه غایب الغایه
توضیح و کثیر به برزده و امن سخی و افلام و در قنار خوار و شمس و انار منبذ عاشق و آرمج
و دغدار اولو مساکین رعایا و بر ایلان آینه دل صد باره لرغ مصفقه روح و فرج اید اید
و نله کدر و ترغ ایتمقصرین خزیه عامه نله بر همزه فنا و شکر و وهبه محمود زوال اید
بادی نجه استعانت سیه و مخالفه نله دفع و استقصانه تسمیر سازاق کرشش اید هم
اولدری طبع فام و حرص مال و کولوله همه و تحدی سنی منبذ اولو قوانین و احکام قوالم طمع
مرفوزی محض منافع مخصوصه یعنی تفسیر و احکام ایتمکه در کت و در غاب اولو ذواته هر بار
ای بندجین جبین الفعالت و اعتبار ایتمی موجب و ناودان دهان هذیان فاشا ندرک کلای
اسانه حرکت کاست و دشنام اید ایتمی شریب ایدی مستغن عن البیان و شرب بارش اید اید
اولو امور سطنی لویس قطعی فاشا فاشا طعن و لغم و امان ناوله بهتان و ذم اولوب تجصیص
ذات ستوده اید اید اید اید فطرت و دنا اید اید اید اید اید اید اید اید اید اید اید اید
ایدی ظاهر و مستان و نفس لومره بوسللو انعامات محض افترا اولدیغی صدوق اهلک
مستدل و عیاندر مع هذا استخاه و استقصاری کثیر و فراوان و لشرو اید اید
اولناده هر ندره حرا و اید
سلسله مصطفی خان هفتدی سبزه مقربا اید عدم و ق و اعنا اید اید اید اید اید اید اید اید اید اید اید
مجرور تدارک لوازم آنکه قال ناب آور و عقبه عساکر نوزد و آردا و لاکر ایچره مریض
حرا حفظ و کمال بر شکر اولور و زوم و حوی و محقق و مقدر وری اقتصار الحار و رجه سما
و سما هم و اصل دوده شاهقه کمال اوله جی صفت هم نگاه و ق اید اید اید اید اید اید اید اید اید اید اید

دوما و هودوگر اوله و کدر و بوبه خاطر زک مناب اولو ابرو خالصه ابا و افکار و ملو و حقا و
صبر سده يار و تقرب ابرو ابرو و في الحقيقة بوکونه تقرب حقیقت کله لوب و رت و مانی انقباض
سقاو ابرو که و قباغ احوال حاضر برهاد قوی و دبل و فی در سقاو مصطفی حفری اکر کارگاه
سقاو اولو خیزوات ناهه اهراف اساق تفصیفات برید ایه عزاد و اباد انجمن اولو کت
شکت کاد سخن عشق و تبریز کتاد بوکهر صاب را منی حرف حصول و تبره اسما ابرو
ظاهر و ابا و نظم و تسبیح امور و مصالح و دولتی مستفیض و صاحب انباء ابلق در غری سته
زود و بوزن باعث بر دوق و صفای دود و یاد و شرح و صبر و مجرا زود اوله غلبه کلام
از قیوم سبب حصان و مناعت ممالک و جلود و حکمت مستفیضه قوت و تجدد و عابا و عباد
اولو استیو قانت و برینه نله اعدا و سته ابدار و بوباده اوزیه کردن و کوشش ملتی ابرو
فرانده عمیه انفراد تعلیمات و تصایح و عابا نله ذلته زیاده مؤثر و کار اکر انجمن تبریز
اولو زمانه تصایح برابنه عبره لسانین اول باول کد و لری آباء و اقدار و هابنه قانت
تیس و کتسا طرفی اختیار ابرو صرف راست مال بسع و مقصور و موجب بطلو قواعد رابطه
و نظام و مستوی نلف و تحلیلی کلام نظامات ممالک اسلوم اولو صبر و خراسان و سبب
و صبر ناهض و صایط صفا و لذت کور کتوب الهالیده اشغال و ابقا ابدی استی اولم ذلته
و نانه هوم درد و لغوی فی اسانه آف ناب حسن تبریر ابله اطفا و افراد امرت بدل نقدیه نوانی
و نقد و دایره بین الدوله دیت عمیه نله انقباض استحقاقش اولر بی درجه عزت و شهادت
و دینه تقوی و اعتباری کد در نه عشق و تصدیقه قادر اولو تا سبب نای امور سفته تسبیح
افراد نامحصر ابدی ارباب ناه غیر ضعیف و نانه انجمن مستوی بعضی کلام و خزان
شهریار عالی ناه در تبریز سلطه مطیع نظر و بیدری اولو تسبیح مسافر امور سفته و از مقدمات
و کوشش و بزرگی نتیجه حسن حصول اولو مانع و مانع و اکر کوشش لوقه تعقیب خارج
امکان عاری اولو بعضی مانع و عوارض بوزن اندر محله جمعی اصل و مصالح سلک عمه انیه

Varak 3 - a

حواله متوفی سیدان کس نشسته و در بنای ایه مهجرتی و انمول اولی سیدی با و ناه جهیزه نلس
نظامی نظام جنگ و دفاع ابرو عرش و لایم بود و نلس و حجت و طویش و کرمیه
و فی سوانع و قومه غالب و عالی اولو بود که صلی انبیا صمد ابرو از ذمینه و طاسر بانست
و اناده و موضوع و ناهه قهار سلیم انمول اصل امور غنایه عمه اهر کتار تصدیق و ابقا ایه
فتح و کتاد و حجاج ابرو سلو ابرو سر هرا غنایه و قومه آسنا دولت آسنا نده مغز حسن دار
و تبریر ایه دوله زین و نیت و نظمینه مأمور و جبر اولو رسته مواد مذکرات ایه و بوط و برسته
اوله شکر و تسبیح و حمله نظر و کرد و امانه اولی مناسبت و حساب کوهلند
سلو مهربای عجب و خلد و سر کتار و صبر و حجت و تبر اولو در سبه و دوق حقیق و سر سبب
نوع و احوال و سبب ابرو اسوع دله و در تبریز ممالک و انکاسی اوزیه بیدری اطفا اختیار غنایه
و اعزاز و اطاله افراد تقار و وضار تصدی ابرو کتله دینه عین و دوق مفاص و دودیه آروط
ما و ناه ابرو اساس ندیج بل و نعل و دوق نیشه ربع و هراس ایه قریبه انقباض و اندراس
انکس ابرو کتله بارشاهی جسد ابرو نلف نایا کتله منعکس و لوب اولی غنایه
و تصدیقه لوب و حفظ حدود و تحفظه عاقب اوله بلور بر سده و استوار حجت و نیت
مغایه سته وضع و ترتیب اولی اری از نای و سزا و اعد و شمار ابرو در دولت عمیه
هیات رفو سته نظر لفظ و کتله سفته نام سبب نده نیت و نیت و نیت و نیت
نایع نیت ابرو امیدیه سدر سیرا و نله مقدر و جمعه و لبره امور و جور ربه و دریا سس
سینه کبب ممانعت ایه و هزاره و مزاج اوله قادر ابرو دوما و ظاهر و سبب و سته ممالک
و کتله ابرو ابا و اعدا اولو و کتله دولتی تحریک نیت و هسایم و همکار اری اولو علی کردن نیت
و ابقا ابرو کتله ابرو سرفو انکس و صبر با و اکت و تحصیل بضایه نوانی و نیت ابرو
حق کوشش منع و نیت تحریک و نیت نیت نیت نیت ابرو کتله دوله سینه نله خاصه کتله
عالم و دایع اولو امور مستفیض با مقضا سخته فرانسه دولته زبان صلوحیت و نیت نیت و کار

Varak 3 - b

ایرانی بدینار و با هر اولغنه فران باوشاهی جا بلای بیخته بر وزیر عیقل دور اندیش و وزیر اعلی اولو
دقایق ملو حقیقت را بینه و سوزان غمگینه سی دهن عید را با اوصاف ایلی و طیفه و شندله عد و شمار
درد و سینه باطن تعقت و بار مستلزم نهد بر انداز او را براد و تکلیف درهما امکر قوی و جناب
سالیان و خنجر ایردنه کوهنه دار زمان آینه طرور و قوی صحن اولو حالون ایچره لای الوتصفا
اچرا اولون اوزره موغور بر افتاد و اتحاد عقد و حکار و من مضمون صلی و استعدای اعجاز و ابتدار
ایریدر او فرودمانه سوسنت محو خایزه قیام اولو قومه و نه زانور ماده مذکور بی در حال و غایب
عیقل و ایلوغ خدمته نازره ماموریت اولوی مذاکره مرقومه بلبل موادی تسبیح و تفسیر اولقد
حکیمان و دروایتند ام صرف و اسامال جهد دولت ابلد که نوبارک حیدر عیقل و تبریز به تعلیم اولو
قوت بر فرزند سراج و محمد ما بلقندر غایت کند و اولو ایرلی داهر و در غنور و بوماده ذلک صورت
مقدماقی سعی موقور و نامحدود بیجه تحمل اصطیاد سوار مردم و عیقل اوسسی محصا کعبیات
وقت و هائلک عدم مایع سنده خات ایلرکی حد بیاد و قوتقد بر نوزد با نیا و ستار اولو
عیقلاد رصیف البیاد اصول امور سلطنته و خاریه هم مانند اسباق صیال نایت و با بلر
و عیقلیه لستراسایش و ارام اولو مصالح دولتی و ادب سسته و تاج و مختار
و مدت مدید و عیقلی محسن کوفه اولو خصصاتی بر مقتضای احتیاط و عاقبت ایزنی قبل کفر
درک و تعقد متاثر و بقرار اولو خدوق اراده شریار عا بقیار ایرلی و ارسته قید فاده
و استعداد و عمل العزم مجرب و کلوی دولت عثمانیه نلک عروق و اعصابه سرایت و در حال ایدت
ذرات و شخصت و کلور اولو رعبه به موصول اولو که مأمور سوبه مواد مذاکره اولو ایلی موی بلبل
نظارت و کجاستی معیند اولوی هر نوزد من و عقیده در سامت و عا جرف و بالرفاق بجز نوزد عیقل
و عیقلی سنج و فرودمانه و آتشاد حسن تدبیر و در ایلی شریار من و فرودمانه ایرلی و ایلی
تقدیر اولو در عدم خلی میبیر و عملی اولو در منبع و فتح لیه اجوبه و ده عبارت بعضی بوده و عیقل
آمال بیال و غیر معین و محدود اما فی بعضی ایلی محمد نائل و فائز اولو مندر ایلی سمری الیهلک

بکر

سین شکات سبستانه در جمودی نوبه فتح سبستانه شایع دکنسته اولو در وقت پائنا هی
آستانه وقت آشیانده در کار اولو امور و مصالح کلک تبریز و اراک سبستانه بر قهر در بلبل انتخاب و اختیار
مناسب چسباله و سوزنی سلفیگ تشییع مایع عض و ادراکی الله کلر قراط تعلیمات و تعلیمات
نخبراً و تقریباً هم و عیقل آویز با کوشش هوس اولو سبکی فکر و مطالعاتی و بالظرب و همد نفادسه مضی
تغای استصواب و اختیار و کعبیات وقت و های غایت قهر و کجرا اولو بندها و اراک سبستانه
اچرا سنده نظار عمیق و عیقلی میاید همان بند و طویر اقدام و مسارعتی کویله دله بیوند ایلی
بکا بنظراً با اصدار او و فریاد سزاد و ارزانه کور شود فرانس و عیقلی نکر دیای رسای و در اولو
در سبستانه کس ربط حبت و مصافح اولوی انگیز و دلشیر بجز تحریک مفاد فی ذرات حوب و ناس
ایلیله خدمتیه مشرف اولو عیقله ایریکه سا و انگیز و وقت دولت رفیده ایله بر و عیقلی سبستانه
و خصاوه هر کس ایلی اقصا ایلی عیقلی استعار داشته بمرور ایلی و سوز و لیکر ایلی بر و سبستانه
تدارک لوارن ساز و سبستانه سنی و سبکی او بال هر نوزد عمل و کوفه فتح بله مات میاید سنده
و کول بر مقتضای صراحت استقامت فرانسه و دلبسته کده ایلی میاید سنده و سبکی ایلی سبستانه
و عیقلیه مرا عا قرات رفیر هافر هر سلطنته دایت افزاز غلور و عیقلی اولو بی صورت اولو رعبه کوفه
حمله و اختیار اولو بجز سبستانه عیقلی آلمانیا به حبیب و اما لیه طالب و داعیه اولو نوزد کلک
سطح کده و قیاسیاد مصالح امور اولو لینه انبار عیقلی ضعیف ایلیله تمامت ایلیله عیقلی
حفظ و صیانت بهانه سبیه و وقت مذکور و در سبستانه لولر مرد و کده لربینه سبکی زنی و لوانت
اولو عیقلیه عیقلیه عیقلیه عیقلیه عیقلیه عیقلیه عیقلیه عیقلیه عیقلیه عیقلیه عیقلیه عیقلیه
مناظف کعبیت وقت و مال آله و ذباوه منحوس و کورس اولو غیر کلک و منظر ایرلی و نوات و غیر
زیرا او تار و عیقلی سلطنته عیقلی در هر نوزد و سواد و سبکی سبکی و کجرا ایلی عیقلی و سبکی
و وجهات مخدرات امور سلطنته به عیقلی ایلی قیام ضعیف و در نوات و تضایق تصور و عیقلی
اولو قدر جلوه کجرا ایلی لولر و سبکی ایلی سبکی کده و در حال خاصه و نوزی سبکی عیقلی سبکی

وتمامه اینه مستود در ناله ابله که بجا بره و ناقه و با دو کل بجز و بر ناله اید بلر و کام و کلوی سسفت
فغانیه ناله حواسن و قوای مدرکه ربه استیو اید سبقت و هول و غفلت تمنع البره و المعالجه
اول لغزله بعضا بالذوق و بعضا بالوساطت سزا و معلومیه اجزا و اعمال اید بکم لطافت بحیل تصنعاف
و خصوصاً بط در میان قفانه بر آهین قوم ^{و در کینه} عظیمه بر او ره بر بیال و بعضا شریک مصلحتیه مضید
و کار کرد له کل مضمون سناج و عطایا و سواد و هدایا اینه هر چند نطع سطر بخبازی مذاکره ده
شاه و آردی در آغوش ضبط و تسخیر ایلک ایچین قیل صولت و فرزان و قمار عزیزت اینه نوسن جانان
شود و عزانه حواله سیاط حیمت و اقدام و سود با یوقه کوشش و اهتمام اولغزله و قی و بر آه
قلعین جزئی بر نایب و خفا اولو ارجح ایدی و هر زمانه و هنر و مفاخره نسیم مولد مکالمه
اولیسم بر دینی مستوار و الهی و آسج اولو کرد باوقته و ضار و دور خنوف و شور اینه و مجال و دنله
کنز انظام حادری آفت زده نکره نوسن و اضلوع اولغزله اید کینه کانه هر بار مانند خرنبل
بجز نثار ملائکه نلق اصن و سبانه بار آینه عرب و ایلفاز اولو اقصا اید ایدی و اوجه حریفه
اصرار و ثباته اجای مار لیاقت عزیزت و هجرتی آه سار دول کوشش و لغت اولوب بیع هر از حقیقت
شجری بر آمال و امالی با کوره و فرحت و شادمانی اوله جو وجه او ره نادر و فیضاب و نضارتین
و شادیت اودی با تو قوم کلجه نورجته کجیت احوال بوضویت نا و بجز به یه سبله و افران اولغزله
خاطر کنار ارباب نیا و شعور و شیر داشت و قیقه زمان امور اولیاده بر شوش و اضلوع موجب
انفوق هیات احوال و مصالح اول عسبیه منسوب تبدیل صورت و رابط و عملیو عمل سبجه اولوب
خستو تکلیف بار شاهی قیل کردن و احسان و لذت فی مثلار المایاده کان بقاع و انکاسله و عابا سب
غزوه مسامحه امن و امانه و بچید خاق رفاه و اطمینان اولغزله تدارک اسباب و احوال و سبب
اولغزله بونزه از بجه روسیه در سبب ارتباط سلسله و فاختاری اولو و مرتب و موالقی مانله
اعانه و امداد و حاله اتفاق و اتحاد مولدی محبت بر قطعه عهد نامه اینه نکر او حکم شده و بند
ایستور روسیه دولتی بر موجب عهد و میمانه انگیز و نسل المایاده واقع اماکن و محاکمات

حفظ و راسته ضامن و متکفل اولغزله اولغزله لوجن انصافه تجرید عا کز واقع و ایصال کتاب
متکاثره به مجید ایدی خستو بر کسا اولی جناب ایدی اشوب معاهد جدید و در متلوی نوبت اید برای
هر اس جا خاستن و کندی خط سنان سهره سبوت تدریس مطابای سزایای روسیه آردی دوست
و مشاهده و در سخنش بار مبعیم و نوسن اولوب خصصا نمجه و دولتی طرفنده اشوبمانه نلق و قی
و هر وقت سبلیا ممکنه ملای قیدی اولو ادعاک ملو سبجه طلب و استر و دانه نعل رسیده قی
و غیبت اتحاد اولغزله آردی ملحوظ اندر اولغزله محابه ایدی انگیز جانجه جناحی عمره و حقی باز
و کدو طرفه جلب و امانه ضمنت خرمید مقدمه سزایای ایدوب خفان و ضمانه طرفه و قنار و قنای
ما و دلی واسطه العقد فرزند بود و سبوت اولو او زده و لیتیه خیمین بنده نسیم و زکاتار نالغ
و السام بچید مشغول اتمام و انضمام اولغزله بعد از نه کنده و منفقریه بالمقابله واجب ایدی
و لوزه اتادیه اولو شرایط دومی و ولاده هر بر نیک و نایب و تقصیری ظاهر و عیاله و مرغان طهره
دایم صداقت و راستی و مرگ استقامت و در سبیله بار ناده بیوله اولو انگیز و روسیا و اولیاده
زیانزد بر اعانه اشرف و تحریر اولو نقصان اسباب حیات و دست بهماندی نجاه صور اصولی
قاعده دول نصایای موجب طریقه نقد و جام و سزایای حد ناله تبدیل مانو کلوم اولوب و ایدی
و دندری هر بار بگذرید و در سبب الوصیت اولو لوزمه عادت و برینه و مقضای طریقه بر نینه
ایکده و حال و فکر وقت و حال حایمه منتهی البطانه بعضا و عدوانیه بجه زده انصاف
و انصاف اولغزله خبر عمره الطرف و اتفاق و اتحاد مواد بی حاوی و شامل بر قطعه عهد نامه اینه
سزایای بر دار نفعه بر شانه استغنی و اتفاق و عهد سزایای زبیره و دومی و بر بجه و دانه
اولید روسیه هرق اول عهدیه نجه و سبب کندی بنده و کار اولو حبال اختصاص السام
قوی الوبرام هر لاله صام خصام اینه بزمیای نقصان و نقصان و رهینه اخضار و انعام اولو
خصوصی چندله اولو و سبب کدوم سبب خصصا بوندره اسبوت کدو اینه انگیز و دومی سبب
مشور و محتج اولو شده اشیا لوه و با بطر و میمانه کدوسه غیر مانغ و سود و مند

عراق و حومه اولوب برجه ايله اكرسقا عثمان هيزر نيزك مسيح كاوكاه معرفت دستكاه سكون ايله
والبحر و دوشنه ابر عر نماي خانك قضا و قدر اولو و باي و باي عمر و هياتي مخروق خربه
عربه اويجي اولسيه خويلا نورسته سلطنت و حكومت و غير الخوف نو مديح خنوقت
و سياست غياض هياض مخوفه جهان فائده افاضه چافنه توفيق ايلي برله سرشار مياهنونقا
و قوت سنده اعتمام و انما اولو عيم الوصا و باهوز و رساليا ده برس قواد و تصالحه
سند و احترام اولان و نافع و نيق ميثاق و اتحاد و نه برار زمانه بعد المور و المايا مملكت
با ديز عيظ و خصام ايله قريه ناسج و اضطرار اولو شواظ نيزك نيزد و وعا جنبش نماي
معرض حروف و ظهور اولو بعض صور و قايع هائنه و مرهشه سببه فرو نشان آب خيلت
و خسرت اولسيدي اكار دولت عليه نيك مقدمات عيم جبار القباضي نيجه كج مشر و صفار
جودي و قيس اولو نو زم كله جي و آدسته شوب و پ و كاله ايري نيزك دولت عثمانيه ده و سار
اراضي و ممالك و فريده و حسن نيجه امور و احوال عالم اعتقاد نو عي آدم و صوم و اعتبار اولو
هيا و كار كارتا نيز اوله كلدي قواعده مطرعه دندر اشبوخه العناي ليل البين شورش
مصالح سنيكه صوم عثمانيه ده بار شاه اسلام ناه سلطان مصطفى هيزردي مانند اناج
مزين غياض لبنان بر حسب نسبت ايز و صفال همسركه خلال اثر اولو سر سعادتمير سلطنت
و عمارت شعنه باش جاه و جلوس و باهوج يوم ابوم ابا الامور خارجيه و اخليه
نيل و انرا افلاك شعنه مفارق قاطبه قطان اقايم سبعة ميسوط ساز طين بل بال هياكار
داف بختال اولو قدره فرانسه دولته نجه دولتل كر سني شدت و لو و وفاتي بيوردياره
ايتار و شان بادي اولو نبي جهاد تخمينان فاسه و مشابه زعمات كاسديقي تقصارة العقيان
كلكال قبول بودر قدر بخ شفته قص نجه حكمت و قطب مركز صدارت وزير اعظم منبر نجي
دعي و مقوله نيمان مرفهه طين بحساي و دنابز نيفه اوهام بي اساسي و آدوسد بار
عقل بشده نامر نقش نفاق اولو ايجيله طوي طوي تحريك و احار ايله تمويه و تزييه

مقصود

خصمه على قدر المقذور اهي ساز صر سعي مفرد و صارف نفوذ هت فاعصمه اولفته نو عا
تباوند و قصد ايرني بر وجهه مناسب هجاب نقله زراي و شعور و موافقه و قايوشنا سقا
مصالح و امور و عجمه دولتل عيمه ايله روسيه دولتي مياشع ميشع مار و نزل
و شملي و خورف ايله قريه تقصصع و انقعا و منصفه فريود بر د و اشلوف ايله
دهيه ترغيع و اختاف اولو اسس قصد بيفصد آسني و ايتل و خلا سولاري صلح و اتحاد
و هالف و دود ايله مجددا استقام و استحفا مهاد جاكست واسطه اولو فريود بيليه
دولت سته حقه كبريه سوز قصد و نيز بله سلولك عداف اوي و نك و خذاع و على و نيرة التوارك
استام سعادت مامور اقامت اولو انجمن كند و لافه جب و ارجاع ايدوب خطه دولت عايله
بارده حواظ ستراله كردن نيب و تاراج و بلك برسوز اولو زبري سته عيب ستره قصيه
قاصرة الطرف قلعه نيشن بالرا و البهيه و دولت عيمه نيك عهده حسدي ضبط و نظري اكن
نجه دولتي خارج دارع عفت و برونه عيظه عصمت عييله عييله مرقومه بي شهر هفتي و متعرف
اصليسنده فليع برله كنيه اعراض اذواج ايتديكي تحوير و سماحه ايتله جنده مقصاي عيبت
و غير سته عييله و در خور كور سرب باللكس بوياره و و كوش در ندر ستاري رما و كمانه اولو
عنده كيه و دمن اولو قدر هيشانه قدر غضب و از مرار بي متفاضي اولو كجه دولت و نوره نك
مانره نيزه بزم عذوقه و انقاعي و نتي اشام جب و وفاتي اولو ايرتهم نشانه سانه سنانه
و امواج و امواج عرواني ايري حق مده سديج و كان مطلقه سنه دولت عيمه ايله وانه و نجه
مياشع اشلو سته نانيف و ارباب اولو ستراره انكاه و سته حواله كوشه سنيكه
كبره و بقضا بله ايصال قوت و ريشاني صرف سعي و ن ايدوب دولت مذكرة نك شاهه
نابش جهان امر مستغف براسني رضاه نماي اينه سلفا قلمقه كان شوق ندم و ناي سنيكه
دو كز دانه اعراض اولو ايتديكي محمد عيمه اوله سته هلك اعتمام صلاح سب و اودي محصا
ماده مار و اندك ابيكي براعة جرم و يقير ايله نكاشه صحيفه بال صفامان اكره هاند

سواقی شایسته و الواف الزام فراوانی اولی برآوده نك حفظ جیادتی اجیده دولته مرتوبه
فالونه حتی اوزره ترتیب ایدگی ترکیب ادوی مقوی سعی و همتی تا شری مانع و عاوبه و لایه
حیات و بانه عوادتی و عیالیتی بر مفضای نهدمه الموفه جن الوقوع تلقین و احساس
و فروع طبعی حرم و احتیاطه مرعاه و ابر الساعه حب القامه استیصار و وقت ابله
عروض مستوجب اهلوتی دوع و دفعه صرف تا بر بقیاس ابلان و فیضه ذمت بر حق است
طبیعی ناس و لزومه عبودیت جاگز نبض آشنای جیابای اجناس ابره فاما استوا جزای
جیابانه و بام سفارغی انیق کوزر حشمته تدبیرده کاسات نظم و نمیشه نظیر ایدگی به جملان
سعی بلع ابلن شند و عز جن المومر مورده تحقیق صلویت رویت و تحقیق و زود عبودیت
و تسبیح اولوب استو کز ادرس او نه و شهر خلودت و لثامیه ایه له جبر و بیک اجسام معانی
منکبه لریه عارض و طاری اولو عمل و اسقام امور و عیضه و خروج و محوم مصالح عامه
مجموع تدبیر و دو تأثیر مغلوب دای و دایمیه قریه بر نام و بسافت مویاتی مرام شفا ساز
نسق و شمیمه یذیری انزال و انبام اولدنی همنلو فرانسه بارشاهی جیابانید بو عیبه
عربین لری یاسن جریانه اینه مکاتبه خفیه ده مطالعه طبعی سطور و مصالحه صحایف
فانطق لغوی ابعیب و موزاموز دقایق خفایای ضمائر و فیض آشنای اوجیه جیابان سیر اولو
ذوانک مایای جریان هوا طریقه کلمات النفس المنرفی و ذات الیواجر و کون و ظاهر
همنلو بر دیسافرانی جیابانیه نمیه و روسیه امیراطوریه لرینک صدفینه اجتماع و لغای
و داض سماطی اساق اساق باساق اولو کدوس خیاله بسان سب و شمشاش و بانه
بطالت اهی اوزرته ضایع و بادیدناوات و مضام و موزن بیقان غلو و فتحام اولو
افاره شراره تیر و خوندک و اطاره بندقه طوب و نفلک اینه اکثر لینی کروه اکرن
انیاخته از دهنجه هزم و انکسار و افاده حفر خنداقت دما و دیوار ایتکله
خیاسه مافط جنک و برخاشن و داسر هیایله امار و احتیاس و داض کبیه انعام

دختران

و احتیاس ایدگی افیای و فیه اعاطف غمخوار مویبه الحرب و انفال کبیه ملوم قویجات
مستوجبه الدهشده دولن عمیه نك و دام جزان هها زارا کوی و لغد کحل و ناوری
و دورانی شمه العیبه زرفا مانند تقانندی بر مرتبه خیره و عیال و قریه اولدیکه نمویه
قوت مخفیله لرینک قرال سوی البری محوره بانوی تحت نیروی خدمت و صلوات و فکله استوا
خیام دکستی و استقامت عدت و شمار برله سر بر افراشته اوج حصانت و با فشرده مرکز نبات
اولو حصوله منیع همرانه اساس مصالح لزومه و معانی دفعیه کوله محاسن امور و کینه
تیسر شخیرینه کرم و اسفید یار قدر اظهار قرانانی و اقتدار ایدگی خیال خامنه ذهب
اولوب تشبیه اساس صیاهتی مدنی و مصالح طرفیه و تأکید مانی ملوچی عبودیت و تحاوت
دوجه انقادی مسمد ساز انوار محاور نظاره کانه اولو شرافت ککزه طاق و جلاله انقاده
مریای هزار تبه اخمصا من و تحض ایه عریج و لایقا انیمته قران ترسه اقا و بل منیه
و لطائف الحین حریبه و لولین سفیه ایه طبع انداز اسوار استوار محافض و محکم بر زهد زیاده
مدفنت اولم میجا و ز سر زین قدر امکانه و بر مویتر قلم عنیدیه رقم ایه نشانج میادین
اطراس اولو مستحق در زنجیره مواد مویده بی فقط قرال مویله دیور باروی قبول اینه
راضی و فرسند ایلوب بلکه متقدمه فکر و اندیشه سی حث و اغا و سیمیه و دور عب ایه و کون
داخله کله اتحاد و دقای و هض و اغا و مسبه عهد و پیمان ایه مستوفی همیس و فافانق
اولفقه ساقه و سیاری و معاصرتی قوت نظیر حمایت و صیانتی اتحاد ایتک ایدگی برین
تقوم خنطظ لویف و بیاندز نابوخر مقزل درده مفتله بعضا و شفق آینه فزاحه
اولو زباله قدرین فروزانه بیکار و هیجان لک لمعانه زبانة انس سرتماسی نفاور و کون عیون
و تسم نینم ولو برله رسین درجه انظفا و فیکرده صر صرافقا اولو هکای قویف
ابتدکن موضوع ایجادات بروج اجام ظهور اولو بدقیات و مدفع و قایع و احوال کوفیه
قویب و آل و کله تثار هدهده و اختلال ایدگی فیه آشنایانه سطر بوج و کون

و دقیقه نماید پس چوبه جنگ و جدال قطع و رسته قیدرب و اشکال ایری زیرا بر طرفه مملکت مجاد
 صحاری نو در در ناورد و آهن خدایانه فیضی برنای نبرد او به چوب عسکر محبت مفضی بجاعت بر
 و لشکر غیرت بر صدمت کتر دره خالی قالمغه بر داشته ابراج باره اشتهار اولی شوق ستاره
 مرزکش تار منگت و اقتضای ضربه طیه السیف مدین عجب و در درازگی ایبه و هینه اخلاق و انانله
 و آستریاها نماندک بوسه اوج فلک الوفولله اولی نبود و طریال فصیل اطم یارا و ملوک
 تالی صدمات عراده مطیره الوجار جنگ و کارزار و هطولونه دانهای مجرب صلاح انداز کرد و در
 هم نشن کرد حاله و داند عراره و کوالی جلال اندر جان اولوب در سبه چوبی بر متقاعد
 عروه مقهور در سلک ساز هکظامه رستاخیز اولوب هجماه ارازی تقاضا طوفانه خرمین چنان
 رستیز و قوه اعتدال و کرب و اعتدال و در هب بله عنقهای همایون به بال آسانچه دو
 هامة مرصفا بمشالی اوزینه مدیام شهرها همال امداد و اخراج شد حیاضه خرمین
 و خربلک معالی و کسارت اتملا مقفی ایکن شدت ذممه مقربه خرمین و شقاق ایبه شوق
 اریبارده و هل بلوف و وفاه و میا طیر سبب ما دانه اعبا یغای بغایه غیر و غا و
 آغاز و صحیح صحیح شیخ الوعراض دولت بر و سیا و دهله و سبه مملکتک علم عوم محبت علم
 حماست محمودی مومجامه تفاق و ارماز و نبود و فر غیرت خود نامعددی جمر و اهزار و طرف
 دیوهای غریبه بباق فامه عباسی عمامه و ساطت تکبر لعاب مداد ایبه شرفات راسبه قویع و
 اقصایهای محاسن اخلاق و شما بله صفر نه وصف و توفیق اتملا محال و در بند هر طرف
 عشق و اودالک مقیاس قره تخمیه ایبه قل قاف نمای حصن تپای محمد بنینه او هان رساله او هام
 در روح خون سیمای قصه عزم مع و سنا بندرینه حمامه بر آله تصور و الودوم اولوب منسب الوضوال
 اولوب جرس بر سن کال قطعات و فضیلتی بدای بر صدای کاست ایاسی و ناقوس بند جنگل کجای است
 مصابج الرضا جناس ناسی نباشنه کلور نسیمه قلوز در اعظم نصف نظیر و سبب الخرمین سلطان
 دغیب می یانا مصلحتی غلب و غایب و غم فوز و نصرت و اعظم تمام مبدوره خانه و شرف ایبه

اموی همیاجه تیه عماده م فرط حص و در غنبدی حسیه میدله و غاب رهاب کب بضاعه
 برد الفراشه ارجاب عراج و غیب الشعوه و غب اشعی ایدوب شاه سعی و همت ایبه سنا آتسنا
 ولع و آرز و بوبابن فیت نایه لعه البارق فرصه بر چه رخست و جواز و بر مملیده همت
 وجه سهل و سانه اوزده تغیر و مقاصیر خورق نظیر شاه و در اتم طرف طرف و سوبو تجرین
 عساکر شہامت ماثرت خیلوت بال و پرواز و دبه دبه خاکیز هد هدوشی دوخته ثبه اوتهاز ایرت
 قلم انچا رسید و بهر شکست

سولیسو دیورژنه نام ایچی مأمور اقامت اولینی استانبول سعادت دره پاریس
 شهریه بعد از جمعه دولت علیه ملک کیفیت احوال داخلی و خارجی که می بیند
 او بر روی تالیف ایلیک بر قلم تقریر کرده ترجمه سپرد

سند محمد دایم حضرت زینب و آفریننده تاریخ ظهوره از نوع مصائب متوارده
 مصالح امور ملکی دولت عثمانیه علی ضعف و خافت عارض اوشن ایکن اتفاقا سولی ایلیک
 عقیده بالتواتر جالس سیر خلوص صیر اولی و بی عدلانه عدم با قدری و نیز
 اسودده محو و تقصیر در قار و بروج و با شان و بروج مصالحه نه تقدم ایده صوب
 خدمت مملکت عثمانیه ایصال اوظاف حسادت و زیاده و خصوصاً از نه حکومت
 بدست کفایت زینب نسیم از منف شایان بچه پادشاه ملک بی دبی اولی و خلق پناهیه
 خلق در زینب باعث اسباب قتل و عیال بجه بر اولی و قدر دنی قاتر و سترگی از نذر
 در حال دولت علیه قوت حواس سد کفری سلب اسباب غفقتنه نعمت اولی و تقویت
 امور دولت مصالح تبریر و انحصار سلی و همت ایتم کفره بجه زمانه دولت محمود خانیه
 نظام مصالح مملکت اولیه و اصل ستمد و هون و دناشت اولی و آحاد ضعف و کساک
 صحیفه دور کارده بر دنی خلق از منج غایت مقسم و در تواردر پادشاه متدالیه
 شان و اعتبار بی غیر من وجه اوزره مطیع و مستقیم برکت جمیع حکومتزاده اولی و چون در
 زمان حسن و ثمانی تحسنه ایه موصوف و معروف ایکن عوام ناسان جوش و فریاد
 قتل و اختلالی بجه اریک سلطنت دعوت و اجلاس ایندی بر روی محمد و سید ارتقا
 اولی و بیخبره کندی بجه باعث قتل خوف و خشیت اولی من قاسم البلیتانه تقریرات
 و مسافری سادیه وار قولی مبدول و صرف اولی و بجه عقل و تدبیر ریخت
 تدارک و سان امنیت ذاتیه لایله مصلحت محمود و موقوف ایوب هر کوه اشغال قلم
 و خردانه اولی و تحقیق امن و ایام خود یا نازم بر روی مقومنداره مایلوردی

بنابرین سوغ خیزی قیام اسناد اولی بجه اسباب السوب اعتباری دنی از دیار و فتح
 اولی و اعتبار بی بهر اولی و عینه در چهار اولی بهر و ناب اضطرار بری سواد
 بولین اولی و نازنینی ماده مستقیم هم و مساجی و ما و اسباب حاجت از نه
 و اعتباری اولی و آرایش و آرام کردن سواران و ثابت و بره ام اولی و هر
 قتی و از قائله و کوب نفوس تکانه خلق تف و اعتماد اقدام ایستاد حق
 حدود حکومت و قدری بی من وجه دار السلطنت علیه ملک علیه ملک و تعیین
 ایستاد دسه مبالغه در عاری بر کلیم بجزر سلطان محمود حضرت زینب و وقت سوزنده
 در سیه جانی هنوز انفعال پذیر استقرار اولی بود عهدنامه شریفه عطف نگاه
 احتیاط و اعتبار ایتم و در ملک اتفاقاً آسایشه منافی قابلیت ایندی ایندی بر دولت
 بر قالی ضرب دست ایه سوز حکومت در و جمیع اعتبار ایلیک حکام و حالت
 علیه طرفه اوجه بود ضمیمه دار و وجه اعوان اوزره در مقدمات عین و خشیت ایکن
 و سرد کلمات ملنه در دین امیران و بکن مروضات مذکور بر اثر حقیقی مستقیم
 ایتم کرده ناشی دولت عثمانیه خلق منف و رفاهتی ایتم کرده غیره نسبی مفید اولی
 بود خرد و در حقیق الموارد و ابایان و از منج بی باکانه سی مأمورند افزون تربیت
 غیر اولی و ایکن مشاخر ایندی زینب زیاده مرات و شتابیه کلوی عثمانی طایفه
 طوطی و چه اوزره ایصال کند و ضربه باشدی بنا علی ذلك از ان قدری محاصره
 بره قیام خدای اوزرینه هجوم و افتخار باسرفی آوترا خانانای کند و طریقه حبس
 و اما ایه کجند و بخت اولی و در علیه اهل ایلیک حرب و بیگانه مقدمی
 ایلیک کاشمش فی در طر النهار ظاهر و آشکار ایلیک امیر سلطان محمود حضرت زینب
 منع و دخی خصوصاً حاجز اولی و در محاربه ملک و قایم و احوالی بر در اوزر
 ذکر و تعداده هایت بوقدر زیرا پادشاه مشار ایله اشهر مملکت بسیار لایله رضا

و اراده علی بن سرفانی او صفیة بحالہ الیوم تمام و اتمامه موفق اولی
هنگام فرستادن خلیفہ مبرورہ فوز و نصرتہ بلیک لوزم گشود و لهذا وقت
علیه ایامه درین بصره از قدیم در کار مستقر اولی مجموع عهود درین
فسخ و الحاقی چسبہ موجب شین و عار فاما بلیک بدیوز او تو ز طوق سنه
عیسوی سنه جزاد قد سنه استخوص و استردای حیثیتیه باعث مزیر شانت
و اعتبار اولی برضایه نک لوازم شکر اتمامی متوسط اولی فراخیه دولت تار
و ایضا خصوصی و اجبارت عد و شمار او گشود بفراد عد نام در بلیک اضمنا سنه
براز زمان سرودن الماناده وقوع بولنه جرج و قال سلطان محمود طغرل بلیک در
سایح نزدن م بادی ارتفاع شان و اعتباری اولی و امور مملک و قاری
حسن صورت و زلفه سیاه و افراغ ابره جلک قدر کندی غیره و در تورج
بیشتر پادشاه سوی الی داخل مملکت آسایش آرامش ثبوت و تحقیق سبب الحوق
خارصه کی سبب و صریح محافظی ابدی یقیناً مجرم شریفی او در بینه بنا جمع دولت
معامله و درستی و مصافات اوزر کجملک طریقی اختیار بورد گشود و لهذا آوستیا خانان
استخونی ماده سنه اوکا ابره دولت بلیک تقسیم خانیه در کار اولی مجادوت
دناز عالمیه غافور و محمود اوزارن بقیق اقتضا بیشتر آنچه انواع
القائت مدبران و حکیمان و اطیبیه جوان غفندره ایفاظ او غلطه اصیل فات
بچون متوسط اولی غم و جزم ایوب مع هذا مقدمات سبب فنی بدار صورت
اشناع فروری در بای ششم و غمخبری جوش و فروخته جلک مرتبه حب شان
و غیرت بلیک خریک باعث اولی حتی اشو ضایع حال و کیفیت بگری خفیدین
کجه دولتک الظمیان و استینی سائب رکنه شاک و شبهه او دور برنه قائل
دیو پادشاه مشار الیه اشوبلیک بدیوز قریق بدی سنه عیسوی سنه اسکی آوستیا

خانانیه

خانانیه از قدیم موکد و موثوق اولی او تو ز سنه لیلک ستاد و طارحه ابدی بر صالیه
تبدیل و تحویل اونیق اوزر کی آوستیا خانانیه معاهد و مشارطه قرار و بر شلرد
الماناده ناگد سالی سبب و صریح بزیاری حصول اولی و شوق عرف کبر و طمی هسبار
مغلیک و ضارب اولی درین سنه موکد یکی یقینی و خاصه یکی صریح ناسیه
متعارف و مشهور اولی طرفی تحت تصرف اوفال بله رعایا و برایانی نعل و کلاه
باشو گشود قوانین مذکور ابره هیأت موکد برینه نظر صریح کی چمنانیه نیک
نصنه رسماً و علویه سالی ایلیوب بوجه ایام عثمان اولی و جوده مضر ایلیک
کون کی لشکر و ظاهر ایلی جوان مرصومه درین فیمینک حدودی مقاصد
قائم داع بر ویالک اسیت رفیق وانی و کانی بر سر سیر اولی غیرن ناشی درین
دولتی تا نازدین معانی و معاشرا لیک مصر و تفسیق ثبت فارغ سنه بشقه
عثمانو طبرانی او درینه دنی در به نافع ایام غلو و محمود اسباب و لوازمی نریه
و تکمیل ایتمک و در کوزه ثبت و مستقر منافعت استوصایه کندی بول
ایچ منلو مقاصد کاسه سی کسوف و فانی قلندر حال سنه بوده ده انشای قلع
و ترتیب نخبه و انبار ساملنج اولی امکنی بوخبردی درین دولتک بالکم بط و کز
اوطن منویات فساد انودی هر قدر موجب خوف و خشیت و مستوجب هول و دهشت
ایم بینه در حال دولت عثمانیه منع و دفعی خصوصی در به زده اقدام امور محسوسه در
ایرین منم اولی الکرم خیمه دکنی حتی وقت و زمانه گشود نتیجه کلیم کون تا نازدین
فرار و هائلندون و کون اسیانک معدوضات و سناء لندن کندی و به کلوب درین
دولت ترکیب اولی صیحه منابر اوضاع و افعال خصما سندن کفاید و فراغت ایتمک
طلب و انسانی حاوی بر نقطه تقریر و بر دلکریج جواسیح بوزر بویه دولت علی بلیک
مراد و مستعداری موکد بلیک عمل در حرکت ابره کون بلیک بدیوز الی دولت سانس و عد

وتمرد انجمنك به امرای نغم و تقیرده کلیاً و از جمعیوب انجمن اولی که نسبت ابیه اعدا
و از صفای ایزدی اطراف و کافران استعجاب او شده اخبار صحیحی در دسترس و عیال او بیشتر
بود که محمود خان نیز بنده کدو و کلمه ای به ارمال این کدو کلری و ضلالت حقیقیه و ثابته دت
بر روی عین اصل مسئله مایه سردی و مایه الاستیازی اولی تا دت و قاعته شد
افزون جمع نکه دفع و انشای ایزدی جای شنباه و کدر پادشاه سوی این شمشیر
که چون شهود اولی نیرو هر بار بر در در چار باش ناز و خشوع اولیوب عیش و شرف
مایل و ذوق و صفای شیفته دل اولی قلندر نافی نفس اماره بوماده ده انجم کذبه
او یار و هوای نفسانیزینه صورت متابعت کوسر و کرم در مطهر تقاضات شاهانه
ارواح اقصا ایدوب خصوصاً قطع مراتب و مناصب و کسب شهرت و اعتبار بر روی مقلی الم
اولی بر سب قوی عد اولی کلک هر کس که بوشمخه موفقی اولی سرکار اندیشه و نیازی
اولی و شهرت بار شاد اینه لذت ذوق و صفای کوزده کوزه تر ایزد بولین جمع
رجال و کاد دنی کدو و ملایزه نایل و نایز اولی امینیه بار شاهانه ایزدی سنیه
مطاف و حین بر بینه سابق کوسر و یار و بونزه اقدم هر کس که ایزدی اوقفا مملکت ایزدی
ایچون جمع و ادغام این کدو کلری مال و ضلالتی بو وضع زواید و از این معنی به هیچ و تلف ایزدی
بشقه فرید مسافله ایزدی دنی بجه میوای جدید متولد ایزدین هرص و عملی بر بینه
و ادویم باجمه اسباب جور و تجاوز امرای سزاق عیش و صفای بجه بیاه و مشرف
تسبیله سوزن اولی و لوز ایزدی بالافزه تقریب و اداره دکل بکل و حست شاهانه اولی
مختلف و نظری اولی عمال و طایفه سی غایه انبای متمول و غنی ایزدی هر چه موجودات
سفاخته و در شوب مجموع ماسکلری اشراف ایلدیز و سبوی فقر و فاقه اولی قلندر
نغم و غدره و قدری و میوه بنویز ایزدی بهان بیسوز اولی و دق سانسع شهرت ایزدی ابیه
اشهره بهان فایزده علی سلاطه جاه و جدول و در انقبای بعد اولی کلک بر در سوزن ایزدی

حقه قلم

Varak 13 - a

سطحاً عملاً حضرتی سبب العتف والاستیصال سیر خودت بر توان از شوکت و اقبال
اولی قلندر و عیبه اداره و حکومت اسودنه قوام بنیاد انظام ملکی و معنی عارض اولی
ضرایب و اغالی اولی بجه تعمیر و اقامه ایه جلی قدر لیاقت و استعداد ایزدی اولیوب
الی اوج بلتس ایزدی سلفه تصاعد اولی کلک بنه قوزله صاخش طفل نوزاده ابیه
بجز ایزدی تقدره حقیق قری زمانه هنوز خانیزه ایزدی مأمور اولی و نوزده بشقه
اولی کوزیک با شو و عینده هر شئی کوزله ابیه العجب و العجب کوزله بوج باعث حیرت
اولی و ایزدی و عیبه اند قع غایت قاصد اولی مدت سرفتنی نفس اماره احکام
عقل و ادب و قواعد امور سکیمه مخالف نیجه هفت کوزه و در این سز اخلاص و حرکات
عبادت ایزدی بجه به معلوم و عیبه و در زمانه ای اولی و نکه فریفتی اولی
اولی سنیه قریب و قتل خوسن عد و زحم اولی و کوز و مأموریه بار شاهانه
مدت مدیج سلطان ایزدی اثناسع علی اولی کوزله کوزله مغزین و سبوی سوزن غایت
اولی و اکثر ایزدی مشهور و مستجاب اولی عیبه بنا باجمه اسباب مناصب و فی مقلند
سایه بالفساد اولی و لیزه جمله سه مقاومت و مدافعه بهان سوزنی دولتک امور و صفای
سیند و صاحب اعتماد اولی اوزینه تقیرم و ترجم ایلان اقصا ایزدین دایت
حکومت و سیاست و در کاره اسم سوزن بجز و اهتراده بر اعلو ایزدی بیان بیسوز
الی بری سانسع سرفه عملاً حضرتی زخم خودت سینه گذار اهل اولیوب سرفه سرفه
حضرتی بر صفای قواعد خودت کال شوکت و ایزد و ارف سرفه سرفه
اولی قلندر مرهم سرفه کی حید معلومات و مسافره عاری اولیوب بجه قوت
عاقده و مددک استخیم عش و دشمن و تمیز با کس و سبوی ایزد جلی مرتبه کس کال و بلوغ
ایزدی بر سانسع فی الحقیقه طایع اسد سکت و سزوار اولی بد بر کوزله سوزنی ایزدی
حضرتی بنده ددچار اولی قلندر ایزدی و صاحب هاهن و موجود اولیوب امر حکومت و عیبه

Varak 13 - b

و غیر آن در حق بقول اید که حسیه و قوت و اسد آشنای به قدرت جمع اسف کرمین
سفری ایبلر و کجه بر وجه ترتیب و لودت کدورتی اویک؛ سلسله دو درجه سلسله
ایتمه اقتضا ایروب بولکه ایبه طبعندری سواری اولی سینه دانما علوم نظریه
ماب و راجع اولیای کثرت مطالب و همت ایبه اولیای ده سهولت اوزره ترسین بنای
فضایل و معلومات بیور شد که این مورد اوقات ایبه تحصیل اولیای استیبار
والفنا بی اوم و هوس و تجربه احوال عالم ماده سنده نشق هر کوه علم و اطلاع ذات
شرفترین موجود و کائن ایری لکن ذکر اوقات ایکی ماده در ایکی عین استیبار
عبودیت اولیای بمنزله بالذریه و ایبه آله پادشاه لریزه منسیر اولیای ایکی
عکس انداز نمایر اصحاب عقولید پادشاه مشاربه وقت جلوس بمنزله مآذولین
نقام صدارت عظامه عاقر و دانا و مدبر و صانع اشنا بر صور انهم مهادف اولیای
مقدرین عین عنایت الهی و نعمت ناستای بلوب و موهبه سر و هفتاد اولیای
بی دلب و کله و وزیر ای دیهان نزد همایونین حکم لریقی اوزره کسب و تحصیل ایروب
نظرق فارضه زوال و فقها ندره محفوظ و رسوا طومری دعوانسج اولیای قلم
نقود و اعتد و فغانه کدورتیه باعث نفقت و اضطراب اولیای خالی دکن ایکن یبه
مشاریه ای نقضا سدت عربیه دکن مسند و کالتره ایفا و تکلیف بیور لری هفتادین
کونه مستحب مع و ثای کاذ انام ایکی مستغنی عن البیادر بالذریه سرفه و شرف
خصندی بویه زریه و اسد آزما بر شریک و رفیق انضمام رأی و همت و همدستی
مشارکت و مساعدت لریه اسلوب حکیم اوزره صانع حکیمه دو لری صورت مستغنی
افراغ و اموریه سلطنتی تصحیح و اصلاح مثلویچه تنظیمات نافه و تجدید شغله
بر او قتی و افرا صراف تابع بی ممدارتیه صانع کس و شرف اولیای دینی تقبل
و واردات میریه ناله حسن نظامی احاد سده معنی سلی عمل بیور در لریه بقدر موجب اوضاع

عالم و کاتب

Varak 14 - a

دعایا و مساکین اذین در فزیه اعارج لک دو کوه سبب خوف قانونه اوی بیچ است
سینه ناله سغ و وضعیه دنی هیلیده خبی توفیر فراین و ابرادات ایشلورد خانما صبر
و طبله اخصداری بیخ قوانین و انظمامات بوشلو ساویلک ششعبار و التزامی اتم
صالح خصوص ای دین سده لک سه شکایت و انفعالی محله اولی کدی مجرم اوجاب
ایفاندر بوصورتی شهریار سفار ایله دنی ذکر سبوت وجه اوزره اداره و فکر
کاله مرتبه رهینه اتم و قمع اولی اقتضا ایروب کدورتیه ایبه حالت شینه و کیفیت
تضمین خدمت اولیای نیندن دانما با فاضله دنی فوط خشت درانت نهملری اسناد
اوشلورد و نفس لورده هفتادین عطف و همی قضا جمع مقرراته ایچ بیخ
و اساکری تصویری کف اخل و افنا و غیره کذب و بهتان بی اعتبار ایله ایکی کوه
اموالده استولده اولیای مع هذا لشد و ایشای اوظان هر دلو مولدات و از جیفه
ظلم ارمو خارج حیرت در لری اولی پادشاه سولی الی اقاویل باطله مذکورده بهیج
دقت و اعتبار ایتموب جواب با صواب و قه ضررده اوفار اوظان نفور و اسوار
بهیچ کشف اویسوب تمهید مانده بنای کارزار ایچونه محفوظ و سزونی اولیای
و اگر اعلمی مرتب ایتمه لدرم کلور سه اولیای انصاف بود و سدره تقصیر غالب
کله ای معلوم اولیای بود بوسط صوم درق النظام بیور شد و حقیقت دانک بود
افاده و تقریری محو فوات و سالی التعمیر لریه مطابق ایکی احوال حافظه دت
منظم و عیان اولیای اکره شهریار مقارالیه خود بخود بعضی تنظیمات نافه و
تنظیمات معنی ناک ایجاد یبه صرف نیر اقدار ایروب لکن ظاهر الهام مآثر لری
طوری صحت اولیای جمیع مقاصد و تدابیر حکما سنی بروفق دلخواه قوتن خود کدورت
عاجز اولیای الکعبه ترکی اوقضا ایشلورد ایچی کدورت اولیای سلطنته حسن
روبت و تمسینه سبقت و سینه اولیای ذوق در سبقتیه موجب اشراق فواد و مستوجب

Varak 14 - b

کشتن باک صفای برادری اولیغوزن نامی دولتانه مایه قوت و اقتدار و مایه اوتبار و رفقا
اولیغ اشو قیامت در برینه نیک قانو و عاقل اعاده بی مخصوصه اونی قصوری جو بزدن
بنایت بجانب مستطاف بیورد قدرند او زک و استجواب اسباب نعم و امتیاز مرض
و رغبت مغرطه سینه کانونه دروه ناسع اشغال یافته اولوب باعث بظنیه کافه قزاقین
نظام مملکت اولیغ اقرب دردم و در براندگی تسکین و اطمانه جاده و باقی ابد پلنگه
غیری دول رضاری بانج دولت عثمانیه ادعای استحقاق اونی یعنی درجه دقود و احسان
ایچی تأخیر و تحقیق و سه ایله اولدیله جان تقویت و تسخیم وجود ادا و سیاست
دینی نزد عنایت بیور شدورد بالوغه بعضی موانع قوی نیک ظهوری پادشاه مشارالیه
ایجاد و ابراسی مراد اولدیله موقوفات حبیبه نیک بزرای حیلونه مشایخ و مانع و اگر
قبل الوقوع بعضی محال بعضی حالت غیر مترقبه بودند اقرم حادث اولیغ تقیبات
اصول دولت سینه بی اجاب ایتمه ابری شریار موی الیهلک دشمنات اینه جنانه اچوند
اطراد ابر کله کله فوهایش در غنای دینی مزین و مانع اولیغ اقتضای ابر کله اغلب
اشغال ابری اگر چه ذکر سبقت ایدن اقتضای امور نیکی دولت عثمانیه تسخیم و
ایضا حایج بر ابر ابری معلوم اولوب مع هذا بو خصوص اشخاص اعداد ابر سادات و
و تقیمة نامور اولدیغی سازمواد مذکوریم غایت اینه مربوط و معهود اولیغ وقت
و حاله اقتضای کوره تقصیر اوزره ذکر و بیانی ضابطه کورلری بوشودد
رویه دولتی اسبج و له طبعانی اوزرینه بی دینی اطاله اقرام تطاول و تجاوز سادرت
و باجمه دول بنده بی منی و حشر اولیغ درستی و حقوق دینی خصوصاً ایشیه سادرت
اولیغ فرانسه پادشاهی بنا باری اشو دولت مفهده و شکسته نیک جایگزین حیوانات
تجربری اولیغ غلبه و خورده و طمع و خباثتونه دول آور و با کونه ضرر و خسارت
یکدیگر اولیغ قلمین فهم و احساس ایلیوب هر و تحقیق قادر و افعال جهانانه

مانع و مانع

مانع و مانع اولدیله بر سر سربله مقابل اولیغی اونی و افری عده و شمار ایشورد
و بحسب موقع ایچی عمل اولیغ اسیاسی استیصال و ساین سیر و افراسینه سیه برابر هجوم
و اضمحانه سزده ممانعت اولیغ مقدر اولدیله فرانسه بنا و مخصوصاً اشو دولت یعنی ایچی
هجوری اولیغ علی تحت تصرف و حکمتیه اذغال برله تویب و ارض مملکت و تضعیف
قوت ایشو کونه قبل از وقوع سنج و سادرت ابری فرانسه دولته زیاده دولت علیه یه
ظنون بر اینه ابره و صحت حبیبه اولدیغی ایشو فرانسه پادشاهی بنا باری
برسقتضای حاجت ایشو صتم فرانسه ایشو صورت باب ظهور اولیغ منویات و اخطاری
دولت سینه کشف و بیان ایشو نوزده ذمت رعایتکاری ایشورد بنا ایشو ذللیت
دینی مخصوصه دولت حبیبه بار و ماضود اوی انذار اولدیله بر تکلیف مادری ایشو
بنایات ایشو ایلیوب ایچی له خط سینه در نتیجه ایشو اوردق محض الوقوع بعضی حالت
و عوارضله صحتی صورت ایشو ایشو اوزره موجود بر سادرت و مشارطه نیک عقد و
تشیب بی طلب و دستهای ایشورد و افر صدف محمود فایده ایشو خدیجه در عیبه
مقیم متوفی قرینه دوزانور نام فرانسه ایلیوب دولتی طرفه باوده مسطور ماده بی در حال
دولت عثمانیه بی عرض و احوال نامور اولدیغی ایشو بر سادرت عاقبت و ایشو
حسن تشبیه و سبقت سنی و اهتمام کور شد که بوماده ده در کار و اعمال ایلیوب محض تقوی
و تابر مستحتمنه اچوند سنی ایشو اقتضای اینه در نتیجه ایشو نوزده ایشو و ایشو
ایلیوب یعنی مایه ایشو ایشو ایشو لکن مقتضای وقت و حال کور سینه سادرت و ایشو ایشو
صرفاً ایشو ایشو و ایشو ایشو ایشو ایشو ایشو ایشو ایشو ایشو ایشو ایشو
اصول ادا و تربیری بر سادرت اوزره ثابت و بر قرار و ایشو ایشو ایشو ایشو
دولت مصالح دولت کلفتی ایشو و شمار اولوب وقوع بعضی مواردی حسب ایشو
اولیغ و ظاهر ایشو و ایشو ایشو و ایشو ایشو ایشو ایشو ایشو ایشو ایشو ایشو

Varak 15 - b

Varak 15 - a

و اور بر طرفه دعوی دولت عثمانیه نامی نظم اسد سعید دولت دار در کار استقرار اولیده
اکتراث و عقیدتی نامور مذاق اولیة اجمیلک طنانت و شاسته غالب کلکه ایچ
میسفور بوماده ناکه خصوصیا اولقدر دست و پا زده بهد و اهتمام اولقدر ضحک بیخیرت
و عیب بی مانفی و اعمال ترا میر و افکار عقود پسری فایضی کار کرد تا تیرا و لیب ایچون دفع
ایچی منج اجوبه سلطنتی دره عبارت بعضی مانی بی معانی و اما غیر معنی به نابل و سایر
اوشدر سفیر مسفور بوسا فریاضه ایضای فانی ترله و غیر سفر سرن ایچون آستانه
دولت آشیانه در دولت و نشینی مقصدی نیجه امور برمه عهد اداره و تدریجیه حواله
و اعتماد اولمغذ شایان برینک نصیبی روزم کلکه فرانسه پادشاهی بنا بلدی ایچ
ستونیک برینه بر قوت بلایک اتحاب و تعیین مناسب اولی کوردوب مقدم تاریخه سفرد
کوش هوشه نفیس اولش اولی و صایا و تعلیماتی تکرار ابوبیح لینه دنی تمیه و تأیید
اول و قنای کیفیات و اموالی خاب مرمز یکد اولقدغه ناشی اولر ساسه شان ابرو و نایه
اهم و انهم اولی فال بد و سارعتی ادا اولسوری تجویز درن سعادت و توفیق اولحق
اولی امر تا یکد ایشد بوفردن فرانسه دولته کلکیز دولته جرا کاره بعبینه
دوچار اولی قوت قریبه به کلکیز اولی دولتی بر دنی تعمیر ایشال نایک هیکل و سنبر
فواش و آرزوی مویسیه کلکیز بریسا قرانی نسوی اسباب کار زارنده منع بر دماست
مناسب طویق و کلکیز اولی مویسیه فرانسه دولته کلکیز جین قریب اشتداد و کلکیز
اولی ندرتیه بود و شرطی رعایتی اولی ازمه اسورت صرفت و استقامت منمنج
هاندر هر کلکه قانو و جمیع ایچیک تقدیر اولی و زینیه اولی اجود روی لورک المانیای
طیغانه حب و مال و احمی منج اولی بی مامل و کلکیز اولی ایچینه بنا اولی عیبه حقوق غله
ایچان تمامیت هیکل جمیع کلکیز کلکیز و رقاب سی خصوصیا سب اتحاد برینه روی اولرک
کلکیز کلکیز درن معدود هیکل لینه سپر محافظت اولی تحریک و ابرام ایچان فرانسه دولته

Varak 16 - a

مقتضیات امور مهاسنه ایچی لکن اول عصرده سلطان عثمانیه مصلحتی ایچی برای سلطنت
بولویب اداره و حکومتان منصف و وفاداری و عیوب و مشایب بالفکر کاد فرمایان دولت
بیه ستر و افغانه عاجز و غیره کاشش سینه ده بدیری و هویدا اولغه مقتضای
وقت و حال فوق مایه صور الخیات سفار ترویج مصالح و احوال اولدی و سرکارده
اولی اولرک موافق و قوی سید لینه استیوایدن دا عفتت و کس قابل عیبه و دوا
اولی ایچیه کاه بالذات و کاه بالواسطه ستر و عیوبیه در کار ایچیک مساعی جمعیله و
تصفیات خفیه و خصوصیا ایمان دلون عقیده و تقیه و بعضا استسپان صلحه زیاده
موش اولی کلکیز موعده بیغایه و ایچیه هدیه ایچیه تعمیر برینک جمعی بر بوده تلف و هیکل اولی
بزدی بر ضایع و نشینی آتیاج ایچیه میکلده ستر زین و کلوی دولت بیخیرت بری بری
ستاقب حادث اولی تدریجیه و اختیارات دایم سلطنت مروده ناکه تحشینه کلکیز بر اولرک
باعث و موزی اولی ایچی ایچیه ماده مرقوم ناکه وجوده کلکیز اولی غیرت و کسبت
و ثبات و مصابرت اظهار ایچ ادنی بر فضودم اولی سب مع مانیه و سب ابرهاج دردت
اولی جمیع بر شمع و نمای حقیقی ظرایف کلکیز جمله به معلوم و مشهور در کلکیز عالم
بوسورت و کیفیت ایچن تقالیب غیرت های کوییه ده بر ماده و اختیارات غیر مامله و مصالح
و عدویج دون نصار اولک هیاتنه موجب تعمیر و تیر اولرک کلکیز قرانی بنا بلدی قبل از
توقیر و تقریر اولی یعنی مشلو المانیایه واقع الگاسان اسباب امینتی ندرتیه و اعبیه بونه
اقدم رویه دولته کلکیز میانجی دایله بد انقضا اولی من لیتن مصافات و مصالحی
بوتلفه امانه مالیه و اتحاد و موالات کاسه شرطی کلکیز دیگر بر قلم عهد نامه ایچیک
حکم تشدید و تشدید ایچوب رویه دولتی دنی کلکیز لورک المانیایه کابن ناکه کلکیز محافظت
ضمان و کفالتی مقتضای سب اولی انانین و اسبانه اولرک کلکیز متواضع ناکه ارسال و تدریجیه
جمیع اولرک بر دنی قرانی بنا بلدی ایچ اسبویکی مساهره ناکه ضروری موصوفی سانه

Varak 16 - b

عقل و ادبانی اولدغی کی عهد قریب بروریا مملکتی رویه لورده کورده شکر بی شکارید
مشغوله و مالی مشاهد ایولن و اتمی سبب مستقیمه مزید عجب و همای اولوب، علی الخسوف
تجه دونی دخی بوانه مان فرسی غنیمت بیلوب سبباً مملکتک نزع و هسرتد اونه شتر بر سار
اهتمام ایه جکی ازیب تحوطانده اولوق مسیبه علی الاستیصال الفکره دولته عهد المراجعه اظرف
باخوب و توافق طرفین بودی اساس معاهد ایوق اوزده بیلر نزع عقد وفات و اتمام
ایلدیر نتیجه کلوم انگیز و بروریا دولتمیلک بودیه اوزده مریعات لوردم غرور و شرط
درینه سوره مزید بره بیان شکره سکینه مسلمان اولوب هر برین کورده و طرفه باعقاب منفذ
ایضا و نادر سی فریضه و دخی اوزده سامان دولته قاعد سده رعایت قصور ری لهور اولور
علی الفقه اصول عقوبت دول اور بر ای عمومی تغییر و تیرل عارض و طاری اولدق فرانسه
و کجه دولته کی علی الدوام بری برور مسلوب اوسیه اولوق عادی ستم و توافق مستقیم
ایر آن غیر مستقیم تأسیس مانی اتفاق و خلوص الارض و صفات و اتحاد مادی شکر
برقده عهد نامه ایه غتم و ترمیر قضا وفاق ایلمد روسیه دولتی دخی ایوتق کجه دولتمیلک
ذیل و در وجهه کال تخمین و انحصار ایه تثبیت و معتمد بونفقه ایردی چندان مناسب
و قضا و حال کورسویب بالعکس مقیداً الفکره دولته کورده میان نزع ناکه باب مانت و مستقیم
اوزه سرشته غرور و شرایط کورده نایف و غیر لو محظوم و محدود ایضاً فرانسه
دولته اوستریا فاندان بیلر نزع عقد ایلمک اتفاق دولتمیلک تخی بالقبول ایلمد
اکجه اتفاقاً ذکر و اشارت اعلان و قد ناصیه و اندکی علم و رعایت و فرات و استانی
دقایق و مذاکرات و معتمد هیه سیه معنی اوزده ذوق نزدیک غیر بسی و طاری عاده برمانه
اویوب مع ذلک عملاً الوطایفیسی بوقوع اوصاف و زیاده محروم و بری اولوب
ایکیور سندن مجازید مدبریز فرانسه دولته کورده ممانعت معقود اولور دولته اتفاق
فی اوصاف اوستریا فاندان امور منفی برمانه قضا کخی و هیام طایفی مولدینی مشغول وقت

Varak 17 - a

در کلاه استقرار اولدغی کخی مشاهد ب ناویق و معناد اولدغی زهر نریخ ایدر ایدار و قریح تولد
و اتفاقاً بری عدم الوهت اولور ایکی دولت شریح العداوت بونوره اوله مرکز قریب و زریح
سیراده بند مجموعاً و ظا و وثاق اولدغی استیصال و استعمار ایلمک نریخ غایبه المناویه
وله و بیسور و معلومش و ببقار اولدیرلر خصوصاً رضامین شروط معاهد و حال دولتی
علیه یکشف و امانه اولوب فرانسه دولتمیلک منفذ وقت حاجت امداد و امانت بر بجمو
اولدغی حال ترک کورده ای اصرار و مستناً ایتمک و طیف اذیت دخی کورده شمار ایلمک
منظور و مشاهده اولدق دهشت و غیر ترک آن و احده متبدل فرط ترزه و ضحوت و شکر
دولته دولتمیلک برودیه هر کجه دولته عقد صحیح و وفات کینه ایلمک و کوری دولتی
سینه نلک قواعد عقل و انصاف مخالف اولدق بعض مبادی بی اساس و اعتماد بی مساسه
وجود و برور قور قریبی کی دولت علیه ایه کورده بیلر نزع بوقدر و قدره رهیه ارتباط
و استحکام اولور رسته اعتبار و اتفاق حقق اعزاز و افتراق دو شور مکه دولت عثمانیه
عقد سوز قد فکراسی بریه رضومت و ترضی و تدوی و اضرات شکره اولدق وقوعه فرانسه
دولتمیلک رضاداده اولدغی مستقیمه سبب اولوب کجه کجماً اضطراری اولدغی و علی سوری ایه
تقریب و اذکار ایچون هر قدر در سیه ایه اقبیه و ایراد بر ایه ساطد ایه تحولات جدیده اولدق
اعتراض و ترس عیب و بیغایر اولوب بالعکس فرانسه دولتی معقد سوز طریق اولدق
ذهن لریمه منطبق و جایگز اولدق ایچ استثنای متداوله تقریر استنباسی و قسومی دفع
و از ایه سنه صالح اولد بیلور ایکی بویاده نلک ایه سبب دله عدم تمام و مستغنی استیجاب
دان ایکی اغلب استعمالور اکجه و کورده دولت عثمانیه نلک مطوی خاطر ایه اولور استیجاب
و او عالم مساجد سیر سوز اور در هام اولوب مع هذا استیجاب کمانه نظر بیلر مدت
سطحی بونوره زیاده کمد اولدیر ایخود در باب ایه غرور موالات و اتفاق انعقاد نزلت
بر اوز وقت مکرم به آلمان ایه دقوی بولر ضلک و کارم نریخ و قایق هاید معوق سببیه بونور

Varak 17 - b

رضیه العاقه اولی بزی دولت سینه فرزند دوتی مفتح آثار سواض و انفعال دیک
بوهدر باری ناز و انشراح اولی دکن ایری زبیر دولت عثمانیه ده و سازجالی کثیره
برکار و شکله هائینا خیره سی مسینه و از دیاد اعتبار غایت درجه ده کارگزار
اولی دکنی قضایای سینه دندر سلطان مصطفی دکنی دوتی افزای سیر ضوفا اولی
فرانسه و نجه دوتی میانزع پذیرفته تخت و استاد اولی در اولی استی و اتحاد السنه
ناسه سوزی استراون و انتشاری اولی دنی زعمات فاسی بی قبول مساحت و احترام و او بر
فرزند صدر اخصی دکنی دنی وضع انکشت مدافعه بره تحریر و اغواب بزرگ ماهض
کوشش و اهتمام ایشان در اشهر دکن و طوق دکنی نجه در استان رازی سینه و هدی
ساوله بره دولت علی بی صورت مقدمه انفعال و دولت عثمانیه اینه مدینه دوتی
جنتی تجرید و مقام سبانی امینا فیه مشروط اولی بره استانه اسما دت مأمور اقامت
اولی انجلیسی تحفه حب و ممالک عثمانیه اماره اقدام خارت و نهب بره بله بیرون
اولی دکنی سنسنگ پیش قدمی لشکر و مستوی تصدی و استیال ایملک مثلو فکات
نادر بر این و قدریات عثمانیه و هماس الوجه تجویز ایمیوب بوباب براس کره
دولت اولی مقدر و کینه اولی درجه موصول اولی دکنی دولت مقیم ایله خراب و توان
و حقوق افراد اولی دولت بینه مقوقه و سفور دکنی بنا علیه بود دست
مدیر و کاندلی اثناسع فرانسه دولتله امور مستقم بهایی حسن انضمامه کال نبات
واصل اولی کوسر و کله عدوت و مخالفتک محمول علیه اولی در بیان اعتبار صلح
سب زوری انجلیسی بالاک نیرج افغان نفاذین مفتح دکنی ایلی سوزیه اولی دکنی
فرانسه دوتی مفتح عدوق و احصا بلرینه استیوایش اولی خرابه و حکومت بیرون بی
بالو شتران و الفقی افرینک ضعیف مستیزینه دنی ساریت ایتدین مویب هر قدر نزدیک
بادشاهی اعتبارده اسفاط داعیه بیه دولت مقوم و عز و مقربان شیع و اسناد

راشید

Varak 18 - a

اسان بشبه بره اوده داس افزای اتهامات فریسه اولی مفتح اثبات چاکر ایلی بی سمانه
مصطفی دکنی بود مقوم سینه افزوده اقران ممالک اشمالدینه قابلا اعتماد ایمیوب فران
و نجه دولتی بینه قرار کیر بذات و استقام اولی عبود و موافقه اصول و ماهیتی
نه ایریکه استقام و استقصا دنیجه دولت سینه صبح بره دولت عثمانیه اینه محاربه سی
و قوه دکنی فرانسه دولتی کذب امداد بینه جب ایلی ممکن اینه بو تحقیقا استیوم و استبا
مصنف او ایلی بر اولی اینه بو قول بینه سابعی استقام و استصواب بودیدر بو
چاکر صرف کسری دنی مقدمه صورتنج جناب فخریاب تأییدی بوکا متعلق
افاده ایدیک توضیحات و بعد سابق موکر و کوری دولت علیه مأمور کشف و تقریر
ایدیک تفیحات مقبول و مستدیر اطمینان نبع شهر یاری اولی دکنی دکنی مارا کور
سوادن تحریر بیان دنی طاب و راجب اولی دولت سینه ناک استیوا و العانه مماشات
ایملک قابل اولی بای حال هر دو زعم فاسد و حقیر کاسه زاین و بر طرف اولی ایتنا
ایده مکی اقرب اعتبار بینه ایدی اگر چه اتفاقا تعداد و نگار بینه اجتهاد و تجاربت اولی
وقایع و امور سببه هیات مزاج نزاکت استراخ مأموریت معلوم و مشرف و وقت
جرانه مشرف اولی بوجه اینه کردن غیرت و مقیم حواله و تقید اولی مأمور بر زمان
تسویه اولی سینه مفتح و قشاسن اولی زفات نکاس و مساه اولی دکنی بی و بریدر
و بوند بونه اولی مأموریت اقامت اولی دکنی عثمانی طایفه سنان نگاه بر سیرت و تقیر
نجه در دین مقاصد و مشوراتی بوند مفتح و مشرف ایتدین مویب بالعکس
فرانسه دولت دنی علی تسویه نماید و راجع اولی بر ماده ناکه و تقویت و شاید
ترتیب تزلزل و استولوده حفظ و صیانت کجه رسائی اولی دولت سینه کور بینه حق و تبریر
مانع و حال اولی بجهان بر سینه صورتهای مجوی عدوت اولی سوزیه دوتی مفتح مفتح
کوش اولی مامور کسندر لکن هر مامور سینه مأمور بملک بو شفته دیده کشای اینه و ساریت

Varak 18 - b

مورد بود بهله دی شیرازه میگوید هیچ اندک برقیوبی بوماتاده فی الوصل و بالستعداد تسبیح
و ششک زهره منجم حکم و مدغم بالذمانع متحقق الحدق جزوی و کلی له دار بریانه و توهم کلیدی
مشتملو ذراته بارشاهی بنا برینجه بوسه روی بیاض جریان ایمن او را مکاتبه خفته دلت
سفرهم و معلومند بوفلده نجه و رویه امپراطوری برینک قوای جمعه عسکریه یک
اوزینه حسنیو بر ویساقری بنا برینک نایل و هیز او برینک غالبیت مانده و زهرت کاند
محیرة العقولند و هیزی دولت عثمانیه ناله دیوه ظاهرین اور کلیدی خیر لیبی قراولونیک
گذر و محکمترین خیرلو و براد دولت صدیق اتحاد بره تجارت با نین و اتفاق طرفین دولت
و شرفی اوزینه تأسیس اساس انحصار و موادم ایمن دولت کلیدی مانده خصوصی سیز
امکان ایدی قراولونیه بنا برینک ایبه و خفت و خواهشی نطفه دولت ایدی اوسترا
رهیه انقراض و استقرار اوله عهود اتحاد و موادم شجره ایلیوب کمالی وری و جوهه
گذر و مجازت و صیانت و هر امده امداد و اعانتة مجبور ایتملا دی اقصای مدائن و طایب ایدی
اوزینک و مقامه هتکامن کیفیت و حال اولقدر ششک بر اهلند و محمدریب
و آل ایدی عاقبت کارینه معراجی صفت نفوس و سوظه ایمله ارمشع و محال ایدی
ذیر بر طرفه مجاز کلیدی ترقی قوای عسکریه و شیب لوزم سابع سفیر به تدبیرن صد
مردم بید و دور و اوستریا خانلی غایت الغایه و مانع اعجز و قور و رویه دولت
هر حال دولت مذکور به امداد و اعانتة ایمله شریکانه اساسی اوزره بیام وفاق و صلته
بانی اوسکیون شجره ضم جانی و دشمن بی امای ایدی اولبر طرفه هلمویم بر ایدی
به رویه دولت می اندین نجره و اهتران و در یکجای صدف عرفان و ذنبت و کوه
کتابهای کانه ذکا و فطانت و ذرا عظم اصف ظمیر مشیر فخر اهلون تبیر زانچ محمد با
مهرندی کس عاوشانه و دلا و کیمه سر بر طبع و دینی باز و تقویت دقت و اهد
ذمه عدم رخصت و جواز به همان اوج و بهایه امتزای کادی که اقدر شرف و اختیاره

سید

Varak 19 - a

کانه آنها اندک سرخان ایدر ایدی و غریبه الغم عاوشانه استق بر اقیق اوزره لرا کین بر طرفه
جو اسین استغنا ایبه و دویون نفعه اما ایدی باطل و معارض اوزره و کمالی اولونک اوستریا خانلی
و قامت نتیجه سی طبع او برینک بر طرفه مجرایه ایمن و کسرامت عاوشانه دولت و شرف اوزره
ایصال فعل و ششک ایدر کدی خزان دولت اعم امور ره سی اوزینه با دفع و دینی خصوص
علی قدر الطاقه تعزیه جیبی اعمال او بر قدر صلح عاقبت الامر ظهور سلام قرین شمس و قائم
اوستر دول اور و بانک مسامه ذایق بر کده شمس کلام لیت با کوه اصح و صوبه اوستریه
مشتملو نکل اوستری اوستری اوستری بنا برینک موت و وفای اوستری من توری اوستری و طبع
دول اور و پام بر ششک دیوه ششک اوستری اوستری غیر تحقیق و مجرب و تعدادی دست
بعین به وابسته و محمول ایدی تفکر کده ایمله ایملی و عقولدر رویه دولت مقدم شمس اوستری
قراولونیه در طبع مسامه و اتفاق ایمن بومعنه بوجریه و مسامه ایمله مدار ظاهر و اوستری
اتحاد به نه صفای قابله برینک اتحاد و اوستری و مجاریه و سایر کانه اوستری
تعمیر و ششک بالذم عقول مسامه ایمله کده ایملی صلح و قادیون ایدر ایملی اوستری
دول خیمه اور و پامی کال ضعف و رفاهتی حسیبه سوی خالو اوستری مراد ایمله وصوله حایل
اولدین موانع منع اوستری مقابله اوستری بی مجرم و تحقیق و مراد و ششک و وصوله مانع ایملی
دولت عثمانیه ایدی اوستری اوستری اوستری و مطهر اوستری حیل ستماره سی و رویه دولت
سینی اصول و اخفال و درایع قبولی مسامه اوستری اوستری و ساریت و مسامه ایملی
کار برینک سستی قریه الشوکت ایمله خالو سینی ایمله اوستریه دولت ستماره ایملی اوستری
توقیفه مراسم توقیف و استقام اوستری صورت تساهل و اکثر اوستری اوستری ستماره ایملی
خالو ایملی و ستماره و حفظ و صیانت استحقاقی و خصوصی و ششک اوستریه رویه دولت
له اوستریه برینک ستماره قریه ایملی و تقوی اوستریه ایملی و رضای اوستریه اوستری
رما اوستریه و ستماره ایملی اوستریه اوستریه ایملی و کانه اوستریه ایملی و اوستریه اوستریه

Varak 19 - b

در متعلقه نوزده شان و ناموس عاقد و عاق و حقوق و برستی غیر ناسخ و مای بود بر اختیار
مستوجب او اختیار له متعلقه و هموار برین صانع محضه لریه و جوهه موافق در هر دو
ایرین تصور و شمار ابو فارغ موی بهمانکه له طائفه سنه کند و درده برینله قریبه اثنا
تجیر مایه سی علی الوطون موافق ایتمه مقصود ازینجه که مراد حقیقی بودن اول فیالذبح
ترقی و اموری تصور و تقسیم ایریک کنی نیز زنده اقرار و قرائت اکا تعیین و تحصیل برله
نظر نیز اکر ام و اعزاز اقبال اولیغه سرعت اینه انتقال اینه مایلر بعد بعد اشوبه اکر اکر اکر
مطمئن نظر زساعات و تریک برین علی وجه استخیرین ددله و احساس اکر اکر اکر صدق اعتداله
قیام و نهبا امتانوس اوسوس بنا برینله تقاضا ورنله قرائت اکر اکر اکر مطروبه
عالیله ایریک تبیین و علوم ایلدیر لکن بوماده نله و به تمسکه او قدر سو نیز زری بلوه نام
معرف نبود اکر اکر بوکو اکر اکر و عاقد و ساد و سیمت و کل اکر اکر و ابدایی مد اکر اکر
کننده اتحای تبیین و امراعه غیر لندی متر اکر اکر دولت اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر
و اکر اکر و متغای علوم نزلت شد و مهابت را عین کابنی خیر دهن و زکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر
اتناسه رویه دوق عاجزه مشهود اکر اکر عدم اعتبار و عرض و ناموس زلفند کسر
و من و بر دنیجه بیجه اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر
و اعتقاد شباب اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر
وصف و نوعی برین عرض ایریک بون سوا عید عرقیه و تحفقات و تعلیمات مناره اکر اکر
شده اکر
میرا و کرها ناکید و استقرای مدیش ایریک تبیین قرائت سک و تجریر نظام مکتی بودلو
امال اکر اکر و اکر
تجریر اکر اکر و صدای شقی قریب له و کوی مسویت و استحقاق اکر اکر استغای عالیله
موسیجه یی رساننده دهره طری اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر

و تصدای

Varak 20 - a

اولیغه تاخی اکر
اولیغه اکر
تکرار در زمانه سفورنی سراجک ورنله قریب و اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر
مباحص اکر
دریه دولتی سوله ایریک اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر
مستقاران دولت مینه اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر
رجال سار اکر
و خصوصت بی دول منکوره طرفه دنی کندله مقابله با منکوره منکوره اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر
ایریک سوزنه و اعتقاد کامینه ذهاب اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر
و اعتبار و رخ مینه اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر
و عروق اکر
و عاقد هیسه مانع و عاجز اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر
یکدیگر کب بار و مکت و تبیین تمام مقدرت ایریک تقدیر و رقیب با زو اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر
عقائیه اکر
دولت دائمی اکر
اگر سنده اکر
اگر اکر
خود تراش اکر اکر و قرانه دولتی سوزن و اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر
فواج خلفنده منصف و برار اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر
و تکریر تکریر داده سی مدارج بره اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر
مباحص منصف بهانه و جوهه دکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر اکر

Varak 20 - b

استخرجوا واستخافوا ففعلوا مسقوناً ففعلوا له
وحتى ايقه في ربه بوزن كركي مرتسم صفيق
البيشور بنابون شنبه ما شئت اطاق انفا البياض هودو من كراته
تعليم وتسيقة صرف اذاعه سي بيج ومعارفة كوره
كدر تيق مستقم توطين ريشي اودي بوزن كركي
اعتباره ثابته وبودق الخروفيت درده اوله بوج
بله بيور انقرا في ربه في صومعه بروده معناه
كاهنك فنامك كيف وقتا وحال ذكره مسوق
ارباب شوري عزيزه مناهره ايموي كال اطاعت
فراو صباقت اعتبار و بولور كفايد و شرايط
اهل اعتزال اولوب رايسته دروزن اسيه مسي
والكسايه صوفيه و قواسم اوقلاي حقوق
مخالفت وعدم مساعدتة بحسن مقوم
رويه دوله موافق رضاي مشددة تخيري
لكن هر ماده ده على العيا له بولور
ماده منكور لم مأموم مفاروجه
هيجاه بركر و غروري ايشد كيه
كردن عملدين بنديتريك خريم
السيه بابا صون و قماقني
مقدور و رايدي قعي
اولوق سوسيه

Varak 21 - a

كدر و نه هيا و بانبار و صدور اسر و تيره
شركت شفاق و دار ايسني ابري
عدايشد و تار و بود اصفاغاي دولت
كتم و فقا اولوق اشبو ماوه و شقا
اولوق اول باوك اكر دولت عثمانيه
و بويه برقه و مهراناسر شورش
عاقبي ميدان ملكي و مني و قبال ديني
فته و زمانه زيانكش اشغال اولوق
منع و صدور صومعي اشباعه قريه
و اهل ايه اسرار دقيقه وقت و زمانه
نما اولوق اسني عثمانيه سعي و اكلاب
اولوق عاكبي بوسونيف و تراخي
ايركين كركي قوزم و اوكا بلكه
و صبايي نيق و قوس ايه سقامت
و كركي باره اي كرك و تيق اولوق
معضن اوقان تركيب موالم و مساواني
طب و اسر عاينه و بويه دوله
اعاد ايكه يد و سركا طر عزم و نيت
توكله شين و يقينه به القا بجمه
عليه برسوا كدر برشق اعتبار
بوسنايه و زام باجمه منويات
و كرك و قرك و كرك و كرك و كرك

Varak 21 - b

را منصفه قضاوت و اتحاد اولی مارا ذکر و سیدرت طایفه ای دولت مذکوره نیک هر مالدی روانه
و تحریک کند و بی نهایت و صیانت ایزه بکنده تحسین نفع و اطمینان ابدی در دوسه روی طایفه
رقوم نیک و دعوی مزاج بی بی بسنجه درجه اولی ایزه ایزه ای بی غیرت کرمانم اگر چه هنوز وجود
کوتولوب مع هذا اصناف محسوسه سفید و بال شفا مانده زردی و فرغ و ظهور فریاد و حق نشانگاه
صوت. اصیانت مهلم مرلم ایزه ایله ایله سینه بچرب و کنسی الت ترقی اتحاد ایزه ایله بچرب
مستوجب الفطر ایزه ایله دوشم و ایزه ایله و دیزینه دایم سون و حمایت و دولت رویه
آلتی برط قبا و قالب برده خشم و خرفی زویج امور در هافه اوقی بر طرف مستوی ایزه ایله
تحقیق کرم و یقینی ایزه ایله یه بونفیه اکتفا ایزه ایله علی العموم ایزه ایله و کالبر کز قرا تونفیه
و ترفی ایزه ایله آرزوش و طالب ایزه ایله و لهما بعضی نعمات بخیر مستخرج و تحفوت مود و مود
اولی دولت سربس اسباب غلب و سیرتیه اصن و سبب مقاصد قایم اولوب لکن بعد از این اشو و طریقه
اصول و اساسی فرایین و اندازه مشرف و مانن و وجه اتحاد و تالیسی منع و ناقابل ایزه
اولی ایزه ایله بر و طریقه حقیقیه و ثابته تدریج و استحصالی سرجیب تکلیف و اشتغال ایزه ایله قرینه
مال عمومی ایزه ایله است لیکه کند و حاکم و قراندین عدم و یقینیت و انفعالی دیزه ایله سربد کال ایزه
دوسه رویه بود ایزه ایله نوبته ایزه ایله بضاعه تمنع و انفعای ایزه ایله بکنه کز کجی تبر و تقوی ایزه
سفر در ایزه ایله همدرد اولی قرا و باب ایزه ایله اولی ماده مشارکت انقباض صورت ایزه
ایله ایزه ایله و عقلی ایزه ایله آثار نظام و تعریات و سواد استکالی ایزه ایله غیرت ایزه ایله ترف
و قیمت ایزه ایله فیضی ایزه ایله سعادت صاد و فلو صکار ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
طایفه ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
و سینه کند و ری با ایزه ایله سبب و اساس و وظایف ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
عق سفته اولی حکم کز دعوی ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
نجه کاز اشو در دست اولی تقریر ایزه ایله و نواب ایزه ایله تفصیل و مکاتبی ایزه ایله و بیار ایزه

اصول مقصود

اصول مقصود اوسوب بکنه و به تمسب و تسویه مستعد اولی ایزه ایله امور مهام غایت تعلقی اولوب شوق
دعوی بی و بود ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
اولی ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
اولی ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
دسترس و غیبت و اجازت ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
و تعلیقات ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
اصوبی ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
موانع و وجه ایزه ایله دولت ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
ایجاب ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
وجه تقریری ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
دیزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
و اوقی اولی ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
حقوق دیزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
ظهور ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
دیزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
قانونی ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
اوضه ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
درست ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
و ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
دیزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله
اشق عد و شمار ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله ایزه ایله

در مکتبی الکوا رومی داده پاپینی کتبی تماماً و کاتب مشرفی ایمن کتبه وجوه و مستعین
دولت ضامنند که کاوزه اغلا و توفیقیه مکتب اوستی بر در لوعمل و کتبه نشین و ابترا
حال و قدری اوستی مرتبه ده اعضا مکتب استعقولی اصفاد رصنه در
و تفسیر اوست دست و پاسته اصفاد اوستی بنای حقیقی اوستی اوستی و کتالی
کتبه جانته میرا و خبسامیل اوستی غایت سعادت و انبیا اوستی اوستی اوستی
ایرانی هم و مساعی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
القوی سوزنده زهولدریه مقام فاضله و مکتبه مزاج اوزده عدم تأثر و اضطرار
عقبه صفز اغرب الغریب کیفیات هریه اوزده اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
فارق العاده بر اکتفا اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
معلومات و حارقی در کار اوستی مع ذلک رومی دولتی داخل شیطه زبیب و اوستی اوستی
مفرد و استیازات نظ: اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
تحقیق رتبه استقامت معاد اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
مجتنب و مستاین اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
و آرام مولدنی کویا اوزده: خرمی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
مطهره و اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
ماورنای ایجاد اختراع عالی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
موی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
و اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
ایرانی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی

روشن
روشن

در مکتبی الکوا رومی داده پاپینی کتبی تماماً و کاتب مشرفی ایمن کتبه وجوه و مستعین
دولت ضامنند که کاوزه اغلا و توفیقیه مکتب اوستی بر در لوعمل و کتبه نشین و ابترا
حال و قدری اوستی مرتبه ده اعضا مکتب استعقولی اصفاد رصنه در
و تفسیر اوست دست و پاسته اصفاد اوستی بنای حقیقی اوستی اوستی و کتالی
کتبه جانته میرا و خبسامیل اوستی غایت سعادت و انبیا اوستی اوستی اوستی
ایرانی هم و مساعی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
القوی سوزنده زهولدریه مقام فاضله و مکتبه مزاج اوزده عدم تأثر و اضطرار
عقبه صفز اغرب الغریب کیفیات هریه اوزده اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
فارق العاده بر اکتفا اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
معلومات و حارقی در کار اوستی مع ذلک رومی دولتی داخل شیطه زبیب و اوستی اوستی
مفرد و استیازات نظ: اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
تحقیق رتبه استقامت معاد اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
مجتنب و مستاین اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
و آرام مولدنی کویا اوزده: خرمی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
مطهره و اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
ماورنای ایجاد اختراع عالی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
موی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
و اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
ایرانی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی
اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی اوستی

الغمامه ورسيدلو طيفه اسفاح وسامع اولنمعي وعري بعد الومرا استحصالي اسباب اجاز
وكيفه دركار اولو قيصوري وهنتمه ستمل وحياندر و بواناده باو شريزه روكيه دولته
عديبه علوكير اشغال اولو نابع فقه وضاد دولت عليه ايران مشائخ فواد و محمد طه
نجمي اربع آثار عريف و الهاماني اصناف مضاعف و بزباد ايملك لوزم اسفاح بالعكس
فقه اربعه روكيه دولته سواعيد ملك اجازي عوف و سماعي و له ايجنح عسك طوقب اجراك
انواع نظم و مسادت و قدي به حق و صوحيت و بر اسباب قوب دد عد او انوب نه طور سويان
سواصنح في يانه دي پروا هن و ركز اعديبه سقا اولو روكيه لوزم احوار كسا خان و قور
و روكيه بعد افري نظمي و جاوز ايد كلوكي سمدان اسويه نك نمايب هيات مجموع سوز اولو
عمود و شرفه شمع و الفاسي دولت عديله جوده اشتم و عاصبي زبان فوز ابر شمش
و اكنون شاي ليله لذي بر صورت اشعار از طرفه صود اولو واق اوليم دقي ترميه في
التنيم افزونه افغالي در حال اتحاد و سكي ايه كدي سعيه و صبه هرم و ستم دن
مزة اولوب بران درباري عديله ثابت و دونو اولو بوقدر نفوسه ناصبه به اهرام
دما و ضوق رفق عيود رفا مشوق اولو عرق شفق و رمعي رهيم؛ مزار و مشا
الزهور اولو اشوا حال مرهته نك سغ و صبه فذدي نمايانه ايجن يوز جو روكيه
كوه اشرفه اشفا ايمن اليريني ارجيندر و حقيقت حاله نعيم نطق اولو مزة ضر و نفعي و هما
دولت عليه هاب و رابع اولو براو هاي عقابن اشانله پذيراي حس حساس اولو كاذ و
وخل عديله رمي و خنير و صيبر نجه اسباب قويه ابايله اظهار مسابقت اولو نطق دولت سوي
استغاي استظهار و علميه هر قدر رمي جن همت اولو ش ايه كم برانتي مفيد اولو سوي مير
و صوبي ماده اعدوره به مافدره استكاف و اعراض و باعث فزوني؛ اضطراب و سويت
و بادي اشع كسي و دفا و نك اولو دوق و ساي كند و زرد طرد و اجاز ايملك او هاستد اولو
فاهر و زينا و طوره صوبند و سكي كيه چلوب فيما بعد حدود زنده معينه بر ساف اولو

و ادوب ايلويه اكلانه باي جآوز ايلامله اوزره روكيه دولته طوقب و التماس ايلوي دوله
سوي ايهام ايرت كدورت و اضطراب ايه جله بر تكليف اولو نفعي باهر و هو بزراد زير بار
شريع ك فقه و شها قديم سكي و انظفا و ارباب ضادك دوما و نقاي بايه بمانه نطق ايك
سبا اولوب بغيره طرقة فزاد و انجا و چونند اقدم بود و يا ستمه مصروف اولو اوزره ماسور
اولو اولو عسك اولو اولو قزاقيا فقه سله و فيجود بو طرفه اصلي اقصا ايمكيه دولت
عليه نك ذكر اولو روكيه دولته صحت مخصوصه اولو واقف عد و سوطه اولو نوب دوله
سوي ايهام بروجه دخواه بعد تمام كار فروع شمار مطالعه و افكار اولو رفق طوره صويت
طرقة مكلور ايد و بوجزني اسفاح ملام ايه او جو ز قورنق لوزم كنه كني اقبه فوطه
ايجن جميع افراد و روكيه نك هاهمه اوزره سي و صل ساس و ده ماه اوستا زي بيد اولو
ليه كبر و نحو زناشي بوجان ستمه واقع تفصي معلوم بايه و قدي هبلوه فاي معرفه
اولوب اديخه منقسم هيات امور عثمانيه نك اقبوب و تيرنه باعث و عمت و در سوز
و قه و قريه ي اوزرله نك اقبوب اقرايا مكنن سلكه علم افرا زيني و عسيان اولو
دكساي و هياتيه طائفه عذ و عمل ايمك پاشم ايه ده به مجرد فراق طائفه سلكه عمل
و صيني ايركي رسيع ربه اقبوب و عمت اولو شد و اكر عذر كني و اهي فبيند معصه اشو
اعتدالزي قلوب سيميه استوا ايتمش اولو ترمش و هشتمه اوجبه ايراد اولو مكنه اولويك
مقارر حس قبول و احسا اولو اقصا ايه كني اقبوب مسموتند ايرك افرا لوسر بواناده اولو
استحقاق و صوحيت و قواعد اعتدال و عقابن اجرا ايه سوي كاز هيب و هشتمه مرفوعه
كلوكي اشكارد و وكوي دولت علب باوكم مسعود باله استيكر اولو كم مسم بر سب ترض
نقلنح قائم اولو موزر و شمار و قربا رسيه لوزم تا بعد نك اولو ستمه مشاهير ايملك
اعقب الومشال ايردين سوطه و افكار ايد كلوكي چونند اقدم كند و زينه افاده اولو ش اولو
بنا ايجنح ترغيبات دوسانه و نوبجات شريعي و صلاه ربه اوزره عدم اصفا و قهوره در كار

تصرفی وقت بی ادبی می بخیزد و معنی طایفه اهل اسلام بود که مرکز ثبات و مصابرت با برهان
اصدا و دولت اول در قریب صورتی در چهار انضمام اول در سه به دولت موی ایمانه انقضای
و استقامتی کسر و از تمام ایام معنی السلام اول در مقلدی ارباب استقامت است اصول صحت
سأمر بقره و ما به الوجود صراحتی و حکومت اول در مودت ساده به سرد و بیانی و استوفیانه
ایضا هم که از اصول و امور دولت عهد نیک هبات حقیقه علی و تبرع الوجل بالکم
کتب و اصول از تمدن و موقراً جلوه کرده است در دولت اول در انقباضات متبینه نیک دره مفرای
شرق و ترفعی هاشا که در همت و کار کارانه عمل و اسناد استیجاب بود و نفع غیر مترقبه مقصود
وقت و حاله عمل و اثری اول در لوازم متکونی محضاً جمع و توکل و انانیت استقامت و افتخار و اذ
حضرت ذوالنون که قدر الهی است واجب الوداد ایری ظاهر و در نما و عاقبت الوداد دولت علی
دو سید و نیکه منافی قواعد مرگت و اسفاد اول در مصلحتی استقامت اول در بی آثار مبر و خداد
و احوار غدر و افترازه سیرکت مدافه و مخالفت و انداختن نام و ناده دامن در میدان سعادت
اول در طایفه مجرد و بی دایم بانی سابق و در هفا ایری باهر و هویدا در جناب منعم و قهار
قانع العروق طرد و عیال بر اول در صمیم برآید تأییدات صمدانی سنی دست زد شمشیر انتقام اول
دولت عهد نیک بازاری جودت و شرافت شایسته شایسته است و دولت مفروضه بی عطفه عاقبت و عطف
هر و تقییب نیکه قهر و تمبر و جبهه عجب و طهارت سنی تریب و تقصیر بچود در کار اول
سایحی جلیسته یاور و دستگیر اول امین اشای مأثور تمتع فرورده کلای عواری و خوار سید
کریب غیرت و جمعیه و قاسم الودقات خار صبه کس و وفور طریده ایمن که جناب هشتم حرکت
و مستشیریه و در کج دو تباری فرزند امیر و در صوبت اول در بی انصاف و عدالت سامیر لری اول در
بهر ذوق رجا و استر هاند حسارت اول در و اشهر صمیمه شایسته با شرفه دود و بشوار در اول در
نامزد مأثوریت اول در جمع دینه انفسر و مصوبتی کجی کجی فریم و نفع ایری کم مستشار موی ایام بیل
بر بیوز الفتن سنی مایله کجی تاریخیه مورخ محض و تأخیر در سال ایری کم جو با ناله

سند و عیال و اول در هر تقدیر نسبت و سویی می شود شرح امید و اطمینان خای قیل اول در با نانه
بقیه سی بیانی دوجه استقامتی کسب ایری بخیزد اول در ایده موقر انجمن نمای جگه که در فرود اول در
استعدادات سفیه ناله تخمی الفا و تمیه و اقواله کجیه و کونرو جاً و پیش ایام جانشینم بر یک
و نمایانند که سمد غیرت که عین اوفاد مفاخر سابقه سه مره بعد از کجی مصادف اول در بی سنده عواری
و موفد دستند و ایران ایله غالب اول در قی طبعه فیض اجادا سیر همیت و نجات ایردب اغراض و جفا
حسنت سابلر نیک و در کجی دو قلم نیکه ماب الوضوح خاص عاقبت اندیشی و انظار لری اول در منبر نیک
مفصله قدم نهاده و وصول اول در قی نامیه هالی انوار کاس شمان و فضایل ایام شتونی و حسرت
اعمال سعادت و همیالی سبب تراب استیجاب اول در بر خلفه در ش همت و استیماله اداره ابراهیم
نفع و تخمین اول در بی نهایت باعث مغزینت دود و مرفوم نفع نیکه بونرد بوبله تمبر و در بانی فیض
سلام ایام مسکی الحسام اول در جناب هشتم نیکه نیکه النبی اول در منویات سابق لریه مشید اول در
رتبه ده اعمال نیکه و صلح سویی اسنح بالذات بر نفوذ و اختیار استیماله موقر اول در نیکه
تمیبات بال صفا مقرونند و استوفی نفع تحسینی ذری لقی ماده لری کجود بر اول در قدر دینی نیکه
دغیبا و قبی ایری میریبات امور نورد اول در اهل اسلام طایفه ای تماشا که جناب و بی کار لری کجی
قودمق نیکه اول در قریب مخلوق اول در نیکه در کجی دولت نیکه کالج غدر و مهور کجیه مرین و عدالت
اول در مدد سنده لری تمبر ایری اول در قریب عیال و دوا سنی اول در قریب دار جانگرا اول در
سودی و نیکه اول در سوره دیو بغایت شوق و توش اول در جود سومی نیکه دمی عزم اطاعت و تقوی
و بالفضل کجی و مکتب لریه بیه ایصال ایره کجی لریها و عذارت و ضمارت معلوم عالمیاد اول در بی نیک
کدر کاه لشکر اسویاد اول در کجی نورد جبهه پادشاه رضاد و زیاده اول در جفی مجرم و عیال
تأیید دولت علیه مجاربه اهاندریم ضروری و ناچار اول در در قریب و ابرار ایری کجی نماند شاهد کفر
و نیکه کجی و جانجه رضاره نیکه سبب و در کجی اول در بی صورتی هالی لریه نیکه مقود و سبب نیکه
نکارا و تقیر و تأیید و اسباب آراش و استر استیجابی تحقیق و تأیید ایری در نیکه کجی و در کجی

احتمالاً بیدار اول باور عرفه عین ارباب کالیف صحنی سرباب کار به نعم الویس احسان ایدگی
بیمه الویس اولی بنده شد مقاسمه اتمه داده بی دمی دولتی کار بقی میا نزع تحریر ساز
قانه رضای الویس اولی محکم و منصور و مافه در برو دوسیه دولتی ضایع می شود به غیر شکی
رف و شاه اولی افکار دولتی اصح ذاق البی و سانی ترم و اضداد و امور خیریه ناک
و اطمینان اولی برهان بیه ادعای شرف و افتخار دولتی اولی قسور و سبای تجویز ابوبی
مأمول و مشهور آنگاه کرد افاره به اعتبار اولی و طاعت و افکار هر قدر خفیه صورتی است
ابن و توکالت بظرف دولتی ده مستقر برام سفارت اولی بجهت ناک اصول اتم و دمی و ماده
مستقل دولتی و صیرف اولی افرض و حساب ایرکی و ارسنه اید میا ندر دولت علیه
حال حیرت و برینتی و قایم و توطیه و اغیر دولتی شد و رونق امور دافیه هم بوده علی وجه
مدافیه اید جلد دینه اوزونیه اختیوس نفوذ و تقدیر مع و دفع ایدله شکی اولی امور دولتی
ایچ بود و بویه زی شیم و نایغ بر مصلحت و قایم و تقایفه خمس عشر و طهوع و صرف دقت
و اعتماد شهود اولی نای و بطایعی صیرف افزای همه انام اولی بود و غریب و دایره ایچ
بوده به سلم احکام حکومت اولی رجال دولت سه ناک جنسینه بی اسناد و انعام اولی
تغیر اتم و طم و ضایع شکر افروز و میهم به تمیبه افکار و تقویین طایفه اسویه اید دول
رضایان بود اولی بیکری جنیه در کار اولی تفاوت و بیخونت کعبه امان افکار اولی
ولا و استقراب سر و به مستغنی اولی اخفا ایدگی بی اوتی ایدر و باقیه دول آوردانله دایمی
انجام و نطقاً و بیک ایدر افکار اوزره اولی میهم و آوردانله برهان ایدر
تفکیله صدای اینج غایت افراشه منکس اولی مستوجب اولی موازنه اصول طائفه اسویه
بیکر حقوق ایرکی ظاهر و افکار و طائفه سوی ایدها دایم امان و امه فرغ خود بجز تمیز و منحصر
و خاصه کند و بیه عاید امور و مضافه دین و تقویین فتنه اولی اولی انان منویات و مددانی هرف
دولت استبداد دفع و در دهه صالح اسباب نوزده ناک استوار بیه خوی میسونه و اغیر ایدر دایم

کفایت در

Varak 27 - a

کفایت و ذوالی اولی عزم و اعتماد مع و ملامت بیه منافع نسبه بیه بنامه مستغنی اولی
واجب الویس عطف روی اعتبار و ملامت و تقویین اولی موثره در وقت کاند صاحب اولی
عد و شمار ایدگی باهر و نمودار و بگونه حکاکه و ملامت قویم شرع قویم ایدر ناکتبات
در شرف اولی ملامت اولی امور و اموات شرف مشارکت و ملامت منوی و منوی و ملامت اولی
بر دولت طیفند فن عهدانه به رسا و منوی مخالف و ملامت بر ملامت صدور ایدگی صورت اولی
اعین سفر و قوی ناسخ ایرکی عقاب اولی اصول دین اسویه بی و بیدار بد و طائفه
مشکات اولی شریف اولی اعتبار ایدر کده طیف نظورات شریف بالرفعات ایدر اولی
مدار اولی سقو بار شاه آن مقام شریف اولی اسرارده ناکه دینه قایم و شریف مقامه قائم بر
حاکم اولی اولی قاری خیال خاسیه سنی ایدر حجب و ملامت منوی اراده شریف ایدر رضای
اعتقاد اولی و شریف اولی بیکر سوسین عظم در اولی استقراب حکومت و تقویین اصول اولی
بیمایه منافی اولی ایدر ایدر اولی قائم بر اعتماد باطل اولی شریف بیه بودد فوایقه اسویه
بی تقویین قوت و اعتماد و بیدار اولی و بیکر حکمت و استوار اولی عز و تقویین اسویه و تقویین
عباد و اولی منافع اولی ایدر ساری همان اولی شریف اولی فزاید و تقویین و بیه فایده و تقویین
تقویین و تقویین و تقویین و تقویین و تقویین و تقویین و تقویین و تقویین و تقویین و تقویین
سر و بیکر اقتصاد بی پایاد و علی العمیا دیدم بیه و شرع سینه امروزی صیغ اولی موازنه همه
اسرارده و ملامت اولی قائم اولی اسویه در ایدر ایدر و ملامت و ایدر اولی و تقویین
دولت شکر مسائل شریف و ملامت اسویه و تقویین اسویه کافه و تقویین و تقویین شریف
غریب تقویین برده و تقویین ایدر ملامت اولی فزاید و تقویین اولی و تقویین برده
عده اسویه اولی در دایم و اسقون و ملامت اولی فزاید و تقویین اولی و تقویین شکر
اموال ملامت ایدر اسویه مشار ایدر قوت و تقویین و تقویین و تقویین و تقویین و تقویین
نفوذ و تقویین کسب ایدر همه اولی در ملامت اسویه اولی و تقویین و تقویین و تقویین

Varak 27 - b

اولوب گوردیج و سزجفت دوهه سرفته عثمانیه ناله ایله قزاقورد برودینه و شو و نما و تقامه عدلت
سفقیه اولوب زما سیریه و رومقن حصد حکومت و اوده نلال دوج و جللی متابع اولوب ایشقا
ایرکتی دوقه زفر امده اولوب حیرت و استجاب بر طرف و معدوم اولوب بی اشتباه در مع مایه
سوطی اول عثمانی خرقین دلوکان لرزه امداد یوردتاریک صورتی عملی ناله دای و رضا اولوب
اولوب دوقه ابقاد نوا بر سینه و قناله قادر و عظیم فزاید و مخارنه سرف بال ستراد اولوب زینه ارجا قلو
نالیسه مشهر اجناس عسکریه ی کسدر طرف زینه جب و اما و همدستی نوا شه زینه عظیم حقد و اسینه
دسترس و نظریات اولور ایله امر و فرمان عملی اولوب سزجفت و ابراسه بر سینه مانع و هاجر اولوب بی
فاهدر. خالما اولوب کارزار سقیه ناکای و اشبار اولوب نظریه ناهلک سنی دیانت اولوب عملی
خالص فقط بر سوز اولوب زینه سزجفت و تقصیر سوطی مشاد الیم عادل اولوب زینه نایب
و جبار فی سبب ادعویانه معنوی بر خاریه اریتمه اصحابت داسو للال صیانت و جبار اریه کاذب اهد
دینه عملی و به تحقیق و موجود و سزجفت اولوب تا ج سزجفت پاکر امر اولوب سزجفت اریه استعماله اولوب
مقاچه ده تن و هدرله افضا سزجفت بر اریه سزجفت و کاداد لری اولوب زینه بنا اولوب جبار و سزجفت
ایرج و نقاب سزجفت اولوب لری هوفر کسین و خیرت و دهال سزجفت غلب و خدادت اولوب مقدمات
تقریبات سزجفت اولوب سزجفت غلب و ابعاد لری منیع اولوب سزجفت قضا افعال و اشتباه بود
بدر سبب سزجفت اولوب سزجفت غلب و سزجفت لری بعضی عمل و اهد سزجفت در کار اریتم
من و سزجفت سزجفت مأمور اولوب در حال دولت و فی نظام حال و اریتم با لری زینه بر لری سزجفت اولوب
اولوب و اریتم سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت و سزجفت اولوب سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت
توبه ایجادینه مجر سزجفت اولوب سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت
سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت
و سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت
و سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت

روانده برک

Varak 28 - a

دولنده برک تحسین بیضاک افرین و مودیت داعیه سیه ابراز خدمت جنبه و افرار سزجفت به
هر قدر صرف سعی ایجا ایدایده بر اولوب قدرتی نشانه تیر هقد و خدمت و اما و سزجفت کت و سزجفت
اولوب اجرا اریه کدی جوبل آثار بروعه معناد فید اختیا و اعتبار قنیه در سزجفت سزجفت سزجفت
اولوب بیغض و خالق و ضیعه ناله هدر و چون اکثر با سزجفت و سزجفت اولوب کدی بر بی و عمالیان در
شکار برای و کالت لری اولوب سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت
نهرت زهر اریه کازم جمله سزجفت اولوب سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت
اولوب ارکان و ایمان و دولتک علقه؛ فوائد و اختصای قزاق؛ اقدار و اختراجه سزجفت سزجفت
و اریتم سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت
نظر سزجفت و کالت بی پایانه و امور مأموره سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت
سزجفت و سزجفت اولوب سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت
سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت
اولوب اهل سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت
قدر و سزجفت و اعتبار خالق سزجفت و سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت
سزجفت سزجفت اولوب اولوب و اشیا جاب میرد سزجفت و معادله بره و سزجفت سزجفت سزجفت
و سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت
سزجفت سزجفت اولوب سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت
سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت
سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت
سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت
سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت
سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت سزجفت

Varak 28 - b

و صیانت از راه و اعتبار شهر یاری به داشته و سرسوط او سرود و سمارق فروردین فواید نفی
و اموریه کوشش و فزیر او فزیر مستوی و طریقته علیه در اعزاز و ابعاد برسی مقفی ما تم
و کاریک صادر از بدی علاج به غیر غیرینک معوقه برات اعتباری خود ترقی و بود
کشایرجه سینه پادشاه عدل این اوله کدر یک امر جدید احوال و حال است و اینها ازین
معاد و حمایت محتاج است و ذات حفته ایان غایت قبل اینو حسبه هر کس غیر بر شانه ساین
و ساینی داسر و صغریه ستر و افکار و غیر اینها با او در بطر و سوار شاه انشاء الله
فرورد و صغریه خود این بلع نادر و توفیق اوست و درم کدری ظاهر و درم نادید و معادیه سینه
اوبان و طریق علیه نیک فرس و علمی و شاد و توفیق و در به موصوف او بدی غنی غفور شرف اهر و مقدر
عاجز و قاصر اینی با هر دو آنقا مقام سعادت و غنائک مال و هیفته از سر و دیار افکار
کیفیات و به ازینج اوله ساز و گوی در دست خندان و همونای ایناب مناسب کج و در اندیک
جمعه سواد و سب عالی به موفقی اولوب نسوما منسلینج دولت و بقاری نامعلوم و در
قریب اعیان و انصاف و کفون و موهوم اولوبه تواری و نسوما بری بدولت ماضیه ترجیح
و تقیم و کله عین و دلیق و سفاک بری استیفا و کله ترشح پایه لریه معی و تقیر اولوب
اصباب زی قدرت استیفا و بر ایمله اچون جمیع و ادفا نفود و در هیجه معرف ما در این
و افکار به کدر کدی اشکار و هنگام هرده وقت سفاک حکمی او در و منسلینک و ادوات
و در صافی مستند و ستر و او جاقولایه خلافا فایز نیک ما کراسی جامع و حال نایب
تیمیر با فخر و کجی دولت شری و شکاری و در کار به ده خانه مانیه و عسکریه سی طلب اولوب
مالکانه و در ادوات و تیمار و معاهداتک حاصلوت و در ادواته پورته و مرتبه اولوبی جنی و زودار
ایچه و این مصافحه منسلک استیفا و اچون آثار دود و مصفا مأخذ براد اولوب اراغی
و قوسنک اصحابی بر رویه و فقیر و ادفا ایتمه که مترقی می البرم ما در ذکر و برله و صفا
نظام اونی و وضع اصیلینه معایر و صافق اولوب هنگام ضرورت هر یک و اولی اوست اچون

نقش

Varak 29 - a

مغضی اوزم و لورا اولوب نفود و دنا بقیه ذوقیات و ما در معنی به سفاک بزل و انار ایله کدی و در
و ابراداف مقنن لری اسراف و سفاکینه کفایت و وفا ایتمک و نانی مستغرق انواع دیونه و حاله هغه
کله زلفیات و در لجه لریه و دست و قنده کوره کسند زنده و مغلوب لغزات عدل به سفر عزیمت و
کند و نوزم و هیج لری استقال و ترسیه اچون اسباب از زنده ده معدود نفود و اعتبارده ترسیه و
مردوم قالدیه کال رتبه اضطراب یاب دودنه و بود و به سفاکات مرقوم دنی دست سفر و وفای
ترشح و استرداد ایتمه اغلب احتمال مقدره اولوبی هیله بران و توفیقده میوندر بنا علی ذلک
سوا فر سر زنده استغنی و توفیق اولوب کار مده منبر و مستقر اولوبه کده و مسالی اولوب بلیک و غرض
و سینه ارضت و ترقی موعظه و آنکان ازین توانی عسکریه کده ماله و کمال فقر و منهدت و سینه
فصوص بونی و رانی تواریک و استیصال ما سولنج اولوبه علوم نامرده سینه و سوره هر منس و سفاک
اولوبی دولت عینه نادر و سب اسباب شریع الحایبه ده در کار اولوبه جمهوریته غایت کراهت و وفای
ناظر و کزان اولوبه کج ظاهر و سفاک و موصوفه حکم جانبا احایبه و می و نفس اولوبه مهلم
و تمام دما و محمود که کجی و سوره اولوبه کجی و موصوفه حکم جانبا احایبه و می و نفس اولوبه مهلم
مخوفاتده اولوبه کجی و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک
عاصم به دار حجه پروریزه عقل و اندیشه لری اولوبه اشکار و معاهداتک حقیقته علی و ده نفی
و البقیه و طبع و دافق اولوبه سوره سوار و کجی و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک
و توفیق لری اوستاد اول ماده ناک و توفیق مرفعی سینی اولوبه سینه امور و سفاک و کجی
بخت اولوبه سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک
عصر سینه و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک
و توفیق سوره سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک
سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک
و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک و سفاک

Varak 29 - b

امید یافتن در ذریک کمال شد و یک است این شهر بر وزیر مدبر اول در قلمرو محله انام مفتوح الموم
اروب حتی مشاهده اش اول در ذریک منهای راتب سامیه دوله بود در از سر قاجار علیه علی جناح
الاستعمال بروز و ارتقا لایق اخراط فطانت و ذکاوت و در این راه ایامی جای شکر و تشابه و کجور
وزیر مشارالیه چگونگی بخار نمود برینله فرزند ارجمندی اولوب در عمارت شاد بزرگ بدو درینله مسکنه
سلولت و بتوند بنود امر بخارنده در عرق و افکار اینمتر ارجح بقصه مسامحه وقت و حال امور
بخاری نزله برده مکتوبی قلم در ذریک اینی ایجاب ایروب زده و قرائت هبیده ای مشفقانه
او زده برینمایین الیها سابقه الحین سیاده امتیاز و سر قرائی اوله در با امور اول در ذریک مکتوبی
خلفا سنده بالفن مکتوبی صدر عالی رتبه هبیده بیه بکلم و بود چه زود و حال دولتمند
معدودیت ایبه مفتی الزام الی شکر اول و شادیه مقام ریاست مکتوبی رئیس القاب افروز
درین ذریک کبریه و سل و صورت عمل صورت المولی سیویه اداره امور ما نوره نده عاجز و مجال
المنه مکتوبی مشارالیه امداد و اعانتیه مایور و اشو مشارکت و مرتبه اثبات لیاقت
و استیصال نا محسود اینمتر در که مشارالیه رئیس القاب ابن میر عقیاب ابن اول در ذریک مرتب
چین القدر دیکت ایبه سوی الیه کار و اسرورد و مدت چند ماهه بعد لورد شوکتو باد شوق و قدیر
درین ذریک مشارالیه شرف تحفه و هدیه مایه ایله کند و درینله محقق و منسوب قلمز اراده شاهانه
فوق ایله که نمانی بله بر میوز التفتش مستخرج خدمت فخره وزارت الناس و کسا و بانه رفیع
قویقی امسال و اعطاسیه جایز و قه و اعتبار سو فورا اینمتر در اول و شادیه شوکتو شهبازی ایله
درین ذریک کاذا امور و در حوصالی وزیر مشارالیه ایله استناد و دره عالی اولیم دور عجاذه الیور ورد
اول ظهور کشتی سب شاهاناری اوله کرمه کرمه ای اظهار درین ذریک نماند و نشان
و قریب صبریه درین قدر و منزه لایق برتر و الوثان و علی در اینله حدود ست و در بدینله ریب
اوله س عالی درینله هنری مانع اوسوی توبیه رتبه بخلیه صدر الصدور ایله نظر توجیه
و در اینله فراداه بیرون قه نماند ایله محقری اغلب امتثال ایرو وزیر مشارالیه درین ذریک

Varak 30 - a

تسیر مهم تکلیف و خار بیه به نامور اول در ذریک مدق قلیله انما است استانوس انوسون
طری و اعدای والی هلاله شایع و معلوم اولمش بعضی شریک و بیه دولتی طرز و مطابقه
و استماعی در بدینله حکم مستقره اول در ذریک اشکار و ستاده و انواع فضایل هبیده و حسن و عیوب
حمله و مستحقه ایبه موصوف اداره مصالح دوله تجارب و مسلمات علیه سلی سلی البیان
چین الطور و الودا بر وزیر کار ازنا اول در ذریک نماند انکار بجای بخریه ده کنی بود کونه فخر
هبیده و امور بیه نماند تسویه و تقییمی منفرد اوله ذوات کرمه غایت مضر و فایده نوسله
و مساره مطهره سلی دکار اینی احترام کرده کاذا همایان و وزیر مشارالیه تقوی شریو
الهیة و سموات و منزهت و بیه کلام معنود بر ذات خود بسند و خود رای اول در ذریک
اعتراض و مخالفته قیاب اول در ذریک مدق تبرود و ترطاریخ هشتم و غیب و کینه درینله
هدر دیالقی اول در ذریک نمایاندر بوجه ایبه وزیر مشارالیه درین ذریک و قیاس اول وقت باردی
شکی و اعتبار بزرگ اول در ذریک بر عاتق نامرئیه صدور اینمتر در بالعمق کرمه وقت نامرئیه
و کرمه عذرا زانفتا کرمه کرمه اطوار بخیرانه و مسامحه با بجا اوله درنده هر چه به فخر
و راضی و شکر علی حالک بیه فوج چاکری به سپه بزرگ بود بزرگ محاسن توجیه استیلا
مفتی و مساهی اول در ذریک مستحق و بخیار ایبه ده انچه طایفه اهل اسودله محبت و مولف
دوا بجا صیغه مشابه اولوب اثر و فایز سلی غایت فاود الوقوع ایرو کند و درینله تحسین
احسن و استانی اینمتر در در عین ذریک ثابت الیور در حال دستار ای کتبی اول در ذریک
اوله عمر افروز درین ذریک صدر اظهار بجزول و مظهر اول در ذریک شرف تجریم و مدت طبعیه
مغایر اول در بارد رساکم اینه الخباب دتور اول در ذریک و غایت در بیه ده دهان و هبیده کار
بر ذات مکار اولوب مقام کتبی ایرو مکتوب اول در ذریک در ذریک سیه قریب مدتی بود امور
و مصالح دوله کتاب سراییه مکتوب و نهایت و احسن مرتبه صلح و صلح شدله و درین
و طرز ذریک اینمتر در کمال شرفه و شاهای درین ذریک در بیه لوجا نماند مشاهیر اول در ذریک

Varak 30 - b

آثار تحفیر و از دراد در سینه سوز خشم و غضب اولیوب افراستقام عزم و تفریح اولیوب درین
و اساس ایلیکلی بی اصول عتیق سنده جو ترده کفای بر و فراغت و منویات حریفه کال رعیت
و کرمیت آیات صرف بر لطف و سراعیت ایلیکلی زینانی زرع و کفایت قریبه نیک برکنده و ناز
و مدار اولیوبی موجب طوفان ناکام برود در فروع و کفایت برله مستخرج کسب بقدر و استیفا
و اعمال ایلیکلی در صناعات سفید و طایف الحیل و اسلحه سله منسوب و اولیوبی آرای خدمت و در
بضاعت الهیت و بیا قدره محروم و حکم کفایت و قیامتی سترای چون معا و نکریم اند اعتبار
تحمیات اولیوب و در آنکه برینه توبیه ایلیکلی امور دولت علیه ده تحسین ستر نفوذ و اختیاریه
موفق و لشکر بالو حکم علی طریق الوجالی ترجمه اموال و سوس و به ذکر و بیای اولیوب و کسوف
ثمة بیان امور مکتوبه و قاریه نیک اس و میناسی مقاسم ایلیکلی به معنی الوانام و کفایت قیام
در طایفه عقد ایلیکلی مشورت ایلیکلی برار و در محتمله تصمیمه اقتدار ایلیکلی ظاهر و عیالی
و بویزه ادرجه بلوغ نمای مرتبه صورت اولیوبه اقتویات اصول عثمانیه در صدارت ششمین شریک
زینما بخت اولیوب انضباط مذکور و وقوع ادنی مدنی ایلیکلی در عزم شیخ الاسلام اندری در کتبه
سوز شرفیاری حدود نمایندند مجاوز بر بر سالخیزده اولیوب شجرت سنی سببیه اداره و مصالحه
مدار اولیوب جو ادنی بودند و بر بنیه سی قائم در نیکو نانی بیسوا اولیوبی زرع و علمانله اعلمی قریای
قصات حکاکدن شیخ العلماء پیری زاده عثمانی مو در نکریمه شریف اصول دولت ایچوره استوار
روح و جان ایلیکلی باهر و نمایاندر الحاله هنر ارایس در هنر مقام و ایلیکلی شریف
اسوم اولیوب سوزده انب خالیلی خانانده برینه در بیضا علیه ده برینه مشاهیر و کتبه آبار
ایلیکلی نایل رتبه بیدیه شو پالهی اولیوب مشار الیه عثمانی منور در تبارک بین العالی و معلوم
دایر قریع مدوی شهرت و اعتبار و جمله مو اند غالب فصاحت و بوعلمی سببیه بحاس
مشاوره ده مستشار بالو سفیول و فاضل مختار و علم و کفا و فراست و افراط جرات و باور داری
بسمت ذلیب در مصالحه بر در لوموش و در دانه اولیوب در دولت عثمانیه نیک هر امور و صفات

عبدالله

Varak 31 - a

حوس سنده ضربه قوت قاهوی دککار اولیوبینش پاریدی امبار اولیوب و قنایه الوفا و کسب
طریقه حسن استمداد و انجذاب فریادری صورتیاب بچگی ظهور اولیوب و به باب کفایت و محکم
جرم ذقیع اولیوب اصول مختاره لیک سببیه عامه ربال و کفایت دولت معنی امشار الیه حکم
و نفوذ لیبی مصر و تحریک و در ارض امور دره طریقه و تبصیح حیرت هم و کوشش و بصیرت اولیوب
اشکار و باطنه و قهری ذات عالیله برینه حسابان صدر عالی قدر مقام اقدارده عزت و انظمام
باحث و بادی و مؤلف و وقوع بویزه اقتویات اصول عثمانیه نیک و منفع اولیوب تعیینی شریف
و در میان نیک مدوت و برود نیکه ایلیکلی مشار الیه نظر داری بحسب سبب کادی اعتبار اولیوبه شایان
و سزاوار اولیوبی نمودار در

Varak 31 - b